

OSHO

KNJIGA O SPOZNAJI

Pronađite svoj put
ka slobodi

Ja ne verujem u religiju. Moj stav je da treba znati, jer to je potpuno druga stvar. Znanje potiče od sumnje, a ne od verovanja. Onog trenutka kada poverujete u nešto, prestali ste da istražujete. Vera je jedna od najgorih stvari koja truje i uništava ljudsku inteligenciju.

Sve religije se zasnivaju na veri; jedino se nauka zasniva na sumnji. A ja bih želeo da i pristup izučavanju religije bude naučni, zasnovan na sumnji, tako da ne moramo da verujemo a da ipak jednog dana možemo da saznamo istinu o vlastitom biću, kao i istinu o celom univerzumu.

SADRŽAJ

Uvod	9
<i>Nova duhovnost 21. veka: U vidu pobune pojedinca a ne političke revolucije</i>	
Ovozemaljsko nasuprot onostranom	
Razumevanje velike podele	15
<i>Zorba-Buda: susret zemlje i neba</i>	16
<i>Telo i duša: kratka istorija religije</i>	31
<i>Bogataš, siromah: osvrt na korene siromaštva i pohlepe</i>	44
Verovanje nasuprot iskustvu	
Razumeti razliku između znanja i spoznaje	61
<i>Naučeno i urođeno: povratak sopstvenom biću sa kojim smo rođeni</i>	72
<i>Spoljašnje i unutrašnje: kako ih spojiti?</i>	84
<i>Pametan i mudar: odvezivanje čvorova uma</i>	96
Vođa nasuprot sledbeniku	
Spoznati odgovornost prema ličnoj slobodi	111
<i>Pastir i ovca: prestanite da budete marioneta</i>	114
<i>Moći i korupcija: poreklo unutrašnje i spoljašnje politike</i>	134
<i>Izgubljeno-nađeno: u potrazi za običnošću</i>	144
Savest nasuprot svesti	
Spoznati slobodu koju sa sobom nosi odgovornost	155
<i>Dobro i зло: naučite da živite po svojim zapovestima</i>	159
<i>Pravila i odgovornosti: hod po tankom konopcu slobode</i>	170
<i>Reakcija i odgovor: sposobnost da izbegnete udarce</i>	176
Značenje i značaj	
Od poznatog preko nepoznatog do nepojmljivog	185
<i>Energija i razumevanje: put od požude do ljubavi</i>	190
<i>Kamila, lav i dete: razvoj čoveka</i>	204
<i>Vertikala i horizontala: put u dubine sadašnjosti</i>	212
Pogовор	223
<i>O autoru</i>	229
<i>OSHO Međunarodni centar za meditaciju</i>	231

UVOD

Nova duhovnost 21. veka

U vidu pobune pojedinca a ne političke revolucije

Revolucionar je deo političkog sveta; on deluje kroz politiku. On veruje da je promena u društvenoj strukturi dovoljna da bi se promenilo i ljudsko biće.

Pobunjenik je, kako ja označavam taj termin, duhovni fenomen. On deluje potpuno samostalno. Njegov stav je da ako želimo da promenimo društvo, moramo promeniti pojedinca. Društvo samo po sebi ne postoji; ono je samo reč, kao i reč „gomila ljudi“ – ako je tražite, nećete je nigde naći. Gde god da se susretnete sa nekim, srešćete se sa pojedincem. „Društvo“ je samo zajednički imenilac – samo pojam, a ne stvarnost – bez sadržaja.

Pojedinac ima dušu, mogućnost da se evolutivno razvije, promeni, transformiše. Dakle, razlika je ogromna.

Pobunjenik predstavlja samu suštinu religije. On svetu donosi promenu svesti – a ako se svest promeni, onda će se sigurno i društvena struktura promeniti. Ali obrnut proces je nemoguć, i to su sve revolucije dokazale svojim neuspehom.

Nijedna revolucija do sada nije uspela da promeni ljudska bića; ali mi izgleda nismo svesni te činjenice. Mi i dalje razmišljamo o revoluciji, o promeni društva, o promeni vlade, birokratije, zakona, političkih sistema. Feudalizam, kapitalizam, komunizam, socijalizam, fašizam – svi oni su na svoj način bili revolucionarni sistemi. Svi oni su propali, i to u potpunosti, zato što je čovek ostao isti.

Jedan Gautama Buda, jedan Zaratustra ili Isus – ovi ljudi su pobunjenici. Oni veruju u pojedinca. Ni oni nisu uspeli, ali njihov neuspeh se potpuno razlikuje od neuspeha revolucionara. Revolucionari su isprobali svoju metodologiju u mnogim zemljama, na različite načine, i nisu uspeli. Ali pristup jednog Gautama Bude nije uspeo jer ni-

je ni isprobao. Jedan Isus nije uspeo jer su ga Jevreji razapeli a hrišćani sahranili. Njegove ideje nisu isprobane – nije mu čak ni bila data šansa. Pobunjenik još uvek predstavlja neistražen pojam.

Mi moramo biti pobunjenici, ne revolucionari. Revolucionari pripadaju sferi svetovnog; pobunjenici i njihova pobuna su sveti. Revolucionar ne može da bude sam; potrebna mu je gomila, politička partija, vlada. Potrebna mu je moć – a moć kvari čoveka, apsoljutna moć potpuno ga iskvari.

Sve revolucionare koji su uspeli da se domognu moći ona je iskvarila. Oni nisu mogli da promene prirodu moći i njene institucije; moć je promenila njih i njihove umove, i uništila ih je. Samo su se imena menjala, ali je društvo ostalo isto.

Ljudska svest nije se razvijala vekovima. Samo je s vremena na vreme neko zasijao – ali isticanje jedne osobe u milion drugih nije pravilo, već je izuzetak. Pošto je ta osoba sama, gomila ne može da je podnese. Njeno postojanje na neki način postaje poniženje; svako njeno prisustvo vreda, jer vam otvara oči, čini da postanete svesni svojih potencijala i svoje budućnosti. I vaš ego je povređen jer niste učinili ništa da se razvijate, da postanete svesniji, da više volite, da budete srećniji, kreativniji, da ne trošite reči uzalud – da stvorite divan svet oko sebe. Niste doprineli svetu; vaše postojanje nije blagoslov, već prokletstvo. Dali ste svetu svoj bes, svoje nasilje, ljubomoru, takmičarski duh, svoju žudnju za moći. Pretvarate ovaj svet u bojno polje; vi ste krvožedni, i činite da se i drugi tako osećaju. Vi lišavate čovečanstvo njene čovečnosti. Uz vašu pomoć čovek pada ispod svog nivoa, čak ponekad i ispod nivoa životinje.

Zbog toga vas jedan Gautama Buda ili jedan Čuang Ce vredaju, jer oni su zasijali a vi samo stojite tu. Proleća dolaze i odlaze, a u vama se ništa ne budi. Ptice vam ne prilaze, ne savijaju svoja gnezda niti pevaju u vašoj okolini. Bolje je razapeti jednog Isusa i otrovati jednog Sokrata – samo ih ukloniti, da se vi ni na koji način ne biste osetili duhovno inferiornim.

Svet poznaje veoma malo pobunjenika. Ali sada je pravo vreme, ako se čovečanstvo pokaže nesposobnim da iznedri veliki broj pobunjenika, pobunjenički duh, onda su naši dani na zemlji odbrojani. Deceni je pred nama mogu nam biti poslednje. Približavamo se tom trenutku.

Moramo promeniti svoju svest, stvoriti još meditativne energije u svetu, stvoriti više nežnosti. Moramo uništiti staro – njegovu ruginju, njegove trule ideologije, njegove glupe diskriminacije, idiotska sujeverja – i stvoriti novo ljudsko biće sa novim pogledima i novim vrednostima. Raskid sa prošlošću – to je suština pobunjeništva.

Ove tri reči će vam pomoći da razumete: reforma, revolucija i pobuna.

Reforma znači prerada. Staro ostaje, a vi mu dajete novu formu, novi oblik – to je kao renoviranje stare zgrade. Prvobitna struktura ostaje; vi je samo okrećite, očistite, napravite nekoliko prozora, nekoliko novih vrata.

Revolucija zadire dublje od reforme. Staro ostaje, ali se uvodi više promena, čak se menja i njegova prvobitna struktura. Vi ne samo što menjate boju zgrade i otvarate nekoliko novih prozora i vrata, već možda zidate nove spratove, gradeći je u visinu. Ali staro nije uništeno, ono je ostalo sakriveno ispod novog; u stvari, staro ostaje u osnovi novog. Revolucija čuva vezu sa starim.

Pobuna predstavlja prekidanje tih veza. Ona nije reforma, niti je revolucija; ona prosto predstavlja prekid veza između vas i svega starog. Stare religije, stare političke ideologije, staro ljudsko biće – prekinite vezu sa svim što je staro. Počnite novi život, iz početka.

Revolucionar pokušava da promeni staro; pobunjenik jednostavno ostavlja za sobom staro, kao zmija kada presvuče kožu i nikad ne gleda unazad.

Ako ne stvorimo na zemlji ljude takvog pobunjeničkog duha, čovečanstvo nema budućnosti. Stari čovek nas je doveo do konačne smrti. Stari um, stare ideologije i religije – one su nas zajedno dovele do globalnog samoubistva. Samo novo ljudsko biće može spasiti čovečanstvo i ovu planetu, zajedno sa divnim životom na njoj.

Ja učim pobuni, ne revoluciju. Za mene je pobunjeništvo osobina koju jedna religiozna osoba mora posedovati. To je duhovnost u svojoj apsolutnoj čistoti.

Dani revolucije su prošli. Francuska revolucija nije uspela, ruska isto tako, kao ni kineska. Čak je i Gandijeva revolucija u Indiji propala, i to na njegove oči. On je celog svog života propovedao

nenasilje, a zemlja se podelila pred njegovim očima; milioni ljudi su bili ubijeni, živi spaljeni; na milione žena je bilo silovano. Sam Gandhi je ubijen. Čudan je to kraj za nenasilnog sveca.

A tokom tog procesa, on sam je zaboravio sva svoja učenja. Pre nego što se znao pozitivan ishod revolucije, američki mislilac Luj Fišer pitao je Gandija: „Šta ćete uraditi sa oružjem i vojskom kada Indija postane nezavisna država?“

Gandi je odgovorio: „Celokupno oružje baciu u okean, a vojnike će poslati da obrađuju polja i baštę.“

A Luj Fišer ga je upitao: „Ali zar ste zaboravili? Neko može da vam okupira državu.“

Gandi je odgovorio: „Poželećemo im dobrodošlicu. Ako nas neko okupira, prihvatićemo ga kao gosta i reći mu – ’i ti možeš da živiš ovde, isto onako kako mi živimo. Nema potrebe da dođe do borbe.’“

Ipak, on je potpuno zaboravio svoju filozofiju – tako je revolucija i propala. Lepo je pričati o ovakvim stvarima, ali kada dobijete moć... Prvo, Mahatma Gandhi nije prihvatio nijednu funkciju u vladu. To je uradio iz straha, jer kako bi odgovorio celom svetu ako bi ga pitali za bacanje oružja u okean? A tek u vezi sa slanjem vojnika da obrađuju polja? On je pobegao od odgovornosti za koju se borio celog svog života, uvidevši da će mu stvoriti ogromne probleme. Da je prihvatio funkciju u vladu, došao bi u sukob sa svojom filozofijom.

Ali vlada je formirana od njegovih sledbenika, ljudi koje je on izabrao. On nije od njih tražio da rasformiraju vojsku; kada je Pakistan napao Indiju, on nije rekao indijskoj vladu: „Idite na granice i dočekajte ih kao goste.“ Umesto toga, blagoslovio je prva tri aviona koja su otišla da bombarduju Pakistan. Ovi avioni preleteli su preko njegove vile u Nju Delhiju gde je boravio, a on je izašao u baštu da ih blagoslovi. Sa ovim blagoslovom oni su odleteli da unište njegove ljudе, koji su do juče bili „naša braća i naše sestre.“ Bez imalo stida, ne videvši kontradiktornost situacije...

Ruska revolucija je propala pred Lenjinovim očima. On je podržavao učenje Karla Marks-a, po kome će „kada revolucija dođe, doći do ukidanja braka, jer je on deo privatne svojine. Pošto će se ukinuti postojanje privatne svojine, ukinuće se i brak. Ljudi mogu

biti ljubavnici, mogu živeti zajedno; društvo će voditi računa o deci.“ Ali kada je komunistička partija postala moćna, a Lenjin vođa, sve se promenilo. Jednom kada postanu moćni, ljudi počnu da razmišljaju drugačije. Sada je Lenjin mislio da može biti opasno oslobođiti ljudе odgovornosti – mogli bi postati isuviše samostalni. Zato je bolje ostaviti im teret porodice – on je potpuno zaboravio na njeno ukidanje.

Čudno je kako su revolucije propale, i to zbog samih revolucionara, jer kada bi jednom postali moćni, počeli bi da razmišljaju drugačije. Onda postanu isuviše zavisni od moći. I jedino oko čega se trude jeste da zadrže tu moć zauvek, i da zadrže kontrolu nad ljudima.

Nisu nam potrebne nikakve revolucije u budućnosti. Treba nam novi eksperiment koji još nije bio isprobani. Iako su pobunjenici postojali hiljadama godina, ostajali su sami – ostajali su individue. Možda nije bilo njihovo vreme. A sad ne samo da je došlo vreme... Ako ne požurimo, proći će. Ili će čovečanstvo nestati ili će se pojavit jedno novo ljudsko biće sa novom vizijom u decenijama što dolaze. To novo ljudsko biće je pobunjenik.

OVOZEMALJSKO NASUPROT ONOSTRANOM

Razumevanje velike podele

Ja predlažem da se priklonimo novoj veri. To neće biti ni hrišćanstvo, ni judaizam, ni hinduizam; ova vera neće biti opisno određena. Njena glavna osobina će biti upravo njena celovitost.

Religija je podbacila. Nauka je podbacila. Istok je podbacio, kao i Zapad. Potrebno nam je nešto poput višeg spoja, nešto gde se mogu susresti Istok i Zapad, religija i nauka.

Ljudsko biće je poput drveta – ima svoj koren u zemljištu i potencijal da procveta. Religija je podbacila jer je govorila samo o cvetovima – a oni su ostali na nivou filozofije, na nivou apstraktnog; nikada se nisu materijalizovali. Nisu se ni mogli materijalizovati jer nisu imali podršku iz zemlje. Nauka je, pak, podbacila jer je vodila računa

samo o korenju. Koren je ružan, i tu nema izgleda da će doći do provata. Religija je podbacila jer se bavila onostranim, zanemarivši ovaj svet. A vi ovaj svet ne možete zanemariti – to bi značilo odricanje sopstvenih korenja. Nauka je podbacila jer je zanemarila taj drugi svet, unutrašnji, a ne možete zanemariti ni cvetove. Jednom kada zanemarite cvetove, najintimniju suštinu bića, život gubi svaki smisao.

Kao što je drvetu potrebno korenje, ono je potrebno i ljudskom biću – a ono može biti samo u zemljištu. Drvetu je potreban slobodan prostor da bi raslo, razvilo veliku krošnju i procvetalo hiljadama cvetova. Samo tada je drvo ispunilo svoju suštinu; tek tada drvo oseća svoj značaj i svoju svrhu, tek tada postaje korisno.

Na Zapadu dominira nauka, dok na Istoku dominira religija. Sada nam je potrebno novo čovečanstvo u kom će religija i nauka biti dva njegova aspekta. A kada ostvarimo postojanje takvog čovečanstva, zemlja prvi put može postati ono za šta je predodredena. Može postati raj: stablo je Buda, njegovo zemljište je raj.

ZORBA-BUDA: SUSRET ZEMLJE I NEBA

Moja ideja o novom ljudskom biću je da se spoje Grk Zorba i Gautama Buda: novo ljudsko biće će biti „Zorba-Buda“ – čulno i duhovno. Ovo ljudsko stvorenje će biti telesno, potpuno telesno – u telu, čulima, uživače u telu i svemu onome što telo može da ostvari – a opet će posedovati razvijenu svest i veliku mudrost. Zorba-Buda – tako nešto se još nije desilo.

Kada govorim o susretu Istoka i Zapada, materijalnog i duhovnog, mislim na to. To je Zorba-Buda: nebo i zemlja ujedinjeni.

Ne želim da dolazi do šizofrenije, razdvajanja materije i duha, svetovnog i svetog, ovozemaljskog i onostranog. Ne želim da dođe do razdvajanja, jer svako razdvajanje vodi do razdvajanja u vama. A bilo koja osoba, bilo koja ljudska rasa će poludeti ako je razdvojena unutar sebe. Mi živimo u ludom svetu. A on može postati normalan samo ako prevazidemo ovaj rascep.

Čovečanstvo je oduvek verovalo ili u konkretno predstavljenu materiju ili u nestvarnu dušu. Ljudi u prošlosti su se delili na one

koji su okrenuti duhovnom i one koji su okrenuti materijalnom. A niko se nije ni potrudio da se pozabavi stvarnim stanjem ljudskog bića. Mi predstavljamo spoj. Mi ne predstavljamo samo duhovno, svest, niti predstavljamo samo materiju. Mi predstavljamo izuzetnu harmoniju materije i svesti. Drugim rečima, materija i svest nisu dve stvari već dva aspekta jedne stvarnosti: materija je spoljašnjost svesti, a svest je unutrašnjost materije. Ali u prošlosti nije bilo nijednog jedinog filozofa, mudraca ili religioznog mistika koji je govorio o ovom jedinstvu; svi oni su pravili razdor u ljudskom biću, nazivajući jednu stranu stvarnom a drugu nestvarnom. Ovo je dovelo do stanja šizofrenije širom sveta.

Ne možemo samo da održavamo telo u životu. Na to je Isus mislio kad je rekao: „Čovek ne može samo živeti na hlebu“ – ali ovo je samo delimično tačno. Potrebna nam je svest, ne možemo samo živeti na hlebu, istina – ali ne možemo živeti ni bez njega. Potrebne su nam obe dimenzije našeg bića, i one obe moraju biti ispunjene, da bismo imali priliku da se razvijamo. Ali prošlost je ili zagovarala prvo a bila protiv drugog, ili je zagovarala drugo a bila protiv prvog. Čovek kao celina nije bio prihvaćen.

Ovo je dovelo do bede, patnje, potpunog mraka; mraka koji traje već hiljadama godina i kome se ne nazire kraj. Ako slušate samo svoje telo, osudili ste se na puku egzistenciju. A ako ga, pak ne slušate, patite – postajete gladni, ubogi, žedni. Ako slušate samo svoju svest, vaš razvoj će biti neravnomerni. Vaša svest će se razvijati, a telo propasti i ravnoteža će biti narušena. A vaše zdravlje, vaša celovitost, radost, pesma, igra jesu rezultat ove ravnoteže.

Materijalista je izabrao da se povinuje svom telu i postao je potpuno nezainteresovan za svest. Rezultat toga je izuzetna nauka, izuzetna tehnologija – moćno društvo, bogata ponuda prozaičnih, prolaznih stvari. I usred svog tog izobilja stoji jedno siromašno ljudsko biće, bez duše, potpuno izgubljeno – bez znanja ko je, zašto postoji, osećajući se skoro kao slučajnost ili nakaza prirode.

Osim ako se svest ne razvija zajedno sa bogatstvom materijalnog sveta, telo jača, a duša postaje slabija. Vaši izumi, vaša lična otkrića postaju vam teret. Umesto da vam obezbede lep život – stvore vam život za koji bi inteligentni ljudi rekli da nije vredan življenja.

Istok je u prošlosti izabrao svest a osudio je materiju i sve materijalno, uključujući i telo, nazivajući je *maya*. Sve što je materijalno su nazvali iluzijom, prividnjem u pustinji koje samo izgleda kao da postoji ali nije nimalo realno. Istok je iznedrio jednog Gautama Budu, jednog Mahaviru, jednog Patandžalija, jednog Kabira, jednog Fariđa, jednog Raidasa – dugi niz ljudi izuzetne svesti, izuzetnog znanja. Ali je takođe iznedrio i milione siromašnih ljudi, gladnih, koji umiru kao psi – koji nemaju dovoljno hrane, ni čiste vode za piće, ni dovoljno odeće, ni sklonište.

Čudna situacija... U razvijenim zemljama svakih šest meseci moraju da bace u okean hranu vrednu miliona i miliona dolara, jer predstavlja višak. Pri tom ne žele da pretrpavaju svoja skladišta, niti da smanje cene i uniše svoju ekonomsku strukturu. Sa jedne strane, u Etiopiji svaki dan umre hiljadu ljudi, dok se sa druge strane u Evropi troše milioni dolara za uništavanje hrane. To nije cena prehrambenih proizvoda; to je cena njihovog odnošenja i bacanja u okean. Ko je odgovoran za ovo?

Najbogatiji čovek na Zapadu traži svoju dušu i shvata da je prazan – u njemu nema ljubavi, samo požude; on nema molitvu, samo reči koje je naučio napamet u večernjoj školi. On nema osećaj duhovnosti, ne saoseća sa drugim ljudskim bićima, nema poštovanja prema životu, pticama, drveću, životinjama. Uništiti je lako – Hirošima i Nagasaki se nikad ne bi dogodili da ljudi ne smatraju jedni druge stvarima. Ne bi se skupilo toliko nuklearnog oružja da se smatra da je u ljudskom biću skriveno božanstvo, divota – da je ono nešto što treba da bude otkriveno i izneto na svetlost dana a ne uništeno, da njegovo telo predstavlja hram za dušu. Ali ako je ljudsko biće samo materija – samo hemija, samo fizika, samo kostur prekriven kožom – onda smrt donosi umiranje svega, ništa ne preostaje. Zato je moguće da jedan Adolf Hitler ubije šest miliona ljudi – ako su ljudi samo materija, nije ni potrebno razmisliti dva puta.

Zapad je u trci za materijalnim izobiljem izgubio svoju dušu, svoje unutrašnje kvalitete. Okružen besmislenim stvarima, dosadom, patnjom ne može da pronade čovečnost u sebi. Svi uspesi nauke pokazali su se beskorisnim – zato što je kuća puna stvari, ali nedostaje joj gazda. Na Istriku, gde se vekovima smatra da je mate-

rija iluzorna i da je jedino svest realna došlo je do situacije da je gazda živ ali je kuća prazna. Teško je radovati se praznog stomaka, bolesnog tela, okružen mrvilom; nemoguće je meditirati. Tako da su, bespotrebno, svi oni gubitnici.

Svi sveci i svi filozifi – i oni okrenuti duhovnom i oni okrenuti materijalnom – odgovorni su za ovaj nevideni zločin protiv čovečnosti.

Zorba-Buda je odgovor. On je sinteza materije i duše. On pokazuje da nema sukoba između materije i svesti, da možemo biti bogati na oba plana. Možemo imati sve što svet može da obezbedi, sve što nauka i tehnologija mogu da stvore, a da ipak imamo iste unutrašnje kvalitete kao i jedan Buda, Kabir, Nanak – plodove ekstaze, krila konačne slobode, da odišemo božanskim.

Zorba-Buda je novo ljudsko biće, pobunjenik. Pobunjenik je taj koji se bori protiv šizofrenije čovečanstva, protiv razdvojenosti – protiv ideje da je duhovno u sukobu sa materijalnim i da je materijalno u sukobu sa duhovnim. On je dokaz da telo i duša mogu funkcionišati zajedno. Postojanje je ispunjeno duhovnošću – čak su i planine žive, čak je i drveće osetljivo. On svedoči da se postojanje kao celina sastoji i od materijalnog i od duhovnog – ili da je to samo možda jedna energija koja se pokazuje na dva načina, kao materija i svest. Kada je energija pročišćena, pokazuje se kao svest; kada je sivrova, nepročišćena, nagomilana, pokazuje se kao materija. Ipak, samo postojanje nije ništa drugo već energetsko polje. Ja ovo govorim iz iskustva, ne propovedam kao filozofiju. Moderna fizika i njena istraživanja to i potvrđuju: postojanje je energija.

Mi možemo omogućiti sebi da pripadamo i jednom i drugom svetu istovremeno. Ne moramo se odreći ovog sveta da bismo pripali onom drugom; niti se moramo odreći onog drugog sveta da bismo uživali u ovom. U stvari, pripadati samo jednom svetu i pored mogućnosti da pripadamo i jednom i drugom znači biti nepotrebno oštećen.

Zorba-Buda pruža najviše mogućnosti. Živećemo potpuno u skladu sa svojom prirodom i pevaćemo ovozemaljske pesme. Nećemo izdati zemlju, ali nećemo izdati ni nebo. Polagaćemo pravo na sve što ova zemlja pruža – cveće, sva uživanja – ali ćemo isto tako

polagati prava i na sve zvezde na nebu. S pravom ćemo celovito postojanje nazivati svojim utočištem.

Sve ono što čini postojanje namenjeno je nama, i mi to moramo iskoristiti na svaki mogući način – bez ikakvog osećaja krivice, bez ikakvog sukobljavanja, ili izbora. Treba da uživamo u svemu što nam materija daje, i da se radujemo onome što nam svest pruža.

Ima jedna stara priča...

U šumi blizu grada živila su dva prosjaka. Po prirodi stvari bili su neprijatelji, kao i svi profesionalci – dva doktora, dva profesora, dva sveca. Jeden prosjak je bio slep, a drugi hrom, i bili su takmičarski nastrojeni; svaki dan u gradu su se nadmetali.

Njihove kolibe je jedne noći zahvatila vatrica, jer je šuma bila u požaru. Slepac je mogao da istrči iz svoje kolibe, ali nije mogao da vidi gde da ide. Nije mogao da vidi do kojih delova šume se vatrica još nije proširila. Hromi prosjak je mogao da vidi kuda da prode kako bi izbegao vatru, ali nije mogao da trči. Požar se brzo širio, tako da je hromi čovek mogao da vidi samo kako mu se smrt približava.

Shvatili su da su potrebni jedan drugom. Hromi čovek je iznenađeno shvatio: „Ovaj drugi može da trči. Slepni čovek može da trči a ja da gledam.“ Zaboravili su na svoje nadmetanje. U tom kritičnom trenutku, kada su se obojica suočili sa smrću, zaboravili su na glupo neprijateljstvo. Napravili su odličan spoj; dogovorili su se da će slepi čovek nositi hromog na leđima i da će fukcionisati kao jedna osoba – hromi čovek je mogao da vidi, slepi čovek da trči, i na taj način su spasili sebi živote. Pošto su jedan drugom spasili život, postali su prijatelji; prvi put su zaboravili na neprijateljstvo.

Zorba je slep – on ne može da vidi, ali može da igra, peva, da se raduje. Buda može da vidi, ali to je sve. On se oslanja na izoštren vid i opažanje – ali ne može da igra. On je obogaljen, ne može da peva, ni da se raduje.

Došlo je vreme. Svet je u plamenu i svačiji život je ugrožen. Spoj Zorbe i Bude može spasti celo čovečanstvo. Njihovo udruživanje je jedina nada. Buda može doprineti sveštu, izoštrenim vidom, pogledom koji seže daleko, koji vidi i ono što je skoro nevidljivo. Zorba može otelotvoriti Budinu viziju, postarati se da to ne ostane samo suvoparna vizija, već razigrani, razdragani način života.

?

- Da li je udruživanje Zorbe i Bude zaista moguće? Ako jeste, zašto druge verske vođe nisu razmišljale o tome?

Da razjasnimo prvo jednu stvar: ja nisam verski vođa. Verski vođa ne može da razmišlja o stvarima, ne može ih videti na isti način kao ja, zato što je mnogo šta uložio u religiju, a ja nisam.

Religije nužno razdvajaju ljude, stvarajući dualitet u čovekovom razmišljanju.

Na taj način vas iskorišćavaju. Ako ste celina, ne padate pod njihovu kontrolu. Ako ste podeljeni na delove, onda je sva vaša snaga slomljena, a sva vaša moć i dostojanstvo uništeni. Onda možete biti hrišćanin, hindu, muhamedanac. Ako ostanete onakvi kakvi ste bili na rođenju – prirodni, bez bilo kakvog uticaja tzv. verskih vođa, imaćete svoju slobodu, nezavisnost i integritet. Niko vas ne može učiniti robom. A sve stare religije rade upravo to.

Da bi vas učinili robom, moraju da stvore konflikt u vama, da biste vi počeli da se borite sami sa sobom. Kada se borite sami sa sobom, dve stvari će se sigurno desiti. Prvo, postaćete nesrećni, jer nijedan deo vas nikada neće biti uspešan, uvek ćete biti poraženi. Drugo, stvorili su vam osećaj krivice zbog kog ne priznajete da imate pravo da vas zovu pravim, jedinstvenim pojedincem. Verske vođe to žele. To što se vi osećate beskorisnim ih i čini vođama. Ne možete se osloniti na sebe jer znate da ne možete ništa da uradite. Ne možete delati u skladu sa svojom prirodom, jer vas vaša vera sprečava u tome; ne možete raditi ono što vera zahteva od vas, jer se vaša priroda tome protivi. I dolazite u situaciju da ne možete da uradite ništa; potreban je neko drugi da preuzme odgovornost za vas.

Godine prolaze, ali vaš mentalni uzrast je ostao negde na nivou trinaestogodišnjeg deteta. Ovakvim zaostalim ljudima je veoma potreban neko da ih vodi, usmerava ka cilju i smislu života. Oni sami su za to nesposobni. Verske vođe nisu mogle da razmišljaju o ujedinjenju Zorbe i Bude jer bi to označilo kraj njihovog vođstva i njihovih tzv. religija.

Zorba-Buda predstavlja kraj svih religija. On je početak nove vrste verovanja kome ne treba neko posebno ime – ne mora se zvati

ni hrišćanstvo, ni judaizam, ni budizam. Osoba je jednostavno srećna, uživa u ovom ogromnom univerzumu, pleše sa drvećem, igra se sa talasima na plaži, skuplja školjke jer je to čini srećnom, a ne iz nekog posebnog razloga. Slankast vazduh, hladan pesak, izlazak sunca, trčanje – šta još možete poželeti? Za mene je to vera – uživanje u vazduhu, moru, pesku – zato što nema drugog Boga osim samog postojanja.

Zorba-Buda s jedne strane predstavlja kraj starog čovečanstva – starih religija, politike, nacija, rasnih diskriminacija i raznih drugih gluposti. Sa druge strane on predstavlja početak novog čovečanstva – čovečanstva gde ćemo biti slobodni da budemo ono što jesmo, i dozvoliti svojoj prirodi da se razvija.

Između Zorbe i Bude nema sukoba. Sukob su stvorile tzv. religije. Postoji li bilo kakav sukob između vašeg tela i duše? Postoji li bilo kakav konflikt između vašeg života i svesti? Postoji li bilo kakav sukob između vaše desne i leve ruke? Svi su oni jedno, čine jednu organsku celinu.

Vaše telo nije nešto čega treba da se odreknete, već nešto na čemu bi trebalo da budete zahvalni, jer ono je najbolji i najčudesniji deo postojanja; njegove mogućnosti su prosto neverovatne. Svi delovi vašeg tela funkcionišu kao jedan orkestar. Vaše oči, vaše ruke, vaše noge su u međusobnom kontaktu. Neće se desiti da se oči okrenu ka istoku a noge krenu ka zapadu, niti da usta odbiju da jedu kada ste gladni. „Glad potiče iz stomaka, kakve veze onda ima sa ustima?“ – usta odbijaju saradnju. Ne, delovi tela ne dolaze u konflikt među sobom. Telo pokreće unutrašnji sinhronizam, njegovi delovi koji uvek delaju zajedno. A duša nije nešto što je suprotstavljenio telu. Ako je telo kuća, duša je gost, i nema potrebe da se gost i domaćin neprestano svadaju. Ali religije ne bi mogle da opstaju bez vaše unutrašnje borbe.

Ja insistiram na organskom jedinstvu, po kome materijalno nije suprotstavljenio duhovnom, da bih u suštini prekinuo delovanje ovih organizovanih religija. Jednom kada vaše telo i duša budu išli ruku pod ruku, kada budu igrali zajedno, onda ćete postati Zorba-Buda. Onda ćete moći da uživate u svim stvarima koje čine život, u svemu što se nalazi izvan vas, kao i u svemu što se nalazi u vama.

Ono što je u vama i ono što je izvan vas, u stvari, funkcioniše na dva različita nivoa; oni se nikad ne sukobljavaju. Ali hiljade godina uslovljavanja – ako želite da zadovoljite svoj unutrašnji morate se odreći spoljašnjeg sveta – duboko se ukorenilo u vama. A to je inače veoma absurdna ideja... Dozvoljeno je da uživate u onome što je u vama – zašto ne biste uživali i u onome što je izvan vas? Isto ćete uživati; upravo je to uživanje veza između unutrašnjeg i spoljašnjeg.

Slušanje prijatne muzike, ili posmatranje predivne slike, ili gledanje jednog igrača kao što je Nižinski – sve te stvari su izvan vas, ali nisu smetnja vašem unutrašnjem radovanju. Naprotiv, od velike su pomoći. Ples Nižinskog može probuditi vašu dušu, tako da bi i ona mogla da zaigra. Muzika Ravi Šankara može početi da svira na žicama vašeg srca. Unutrašnje i spoljašnje nisu razdvojeni. To je jedna energija, dva aspekta jednog postojanja.

Zorba može postati Buda lakše od bilo kog pape. Ne postoji šansa da se papa, niti vaši tzv. sveci produhove. Oni ne poznaju čak ni telesna uživanja – i kako mislite da bi onda mogli da prepozna suptilne radosti duha? Telo je škola u kojoj, u plićaku, učite da plivate. A jednom kada naučite da plivate, više nije važno koliko je voda duboka. Onda možete plivati i do najdubljih delova jezera; to je sve ista voda.

Morate se prisetiti Budinog života. Do svojih dvadesetih godina on je bio u stvari Zorba. Imao je na desetine najlepših devojaka iz svog kraljevstva. Njegova cela palata bila je ispunjena muzikom i igrom. Jeo je najbolju hrancu, nosio najlepšu odeću, živeo je u prelepm palatama, imao divne vrtove. Živeo je punim plućima, za razliku od sirotog Grka Zorbe.

Grk Zorba je imao samo jednu devojku – staru, umornu ženu, prostitutku koja je izgubila sve svoje mušterije. Imala je veštačke zube, lažnu kosu – i Zorba je bio njena mušterija jer nije mogao sebi da priušti da plati neku drugu prostitutku. Njega nazivate materijalistom, hedonistom, a pri tom potpuno zaboravljate prvih dvadesetdevet godina Budinog života, koji je bio mnogo bogatiji. Iz dana u dan, princ Sidarta je jednostavno uživao u luksuzu, okružen svim što je mogao da zamisli. Živeo je u zemlji snova. Upravo ovo iskustvo ga je preobratilo u Budu.

Njegovom životu se obično ne prilazi ovako. Niko se ne bavi prvim delom njegovog života – koji u stvari predstavlja osnovu svega daljeg. Iskusio je sve radosti spoljašnjeg; onda je poželeo nešto više, nešto dublje, nešto što mu nije bilo dostupno u spoljašnjem svetu. Da biste pronašli dublji smisao, morate biti odlučni. U dvadesetdevetoj godini on je napustio palatu usred noći, u potrazi za unutrašnjim ispunjenjem. On je bio Zorba u potrazi za Budom.

Grk Zorba nikada nije postao Buda iz jednostavnog razloga: njegov život nije bio ispunjen. On je bio lep čovek, pun elana, ali siromašan. Želeo je da živi punim plućima, ali nije imao prilike da to ostvari. On je igrao, pevao, ali nije spoznao više nijanse muzike. Ni je poznavao ples u kome igrači nestaju.

Zorba u Budi je znao sve ono uzvišeno i duboko u spoljašnjem svetu. Znajući sve to, bio je spremjan da krene u potragu za unutrašnjim. Svet je bio dobar, ali ne dovoljno; nešto je nedostajalo. Buda je to uvideo u jednom trenutku, i poželeo je nešto što je večno. Smrt bi prekinula sve one radosti, a on je želeo da spozna nešto što se ne bi završilo dolaskom smrti.

Kada bih ja pisao o životu Gautama Bude, počeo bih od Zorbe. Nakon što je potpuno spoznao spoljašnje i sve što ono može da pruži, i nakon što i dalje nije mogao da pronađe smisao, on kreće u potragu – zato što jedino u tom pravcu nije istraživao. On ne gleda nazad – nema razloga za to, sve je to već proživeo. On nije obični „religiozni tražilac“ koji nije u potpunosti spoznao spoljašnje. On je Zorba – i on ide ka unutrašnjem sa istim elanom, istom snagom, istom moći. I očigledno u svom najintimnijem biću pronalazi zadovoljstvo, ispunjenost, smisao i blagoslov za kojima je tragao.

Moguće je da budete samo Zorba i da tu i ostanete. Moguće je i da ne budete Zorba, a da počnete da tražite Budu – u tom slučaju ga nećete naći. Samo Zorba može da nađe Budu; inače nećete imati dovoljno snage: niste živeli u spoljašnjem svetu, izbegavali ste ga. Vi bežite od stvarnosti.

Za mene, biti Zorba označava početak puta, a postati Buda – dostizanje cilja. I to se može dogoditi jednoj istoj osobi – to se može desiti *jednoj* jednoj istoj osobi. Zato ja neprestano insistiram: nemojte praviti podele u svom životu, ne odričite se telesnog. Živite – ali ne

bezvoljno – živite u potpunosti, punim plućima. Upravo takav način života će vas učiniti sposobnim za dalje potrage. Ne morate živeti asketski, ne morate napustiti svoje žene, muževe, svoju decu. Učili su vas tim besmislicama vekovima, i koliko je ljudi – među milionima monaha i kaluđerica – koliko je ljudi procvetalo? Nijedan.

Živite nepodeljen život. Prvo što dolazi je telo; prvo što dolazi je vaš spoljašnji svet. U trenutku kada se rodi, dete otvorí oči, i prvo što vidi oko sebe su različita postojanja. Ono vidi sve sem sebe – to mogu iskusniji ljudi. To mogu oni koji su videli sve od spoljašnjeg, proživeli ga, i oslobođili ga se.

Sloboda od spoljašnjeg ne dolazi sa bekstvom. Sloboda od spoljašnjeg dolazi nakon što je u potpunosti proživimo, a zatim nemamo gde da odemo. Preostaje samo još jedna dimenzija, i prirodno je da želite i nju da istražite. I eto vašeg života u stilu Bude, eto vašeg prosvetljenja.

Pitate me: „Da li je moguće spojiti Zorbu i Budu?“ To je jedina mogućnost. Bez Zorbe nema Bude. Zorba, naravno, nije kraj. On je priprema za Budu. On predstavlja koren; Buda predstavlja cvetove. Nemojte uništiti koren; inače neće biti cvetova. Taj koren neprestano snabdeva cvetove sokovima. Sva boja cvetova dolazi iz korena, kao i svi njihovi mirisi. Svaka igra cvetova na vetru dolazi iz korena.

Nemojte praviti podele. Koren i cvetovi su dva kraja jednog fenomena.

?

Spajanje ova dva aspekta života izgleda teško, jer je protivno našem uslovljavanju. Odakle početi?

Šta god da radite, radite punim srcem, sa što više energije.

Bilo šta što se uradi bezvoljno nikada ne doneše radost u život. Doneše samo jad, uznemirenost, mučenje i napetost, jer svaki put kad uradite nešto bezvoljno podelite se na dva dela, a to je jedna od najvećih nesreća koja može zadesiti jedno ljudsko biće – da bude podjeljeno. To što je svet nesrećan nije iznenadujuće; to je prirođan sled okolnosti, s obzirom na to da se živi bezvoljno, da se sve radi jednim delom bića, dok se drugi deo opire, protivi, bori protiv toga.

Šta god da radi samo jedna polovina vašeg bića to će vam dobiti kajanje, nesreću, i osećaj da je možda drugi deo koji nije učestvovao u svemu bio u pravu – jer ste slušajući ovu polovinu doveli sebe u jadno stanje. Ali ja vam kažem: da ste poslušali drugu stranu, rezultat bi bio isti. Nije stvar u tome koji deo svog bića ćete poslušati, već da li ćete se potpuno prepustiti tome ili ne. Radost dolazi kada započetu stvar uradite do kraja. Čak i svakodnevni, obični postupci ako ih uradite s voljom doprinose da zračite pozitivno, da se osećate ispunjenim, i duboko zadovoljnim. A bilo koja stvar urađena bezvoljno, koliko god bila dobra, doneće nesreću.

Nesreća, kao ni radost, ne proizilaze iz vaših postupaka. Radost dolazi kada ste potpuni. Nije važno kakvi su postupci u pitanju, ako u njih ulaze samo deo sebe – nesreća će doći kao rezultat. A živeti bezvoljno znači praviti pakao od svakog minuta života – a taj pakao postaje sve veći i veći.

Ljudi pitaju da li postoje pakao i raj negde zato što sve religije govore o paklu i raju kao o geografskim pojmovima ovog sveta. Oni ne predstavljaju geografske fenomene, oni su deo vaše psihologije.

Kada gurnete svoj um, svoje srce i svoje celo biće u dva pravca istovremeno, tada stvarate pakao. A kada ste potpuni, jedno, organska celina – baš u toj organskoj celini, u vama počinju da cvetaju cvetovi raja.

Ljudi su i dalje zabrinuti za svoje postupke: koji postupci su ispravni, a koji su pogrešni? Šta je dobro, a šta je зло? Ja lično ne razumem to kao pitanje nekog posebnog postupka. U pitanju je vaša psihologija.

Kada ste potpuni, to je dobro; kada ste razdvojeni, to je зло. Podeljeni – vi patite; potpuni – vi igrate, pevate, slavite.

- ?
- Možete li reći nešto više o tome kako da dovedemo u ravnotežu ove dve suprotnosti? Često u životu idem iz krajnosti u krajnost, i teško mi je da se držim sredine tokom dužeg perioda.

Život se sastoji iz krajnosti. Život čini tenzija između dve suprotnosti. Biti uvek tačno na sredini znači biti mrtav. Sredina je samo teoretski moguća; samo povremeno se možete naći na sredini, to je prolazna faza. To je kao hodanje po konopcu; nikada ne možete biti tačno na sredini. Ako pokušate, pašćete.

Biti na sredini nije statično stanje, to je dinamički fenomen. Ravnoteža nije imenica, već glagol; to je *održavanje ravnoteže*. Onaj koji šeta po žici se neprestano pomera sleva nadesno, zdesna nalevo. Kada oseti da se previše pomerio na jednu stranu i da postoji opasnost da će pasti, on se istog trenutka vraća u ravnotežu tako što se pomera na suprotnu stranu. I da, kada se pomera sleva nadesno, postoji jedan trenutak kada se šetač nalazi na sredini. Pa onda opet, kada ode previše nadesno, i opet se javi opasnost od padanja, gubljenja ravnoteže, on se pomera nalevo i ponovo prelazi preko sredine na jedan trenutak.

Na ovo mislim kada kažem da ravnoteža nije imenica već glagol – to je održavanje ravnoteže, dinamičan proces. Ne možete jednostavno biti na sredini. Možete se pomerati sleva nadesno i zdesna nalevo; to je jedini način da ostanete u sredini.

Nemojte izbegavati krajnosti, i nemojte se odlučiti samo za jednu krajnost. Pratite obe privlačne sile – u tome je umetnost, tajna održavanja ravnoteže. Da, nekada budite potpuno srećni, a nekad potpuno tužni – i jedno i drugo imaju svojih čari.

Um je taj koji bira; i tu nastaje problem. Sam sebi ne ostavlja izbor. Šta god da se desi, i gde god da ste – levo ili desno, na sredini ili blizu nje – uživajte potpuno u tom trenutku. Dok ste srećni igrajte, pevajte, svirajte – budite srećni! A kada dođe tuga – koja će sigurno doći, ona mora doći, nezaobilazna je, ne možete je izbegići... Ako pokušate da je izbegnete uništice samu mogućnost postojanja sreće. Dan ne može da postoji bez noći, kao što ni leto ne može da postoji bez zime. Nema života bez smrti. Neka ovaj polaritet postane deo vašeg bića – nema načina da se izbegne. Jedino da postajemo sve umrvljeniji; jedino mrtva osoba može biti na statičnoj sredini. Živ čovek će biti u konstantnom pokretu – od besa do saosećanja, od saosećanja do besa – prihvatajući obe krajnosti, ne identificujući se ni sa jednom ali ostajući na distanci a ipak uključen; na distanci a

ipak posvećen. Živ čovek uživa a i dalje je poput lotosovog cveta – on je u vodi, ali mu voda ne može ništa.

Samo vaš napor da budete na sredini, da tu ostanete uvek i zauvek, stvara vam nepotrebnu uz nemirenost. U stvari, želja da se bude zauvek na sredini je druga krajnost – najgora moguća vrsta krajnosti, jer je nemoguća. Ne može se ispuniti. Setite se samo staromodnog sata: ako zadržite klatno tačno na sredini, sat će prestati da radi. Sat radi samo zato što klatno stalno ide sleva nadesno, zdesna nalevo. I da, svaki put pređe preko sredine, i tu postoji jedan trenutak „srednjeg stanja“, ali samo jedan.

A i on je predivan! Kada prelazite iz stanja sreće u stanje tuge, i obratno, postoji jedan trenutak potpune tištine, tačno na sredini – uživajte i u njemu, takođe.

Moramo proživeti život punim plućima, tek onda ga možemo nazvati bogatim. Onaj koji nagnje nalevo je siromašan, onaj koji nagnje nadesno je siromašan, a onaj na sredini je mrtav! Kada ste živi, vi ne nagnjete ni nadesno, ni nalevo, ni ka sredini – vi ste u stalnom pokretu, uhvatili ste tok.

Zašto uopšte i želimo da budemo na sredini? Mi se plašimo tamne strane života; ne želimo da budemo tužni, ne želimo da doživimo stanje agonije. Ali to je moguće samo ako ste već spremni da otpišete mogućnost da budete ushićeni. Neki su je izabrali – to je put monaha. Monah vekovima tako postupa, spremjan da žrtvuje svaku priliku za ushićenje da bi izbegao agoniju. On je spremjan da uništi sve ruže da ne bi došao u kontakt sa trnjem. Ali onda je njegov život jednoličan... dug, dosadan, bez uzbudjenja, stagnirajući. On i ne živi. On se plaši da živi.

Život čine ove dve stvari; on donosi veliki bol, ali isto tako donosi i velika uživanja. Bol i užitak su dve strane istog novčića. Ako zanemarite jednu stranu, moraćete i drugu. Jedan od najznačajnijih nesporazuma koji postoji već godinama je taj da se možete odreći bola i sačuvati užitak, da možete izbeći pakao i otići u raj, da možete izbeći negativno i zadržati samo pozitivno. To je velika zabluda. To nije u skladu sa samom prirodom stvari. Pozitivno i negativno uvek idu zajedno, to je neizbežno, ne mogu se odvojiti. Oni su dva aspekta iste energije. Moramo ih prihvati oba.

Uključite se u sve, budite sve. Kada ste na levoj strani, nemojte propustiti ništa – uživajte! Biti na levoj strani ima svojih prednosti, prednosti koje nećete naći kada ste na desnoj strani. I da, biti na sredini znači biti u tišini, miran, i to nećete naći ni u jednoj krajnosti. Zato uživajte u svemu. Obogaćujte svoj život.

Zar ne možete videti nikakvu lepotu u tugovanju? Razmislite o tome. Sledeći put kada ste tužni, nemojte se boriti protiv toga. Ne gubite vreme na borbu – prihvativate je, poželite joj dobrodošlicu, neka bude dobrodošao gost. Udubite se u nju s ljubavlju, s pažnjom... Budite pravi domaćin! Bićete iznenadjeni – ne možete ni zamisliti koliko ćete biti iznenadjeni – tuga ima neke prednosti koje sreća nikada ne može imati. Tuga ima dubinu, sreća je plitka. Tuga ima suze, a suze pogadaju više od bilo kog smeja. Tuga ima svoju tišinu, melodiju, koju sreća nikada ne može imati. Sreća će imati svoju pesmu koja je bučna, ne tako tiha.

Ne kažem vam da izaberete tugu. Ja vam samo kažem da i u njoj uživate. Kada ste srećni, uživajte u sreći. Plivajte po površini, ali ponекад zaronite u dubinu reke. To je ista reka! Na njenoj površini se igraju mali i veliki talasi, sunčevi zraci i vetar – i to ima svoje čari. Ronjenje u vodi ima u sebi nešto zanimljivo, nešto avanturističko, nešto opasno.

I nemojte se vezivati ni za šta. Postoje i ljudi koji su se vezali za tugu – psiholozi znaju za njih, i nazivaju ih mazohistima. Oni stalno sebe dovode u situacije u kojima će se osećati nesrećno. Nesreća je jedina stvar u kojoj uživaju, oni se plaše sreće. Oni se prijatno osećaju samo kada su nesrećni. Mnogi mazohisti postaju religiozni, zato što religija pruža utočište mazohističkom razmišljanju. Religija racionalizuje suštinu postojanja mazohista.

Ako ste mazohista ali ne i religiozni, osetiće se odbačenim; biće vam loše, neugodno, i znaćete da nešto nije u redu sa vama. Osetiće krivicu zbog toga što radite sa svojim životom, i probaćete to da sakrijete. Ali ako mazohista postane religiozan, on sa velikim ponosom može isticati svoj mazohizam, zato što se to više ne zove tako – sada je to asketizam, isposnički način života. To je „samodisciplina“, a ne mučenje. Samo se naziv promenio – sada tu osobu niko ne naziva nenormalnom, sada je svetac! Niko je ne naziva bo-

lesnom; ona je pobožna, prosvećena. Mazohisti su se uvek okretali religiji, uvek im je bila privlačna. U stvari, toliko se mazohista okretnulo religiji – taj korak je prirodan – da na kraju religijom i dominira mazohisti. Zbog toga mnoge religije zagovaraju negativan i destruktivan stav prema životu. On ne zna da živi, da voli, da se radije – on uporno insistira na tome da je život bedan. Govoreći to, on racionalizuje svoju očajničku potrebu da bude nesrećan.

Čuo sam divnu priču – ne znam doduše koliko je tačna, ne mogu to garantovati.

Jednog popodneva u raju, u najpoznatijem kafeu, sede i časkaju Lao Ce, Konfučije i Buda. Konobar dolazi i donosi tri čaše soka zvanih „Život“, i nudi ih. Buda istog trenutka zažmuri i odbije; затim kaže: „Život je bedan.“

Konfučije zatvara oči napola – on je bio za zlatnu sredinu – i traži čašu od konobara. On bi htio gutljaj – ali samo gutljaj, jer kako neko može da zna da li je život bedan ili ne ako ne proba? Konfučije je imao sistematski um; nije bio mistik, razmišlja je pragmatično. On je bio prvi biheviorista koga je svet upoznao, što je i logično. I to zvuči kao odlično rešenje – on kaže: „Prvo ću uzeti gutljaj, pa ću onda reći šta mislim.“ Nakon što je to uradio, rekao je: „Buda je u pravu, život jeste bedan.“

Lao Ce uzima sve tri čaše i kaže: „Ako ne popiješ sve, kako možeš bilo šta reći?“ On ispija sve tri čaše i počinje da igra.

Buda i Konfučije ga pitaju: „Zar nećeš reći nešto?“ na šta Lao Ce odgovara: „Pričam vam – moja igra i pesma govore za mene.“ Ako ne probate sve, ne možete ništa reći. A kada probate sve, opet ne možete ništa da kažete, jer ono što znate ne može se rečima opisati.

Buda je jedna krajnost, Konfučije je na sredini. Lao Ce je ispio sve tri čaše – jednu namenjenu Budi, jednu namenjenu Konfučiju i jednu namenjenu njemu samom. Ispio ih je sve; on je probao život u potpunosti.

Moj pristup je isti kao Lao Ceov. Živite život na sve moguće načine; nemojte birati između dve stvari, i nemojte pokušavati da budete na sredini. Nemojte pokušavati da pronadete ravnotežu – ona nije nešto što se može uzgajati. Ravnoteža je nešto što dolazi nakon što iskusimo sve dimenzije života. Ravnoteža je nešto što *dolazi*; do

nje ne možete doći, ma koliko napora uložili. Ako ulažete napor da biste došli do nje, onda je ona lažna, isforsirana. A vi ostajete nakon toga napeti, jer kako osoba koja se trudi da ostane u ravnoteži može da bude opuštena? Uvek ćete biti uplašeni da ćete se pomeriti nadevo ili nadesno ako se opustite. Morate ostati napeti, a biti napet znači propustiti sve prilike i sve darove života.

Nemojte biti napeti. Neka vas principi ne vode kroz život. Živite život u potpunosti, ispijte ga celog! Jeste, ponekad ima gorak ukus – pa šta! Pošto ste okusili gorko, moći ćete da okusite i slatko. Bićete u stanju da cenite slatko samo ako ste već probali gorko. Onaj ko ne zna da plače, neće znati ni da se smeje. Onaj ko ne zna istinski da se smeje, iz stomaka, prolivaće krokodilske suze. One ne mogu biti istinite, ne mogu biti prave.

Ja ne učim sredini, učim potpunosti. Ravnoteža tada dolazi svojom brzinom, i onda je izuzetno lepa i graciozna. Niste je uspostavili na silu, ona je prosto došla. Dok se graciozno krećete nalevo, nadesno, ka sredini, ravnoteža se polako postiže jer se ne odlučujete ni za jednu stranu. Kada tuga dođe, znate da će proći, isto kao i sreća. Ništa ne ostaje; sve je prolazno. Jedino je vaše svedočanstvo stalno. To svedočanstvo dovodi do ravnoteže. To svedočanstvo *jeste* ravnoteža.

TELO I DUŠA: KRATKA ISTORIJA RELIGIJE

Religija je prošla kroz mnoge faze. Prva faza religije bila je magijska, i ona se još uvek nije završila. Mnoga aboridžinska plemena širom sveta još uvek žive u ovoj prvoj fazi religije, u čijoj osnovi je magijski ritual prinošenja žrtve bogovima. To je neka vrsta podmicanja da bi nam bogovi pomogli, da bi nas čuvali. Šta god smatrate da je vredno – hrana, odeća, ukrasi, bilo šta – to dajete bogovima. Naravno, ne dobiju bogovi te poklone; njih dobije sveštenik, on je posrednik, on profitira. A najčudnije je što ova magijska, ritualna religija najmanje deset hiljada godina upravlja čovekovim umom.

A tu ima toliko mnogo neuspela – 99% pokušaja završi se neuspehom. Na primer, kiša ne pada u odgovarajućem periodu; u tom slučaju će magijska religija sprovesti ritual žrtvovanja i verovaće da

će zadovoljiti bogove i da će kiša pasti. Kiša i padne ponekad – ali padne i kod onih ljudi koji nisu pokušavali da umilostive bogove i koji nisu izvodili rituale. Kiša padne čak i neprijateljima ljudi koji su se molili.

Ove kiše nisu ni u kakvoj vezi sa ritualima, ali kiša postaje dokaz da je ritual uspeo. U devedeset devet slučajeva od sto, ritual ne uspe; on je osuden na propast zato što nije ni u kakvoj vezi sa klimom. Ne postoji naučna uzročno-posledična veza između rituala – ceremonije sa vatrom, mantrama – i oblaka i kiše.

Sveštenik je svakako lukaviji od ljudi koje iskorišćava. On savršeno dobro zna šta se u stvari dešava. Zapamtite, sveštenici nikada nisu verovali u Boga, i ne mogu, ali se *prave* da veruju više od ostalih. Oni to moraju da rade, to im je posao. Što je njihova vera snažnija, to veći broj ljudi mogu da privuku, pa se stoga pretvaraju. Ja nikada nisam naišao na sveštenika koji veruje u Boga. Kako i može da veruje? On svaki dan vidi da retko kad, sasvim slučajno, ponekad možda neki ritual ili molitva uspeju; većinom propadaju. Ali on ima objašnjenje za jadne ljude: „Niste pravilno izveli ritual. Dok ste ga izvodili niste bili ispunjeni čistim mislima.“

A ko je ispunjen čistim mislima? I šta su te čiste misli? Na primer, sledbenici dainizma moraju da poste tokom rituala. Ali dok izvode ritual, oni misle na hranu – to je nečista misao. Pa sad, gladna osoba koja misli na hranu... Ne vidim šta je tu nečisto, to je baš prava misao. U stvari, osoba radi pogrešne stvari u tom trenutku pokušavajući da nastavi ritual; trebalo bi da odjuri u restoran!

Ali sveštenici imaju veoma prosto objašnjenje zašto ritual nije uspeo. Bog nikada neće izneveriti, on je uvek spremjan da nas zaštiti – on je tvorac, snabdeva nas svim što nam je potrebno, održava u životu; nikada nas neće izneveriti. Ali mi ćemo izneveriti njega. Dok izgovaramo molitvu ili izvodimo ritual, ispunjeni smo nečistim mislima. A ljudi znaju da je sveštenik u pravu – oni i *jesu* mislili na hranu, ili na lepu devojku koja je prošla pa su pomislili kako je lepa, pa se javila želja za njom. Oni su potisnuli te misli, ali bilo je prekasno; to se već desilo. Svi znaju da imaju nečiste misli.

Po meni, tu nema ničeg nečistog. Ako lepa žena prođe pored ogledala, ono će takođe odražavati njenu lepotu – da li je onda i

ogledalo „nečisto“? Naš um je kao ogledalo, on jednostavno prikazuje odraz. Naš um je svestan svega što se dogada oko nas. On komentariše, on to stalno radi. Ako posmatrate, bićete iznenadeni – nećete naći boljeg komentatora. Um kaže da je žena lepa – i ako osetite želju za lepotom, ne vidim ništa loše u tome. Ako osetite želju za ružnim, onda nešto nije u redu; onda ste bolesni. Lepota se mora cenniti. Kada vidite lepu sliku, voleli biste da je posedujete. Kada vidite bilo šta što je lepo, misao se kao senka pojavljuje: „Kada bi ova lepa stvar bila moja...“ Sve ove misli su prirodne. Ali sveštenici će reći: „Kiše nisu pale zbog vaših nečistih misli“ – i vi nikako ne možete da se odbranite. Znate to, i stidite se sebe. Bog je uvek u pravu.

Ali i kad kiše dođu, ovakve misli su vam prolazile kroz glavu; bili ste ista osoba. Da ste bili gladni, mislili biste na hranu; da ste bili žedni, mislili biste na vodu. Ove misli su vam se javljale i kada je došla kiša, ali onda one nikome ne smetaju. Sveštenik se onda divi vama, vašem poštovanju posta, vašoj iskrenoj molitvi: „Bog vas je čuo.“ To je zadovoljilo vaš ego i vi nećete reći: „A šta ćemo sa nečistim mislima?“ Ko uopšte želi da spominje nečiste misli kada uspe i kada ga Bog čuje?

Veći deo vremena niko ne čuje, nebo ostaje nepromenjeno i nema nijednog odgovora. Ali magijska religija traje.

Magijska religija je najprimitivnija od svih, ali njeni delovi su se zadržali u drugoj fazi; ne može se odrediti tačna granica između ove dve faze. Drugu fazu čine pseudoreligije: hinduizam, hrišćanstvo, muhamedanstvo, judaizam, dainizam, budizam, sikizam – postoje ukupno više od tri stotine „-izama“. Sve su to pseudoreligije. Napredovali su malo u odnosu na magijsku religiju.

Magijska religija je jednostavno ritualna. Ona predstavlja napor koji vi ulažete da ubedite Boga da vam pomogne. Kada neprijatelj preti da će okupirati zemlju, kada nema kiše, kada su pljuskovi i reke počnu da plave i uništavaju useve – kada god se susretnete sa ovakvim poteškoćama, obratite se Bogu za pomoć. Ali magijska religija vas ne uči disciplini. Dakle, magijske religije nisu represivne. Njih još uvek ne zanima da vas promene.

U pseudoreligijama centar pažnje nije više Bog, već vi. Bog i daљe ostaje u priči, ali polako bledi. Za magijsko-religioznu osobu

Bog je veoma blizu; osoba može da priča sa njim, može da ga ubeduje. U pseudoreligijama još uvek postoji ideja Boga, ali sada je Bog daleko – mnogo, mnogo daleko. Sada se do njega ne može dopreti kroz rituale, već putem značajne promene u načinu života. Pseudoreligije počinju da vas oblikuju i menjaju.

Magijska religija ne utiče na ljudе – zato su ljudи koji su sledbenici magijske religije prirodniji, manje su prevrtljivi ali su primitivniji, priprosti, nekulturni. Sledbenici pseudoreligija su sofisticiraniji, kulturniji, obrazovaniji. Za njih religija nije samo ritual, već celokupna životna filozofija.

U ovoj drugoj fazi razvoja religije dolazi do primene represije. Zašto sve religije koriste represiju kao osnovnu strategiju, čemu ona služi? Izuzetno je važno razumeti fenomen represije, jer se sve religije razlikuju jedna od druge u ostalim stvarima, i protive se jedna drugoj po svim pitanjima. Jedino zajedničko svim religijama je represija. Represija je, dakle, najmoćnije oružje koje poseduju. Kako je koriste?

Represija je mehanizam koji koriste da bi od vas napravili robove, da bi doveli čovečanstvo do psihološkog i duhovnog ropstva. Mnogo pre nego što je Sigmund Frojd otkrio fenomen represije, religije su ga koristile već pet stotina godina, i to veoma uspešno. Metod je jednostavan – potrebno je da se okrenete sami protiv sebe. Ali čini čuda. Jednom kada se okrenete protiv sebe, mnogo šta se mora dogoditi. Prvo, oslabićete. Nikada nećete biti ista jaka osoba od ranije. Nekada ste bili jedno; sada ste podeljeni ne na dve, već na više celina. Nekada ste bili pojedinac, celina; sada je u vama haos. Očev glas dopire iz jednog dela, majčin glas čuje se iz drugog dela, a pri tom se oni još uvek u vama sukobljavaju međusobno – iako možda nisu više među živima. Svi vaši učitelji su ostavili trag u vama, i svi sveštenici koje ste sreli, svi monasi, svi dobročinitelji, moralisti – svi oni su zauzeli mesto, čvrste pozicije u vama. Ko god da vas je nekada oduševio ostavio je deo sebe u vama. Vi ste sad skup mnogih ljudi – mrtvih, živih, izmišljenih, likova iz knjiga koje ste pročitali, likova iz svetih spisa, koji su u stvari deo religijske fikcije, kao likovi iz naučne fantastike. Ako pogledate u sebe, videćete da ste se izgubili u tolikoj gužvi. Ne možete prepoznati sebe usred te gomile, ne

znote koje lice je vaše pravo. Svi ti ljudи se pretvaraju da su vi, svi uzimaju vaš lik. Svi oni pričaju vašim jezikom i svadaju se međusobno. Vi ste postali bojno polje.

Snaga pojedinca je izgubljena. Podeljeni ste unutar sebe i ne možete da uradite ništa sa celinom. Neki delovi vas će se protiviti tome, neki će biti za to, a opet, neki će biti apsolutno ravnodušni. Ako uradite nešto, delovi koji su se protivili reći će vam da ste pogrešili; zbog njih ćete osećati krivicu. Oni delovi koji su ravnodušni će se praviti pametni, pa će vam reći da ste nikogović zato što slušate one koji ne razumeju ništa. Osudiće vas šta god da uradite ili ne uradite.

Uvek ste u dilemi. Šta god da uradite, bićete poraženi, i veliki deo vas će vam se protiviti. Uvek ćete raditi stvari uz minimalnu podršku. To onda znači da će većina hteti da se osveti – i to će i uraditi. Reći će vam: „Da nisi uradio *ovo*, mogao bi da uradiš *ono*. Da nisi izabrao *ono*, mogao bi da izabereš *ovo*. Ali bio si budala, i nisi hteo da slušaš. Zato sada pati, i žali zbog toga.“

Problem je u tome što ne možete ništa da uradite kao celina a da se posle ne nade neko da vas osudi, da vam kaže da ste glupi, neinteligentni.

Dakle, prva stvar je da su pseudoreligije uništile integritet, celovitost, snagu ljudskog bića. To je neophodno ako želite da gospodarite ljudima – jaki ljudи ne mogu biti robovi. A ovo je jedno veoma suptilno ropstvo, psihološko i duhovno. Nema potrebe za lisicama i lancima i zatvorskim celijama. Pseudoreligije imaju planove koji su mnogo više sofisticirani. Počinju da ih sprovode od trenutka vašeg rođenja; ne propuštaju nijedan trenutak.

Religije su osudile seks, osudile su ljubav prema hrani – osudile su sve u čemu čovek može da uživa – muziku, umetnost, pevanje, igru. Ako bismo prikupili sve osude iz svih religija širom sveta, uvideli bismo da sve zajedno osuduju čoveka u potpunosti. Nisu ostavile nijedan centimetar neosuđen.

Da, svaka religija je odradila svoj deo – jer da je svaka ponaosob osudila čoveka u celini, on bi poludeo. Tu mora da postoji neka mera da bi čovek osetio osudu i da bi osetio krivicu, a zatim poželeo da bude oslobođen te krivice i bio spreman da potraži njihovu pomoć. Osuda ne bi trebalo da bude toliko ozbiljna da natera čoveka

da pobegne od religije ili da skoči u okean i presudi sebi. To onda ne bi bio dobar posao.

To je kao nekada sa robovima. Dobijali su hranu – ali ne dovoljno da mogu da ojačaju i da se pobune, a ni tako malo da umiru; to bi dovelo do gubitka. Date im određenu količinu, tako da se nalaze negde između života i smrti, da mogu da prežive i da rade za vas. Samo ta određena količina hrane se daje, ne više od toga; inače će im ostati energije nakon obavljenog posla, a ona se može pretvoriti u pobunu. Mogli bi da počnu da se udružuju, jer mogu da vide kako se postupa sa njima.

Religije rade to isto. Svaka religija je osudila različite delove čoveka, i na taj način utiče na njega da oseća krivicu.

Jednom kada osetite krivicu, pali ste u ruke svešteniku. Sada ne možete pobeći jer samo on može da očisti sramne delove vas, samo on može da vas sposobi da stojite pred Bogom a da vas nije sramota. On stvara sliku o Bogu. On stvara sliku o krivici. On stvara sliku o tome da ćete jednog dana morati da stanete pred Boga, i da zato morate da budeste čisti i čedni, u stanju da stanete pred njega bez imalo straha i sramote.

Sve to je izmišljotina. Ali ovo morate zapamtiti: priča o pseudoreligijama je tačna. I kad god kažem „sve religije“, mislim na pseudoreligije; množina ukazuje na to da one nisu ono pravo.

Kada religija postane naučna, neće biti u obliku množine: onda će se zvati jednostavno religija, i delaće potpuno suprotno od pseudoreligija. Njen zadatak će biti da vas osloredi Boga, da vas osloobi pakla i raja, koncepta prvog greha, same ideje da vi i priroda niste jedno – da vas osloobi bilo kakve represije.

Uz svu ovu slobodu moći ćete da naučite da izrazite svoje prirodno biće, kakvo god da je. Nema potrebe da se stidite. Univerzum želi da bude takvi kakvi ste. Univerzumu ste potrebni takvi, inače bi stvorio nekog drugog, a ne vas. Po mom mišljenju, jedino što nije u skladu sa religijom jeste da ne budeš ono što jeste.

Budite ono što jeste bez ikakvih uslova, bez obaveze – samo budite ono što jeste, i već ste religiozni, zato što ste zdravi, zato što ste potpuni. Ne treba vam sveštenik, ne treba vam psihanalitičar, ne treba vam ničija pomoć jer niste bolesni, niste nesposob-

ni, paralisi. Osećaj nesposobnosti i paralisanosti će otići sa pronalaskom slobode.

Religija se može definisati jednom rečenicom: potpuna sloboda da budete ono što jeste.

Izrazite se na što više načina, bez straha. Nemate čega da se plasite, niko vas neće kazniti niti nagraditi. Ako izrazite svoje biće u njegovoj istinskoj formi, na prirodan način, bićete odmah nagrađeni – ne sutra, nego danas, ovde i sada.

Kažnjeni ste samo onda kada idete protiv svoje prirode. Međutim, ta kazna je pomoć, ona jednostavno ukazuje da ste se udaljili od prirode, da ste malo zastranili, skrenuli s puta – vratite se. Kazna nije osveta, ne. Kazna je tu da vas probudi: „Šta radiš to?“ Nešto nije u redu, na neki način radite protiv sebe. Zato postoji bol, zabrinutost, patnja.

Kada ste prirodni, kada se izražavate kao što to rade drveće i ptice – koji imaju više sreće, jer nijedna ptica nije probala da bude sveštenik, niti je nekom drvetu palo na pamet da bude psihanalitičar – baš kao drveće, ptice, oblaci, onda će vam postojanje biti dom.

A suština religije i jeste osećati se slobodno, kao kod kuće.

- ?
- Među pseudoreligijama, kako ih vi nazivate, da li vidite neku značajnu razliku između onih koje su ponikle na Zapadu i onih sa Istoka?

U proteklih dve hiljade godina hrišćanstvo je donelo više štete čovečanstvu nego bilo koja druga religija. Muhamedanstvo je probalo da se takmiči sa njim, ali nije imalo uspeha. Dosta mu se približilo, ali je hrišćanstvo ostalo na vrhu. Hrišćanstvo je ubijalo ljude, spaljivalo ih žive. U ime Boga, istine, vere mučki je ubijalo ljude – za njihovo dobro.

A kada vas ubica ubije za vaše dobro, onda on ne oseća krivicu uopšte. Naprotiv, on se oseća kao da je uradio nešto dobro. Kao da je učinio uslugu čovečanstvu, Bogu, u ime ljubavi, istine, slobode. On se oseća uzbudeno. Oseća se kao da je sada bolje ljudsko biće. Najgore što nekome može da se desi jeste da koristi ubistvo kao

sredstvo da bi se osećao kao bolje ljudsko biće. On će tada nanositi zlo, misleći da je dobro. On će uništavati dobro, misleći da čini pravu stvar.

Ovo je najgora vrsta indoktrinacije koju je hrišćanstvo usadilo u ljudsku svest. Hrišćanstvo je mnogo doprinelo ideji krstaškog, verskog rata. Muhamedanstvo je to naučilo od hrišćanstva; ono ne može da tvrdi da je ta ideja potekla od njega. Muhamedanstvo ga zove džihad, sveti rat, ali on se pojavio pet stotina godina posle Isusa. Hrišćanstvo je već stvorilo ideju u ljudskoj svesti da i rat može da bude verska stvar.

Pa ipak, rat kao takav nije u vezi sa verom.

Ne može postojati nešto kao krstaški, sveti rat.

Ako rat nazovete svetim, šta će preostati što neće moći da ponese taj epitet?

Ovo je strategija koja onesposobljava ljude da razmišljaju. Kada pomisle na krstaški rat, oni ga ne povezuju sa nečim lošim: oni se bore u ime Boga, a protiv āavola. A Bog i āavo ne postoje – samo ljudi koji se bore i ubijaju međusobno. Zašto bi se vi u to uopšte uplitali? Ako Bog ne može da uništi āavola, mislite li da vi možete? Ako je Bog nesposoban i ne može da uništi āavola, mislite li da onda papa može? Mogu li to hrišćani? Može li Isus? A Bog živi sa đavolom čitavu večnost.

Čak i sada su sile zla mnogo jače od sile dobra, zato što su sile dobra takođe u rukama sile zla.

Uzrok rata je to što ga nazivamo verskim, svetim – Prvi svetski rat odigrao se u hrišćanskom okruženju, Drugi svetski rat takođe; izgleda da će se i naredni svetski rat odigrati u istom okruženju.

Postoje naravno i druge religije, ali zašto su se ova dva velika rata odigrala baš u hrišćanskom okruženju? Hrišćanstvo ne može a da ne preuzme odgovornost za to. Jednom kada stvorite ideju svetog rata, ona više ne može biti samo vaša.

Adolf Hitler je govorio svom narodu: „Ovo je sveti rat“; bio je to krstaški rat. On je jednostavno iskoristio hrišćansko naslede. On je bio hrišćanin, i verovao je da je on reinkarnacija proroka Ilike. Mislio je da je dobar koliko i Isus, ako ne i da je bolji, jer je pokušavao da uradi ono što Isus nije mogao. Sve što je Isus uradio je to što

je dopustio da ga razapnu na krst. Adolf Hitler je zamalo uspeo. Da je uspeo – a za to je postojalo 99 posto šanse, jedan procenat je bio dovoljan da ne uspe – ceo svet bi bio očišćen od svega što je jevrejsko, od svega što nije hrišćansko. Šta bi preostalo?

Da li znate da je Adolfa Hitlera blagoslovio nemački nadbiskup, koji mu je rekao: „Pobedićeš jer su Hrist i Bog uz tebe.“ Iste budale blagoslovile su Vinstona Čerčila govoreći: „Bog je uz tebe, i Hrist je uz tebe – sigurno ćeš pobediti.“ Iste budale, čak i veće, bile su u Vatikanu, koji je samo deo Rima, kada je papa blagoslovio Musolinija – oličenje, bezgrešno oličenje Isusa Hrista.

Za nemačkog nadbiskupa se može reći da nije nepogrešiv, kao i za engleskog – ljudima koji greše možemo oprostiti – ali šta ćemo sa papom, za koga hrišćani već vekovima tvrde da je nepogrešiv? I sada, ovaj bezgrešni papa blagosilja Musolinijevu pobedu jer „on se borи u ime Isusa Hrista i Boga“. Musolini i Adolf Hitler su se ujedili, i zajedno pokušali da osvoje ceo svet.

Možda se papa nadao da će hrišćanstvo dobiti priliku da postane univerzalna religija ako Musolini pobedi. Jer već dve hiljade godina pokušavaju da od hrišćanstva naprave univerzalnu religiju, da unište sve ostale religije.

U jinizmu ne postoji ništa kao što je sveti rat. Nijedan rat nema veze s verom. Možete se boriti u ime religije, ali borba sama po sebi nije u dodiru s verom. U budizmu ne postoji ideja o svetom ratu; stoga ni jinizam ni budizam nisu doprineli započinjanju bilo kog rata – a njihova istorija je veoma duga. Jinizam postoji već najmanje 10 000 godina, i nije prouzrokovao nijedan rat, bilo da je u pitanju sveti ili ne. Budizam je takođe stariji od hrišćanstva, i to 500 godina, i ima broj vernika koliko i hrišćanstvo – osim u Indiji, stanovnici Azije su budisti – ali nikada nije započeo nijedan rat.

Hrišćanstvu pripadaju sve zasluge za ratove, tu najgnusniju stvar u čovekovom životu. A pod zastavom krstaškog rata možete da radite sve: da silujete žene, spaljujete žive ljude, ubijate nedužnu decu, starce – bilo šta. Naziv sveti, krstaški rat je samo paravan. Ali se sve ove stvari zaista dešavaju u njegovoj senci. Celokupno atomsko oružje, nuklearno oružje poteklo je iz hrišćanskog okruženja.

To ne znači da ostatku sveta nedostaje inteligencija. Ako Kina može da iznedri Konfučija, Lao Cea, Čuang Cea, Menciusa, Li Cea nema razloga da ne stvori jednog Alberta Ajnštajna, jednog lorda Rateforda. Umesto njih, Kina je prva konstruisala štamparsku mašinu, koja postoji već tri hiljade godina.

Indija je iznedrila čoveka poput Patandžalija, koji je sam osmislio ceo sistem joge; iz nje potiču Gautama Buda i Mahavira – veliki filozofi, misticici. Pre tri hiljade godina je u Indiji, u Sušrutu živeo veliki doktor i hirurg. On u svojim knjigama opisuje neke od najkomplikovanih hirurških zahvata koje je danas moguće izvesti – čak i operaciju mozga, sa svim instrumentima. Ako su ove zemlje mogle da iznedre ovakve tipove ljudi, šta im je nedostajalo? Zašto nisu pokušale da prave atomske bombe? Matematika, bez koje je bilo koja nauka nezamisliva, potiče iz Indije. Pre sedam hiljada godina tamo su osmišljeni osnovi matematike, ali u Indiji nikad nisu koristili svoje razumevanje matematike u destruktivne svrhe. Koristili su je da stvaraju jer im nijedna religija sa tog područja nije dala podsticaj za rat. Sve te religije su govorile da je rat loša stvar – tu nema rasprave – i te zemlje neće podržati nijedan program, nijedan projekat, nijedno istraživanje koje će ih dovesti do rata.

Govorim sve ovo jer želim da bude jasno da je hrišćanstvo odgovorno za davanje podsticaja nauci da ratuje. Da je hrišćanstvo stvorilo atmosferu nenasilja i da nije rat nazvalo svetim, onda bismo izbegli ova dva svetska rata; da se nisu odigrala ova dva, do sledećeg svakako ne bi moglo da dođe. Ova dva rata su obavezni koraci koji vode ka trećem; već su vas doveli do tog rata. Već mu se približavate, a nema mogućnosti da se vratite nazad.

Ne samo da je zatrovalo nauku, hrišćanstvo je odgovorno i za rađanje neobičnih ideologija, koje su potekle direktno ili nastale kao reakcija na njega. Odgovorno je u oba slučaja. Siromaštvo postoji u svetu već hiljadama godina, ali komunizam je hrišćanski doprinos. Ne dajte da vas zavara činjenica da je Karl Marks bio Jevrejin, jer i Isus je bio Jevrejin. Ako je Jevrejin mogao da stvori hrišćanstvo... Karl Marks se drži hrišćanskog konteksta, ne jevrejskog. Ideja potiče od Isusa Hrista. U trenutku kada je rekao: „Blago siromašnima, jer njihovo je carstvo nebesko“ posejao je seme komunizma.

Niko to nije rekao otvoreno, jer potrebna je luda osoba poput mene – koja neće pričati uopšteno o tome, već će nazvati stvari njihovim pravim jebenim imenom! Čemu uopštena priča?

Isusovu ideju „Blago siromasima, jer njihovo je carstvo nebesko“, lako je bilo pretvoriti je u praktičniji i pragmatični komunizam. Marks je u suštini rekao: „Blago siromasima, jer njihova je zemlja.“ On je samo umesto duhovnog žargona upotrebio praktični politički.

„Carstvo nebesko“ – ko zna da li ono postoji ili ne? Ali zašto propustiti ovaku priliku kada možete imati carstvo ovozemaljsko? Cela ideologija komunizma je zasnovana na toj jednoj Isusovoj izjavi. Ona je samo malo promenjena, odbačene su ezoterijske gluposti i dodata je politička praktičnost. Da, blago siromasima jer njihovo je celo carstvo ovozemaljsko – to govori Karl Marks.

Zanimljivo je da se komunizam ne pojavljuje u budističkom, hinduističkom, jinističkom, sikištičkom, taoističkom ili konfučijanskom okruženju; pojavljuje se samo u hrišćanskom okruženju. To nije puka slučajnost, jer možete videti da se i fašizam pojavio u hrišćanskom okruženju. Socijalizam, fabijanistički socijalizam, nacizam – sve su to hrišćanska deca, deca Isusa Hrista. Ili su pod njegovim direktnim uticajem... On je taj koji je rekao: „U mom kraljevstvu kamila može proći kroz iglene uši, ali bogataš neće proći kroz njegove kapije.“

Šta mislite o ovom čoveku? Zar nije komunista? Ako on nije komunista, ko onda jeste? Čak su i Karl Marks, Engels, Lenjin, Staljin i Mao Cedung to čvrsto izjavili da bogataš ne može ući u carstvo nebesko. Vidite li kakvo poređenje pravi? Moguće je za kamilu – što je inače nemoguće – da prođe kroz iglene uši. Kaže da je čak i to moguće, ali ne i stupanje bogataša u carstvo nebesko. Ako je nemoguće da ode tamo, zašto ga ostaviti ovde? Neka ni ovde ne bude dobrodošao. To je Marks i uradio.

U stvari, ono što je Isus pružio u teoriji, to je Marks sproveo u praksi. Ali izvorni teoretičar je bio Isus. Karl Marks možda nije bio svestan toga, ali komunizam ne bi uspeo u bilo kom drugom okruženju. Adolf Hitler ne bi uspeo ni u jednom drugom okruženju. U Indiji ako želite da se predstavite kao Božji čovek, ne možete biti Adolf Hitler. Ne možete se čak ni baviti politikom, ne možete biti

ni glasač. Ne možete ubiti milione Jevreja, ili milione ljudi druge religije, a i dalje tvrditi da ste reinkarnacija proroka Ilijе.

Hiljade ljudi u Indiji tvrde da su nečija reinkarnacija, da su proroci, da su tirtankari¹, ali to moraju i da dokažu svojim načinom života. Možda su prevaranti, a većina njih i jeste – ali čak i tada, niko ne može da se ponaša kao Adolf Hitler a da i dalje tvrdi da je prorok, da je religiozna osoba.

Jednom prilikom mi je predsednik američke Nacističke partije poslao pismo u kome je rekao: „Čuli smo kako govorite protiv Adolfa Hitlera – to je povredilo naša religijska osećanja.“ Retko kad me nešto zapanjuje, ali ovo jeste: njihova religijska osećanja! „Zato što je za nas Adolf Hitler prorok Ilija, te se nadamo da nećete govoriti protiv njega u budućnosti.“

Ovako nešto ne može se desiti u Indiji, Kini ili Japanu – nemoguće je. Ali u hrišćanskom okruženju je moguće: i ne samo da je moguće, već se i desilo! Da je Hitler dobio rat, proglašili bi ga za osobu koja je pobedila zlo u svetu i preobratila celo čovečanstvo u hrišćansku veru. On bi to i uradio; imao je tu moć.

Ne bih ja skretao posebnu pažnju na hrišćanstvo, ali je zaslužilo. Nanelo je toliko štete, donelo toliko problema. Neverovatno je kako još uvek opstaje. Crkve bi trebalo uništiti, Vatikan potpuno transformirati. Ti ljudi su nepotrebni. Šta god da su uradili, uradili su pogrešno. I druge religije su grešile, ali to nije ništa u poređenju sa hrišćanstvom.

Siromaštvo ljudi se koristilo za njihovo preobraćanje u hrišćanstvo. Da, budizam je preobraćao ljude, ali ne zato što su oni bili gladni, pa im je to obezbedilo hranu, jer kada dobiju hranu oni osećaju obavezu. Ako ljudima obezbedite odeću, i druge pogodnosti – obrazovanje za decu, bolnice za obolele – prirodno je da će osećati obavezu. A onda ih upitate: „Šta je hinduizam učino za vas? Šta je budizam učinio za vas?“

Normalno, budizam, hinduizam i jinizam nikad nisu otvorili ni jednu bolnicu, nijednu školu; nisu nikada učinili ništa tome slično. Ovo je jedini argument. A ti ljudi osećaju takvu odgovornost da su

sigurni da im nijedna druga religija ne pomaže, i zatim prelaze u hrišćanstvo. To nije pošten način, to je podmićivanje. To nije preobraćanje, to je kupovina ljudi jer su siromašni. To je iskoristićavanje njihovog siromaštva.

Milioni ljudi su se preobratili u budizam, ali zbog njegove mudrosti. Preobraćanje je počelo od vrha, preko kraljeva, vladara, gospodara, velikih pisaca, pesnika i slikara. Videvši da su inteligentni ljudi postali budisti, i ostali su ih pratili. Jinisti su preobratili vladare. Oni su se potrudili da prvo promene krem društva, najviše slojeve, zato što to pojednostavljuje stvar: tada su obični ljudi videli da njihova najveća inteligencija prelazi u jinizam, što je značilo da njihova stara religija nije mogla da odbrani svoje doktrine, svoje gledište. Pojavilo se nešto novo – nešto sofisticiranije, nešto logičnije i racionalnije.

Hrišćanstvo, pak, svuda u svetu prilazi najnižim slojevima. A siromašnih uvek ima; iskorištavati njihovo siromaštvo da bi se povećala populacija vernika je čista politika – ružna, podla. Politika je igra brojeva. Koliko je hrišćana na svetu – toliko je religija moćna. Što je više hrišćana, utoliko je veća moć u rukama hrišćanskih sveštenika. Nikoga ne zanima da spasava bilo koga, cilj je povećati broj vernika. Sve što hrišćanstvo radi jeste izdavanje naredbi iz Vatikana protiv kontrole rađanja, objašnjavajući da je greh koristiti kontraceptivne metode; greh je propagirati abortus, i legalizovati ga.

Mislite da njih zanimaju nerodenata deca? Ne, oni nemaju ništa sa tom nerodenom decom. Oni jure svoje interesne znajući vrlo dobro da će bez sprovođenja abortusa i korišćenja kontraceptivnih metoda čovečanstvo počiniti globalno samoubistvo. A to i nije tako daleko da ne može da se predvidi. Za samo nekoliko decenija svetska populacija može da se poveća do te mere da će biti nemoguće opstati. Ili će morati da se krene u još jedan svetski rat, što bi opet bila sigurnija metoda za rešenje problema; ljudi bi uz pomoć nuklearnog oružja umrli brže, lakše i bezbolnije nego od gladi. Devedeset dana možete živeti gladni, a tih devedeset dana bili bi pravo mučenje. Ja znam šta je glad u Indiji. Majke su prodavale svoju decu za samo jedan rupi. Majke su jele svoju decu. Ne možete ni zamisliti dokle vas glad može dovesti.

Ali Vatikan i dalje šalje istu poruku čovečanstvu: „Abortus je greh. Kontrola rađanja je greh.“ U Bibliji se nigde ne spominje da

¹ Tirthankar – u dainizmu: onaj koji je doživeo prosvetljenje kroz asketu

je abortus greh. Nigde u Bibliji se ne spominje da kontrola rađanja predstavlja greh, jer nije bilo potrebe za njom. Od desetoro dece, devetoro bi umrlo. To je bio odnos, i takav odnos je bio u Indiji pre trideset ili četrdeset godina – od desetoro dece, samo bi jedno preživelo. Populacija onda nije bila toliko brojna, potrošnja resursa je bila manja. Sada, čak i u Indiji, od desetoro dece samo jedno umre. Medicina nastavlja da pomaže ljudima da prežive, hrišćanstvo nastavlja da otvara bolnice i dostavlja lekove, Majka Tereza je tu da vas pohvali a papa blagoslovski ako ne primenjujete kontrolu rađanja. Postoje razne vrste asocijacije koje u nerazvijenim zemljama rade na distribuciji primeraka Biblije i širenju glupih ideja poput ove da je kontrola rađanja greh. Njima je u interesu da na svet dođe što više dece, što više siročadi. Da Zemlja postane prenaseljena, i toliko siromašna, da hrišćanstvo postane univerzalna religija. To je njihov cilj već dve hiljade godina. To se mora izneti na videlo. Ovaj cilj je nehuman; i ako kritikujem hrišćanstvo, to nije bez razloga.

BOGATAŠ, SIROMAH: OSVRT NA KORENE SIROMAŠTVA I POHLEPE

Samim tim što ćete reći: „Blago siromašnima, jer njihovo je carstvo nebesko“, nećete promeniti njihovo stanje. Da je tako, hrišćanstvo bi tokom ovih dve hiljade godina pobedilo siromaštvo. Siromaštvo raste, broj blagoslovenih raste. U stvari, u carstvu nebeskom će biti toliko blagoslovenih ljudi, da će oni ponovo postati siromašni. U toj podeli carstva nebeskog, niko neće dobiti baš veliki deo. Svi ti deoničari u carstvu Božjem će učiniti da i on sam postane siromašan. Biće to društvo osiromašenih deoničara.

Dve hiljade godina učenja... Da li je promenilo prirodu siromaštva? Ne. Učinilo je samo jednu stvar – ubilo je revolucionarni duh u siromasima. A siromaštvo je nastavilo da raste i da se širi.

Advokat je došao do mesta iskopavanja gde je radila grupa ljudi, i pozvao je Timoti O'Tula.

„Ko me traži?“, upitao je duboki glas.

„Gospodine O'Tul“, nastavio je advokat, „da li ste vi iz Kaslbara, okrug Mejo?“

„Taj sam.“

„Vaša majka se zvala Bridžet, a otac Majkl?“

„Tako je.“

„Moja je dužnost onda“, reče advokat, „da Vas obavestim, gospodine O'Tul, da je Vaša tetka Meri iz Ajove umrla, i ostavila vam u nasledstvo 150.000 \$.“

Nastala je kratka pauza a onda veselo komešanje.

„Dolazite li, gospodine O'Tul?“, upitao je advokat

„Za minut“, čuo se odgovor. „Moram samo da se javim šefu pre nego što krenem.“ Bilo je potrebno šest meseci izuzetno divljeg načina života da O'Tul potroši svih 150.000 \$. Glavni cilj mu je bio da uđevolji svojim nasledenim čežnjama. Posle toga se vratio na posao. Ubrzo ga je advokat ponovo potražio.

„Ovog puta je u pitanju vaš ujak Patrik, gospodine O'Tul“, objasnio je advokat. „Umro je u Tek-sasu i ostavio Vam 80.000 \$.“

O'Tul se naslonio na svoj pijuk i umorno odmahnuo glavom.

„Mislim da ne mogu da ga uzmem“, rekao je. „Nisam jak kao što sam nekada bio i sumnjam da ću moći da se snadim sa tolikim novcem i nastavim život.“

To se dogodilo na Zapadu. Ljudi na Zapadu su uspeli da steknu bogatstvo o kom celo čovečanstvo sanja vekovima. Zapad je uspeo da stekne materijalno bogatstvo, i sad je umoran, izmučen. Usput je izgubio dušu. Napolju je sve dostupno, ali je izgubljena veza sa unutrašnjim. Imetak je tu, ali je gospodar nestao. Došlo je do narušavanja ravnoteže. Bogatstvo je tu, ali se ljudi ne osećaju bogatim; baš naprotiv, osećaju se osiromašeno, veoma bedno.

Razmislite o ovom paradoksu: tek kada ste spolja bogati, postanete svesni da ste iznutra siromašni. Kada ste spolja siromašni, niste ni svesni svog unutrašnjeg siromaštva, jer nema kontrasta. Obično

pišete belom kredom po crnoj tabli, a ne po beloj. Zašto? Zato što će se napisano videti samo na crnoj podlozi. Potreban je kontrast.

Kada ste spolja bogati, iznenada shvatite: „Pa ja sam iznutra siromah, prosjak.“ Onda se očajanje nadvije kao senka: „Stekao sam sve što sam mislio da želim – ispunio sve svoje želje i fantazije – a ništa nije proisteklo iz toga, nikakvo zadovoljstvo, nikakvo blaženstvo.“ Ljudi su zbumjeni, a u toj zbumjenosti se javlja jaka želja: kako mogu ponovo ostvariti kontakt sa samim sobom?

Meditacija nije ništa drugo do povratak u unutrašnji svet. Stoga, ljudi sa Zapada počinju da se interesuju za meditaciju, za istočnačku tradicionalnu meditaciju.

Istok se bavio meditacijom i kada je bio bogat; to mora da se zna. Zato ja nisam protiv bogatstva, niti mislim da ima neke duhovnosti u siromaštву. Ja se izričito protivim siromaštву, zato što kad zemlja osiromaši prestaje sa meditacijom, prestaju svi duhovni napor. Kad god zemlja izgubi spoljašnje bogatstvo, postaje nesvesna svog unutrašnjeg siromaštva.

Zato kod siromašnih ljudi u Indiji možete videti neku vrstu zadovoljstva koju nećete naći na Zapadu. To nije pravo zadovoljstvo; oni samo nisu svesni svog unutrašnjeg siromaštva. Video sam na hiljadu siromašnih ljudi na Istoku – oni nisu zaista zadovoljni, ali jedno je sigurno: oni nisu svesni svog nezadovoljstva, jer da bi se razvila svest o tome, potrebno je materijalno bogatstvo.

Bez spoljnog bogatstva niko ne postane svestan unutrašnjeg nezadovoljstva. Za to postoji dovoljno dokaza. Svi mistici, hindusi koji su bili nečija inkarnacija, bili su kraljevi ili sinovi kraljeva. Svi đainski učitelji poticali su iz kraljevskih porodica, kao i Buda. Sve tri velike indijske tradicije daju dovoljno dokaza. Zašto je Buda postao nezadovoljan, zašto je počeo da traga za meditacijom? Zato što je bio bogat. Živeo je u izobilju, okružen komforom i svim mogućim materijalnim dobrima. Iznenada je postao svestan – imao je tek dvadesetdevet godina, a postao je svestan duboke praznine koja je postojala u njemu. Kada ima svetla napolju, ono pokazuje vašu unutrašnju tamu. Čak imalo prljavštine na beloj košulji se vidi. To se dogodilo. On je pobegao iz palate. Isto se desilo i sa Mahavirom; on je takođe pobegao iz palate. Ovo se nije dogodilo prosjacima. U

Budino vreme su prosjaci isto postojali, ali nisu se odrekli ničega u potrazi za истинom. Nisu imali čega da se odreknu; bili su zadovoljni. Buda je postao nezadovoljan.

Kada je Indija bila bogata, mnogi ljudi su se zainteresovali za meditaciju; u stvari, svi su bili zainteresovani za meditaciju. Onda je zemlja postala siromašna, toliko siromašna da nije bilo razlike između unutrašnjeg i spoljašnjeg. Unutrašnje je bilo siromašno, isto kao i spoljašnje. Unutrašnje i spoljašnje bili su u savršenoj harmoniji – bili su siromašni.

Ali ljudi su navikli da misle da u siromaštvu ima nečeg duhovnog. Ja ne podržavam nijednu vrstu siromaštva. Siromaštvo nije duhovnost, zbog njega duhovnost nestaje.

Ja bih voleo da ceo svet postane što bogatiji. Što je veći broj ljudi bogat, više njih će se okrenuti duhovnom. Moraće to da urade; neće moći to da izbegnu. Tek onda dolazi do pravog zadovoljstva. Kada se spoljašnje bogatstvo susretne sa unutrašnjim bogatstvom, uspostavi se nova vrsta harmonije – javlja se pravo zadovoljstvo. Kada se spoljašnje siromaštvo susretne sa unutrašnjim, dolazi do lažnog zadovoljstva. Uspostavljanje harmonije je moguće na ova dva načina. Kada su spoljašnje i unutrašnje u harmoniji, čovek oseća zadovoljstvo. Siromašni ljudi u Indiji izgledaju zadovoljno jer su siromašni na oba plana. Postoji savršena harmonija, spoljašnje i unutrašnje su uskladeni – ali to je ružno zadovoljstvo, tu nedostaje život, nedostaje vitalnost.

Bogati Zapad se mora zainteresovati za meditaciju, nema načina da se to izbegne. Zbog toga popušta uticaj hrišćanstva na zapadni um, jer nije razvilo nikakvu nauku o meditaciji. Hrišćanstvo je ostalo osrednja religija; kao i judaizam. Zapad je bio siromašan u prošlosti; zbog toga su njegove religije ostale osrednje. Zapad je do skoro živeo u bedi. Kada je Istok bio bogat, Zapad je bio siromašan. Judaizam, hrišćanstvo i muhamedanstvo, sve tri neindijske religije, iznikle su iz siromaštva. One nisu mogle da razviju tehnike meditacije, jer nije bilo potrebe za njom. I najvećim delom su i ostale religije siromašnih.

Zapad je sada postao bogat i razlika je počela da se oseća. Njegove religije iznikle su iz siromaštva, pa stoga nemaju šta da ponude bogatima. Za bogate, obrazovane ljude, ove religije izgledaju deti-

njasto, ne zadovoljavaju ih – niti to mogu. Istočnačke religije su ponikle iz bogatstva – zato zapadni um počinje više da se interesuje za istočnačke religije. Da, Budina religija ima veliki uticaj; Zen se širi kao požar. Zašto? Zato što je rođen u bogatstvu. Postoji dosta sličnosti između psihologije savremenog bogatog čovečanstva i psihologije budizma. Zapad se nalazi u istom stanju u kom je Buda bio kada se zainteresovao za meditaciju. To je bila potraga bogatog čoveka. To je isto slučaj i sa hinduizmom i dainizmom. Ove tri indijske religije ponikle su iz bogatstva; otuda sada zapadu istočnačke religije moraju biti privlačne.

U međuvremenu je Indija izgubila kontakt sa svojim religijama. Ona sebi ne može da priušti da razume Budu – postala je siromašna zemlja. Siromašni Indijci se preobraćaju u hrišćanstvo. Bogati Amerikanci se preobraćaju u budizam, hinduizam, vedantu² – a nedodirljivi, siromašni, najsrimašniji među siromašnjima, postaju hrišćani. Vidite li poentu? Ovi ljudi nisu svesni svog postojanja – previše gladni da bi meditirali, njih zanima samo hleb, sklonište, odeća. Tako da kada hrišćanski misionar dođe i otvorí bolnicu ili školu, Indijci su veoma impresionirani – njima je to „duhovnost“. Kada ja govorim o meditaciji, to ih ne zanima – i ne samo da ih ne zanima, već joj se i protive; „Kakva je to duhovnost? Šta vi radite da biste pomogli sirotinji?“ I ja to razumem – njima je potreban hleb, potrebno im je sklonište, potrebna im je odeća.

Ali oni pate zbog svog načina razmišljanja. Sa jedne strane potrebna im je hrana, sklonište, odeća, bolje kuće, bolji putevi; a sa druge strane nazivaju siromaštvo nečim što je „duhovno“. Ograničeni su sa obe strane. Istok još uvek ne može da meditira. Potrebna mu je prvo naučna tehnologija da bi se osećao bolje fizički. Kao što je Zapadu potrebna religijska tehnologija, Istoku je potrebna naučna.

Ja sam za jedan svet, gde bi se Zapad i Istok dopunjavalii, ispunjavali potrebe jedan drugom. Istok i Zapad su predugo živeli odvojeno; nema više potrebe da bude tako. Došli smo do presudnog trenutka kada cela zemlja može postati jedinstvena – trebalo bi da postane jedinstvena – jer samo tako može da preživi.

² Vedanta – filozofska škola u okviru hinduizma (prim. prev.)

Prošlo je vreme nacija, prošlo je vreme podela, prošlo je vreme političara. Mi idemo ka potpuno novom svetu, ulazimo u novu fazu čovečanstva, fazu u kojoj može postojati samo jedan svet, samo jedno jedinstveno čovečanstvo. Onda će doći do ogromnog oslobođenja kreativne energije.

Istok ima bogatu duhovnu tehnologiju, dok Zapad ima bogatu naučnu tehnologiju. Kada se one spoje, ovaj svet će postati raj. Onda neće biti potrebno tražiti drugi raj; mi smo sposobni da, prvi put, stvorimo raj ovde, na ovoj planeti. A ako ga ne stvorimo, niko osim nas samih nije odgovoran za to.

Ja se zalažem za jedan svet, jedno čovečanstvo, i konačno jednu nauku koja će voditi računa o spajanju religije i nauke; zalažem se za jednu nauku koja će brinuti i o unutrašnjem i o spoljašnjem, istovremeno.

- ?
- Mislite li da je čovekova težnja da skuplja i gomila stvari smetnja ujedinjenju Istoka i Zapada koje predviđate? Da li je možda sistem kao što je komunizam koristan za jednaku raspodelu bogatstva širom sveta?

Siromaštvo i bogatstvo zavise jedno od drugog; bogatstva nema bez siromaštva. Pošto sad imamo dovoljno razvijenu tehnologiju, pravi humani gest bi bio da stvorimo svega u izobilju, tako da više nema potrebe da neko bude siromašan i gladan. Ali mi radimo upravo suprotno.

Trideset miliona ljudi u Americi, najbogatijoj zemlji sveta, neuhranjen je. A evo i još jednog iznenađenja: trideset miliona ljudi u Americi jede previše. Oni drže dijete i stvarno se trude da nekako oslabi. U Americi žive neki od najdebljih ljudi na svetu. To je prosta matematika: ovih trideset miliona debelih ljudi jede hranu onih trideset miliona ljudi koji su neuhranjeni!

Možemo proizvesti dovoljno svega, i više nego što je potrebno, tako da neće biti potrebe za nagomilavanjem. Vazduh ne skupljate. Naravno, na Mesecu bismo to radili; imali bismo bocu na ledima napunjenu kiseonikom, zato što kiseonika nema na Mesecu. U pu-

stinji bismo skupljali vodu. Ljudi bi se u pustinji potukli zbog male oaze, čak bi se i poubijali zbog vode. Izvan pustinje se ne borite za vodu; ima je sasvim dovoljno.

Moje shvatanje društva razlikuje se i od komunističkog i od kapitalističkog. Društvu je potreban superkapitalistički sistem, koji će automatski postati komunistički. Neće biti potrebe za bilo kakvom revolucijom. Ono što je potrebno je evolucija, a ne revolucija. Revolucija nikada ne poboljšava stvari. Evolucija i razvoj čine stvari boljim.

Ako je mnogo ljudi siromašno a samo nekoliko ljudi bogato, to jednostavno znači da bogatstva nema dovoljno. Treba uložiti napor da se proizvede svega u izobilju – a to je moguće; nema razloga da se to ne uradi. A ako ima svega u izobilju, i više nego što je potrebno, ko će se onda zamarati nagomilavanjem?

Neke stvari će nestati same od sebe, one stvari koje niste uspeli da odstranite iz društva. Siromašni će nestati, lopovi će nestati. Možda neće biti potrebe za policijom, a sudije bi se mogle bolje iskoristiti. Hiljade advokata samo troši svoje vreme i novac drugih ljudi; oni su nepotrebni.

Mi ne vidimo celinu; mi jednostavno uklanjamo simptome a oni se opet vraćaju. Moramo sagledati uzrok. U Americi ima mnogo kriminala – zašto? Sigurno ima mnogo iskušenja u vezi sa kriminalom. Iskušenja koja se lako mogu pobediti.

Samо pogledajte moј ručni sat. Izaziva li vas ili ne? Doći ćete u iskušenje zato što ne znate da je ukrašen kamenčićima, a ne dijamantima. Nije vredan. Ako kamenčići mogu da zamene dijamante, onda će samo budale juriti za dijamantima. Vidite li bilo kakvu razliku? Ukrašen dijamatima, sat bi koštao četvrt miliona dolara – isti ovakav. Moji prijatelji su napravili ovaj, ukrasivši ga kamenčićima. Radi tačno kao i bilo koji drugi sat – postoji razlika od jedne sekunde svake godine – zato što je sada jednostavno dostići tu preciznost. Bilo da kupite sat vredan milion ili deset dolara, i jedan i drugi koriste istu bateriju. Elektronska baterija promenila je ceo koncept sata.

Ali ako kamenčići – pravi kamenčići – mogu da obave isti posao kao i dijamanti, zašto onda stvarati nepotrebna iskušenja? Stvorimo više satova i komada nakita ukrašenih lepim kamenčićima, tako da

dijamanti neće dovoditi ljudе u iskušenje. Cena dijamanta će pasti. U stvari, i sami dijamanti su samo kamenčići. Mi stvaramo uslove za bavljenje kriminalom, a onda kažnjavamo kriminalca, umesto osobe koja ga je dovela u iskušenje. Oboje bi trebalo da budu kažnjeni!

Ali mi govorimo samo o simptomima, ne i o uzrocima. A uzroci stvaraju druge simptome. To je tako daleko od nauke! Umesto da stvara što više bogatstva, svaka nacija stvara sve više oružja – projektilе, rakete, nuklearno oružje – i skuplja ga. Za šta? Da li žele da počine globalno samoubistvo? Čemu toliko uzaludno trošenje novca i vremena? Ako je čovečanstvo odlučilo da počini samoubistvo, postoje jednostavniji načini.

Sedamdesetpet procenata ukupne svetske energije se troši na ratove. Jesmo li mi to sluge smrti i uništenja? Ovih 75% energije bi se moglo iskoristiti za život, moglo bi se staviti u službu života – a to bi dovelo do smeha, do većeg bogatstva, do boljeg zdravlja, do većih količina hrane. Siromaštvo ne bi postojalo.

Nema potrebe da siromaštvo uopšte postoji.

- ?
- Vi kritikujete određene religije, ali zar ne mislite da one igraju značajnu ulogu –
- pomažu ljudima da se izbore sa siromaštvom? Toliko verskih organizacija istrajava u naporima da pomogne siromašnima.

Sve religije na svetu uče nas da pomažemo drugima, da ne budemo sebični. Ali, za mene je sebičnost prirodni fenomen. Nesebičnost je nametnuta; sebičnost je deo naše prirode. Osim ako ne dođete do trenutka kada vaše „vlastito biće“ prelazi u univerzalno, ne možete biti istinski nesebični. Možete se pretvarati, ali onda ćete samo biti licemer, a ja ne želim da ljudi budu licemeri. To je, dakle, malo komplikovano, ali može se razumeti.

Prvo, sebičnost je deo naše prirode. To moramo prihvati. A ako je deo naše prirode onda mora služiti nečemu, inače ne bi postojala. Zbog sebičnosti mi uspevamo da preživimo, vodimo računa o sebi; inače bi čovečanstvo odavno nestalo.

Samo pomislite na dete koje je nesebično, koje je rođeno nesebično. Ono neće moći da preživi, umreće – čak i to što dišemo je sebično, sebično je od nas što jedemo a milioni ljudi gladuju. Vi jedete? Iako je nekoliko miliona ljudi bolesno, umire, vi ste zdravi? Ako sebičnost nije deo prirode tek rođenog deteta, ono neće preživeti. Ako vam se zmija približi, zbog čega morate da se sklonite? Da vas ne bi ujela. To vaša sebičnost pokušava da vas spase; inače ste se našli zmiji na putu. Ako lav skoči i ubije vas, neka tako i bude. To je nesebičnost. Lav je gladan, vi možete da mu budete hrana – zašto biste se mešali u prirodni tok stvari? Ne bi trebalo da mislite o tome da se zaštите, da se branite. Jednostavno bi trebalo da se prepustite lavu – to se zove nesebičnost. Sve ove religije učile su stvarima koje su neprirodne. To je jedno gledište.

Ja učim svemu što je prirodno. Učim vas da budete prirodni, potpuno prirodni, da se ne stidite toga. Da, ja učim sebičnosti. Ni ko pre mene to nije rekao; niko nije imao petlju. A svi su bili sebični; to je neverovatno u celoj priči. Zašto đainski monah muči sam sebe? Jer ima motiv. On želi da dode do konačnog oslobođenja i oseti sve njegove užitke. On ništa ne žrtvuje, on se samo cenjka. On je biznismen. Njegovi spisi kažu: „Vratiće ti se hiljadu puta više“. A ovaj život je kratak – sedamdeset, osamdeset godina nije mnogo. Ako žrtvujete sedamdeset godina užitka, za celu večnost uživanja, to je dobra pogodba! Ja ne mislim da je to nesebično.

A zašto vas ove religije uče da služite čovečanstvu? Koji je njihov motiv, koji je njihov cilj? Šta ćete vi dobiti od toga? Verovatno se to nikada niste zapitali. To nije služenje...

Svidela mi se jedna veoma starla kineska priča:

Jedan čovek je upao u bunar. Bilo je to na jednom velikom okupljanju, za vreme festivala, tako da je bilo mnogo buke, ljudi su uživali, igrali, pevali, mnogo šta se dešavalо, tako da niko nije video kad je čovek upao. U to vreme u Kini bunari nisu bili ogradieni zidićem. Bili su jednostavno otvoreni, bez ikakve zaštite. Noću ste mogli da upadnete u bunar i ne znajući da je on tu.

Čovek je počeo da viče: „Spasite me!“

Budistički monah je bio u prolazu. Naravno, njega ne zanima proslava, ili bar ne bi trebalo da ga zanima – svakako ne znam šta je

radio tamo. Samo prisustvo proslavi znači da je osetio neku nesvesnu potrebu da vidi šta se dešava, kako se ljudi provode. Mislio je „Svi oni će otići u pakao, jedini ja odavde ću otići u raj.“

Monah je prošao pored bunara, i čuo je čoveka. Pogledao je unutra. Čovek je rakaо: „Dobro je da ste me čuli. Svi su toliko zauzeti, a i mnogo je buke, plašio sam se da ću umreti.“

Budistički monah je odgovorio: „Ipak ćeš umreti, jer ovo ti se desilo zbog nekog lošeg postupka u prošlosti. Sada ćeš biti kažnjen, prihvati kaznu i pomiri se sa tim! To je dobro; sledeći život počećeš očišćen, i neće biti potrebe da ponovo upadneš u bunar.“

Čovek je rekao: „Ne trebaju mi nikakva mudrost niti filozofija u ovom trenutku...“ Ali monah je produžio dalje.

Sledeći je došao stari taoista. Pošto je bio žedan, pogledao je u bunar. Čovek je i dalje dozivao u pomoć. Taoista je rekao: „Ne ponašaš se kao čovek. Sve što nas zadesi treba prihvati – to je rekao veliki Lao Ce. Dakle, prihvati situaciju! Uživaj! Plačeš tu kao žena. Budi muško!“

Čovek je odgovorio: „Spreman sam da me nazivaš ženom, ali me prvo spasi, molim te! Ne ponašam se kao muškarac, i reci šta god hoćeš kasnije – ali me prvo izvuci.“

Ali taoista mu je rekao: „Mi se ne mešamo u tuđe stvari. Mi verujemo u pojedinca i njegovu slobodu. Ti si slobodan da padneš u bunar, slobodan si da umreš u njemu. Sve što mogu jeste da ti dam predlog: Možeš umreti plačući, ridajući – što je blesavo – ili možeš umreti kao mudar čovek. Prihvati situaciju, uživaj u njoj i pevaj. Kad će već svi umreti, zašto bih te spašavao? Ja ću umreti, svi će umreti – možda sutra, možda prekosutra – i zašto bih se onda mučio da te spasem?“ I nastavio je dalje.

Zatim je došao konfučijanac, i u čoveku se rodila nada, zato što su oni okrenuti ovozemaljskom životu. Rekao je: „Sreća moja da ste došli, konfučijanski učitelju. Znam vas, čuo sam vaše ime. Učinite nešto za mene, jer Konfučije je rekao – 'Pomozi drugima.'“

Videvši kako su budista i taoista odreagovali, čovek je pomicao: „Bolje da filozofiram u razgovoru sa njima, ako mislim da ih ubedim da me spasu.“ Ponovio je: „Konfučije je rekao – 'Pomozi drugima.'“

Konfučijanski monah je rekao: „U pravu si. Pomoći će ti. Ići će od grada do grada, organizovaću proteste i nateraću vladu da izgradi zaštitni zidić oko svakog bunara u zemlji. Ne brini.“

Čovek je rekao: „Ali dok se ti zaštitni zidići izgrade i tvoja revolucija uspe, mene neće biti.“

Konfučijanac mu je odgovorio: „Ti nisi važan, ja nisam važan, pojedinac nije važan – važno je društvo. Pokrenuo si veoma značajno pitanje upadanja u bunar. Sada ćemo se boriti za tu stvar. Ništa ti ne brini. Postaraćemo se da se izgradi zidić oko svakog bunara, da niko drugi ne bi upao. Ako spasem samo tebe, šta sam uradio? U celoj zemlji ima milion bunara, i milioni ljudi mogu upasti u njih. Dakle, nemoj biti tako zabrinut za sebe, uzdigni se iznad tog sebičnog stava. Ja ću služiti čovečanstvu. Ti si već učinio mnogo samim tim što si upao u bunar. A ja ću doprineti tako što ću naterati vladu da izgradi zaštitne zidiće.“ A onda je i konfučijanac otišao.

Ali on je izneo značajnu ideju: „Sebičan si. Ti samo želiš da te ja spasem i protraćim svoje vreme, koje mogu da iskoristim da pomognem čovečanstvu.“

Znate li da li negde postoji nešto kao što je „čovečanstvo“, da li postoji nešto kao „društvo“? To su samo reči. Postoje samo pojedinci.

Četvrti čovek koji je došao bio je hrišćanski misionar, koji je nosio torbu sa sobom. Istog trenutka je otvorio torbu, izvadio konopac, i pre nego što je čovek uspeo da kaže bilo šta, bacio ga je u bunar. Čovek se iznenadio. Rekao je: „Tvoja religija mora da je najiskrenija od svih.“

Misionar je odgovorio: „Naravno. Mi smo spremni za svaku nezgodu. Pošto znam da ljudi mogu da upadnu u bunar, nosim sa sobom ovaj konopac da ih spasavam – jer jedino spasavajući njih mogu spasti sebe. Ali nešto me brine – čuo sam što je konfučijanac pričao – ne bi trebalo praviti zaštitne zidiće oko bunara; kako ćemo mi onda služiti čovečanstvu? Kako ćemo izvlačiti ljude koji su upali u bunar? Oni prvo moraju da upadnu, da bismo mi njih mogli da izvučemo. Mi postojimo da bismo služili, ali moramo dobiti priliku. Kako možemo služiti, bez pružene prilike?“

U interesu svih ovih religija koje govore o „služenju“ je da čovečanstvo ostane siromašno, da je ljudima potrebna pomoć, da postoje

siročići, udovice, stari ljudi o kojima se нико ne brine, prosjaci. Njima su ovi ljudi apsolutno neophodni. Šta će se inače desiti sa ovim divnim ljudima koji služe narodu? Šta će se desiti sa svim ovim religijama i njihovim učenjima, i kako će ljudi zaslužiti pravo da uđu u carstvo Božje? Ovi jadni i izmučeni ljudi moraju biti iskorisćeni kao stepenici na njihovom putu. Da li je to nesebičnost? Da li je ovaj misionar nesebičan? On spasava ovog čoveka, ali ne za njegovo dobro; on ga spasava za svoje dobro. On je u suštini sebičan, samo što je to zamaskirano lepim rečima kao što su nesebičnost, služenje.

Zašto uopšte postoji potreba za služenjem? Zašto bi morala da postoji i najmanja potreba? Zar ne možemo da onemogućimo služenje? Možemo, ali bi religije bile veoma ljute. Religije bi potpuno propale da nema siromašnih, gladnih, bolesnih, onih koji pate. Ti ljudi su njihov posao.

Nauka to može da ostvari. To je u našim rukama. To bi se odavno desilo da religije nisu pokušale da spreče svakoga čije bi znanje doprinelo da se smanji broj prilika za služenje. Ove religije su bile protiv naučnog napretka – njima je potrebno da problemi ostanu. One su izuzetno sebične, njima treba motiv. One imaju cilj koji moraju da postignu.

Služenje je prljava reč od sedam slova. Nikada je nemojte koristiti. Da, možete da podelite nešto sa nekim, ali nikada nemojte ponizavati ljude time što ćete im „služiti“. To je jedan vid poniženja. Kada služite nekome i osećate se odlično, vi ste tu osobu smanjili do veličine crva, spustili ste je ispod nivoa čovečnosti. Pokazivanjem svoje superiornosti time što ćete žrtvovati svoje interesne da biste „služili sirotinji“ – vi ste ih u stvari ponizili.

Ako vas bilo šta raduje, donosi vam mir, ushićenje, podelite to sa drugima. I zapamtite da kada delite nešto, u osnovi toga ne стоји motiv. Ne kažem da ćete zbog toga što delite dospeti u raj, ne postavljam vam nikakav cilj. Samo kažem da ćete se samim tim što delite osećati ispunjeno. U samom deljenju je osećaj ispunjenosti, nikakav cilj ne стоји iza toga. Ono nema neku krajnju svrhu, samo je sebi svrha. Vi ćete osetiti obavezu prema osobi koja je pristala da podelite nešto sa njom. Nećete osetiti da ta osoba ima obavezu prema vama – niste joj „služili“.

Samo ljudi koji veruju u moć deljenja mogu onemogućiti služenje na celom svetu. Sve religije iskoriščavaju ove prilike, i daju lepa imena stvarima koje rade – tokom mnogo godina su se izveštile u davanju lepih imena ružnim stvarima. A kada dajete lepa imena ružnim stvarima, postoji mogućnost da i vi sami zaboravite da je to samo maska. Da je sadržaj ostao isti.

Svi ovi problemi mogu biti rešeni. Nema potrebe da postoje javne sluge, misionari i njima slični. Potrebna nam je inteligencija da pridemo svakom problemu i rešimo ga. Zbog toga ja učim sebičnosti. Želim da prvo procvetate za sebe. Da, to će vam izgledati sebično; nemam ništa protiv tog stava; slažem se. Ali da li je ruža sebična kada procveta? Da li je lotos sebičan kada procveta? Da li je sunce sebično kada sija? Zašto bismo se mi brinuli zbog sebičnosti?

Vi ste rođeni – rođenje je samo prilika, tek početak, a ne kraj. Vi morate procvetati. Nemojte trošiti život na neko glupo služenje. Vaša prva i osnovna odgovornost je da procvetate, da postanete potpuno svesni, da budete u pripravnosti; i u toj osvešćenosti ćete moći da vidite šta možete da podelite, kako možete da rešite probleme.

Devedesetdevet posto svetskih problema može biti rešeno. Možda jedan procenat ne može. Da biste mogli da podelite sa ljudima nešto – prvo to morate da imate.

? Počinjem da uviđam koliko veliku ulogu u mom životu igra pohlepa, i koliko
• nesreće donosi sa sobom. Možete li reći nešto više o njoj, odakle potiče, i možda mi pomoći u borbi protiv nje?

Dovoljno je samo razumeti prirodu pohlepne. Ne morate da uradite ništa drugo da je se otarasite; samo razumevanje će rešiti problem.

Ako ste uspostavili harmoniju sa univerzumom, osećate se ispunjeno; ako niste uspostavili harmoniju sa univerzumom, onda se osećate potpuno prazno. A iz te praznine dolazi pohlepa – pohlepa je tu da je popuni novcem, nekretninama, nameštajem, prijateljima, ljubavnicima, da je popuni bilo čime, zato što čovek ne može da živi

kao praznina. Takav život je zastrašujuć, takav život je prazan. Ako je osoba prazna iznutra, tu nema života.

Postoje samo dva načina da se osećate ispunjeni iznutra. Možete uspostaviti harmoniju sa univerzumom – onda ćete se osećati kao celina, ispunjeni cvetovima i zvezdama. Oni se nalaze kako u vama, tako i oko vas. To je pravi osećaj ispunjenosti. Ali ako to ne uradite – ako milioni ljudi to ne urade – najlakše je popuniti rupu dubretom.

Jedno vreme sam živeo kod jednog čoveka. On je bio bogat, imao je lepu kuću, i iz nekog razloga se zainteresovao za moje ideje. Prisustvovao je nekim mojim predavanjima, i pozvao me da živim kod njega, govoreći: „Zašto da živite daleko, izvan grada? Ja imam divnu kuću u gradu, koja je velika; vaša može biti jedna polovina. Neću vam naplatiti kiriju, samo želim vaše prisustvo.“

Ja sam živeo izvan grada u planinama, i bilo je teško putovati odатle do univerziteta svaki dan, a njegova kuća bila je sasvim blizu univerziteta. Imao je divnu baštu, a kuća mu se nalazila u najboljem kraju grada, tako da sam prihvatio njegov poziv. Ali kada sam stigao u kuću, imao sam šta i da vidim: on je skupio toliko đubre, da nije bilo prostora za život. Kuća je bila velika, ali je njegova kolekcija bila još veća – a pri tom i potpuno glupa! Sve što je mogao, on je i kupio. Pitao sam ga: „Šta ćete uraditi sa svim ovim stvarima?“

„Nikad se ne zna, mogu zatrebati jednog dana“, odgovorio je.

„Ali“, rekao sam, „gde bi čovek trebalo da živi u ovoj kući?“ Toliko nameštaja iz različitih perioda... Kada su Evropljani napustili Indiju, morali su da prodaju sve svoje stvari. Ovom čoveku nikad nije bilo dosta; kupio je šta je stigao, stvari koje mu ni ne trebaju. U garaži je imao kola koja su tu samo stajala, jer su bila stara i pokvarena. Pitao sam ga: „Zašto ih ne bacite? Bar biste ispraznili garažu...“

Odgovorio mi je: „Izgledaju lepo tu.“ Sve gume su bile ispunjene, nije služio ničemu. Kad god je trebalo da se pomere sa jednog mesta na drugo, morao bi da ih gura. Samo su trunula tu. Čovek je rekao: „Kupio sam ih po pristojnoj ceni. Pripadala su starijoj ženi koja je bila bolničarka ovde i sad se vratila u Englesku.“

„Ako ste bili zainteresovani da kupite kola, onda je trebalo da kupite bar neka koja su u ispravnom stanju“, rekao sam mu.

„Ne zanima mene da vozim kola, moj bicikl je savršeno dobar“, rekao mi je. A i bicikl mu je bio čudo. Bio je toliko bučan, da ste mogli da ga čujete s kilometra. Nije imao blatobrane, zaštitu za lanac; mora da je to bio najstariji bicikl ikada napravljen. Nije imao zvonce. „Ne treba mi zvonce. Bicikl je toliko bučan, da se ljudi na pola kilometra ispred mene već sklanjavaju s puta“, rekao je. „Dobro je i što neće da ga ukradu, jer niko drugi ne može da ga vozi. Dva puta su ga bili ukrali, ali je lopov bio uhvaćen odmah – zbog buke koju pravi, svi znaju da je to moj bicikl. Mogu da ga ostavim bilo gde. Kada idem u bioskop, ne moram da parkiram bicikl na mesto predviđeno za to, zato što onda moram da platim. Mogu da ga naslonim bilo gde, i on uvek bude tu kada se vratim. Svi znaju da je opterećenje, pa se ni ne muče da ga ukradu. Prava je retkost.“

Razne stvari je imao u kući, pa i pokvarene radio-aparate, jer ih je jeftino kupio. Bio je dain ali je imao polomljenu figuru Isusa na raspeću. „Zašto ste ovo kupili?“, pitao sam ga.

„Žena mi ga je dala za džabe kada sam kupio kola – ponudila mi ga je kao poklon. Ne verujem u Isusa Hrista ili nešto slično, ali nisam mogao da odbijem takvo umetničko delo“, odgovorio je.

„Ako ću ostati u kući, moj deo mora biti prazan“, rekao sam mu. I on je bio presrećan što uzima sve. Kuća je već bila toliko napunjena da čovek ne može da hoda, ali on je sve preneo u svoj deo. Imao je toliko komada nameštaja da je sve naslagao na sofу, koju onda nije mogao da koristi. „Zašto?“, pitao sam ga.

On mi je odgovorio: „Vi ne razumete – kupio sam sve ove stvari po tako dobroj ceni! A jednog dana se mogu oženiti i dobiti decu, pa im možda sve ove stvari budu potrebne. Ne brinite, sve će poslužiti jednog dana.“

Ako bi video da nešto leži na putu, nešto što je neko bacio, on bi to pokupio. Jedan dan kada je šetao sa mnom od bašte do kuće, video je korman od bicikla i pokupio ga je. „Šta ćete da uradite sa tim kormanom?“

„Pokazaću Vam“, rekao je. Pošao sam za njim, i video da u kupatilu ima skoro kompletan bicikl – samo je nekoliko delova nedostajalo. „Sve ove delove sam pokupio sa puta, pa sam ih sastavljaо. Nedostaje samo nekoliko delova. Nema lanac, ni sedište, ali naba-

viću ih. Neko će i to baciti jednog dana. Život je pred mnom, a nikome neće nauditi. Izgleda savršeno u kupatilu“, rekao je.

Pohlepa znači da osećate duboku prazninu i da želite da je ispunite bilo čime – nije važno šta je u pitanju. Jednom kada to shvatite, nema potrebe da radite bilo šta drugo povodom toga. Morate da dođete u dodir sa celinom, tako da unutrašnja praznina nestane. A sa njom, nestaće i pohlepa.

To ne znači da treba da počnete da živite nagi; to prosto znači da ne živite samo da biste sakupljali stvari. Kad god vam nešto treba, to možete da imate. Ali ima ludih ljudi širom sveta, i oni sakupljaju stvari. Neko sakuplja novac, mada ga nikada ne koristi. To je čudno – on se mora koristiti; ako se ne koristi, onda nema potrebe za njim. Ali ovo se može razvijati u bilo kom pravcu: neki ljudi jedu; ne osećaju glad, ali i dalje žvaču. Znaju da će zbog toga patiti, da će im biti muka, da će se ugojiti, ali ne mogu protiv toga. Jelo takođe služi da bi popunilo prazninu. Dakle, na različite načine možete pokušati da popunite prazninu, mada se ona nikada neće popuniti – ona ostaje prazna, a vi ostajete očajni, jer vam nikada nije dosta. Potrebno vam je sve više, i „više“ i zahtevi postaju beskrajni.

Po mom mišljenju, pohlepa nije požuda – to je neka egzistencijalna bolest. Niste u harmoniji sa celinom. A samo kada ste u harmoniji sa celinom možete biti zdravi; ta harmonija sa celinom može vas prosvetliti. Zanimljivo je da reči *zdravlje* i *sveto* imaju isti koren kao i reč „celovitost“.³ Kada se osetite kao celina, sva pohlepa nestaje. Šta su, inače, radile religije? One su pogrešno shvatale pohlepu kao požudu, i pokušale su da je potisnu: „Ne budi pohlepan.“ Onda osoba ode u drugu krajnost, ode do odricanja. Jedan sakuplja – onaj pohlepni – a drugi koji želi da se osloboди pohlepe počne sa odricanjem od svega. Čak je i odricanje nema kraja.

Đainski učitelj Mahavira nije mislio da je Gautama Buda prosvetljen, zato što je Buda i dalje nosio sa sobom tri kompleta odeće – samo tri, apsolutno neophodna, kompleta odeće. Jedan je oblačio, drugi je bio za pranje, a treći je koristio u slučaju nužde; možda odeća ne stigne sa pranja ili se nije još osušila, ili pada kiša ceo dan.

³ *Health* – zdravlje; *holy* – sveto; *wholeness* – celovitost (prim. prev.)

Dakle, tri kompleta su minimum – ako nešto iskrsne potreban je treći komplet. Mahavira je u potpunosti protiv pohlepne, i tu je otišao u krajnost – on živi nag. Buda nosi posudu za prošenje. Mahavira to ne može da prihvati, jer čak i ta posuda predstavlja imetak, a prosvetljen čovek, po Mahavirinom mišljenju, ne sme da poseduje ništa. Posuda za prošenje napravljena je od kokosa. Kokos se preseče po sredini, izvadi se meso, i tako ostanu dve posude od ljske. To je najjeftinija moguća stvar, jer se ljske inače bacaju; ne mogu se jesti. Nije u redu ovakve posude zvati „imetkom“.

Ali ako vidite pohlepu kao požudu, onda postanete tvrdoglavci u borbi protiv nje, i onda sve predstavlja imetak. Mahavira je živeo nag, a kada je prosio, koristio je svoje šake kao posudu. To je, pak, bilo teško: ruke su mu pune hrane, pa on mora da jede kao životinja, jer ne može da ih koristi – mora ustima da uzima hranu direktno iz posude koju je napravio od svojih šaka.

Ceo svet jede sedeći, ali Mahavira je mislio da čovek pojede više sedeći. Tako da je svoje monahe učio da jedu stojeći, sa hranom u rukama. I šta god može da vam stane u dve šake vam je jedan obrok. Morate da jedete stojeći, i svu hranu odjednom, i slano, i slatko, sve pomešano. To je bila Mahavirina ideja da se hrana učini bezuzasnem, jer uživati u ukusima znači uživati u telu, što vodi do uživanja u materijalnom.

Moj stav je da pohlepa uopšte nije požuda, tako da ne morate ništa da radite po pitanju pohlepne. Morate da razumete prazninu koju pokušavate da ispunite i da se zapitate: „Zašto osećam praznину? Postojanje je ispunjeno, zašto sam ja prazan? Možda sam skrenuo s puta – ne krećem se u istom pravcu, možda sam odbacio postojanje. To je uzrok mog osećaja praznine.“

Dakle, prihvivate postojanje.

Opustite se, približite se postojanju u miru i tišini, meditacijom. I jednog dana ćete videti da ste puni-prepuni radosti, blaženstva. Toličko ćete biti ispunjeni da ćete to moći da podelite sa celim svetom, a neće se istrošiti. Tog dana se prvi put neće u vama javiti pohlepa za novcem, hranom, stvarima uopšte. Živećete, ali bez stalnog osećaja pohlepne koja se ne može zadovoljiti, rane koja se ne može zalečiti. Živećete u skladu sa prirodom, i naći ćete sve što vam je potrebno.

VEROVANJE NASUPROT ISKUSTVU

Razumeti razliku između znanja i spoznaje

Prava religija može biti samo jedna, kao nauka. Vi niste po prirodi muhamedanac, niti ste hindus, ili hrišćanin; to bi bilo besmisleno. Ali to su religije uradile – napravile su ludnicu na zemlji.

Ako postoji jedna nauka, zašto onda ne bi postojala samo jedna nauka o unutrašnjem? Nauka istražuje objektivni svet, a religija subjektivni. One rade istu stvar, samo u različitim pravcima i na različitim nivoima. U nekom naprednjem dobu neće postojati tako nešto kao što je religija, postojaće samo dve vrste nauka: objektivna i subjektivna nauka. Objektivna nauka će se baviti stvarima, a subjektivna će se baviti ljudima.

Ja sam protiv religija, ali ne i protiv vere. Ali takva vera je još uvek u začetku. Stare religije će učiniti sve što je u njihovoј moći da

je unište – zato što će rađanje nauke o svesti označiti kraj svih tih tzv. religija koje su iskorišćavale čovečanstvo već hiljadama godina. Šta će se dogoditi sa njihovim crkvama, sinagogama, hramovima? Šta će se dogoditi sa njihovim sveštenicima, papama, imamima, šankarakarijama⁴, rabinima?

Unosan je to posao, i ovi ljudi neće tako lako dozvoliti da se rodi nova vera.

Ali, došlo je vreme u istoriji čovečanstva kada stare religije slabе. Sve veći broj ljudi samo formalno ukazuje poštovanje hrišćanstvu, judaizmu, hinduizmu, muhamedanstvu, ali u suštini, bilo ko sa imalo inteligencije nije više zainteresovan za to dubre. Oni mogu da idu u sinagogu, crkvu, ili u džamiju iz nekih drugih razloga, ali oni nemaju veze sa religijom; u pitanju su društveni razlozi. Isplati se biti viđen u sinagogi; to se poštuje, a pri tom ne škodi. To je kao kada postanete član Rotari ili Lajons kluba. Ove religije su stari klubovi koji koriste religijski žargon, ali ako zagrebete ispod površine, otkrićete prevaru, a ne suštinu.

Ja sam za religiju, ali ona neće biti ista kao već poznate religije. Ova religija će se pobuniti protiv svih tih starih religija. Ona neće prenosići njihova dela dalje; ona će ih prekinuti i započeće novi posao – započeće istinsku transformaciju ljudskih bića.

Najznačajnija greška svih religija je to što nijedna nije bila dovoljno hrabra da prihvati činjenicu da postoje stvari koje mi ne znamo. Sve one se pretvaraju kao da znaju sve, pretvaraju se da su sveznajuće. Zašto se ovo dogodilo? Zato što ako priznate da nešto ne znate, sumnja se javlja u umovima vaših sledbenika. Ako ne znate jednu stvar, ko zna? Možda ne znate ništa o nekim drugim stvarima, takođe. Ko može biti siguran u to? Da bi sprečile takav način razmišljanja, sve religije se pretvaraju da su sveznajuće.

Ono najlepše kod nauke je što se ne pretvara da je sveznajuća. Nauka prihvata svoja ljudska ograničenja. Ona zna koliko zna, i zna da ima još dosta toga da nauči. A veliki naučnici znaju i nešto dubokoumije. Naučnici znaju granice poznatog; oni će ubrzo spoznati ono što se da spoznati; na putu su da to urade. Ali veliki na-

učnici, ljudi poput Alberta Ajnštajna, biće svesni treće kategorije, nepoznatog – koje nikada neće moći da se spozna; ništa se ne može uraditi povodom toga, jer najveća tajna ne može se svesti na znanje.

Mi smo deo postojanja – kako možemo znati njegovu najveću tajnu? Kasno smo došli; nije bilo svedoka na početku. A nema načina da se potpuno odvojimo od postojanja i postanemo samo posmatrači. Mi živimo, dišemo, mi postojimo zajedno sa postojanjem; ne možemo se odvojiti od njega. Onog trenutka kada se odvojimo, umiremo. A ako se ne odvojimo, i postanemo samo posmatrači koji nisu umešani, ne možemo ni sazнати najveću tajnu; to je nemoguće. Uvek će ostati nešto nepoznato. Da, to nešto se može osetiti, ali se ne može sazнатi. Možda se može iskusiti na drugi način, ali ne kroz učenje.

Kada se zaljubite – možete li reći šta je ljubav? Izgleda kao da je to potpuno nova pojava. Vi to osećate. Ako probate da je sazname, možda će vam se izmigoljiti iz ruku. Ne možete je svesti na znanje. Ona ne može postati objekt znanja zato što ona nije misaoni pojam. Ona ima veze sa vašim srcem. Da, vaše srce zna, ali to je potpuno druga vrsta znanja; intelekt nije u stanju da razume te otkucaje srca.

Ali u vama postoji nešto više od tog srca – vaše biće, izvor vašeg života. Kao što stvari saznajete umom, a um je najpovršniji deo vas, tako neke stvari saznajete srcem, koje seže dublje od uma. Um ne može istraživati srce, isuviše je duboko da bi ga um razumeo. Ali posle srca, još dublje, nalazi se vaše biće, izvor vašeg života. Taj izvor života ima svoj način saznavanja.

Kada um nešto zna, to zovemo znanjem.

Kada srce nešto zna, to zovemo ljubav.

A kada biće nešto zna, to zovemo meditacija.

Ali, ovo troje govore različitim jezicima, koji su međusobno neprevodivi. A što dublje ulazite, postaje sve teže da se prevede, zato što u samom centru vašeg bića nema ničeg drugog osim tištine. Kako sada pretočiti tišinu u zvuk? Onog trenutka kada pretočite tišinu u zvuk, uništili ste je. Čak ni muzika ne može da je prevede. Možda joj je muzika prišla najbliže, ali je i dalje u pitanju zvuk.

Poezija joj ne prilazi toliko blizu kao muzika jer reči, ma koliko bile lepe, su i dalje reči. U njima nema života, one su mrtve. Kako možete prvesti život uz pomoć nečeg što je mrtvo? Da, možda se

⁴ Shankaracharya – starešina manastira u okviru Advaita tradicije, koja je deo Vedante

nekad može naslutiti nešto između redova – ali to je *između* redova, između reči, ne *u* rečima.

Ovo je najznačajnija greška svih religija: sve one obmanjuju čovečanstvo, otvoreno se pretvarajući da sve znaju.

Ali svaki dan bivaju razotkriveni i oni i njihov nedostatak znanja; zbog toga se oni i bore protiv napretka znanja. Ako Galileo otkrije da se Zemlja okreće oko Sunca, papa se naljuti. Papa ne greši – on je jedini predstavnik Isusa, i nepogrešiv je. Šta reći o Isusu, jedinom Božjem sinu, a šta reći o Bogu? Ali po Bibliji – koja potiče iz raja, koju je Bog napisao – Sunce se okreće oko Zemlje. Sada je Galileo napravio problem. Ako je Galileo u pravu, onda Bog greši. Jedini Božji sin greši. I svi oni koji predstavljaju jedinog Božjeg sina već dve hiljade godina, sve one nepogrešive pape, u stvari greše. Samo jedan čovek, Galileo, uništava celu predstavu, razotkriva licermerje. On mora biti učutkan. On je bio star, na samrti, ali su ga prisilili, maltene odvukli na suđenje, da bi se izvinio papi. „Promeni podatak u svojoj knjizi, jer sveta knjiga ne može da pogreši. Ti si obično ljudsko biće; ti možeš da pogrešiš, ali Isus Hrist ne greši, sam Bog ne greši, stotine nepogrešivih papa ne može da pogreši... Ti se suprotstavljaš Bogu, njegovom sinu, i njegovim predstavnicima. Jednostavno, promeni podatak“, zahtevao je papa.

Galileo je sigurno bio čovek sa velikim smisлом za humor – što je po mom mišljenju jedan od najboljih kvaliteta religioznog čoveka. Samo idioti su ozbiljni; oni moraju da budu ozbiljni. Da bi mogao da se smeješ, potrebno je da budeš bar malo intelligentan.

Galileo je sigurno bio intelligentan. On je bio jedan od najvećih svetskih naučnika, ali se takođe mora uzeti u obzir i da je bio veoma religiozan. On je rekao: „Naravno da Bog ne greši, da Isus ne greši, i da sve nepogrešive pape ne greše, ali jedni Galileo uvek može da pogreši. Nema problema – promeniću to. Ali zapamtite jednu stvar: Zemlja će se i dalje okretati oko Sunca. Povodom toga ja ne mogu ništa da uradim; ona ne sluša moja naredenja. Što se moje knjige tiče, to će promeniti, ali će u fusnoti morati da napišem: ‘Zemlja ne sluša moja naredenja, i dalje se okreće oko Sunca.’“

Sve svetske religije moraju da se pretvaraju da sve znaju. I to da tačno znaju kako je; i da drugačije ne može biti.

Đaini kažu da je njihov prorok, njihov mesija, sveznajući. On zna sve, i prošlost, i sadašnjost, i budućnost, tako da je sve što on kaže apsolutna istina. Buda se šalio na račun Mahavire, đainskog mesije. Obojica su živeli pre dvadesetpet vekova, i bili su savremeni. Mahavira je bio u poznim godinama, ali Buda je bio mlađ i još je voleo da se šali i smeje. Bio je mlađ i živahan; još uvek nije stekao poštovanje. Jednom kada se vaša religija ozvaniči, onda imate interes od toga. Budizam je bio tek u začetku. Stoga je Buda mogao da se šali i smeje, čak i na račun Mahavire i njegove svemoći, njegovog sveznanja i sveprisustva. On kaže: „Video sam Mahaviru kako stoji ispred kuće i prosi“, zato što je Mahavira živeo nag i prosio je hrana. Buda zatim kaže: „Video sam ga kako stoji ispred prazne kuće. Nikoga nije bilo u toj kući, a đaini i pored toga kažu da on zna ne samo sadašnjost, već i prošlost i budućnost.“

Buda opet kaže: „Mahavira je hodao ispred mene, i stao je na rep psu. Bilo je rano jutro, i još se nije razdanilo. Tek kada je pas odskočio, lajući, Mahavira je shvatio da mu je zgazio na rep. Ovo je, dakle, sveznajući čovek, a ne zna da mu se na putu nalazi pas koji spava, i da će mu zgaziti rep?“

Ali isto se desilo i sa Budom kada je stekao poštovanje. Kada su tri stotine godina nakon njegove smrti sve njegove izreke i izjave sakupljene i objavljene prvi put, sledbenici su naglasili da je „sve što je tu napisano apsolutno tačno, i da će tako ostati zauvek.“

Osnovna greška koju su sve religije napravile jeste da nisu bile dovoljno hrabre da prihvate činjenicu da je njihovo znanje ograničeno. Ni u jednom trenutku nisu rekle: „Ne znamo to.“ Toliko su arogantne da i dalje govore da znaju, i dalje stvaraju izmišljotine o znanju.

To će biti fundamentalana razlika između njih i prave religije.

Da, povremeno su se pojavljivali pojedinci koji su ukazivali na vrednosti prave religije, kao na primer Bodidarma. Jedan od najdivnijih ljudi, otišao je u Kinu pre oko hiljadučetristo godina. Ostao je u Kini devet godina, i okupio je svoje pristalice. Ali on nije prihvatao gluposti tzv. religija. On je zvanično bio budistički monah, a Kina se u to vreme već bila preobratila u budizam. Hiljade budističkih monaha je već otišlo u Kinu pre Bodidarme, i kada su čuli da

on dolazi obradovali su se, jer je on bio skoro ravan Budi. Njegova reputacija je stigla do njih pre njega samog. Čak je i vladar Kine, veliki Car Vu, otišao da dočeka Bodidarmu na granici Kine i Indije.

Vu je bio odgovoran za preobraćanje Kine u budizam, od Konfučija do Gautama Bude. Sve svoje vojne snage i bogatstvo je dao u ruke budističkim monasima, i bio je odličan vladar. Kada se susreo sa Bodidarmom, rekao je: „Jedva sam čekao da Vas vidim. Ja sam star, i srećan sam što ste došli; čekali smo Vas svih ovih godina. Želeo bih da Vam postavim nekoliko pitanja.“

Prvo što ga je pitao bilo je: „Čitavo svoje bogatstvo, vojsku, birokratiju – sve što imam – iskoristio sam da ovu veliku zemlju preobratim u budizam, i sagradio sam na hiljadu hramova posvećenih Budi.“ Sagradio je jedan hram u kome je bilo deset hiljada Budinih statua; cela planina bila je prerađena da bi se napravo ovaj hram. „Kakvu će korist imati od toga na drugom svetu?“

„Toliko toga ste uradili služeći Gautama Budi, da će Vas možda i on sam dočekati kada odete na onaj svet. Dostigli ste vrlinu i večna uživanja su pred Vama“, govorili su mu budistički monasi.

Bodidarma mu je rekao: „Sve što ste uradili je apsolutno nevazno. Vi čak niste ni započeli putovanje, niste napravili ni prvi korak. Otići ćete u sedmi krug pakla – verujte mi na reč.“

Car Vu nije mogao da veruje: „Toliko toga sam uradio, a Vi kažete da će otići u sedmi krug pakla?“

Bodidarma se nasmejao i rekao: „Šta god da ste uradili, bilo je iz pohlepe, a kada se nešto radi iz pohlepe to nema veze sa religijom. Vi ste se odrekli velikog bogatstva, ali to nije bezuslovno odricanje. Vi se cenjkate; to je poslovna transakcija. Obavljate kupovinu na onom svetu. Prenosite svoje stanje na računu sa ovog sveta na onaj. Lukavi ste, jer ovaj život je tek trenutak – sutra možete umreti – a monasi su Vam govorili da je onaj život večan. Šta Vi u stvari radite? Odričete se trenutnih bogatstava da biste zasluzili večna – to je stvarno dobra pogodba! Koga pokušavate da zavarate?“

Pošto se Bodidarma ovako obratio Vuu, pred svim monasima, generalima i manjim vladarima i dvorjanima koji su došli, Vu se naljutio. Niko sa njim nije ranije ovako pričao. Onda je pitao Bodidarmu: „Zar tako govoris religiozna osoba?“

Bodidarma je odgovorio: „Da, jedino tako religiozna osoba i može da govori; ako govore drugačije, to je zato što žele da Vas prevare. Ovi monasi su Vas varali; davali su Vam prazna obećanja. No, Vi ne znate ništa o tome šta će se desiti nakon smrti, kao ni oni, ali se prave da znaju.“

Vu ga je upitao: „Ko si ti da govorиш sa takvom sigurnošću?“

I znate li šta je Bodidarma rekao? Rekao je: „Ne znam. To je jedna od stvari koje ne znam. Išao sam u sebe, došao sam do samog centra svog bića i vratio se kao ista neznalica koja sam bio i pre toga. Ne znam.“ E ovo ja zovem hrabrošću.

Nijedna religija nije bila dovoljno hrabra da kaže: „Mi znamo ovako, ali postoji i dosta toga što ne znamo; možda ćemo saznati u budućnosti. A iza toga postoji nešto što će zauvek ostati nepoznаница.“

Da su religije bile ovako skromne, ovaj svet bi bio potpuno drugačiji. Čovečanstvo ne bi bilo u takvom haosu; ne bi bilo toliko patnje. Ljudi širom sveta pate. Šta reći o paklu – kad mi već živimo u njemu. Zar može biti više patnje u paklu? A vaši tzv. religiozni ljudi su odgovorni za to. Oni se i dalje pretvaraju, igraju istu igru. Čak i nakon toga što nauka već tri stotine godina stalno ruši njihove oblasti delovanja, negira njihovo tzv. znanje, iznoseći nove činjenice, novu stvarnost, pape i dalje ostaju nepogrešive, hinduističke šankarakarije su isto nepogrešive.

Prava religija će biti skromna i imaće hrabrosti da prizna da su samo neke stvari poznate, da ima mnogo više nepoznatih stvari, i da će nešto ostati nepoznаница zauvek. To „nešto“ je u stvari cilj duhovne potrage. To ne može postati objekt vašeg znanja, ali ga možete iskusiti, popiti, možete ga okusiti – to je egzistencija.

Naučnik ostaje odvojen od objekta koji proučava. On je uvek odvojen od tog objekta; otuda je znanje moguće, jer onaj koji saznaje nije isto što i njegovo znanje. Religiozna osoba, pak, ide ka svojoj subjektivnosti, gde su onaj koji zna i ono što zna jedno isto. Kada su onaj koji zna i ono što zna jedno, tu nema znanja. Da, to možete osetiti kroz ples, ali ga ne možete artikulisati. To se može videti u vašem načinu hoda; može se videti u vašim očima, načinu na koji gledate; može se osetiti u vašem dodiru, načinu na koji dodirujete – ali se ne može pretočiti u reči. Reči su potpuno nemoćne

kada je reč o religiji. A sve ove tzv. religije imaju samo reči. Sve je to sranje! To je njihova osnovna greška.

To me dovodi do druge poente, a to je da se sve ove religije protive sumnji. One se *plaše* sumnje. Samo nemoćni intelekt može se plašiti sumnje; ona je inače izazov, prilika za istraživanje.

Sve one su iskorenile sumnju i nametnule ideju da ćete otići pravo u pakao i večno patiti ako sumnjate – „nikada ne sumnjaj“. Verovanje je prava stvar, vera, potpuna vera – čak ni delimična vera ne vredi, samo potpuna. Šta one traže od ljudi? Nešto potpuno nečovečno. Kako intelligentan čovek može u potpunosti da veruje? Pa čak i ako veruje u potpunosti, to znači da negde postoji sumnja; protiv čega se inače boriti? U odnosu na kakvu sumnju on veruje u potpunosti?

Sumnja postoji, i verovanje je ne može uništiti. Sumnju uništava iskustvo.

One kažu – veruj. Ja kažem – istražuj. One kažu – ne sumnjaj; ja kažem – sumnjaj do kraja puta, dok ne saznaš, osetiš, iskusиš. Tada nema potrebe da se potisne sumnja; sama nestane. Onda nema potrebe da verujete. Ako ne verujete u sunce, ili u mesec – zašto verujete u Boga? Nema potrebe da verujete u uobičajene činjenice jer one su tu. Ruža cveta ujutru; uveče cveta nema. Vi to *zname*, ne postavlja se pitanje sumnje. Ovo verovanje u ružin cvet je jednostavno verovanje, ne protivi se sumnji. Da ne biste pomešali jednostavno i komplikovano verovanje, ja koristim drugu reč za njega: poverenje. Vi imate poverenja u ružin cvet. On cveta, ispušta svoje mirise i vene. Do večeri ga nema; latice su mu opale i vetar ih je razneo. Ali vi znate da će ruža ponovo procvetati, da će mirisati. Ne morate da verujete; jednostavno to znate iz iskustva, zato što je ruža i juče procvetala pa uvela. Danas će opet procvetati – a i sutra će priroda ići svojim tokom.

Zašto verujemo u Boga? Ni juče nismo imali nikakvo iskustvo sa Bogom, ni danas. Koliko je uopšte sigurno da će ga biti sutra? Odakle nam garancija za sutra? Juče ga nije bilo, danas ga nije bilo, a sutra predstavlja puko nadanje, nadanje uprkos nadi. Ali tome uče sve ove religije – iskoreni sumnju, i veruj.

Onog trenutka kada prestanete da sumnjate, uništili ste nešto od neprocenjive vrednosti, jer sumnja je ta koja vam pomaže da istražujete i da nađete. Ako prestanete da sumnjate, sasekli ste istraživanje u

korenu; tada više nema istraživanja. Zbog toga se tek povremeno, na svetu pojavi jedna osoba koja je osetila ono večno, koja je udisala to večno, koja je napipala njegov puls – a to se desi veoma retko. Ko je za to odgovoran? Svi oni rabini, pape, šankarakarije i imami – oni su odgovorni, jer su sasekli istraživanje u korenu.

U Japanu gaje čudno drvo. Tamo postoje stabla koja su stara po tri ili četiri stotine godina, a visoka su jedva trinaest centimetara. Četiri stotine godina staro drvo! Kada ga pogledate, videćete da je to drvo staro, ali tako malo, jedva trinaest centimetara visoko. Oni to smatraju umetnošću. Njemu se seče korenje. Zemljana saksija u koju je drvo zasadeno nema dno, pa s vremenom na vreme može lako da mu se skrati korenje. Kada isečete korenje, drvo ne raste. Ono stari, ali ne raste. Postaje sve starije i starije, ali je uništeno. Moglo je da izraste u veliko drvo, jer to je većinom drvo banjan.

Japan je budistička zemlja, a Gautama Buda je postao prosvetljen ispod drveta banjana. Drvo se zove banjan⁵ zato što je sedeći ispod njega Buda doživeo prosvetljenje, i njegov naziv potiče od reči *bodhi*, što znači prosvetljen. Pun naziv glasi bodhi drvo, ali se u svakodnevnoj upotrebi naziva banjan. Znači, većina ovog drveća su banjani. Tako da nijedan Buda sada ne može da sedi ispod ovako malog drveta. Ko zna koliko je Buda sprečeno da to postane samim tim što je ovo drveće skraćeno!

Ali ovo što rade ljudi u Japanu ukazuje na drugu značajnu stvar: pokazuje kako religije postupaju sa čovekom. Religija vam saseče korene da ne možete da rastete – možete samo da starite. A prvi koren koji iseku je sumnja; tada prestajete da istražujete.

Kada vam iseku drugi koren, počnete da se ponašate suprotno svojoj prirodi, odričete je se. Očigledno je da kada ste se odrekli svoje prirode ne možete da joj date priliku da uzleti, da se razvija, da ide svojim tokom kao reka. Ne, ne dozvoljavaju vam da budete kao reka, da idete u cikcak. Religije su vas pretvorile u vozove, koji jure prugom, od jedne do druge stanice – koji uglavnom prelaze s koloseka na kolosek i u stvari nigde ne idu a ostaju na pruzi. Te pruge oni zovu disciplina, kontrola i samokontrola.

⁵ Banjan se u originalu zove Bo tree, što je skraćeno od bodhi

Religije su nanele neprocenjivo mnogo štete – njihova čaša greha je puna, prepuna. Potrebno je samo da se baci u Pacifik, u dubinu od 8 km, toliko duboko da niko više nikada ne može da je pronađe i ponovo započne isti idiotski proces. Onaj mali broj inteligentnih ljudi na svetu bi trebalo da se povrati od svega onoga što su im religije uradile bez njihovog znanja. Trebalо bi da odbace u potpunosti jevrejstvo, hinduizam, hrišćanstvo, dainizam, budizam. Trebalо bi da se potpuno pročiste – dovoljno je biti samo ljudskо biće.

Prihvate sebe. Poštujte sebe. Dopustite prirodi da ide svojim tokom. Nemojte ništa siliti, nemojte potiskivati. Sumnjajte – jer sumnja nije greh, već pokazatelj vaše inteligencije. Sumnjajte i tražite dok ne pronađete.

Jedno vam mogu reći: onaj ko traži, taj i nađe. To je apsolutno tačno; nikada nije bilo drugačije. Niko se nije vratio praznih ruku iz prave potrage.

Najveća šteta koju su religije nanele čovečanstvu je ta što su ga sprečile da pronađe istinsku religiju. Sve one su se pretvarale da su jedina prava religija. Sve svetske religije su uslovjavale ljudski um od detinjstva da veruje da je samo njegova religija – religija u kojoj je rođen – istinska. Hindus veruje da je njegova religija jedina istinska religija, a da su sve ostale lažne. To isto važi i za Jevrejina, hrišćanina, budistu, muhamedanca. Svi oni se slažu u jednoj stvari, a to je da nema potrebe da se pronađe istinska religija; istinska religija ti je dostupna – to je ona u kojoj si se rodio.

Ovo je najveće zlo koje su nanele, jer čovek bez istinske vere samo vegetira, ne živi. Ostaje površno biće, ne može da postane dubokouman, jedinstven. Ne zna dubinu sopstvenog bića. Sebe upoznajemo kroz druge, kroz ono što pričaju. Kao što vidimo svoje lice u ogledalu, tako upoznajemo sebe kroz mišljenja drugih ljudi; ne upoznajemo direktno sami sebe. A ljudi do čijih mišljenja zavisimo su u sličnoj poziciji; ni oni ne poznaju sebe.

Religije su stvorile društvo slepih ljudi, i nastavljaju da govore da nam oči nisu potrebne. Isus je koristio oči; zašto bi hrišćani koristili svoje oči? Sve što treba da uradite jeste da verujete u Isusa; on će vas odvesti u raj, vi samo treba da ga pratite. Nije vam dozvoljeno da mislite, jer će vas to samo odvesti na stranputicu. Razmišlja-

nje će vas voditi drugim putevima, ne onim koje su vam oni predvideli, zato što razmišljati znači produbljivati sumnju, produbljivati inteligenciju. A to je opasno za tzv. religije. One žele da vi otupite, postanete umrtvljeni; one žele vas, bez inteligencije. A dosetljive su kada stvari treba nazvati lepim imenom; to nazivaju „verom“. To nije ništa drugo do samoubistvo vaše inteligencije.

Prava religija neće od vas zahtevati da verujete; prava religija će zahtevati da *iskusite*. Neće od vas tražiti da se odreknete sumnje, već će vam pomoći da je produbite kako biste mogli da istražujete do samog kraja. Prava religija će vam pomoći da nađete svoju istinu.

I zapamtite, moja istina nikada ne može biti vaša istina, zato što ona ni na koji način ne može da se prenese sa jedne osobe na drugu. Muhamedova istina je Muhamedova istina; ona ne može biti vaša sa-mim tim što ste postali muhamedanac. Za vas će to ostati samo verovanje. A ko zna da li Muhamed uopšte zna nešto ili ne? Ko zna, Isus može biti samo jedan fanatic, neurotik. U tome se slaže većina psihijatara, psihologa i psihoanalitičara, da je Isus ludak. Da li mislite da je normalno da neko proglaši samog sebe za jedinog Božjeg sina, da izjavi: „Ja sam mesija koji će da izbavi ceo svet od patnje i greha“?

Čak i da Gautama Buda zna istinu, nema načina da vi budete sigurni da li je on zna ili ne. Da, možete prepoznati onoga ko zna istinu ako je i vi znate; onda ćete moći to da osetite. U suprotnom, vi samo verujete u javno mišljenje, priklanjate se masovnoj psihologiji, a to nije dobro.

Do istine dolaze samo najinteligentniji. Ali ako su vas od samog početka učili da verujete, onda ste osakaćeni, uništeni. Ako su vas od samog početka uslovjavali da imate veru, izgubili ste svoju dušu. Onda ćete vegetirati, nećete živeti. A milioni ljudi to rade širom sveta – vegetiraju.

Kakav vas onda život čeka? Vi čak ni sebe ne poznajete. Ne zna-te odakle dolazite, kuda idete, koja je svrha svega ovoga. A ko vas je spremio da sazname? Nije to bio davo, već pape, sveštenici, rabini, šankarakarije – oni su u stvari pravi đavoli.

Po meni su sve ove sinagoge, hramovi, džamije, crkve posvećene đavolu a ne Bogu, jer to šta su one učinile nije nimalo uzvišeno. To je čisto ubistvo, uništavanje ljudskog uma.

Nijedna religija nije bila dovoljno hrabra da kaže: „O nekim stvarima možete postaviti pitanje, ali ne očekujte odgovor. Život je misterija.“ Možemo živeti bolje, duže, ugodnije – ali ne možemo znati šta je život. To će ostati kao pitanje do samog kraja.

Ja se trudim da vam pomognem da ponovo postanete neuki.

Religije su činile sve da postanete učeni, i time su vam nanele štetu. Tako lako su vam predale sav hrišćanski katehizis koji možete nabubati za sat vremena i ponavljati kao papagaj. Ali nećete saznati istinu, onu pravu, onu koja se nalazi u vama i oko vas. Katehizis vam je neće dati.

Ali jedan od najvećih problema jeste odreći se znanja, zato što znanje hrani ego. Ego želi da poseduje celokupno znanje. A kada kažem da se morate odreći znanja i ponovo postati dete, mislim na to da morate početi od onog trenutka kada su rabin ili sveštenik počeli da vas ometaju. Morate se vratiti do tog trenutka.

Morate ponovo postati neiskvareni i neuki, da biste mogli ponovo da počnete da postavljate pitanja. Ispitivanje će zaživeti, a kada se to desi vi postajete živi i više ne vegetirate. Tada život postaje istraživanje, avantura.

NAUČENO I UROĐENO: POVRATAK SOPSTVENOM BIĆU SA KOJIM SMO ROĐENI

U prošlosti, svi ljudi na svetu bili su pagani – jednostavni poštovaci prirode. Nije postojao koncept greha. Nije se postavljalo pitanje krivice. Život je prihvaćen takav kakav je. Nije bilo procenjivanja, ni interpretacija – razum se još uvek nije bio umešao.

Onog trenutka kada se razum umeša, počinje i osuđivanje. Kada razum stupi na scenu, dolazi do razdvajanja i čovek postaje podeljen. Tada počinjete da osuđujete neke delove svog bića – jedan deo se uzdiže, drugi deo zaostaje, i time gubite uravnoteženost. Ali ovo je moralno da se desi; razum je morao da preovlada, to je deo odrastanja. Pošto se to dešava svakom detetu, moralno je da se desi i čovečanstvu.

Kada se dete rodi, ono je paganin. Svako dete je rođeno kao paganin, i srećno je kao takvo. Ono nema predstavu šta je ispravno a

šta nije; nema ideale. Nema uspostavljene kriterijume, ne osuđuje. Kada je gladno, traži hranu. Kada mu se spava, ono zaspi. To zen majstori nazivaju vrhuncem verovanja – kada si gladan, jedi, kada ti se spava, spavaj. Pusti život da teče; ne mešaj se.

Svako dete se rodi kao paganin, ali će pre ili kasnije izgubiti tu jednostavnost. To je deo života; to mora da se dogodi. To je deo našeg odrastanja, sazrevanja, deo naše sudsbine. Dete mora da je izgubi, da bi je ponovo pronašlo. Kada je izgubi, ono postane obično, okrenuto ovozemaljskom. Kada je povrati, postane religiozno.

Dečja nevinost je jeftina; ona je poklon koji dobijemo samim tim što postojimo. Nismo je zasluzili, pa je stoga moramo izgubiti. Tek tada postajemo svesni šta smo u stvari izgubili. Onda krećemo u potragu za njom. Tek kada je nađemo, zasluzimo, dobijemo i preobratimo se – tek onda ćemo znati koliko je ona dragocena.

?

Oduvek osećam, još od detinjstva, kao da u meni ima više od dve osobe. Možete li reći nešto o tome?

Svako se rodi kao jedna osoba, ali do trenutka kada postane dovoljno zreo da učestvuje u životu postane gomila. To što Vi osećate nije nešto posebno; to je slučaj sa skoro svima. Jedina razlika je što Vi postajete svesni toga, a to je dobro. Većina ljudi nije toga svesna.

Ako sedite u tišini i slušate svoj um, čućete mnogo glasova. Iznenadićete se, jer vrlo dobro prepoznajete te glasove. Jedan pripada vašem dedi, drugi vašoj babi, treći ocu, a četvrti majci. Neki glas pripada svešteniku, neki drugi, pak, učitelju, komšiji, prijatelju, neprijatelju. Svi ti glasovi su izmešani u gomili koja se nalazi u vama, i skoro je nemoguće da čujete svoj glas; gužva je toliko velika.

U stvari, vi ste svoj glas odavno zaboravili. Nikada niste imali slobodu da iskažete svoje mišljenje. Uvek su vas učili da budete poslušni. Učili su vas da morate da prihvativate sve što vam stariji kažu, da radite isto što i vaš učitelj ili sveštenik. Niko vam nikada nije rekao da potražite svoj glas: „Imaš li ti uopšte glas ili ne?“ Dakle, vaš glas je ostao prigušen, drugi su ga nadjačali, izdavali su naredbe, koje ste vi poslušno izvršavali – uprkos sebi. Niste uopšte imali name-

ru da ih izvršavate, mogli ste da vidite da „ovo nije u redu.“ Ali čovek mora biti poslušan da bi zaslužio poštovanje, da bi bio prihvaćen, da bi bio voljen.

Naravno, samo jedan glas vam nedostaje, samo jedna osoba nedostaje, a to ste vi sami. Inače je tu cela gomila, i ona vas stalno izljuđuje, jer jedan glas kaže: „Uradи ovo“, dok drugi kaže: „Ni slučajno! Ne slušaj ga!“ i vi ste većito rastrzani.

Cela ova gomila mora biti uklonjena. Morate reći toj gomili: „A sad me, molim vas, ostavite na miru!“ Ljudi koji su otišli u planine ili udaljene šume nisu se sklanjali od društva; pokušavali su da nađu mesto na kom bi mogli da rasture tu gomilu u sebi.

Svi ti ljudi koji su se našli u vama očigledno ne žele da odu. Ali ako želite da budete jedinka ispunjena vrlinama, ako želite da se oslobođite konstantnih sukoba i zbrke, onda se morate oslobođiti tih glasova – pa čak i ako oni pripadaju vašem cenjenom ocu, majci, dedi. Nije važno kome ti glasovi pripadaju. Jedno je sigurno: ne pripadaju vama. Oni pripadaju ljudima koji su živeli u nekom prethodnom vremenu, i nemaju predstavu kakva će budućnost biti. Oni su natovarili deci svoje iskustvo; a to njihovo iskustvo nije u skladu sa nepredvidivom budućnošću. Oni misle da pomažu svojoj deci da budu pametna, mudra, i da će im to učiniti život lakšim i udobnijim, ali čine pogrešnu stvar. Koliko god da su im namere dobre, oni uništavaju spontanost i svest svoje dece, njihovu sposobnost da se staraju sami o sebi i reaguju na novu budućnost, koju njihovi preci ne mogu ni da zamisle.

Dete će se suočiti sa potpuno novom olujom, novim situacijama, i potrebna mu je nova svest da bi odreagovalo. Tek tada će reakcija biti plodonosna; tek tada osoba može živeti pobedničkim životom, životom koji nije samo duga linija očaja već je ples u svakom trenutku, i postaje sve dublji i dublji do poslednjeg daha. Tada osoba ide u smrt veselo, igrajući.

Dobro je da postajete svesni da u Vama izgleda ima više od jedne osobe. To je slučaj sa svima! A to što postajete svesni situacije, omogućava Vam da se otarasite gomile.

Umirite se, pronađite sebe. Ako ne nađete svoje istinsko biće, teško ćete rasturiti gomilu jer se svi ti različiti ljudi pretvaraju da su Vi,

a Vi ne možete ni da se složite ni da ih osporite. Nemojte se svađati sa gomilom. Neka se oni svađaju međusobno – to im ide odlično! Vi, u međuvremenu, pokušajte da nađete sebe. A jednom kada shvatite ko ste, možete ih oterati – eto, toliko je to jednostavno! Ali prvo morate pronaći sebe. Jednom kada to uradite, kada im pokažete ko je gazda, svi ti ljudi koji su se pretvarali da su gazda raziči će se. Kada postanete svoji, bez tovara prošlosti – kada raskinete sa prošlošću, postanete originalni, jaki kao lav, i nevini kao dete – možete dodirnuti zvezde, otići čak i iza njih; vaša budućnost je svetla.

Do sada su ljudi govorili o uspešnoj prošlosti. Sada moramo naučiti jezik uspešne budućnosti. Nema potrebe da menjate ceo svet; promenite samo sebe i već ste počeli da menjate svet, jer vi ste njegov deo. Čak i ako se jedna osoba promeni, to će uticati na hiljade i hiljade drugih ljudi. Vi ćete izazvati revoluciju koja može stvoriti novu vrstu čovečanstva.

? Rekli sta da znanje nije od koristi u procesu upoznavanja sebe. Recite onda, molim Vas, šta podrazumeva razvoj bića.

Biće se ne razvija. Biće jednostavno jeste. Ne treba mu proces evolucije, ne treba mu vreme. Ono je večnost, ne treba mu proces „postajanja“. Vi se duhovno nikada ne razvijete; ne možete. Što se tiče konačnog cilja, vi ste već tu. Nikada niste ni bili na drugom mestu.

Šta onda znači razvijati se? Razvijati se znači probuditi se i videći istinu koju nosimo. Istina ne postaje brojnija; samo se priznanja i sećanja gomilaju.

Zato ja ne govorim o „razvoju bića“. Govorim o smetnjama koje vas sprečavaju u prepoznavanju. Znanje je velika smetnja; zato govorim toliko mnogo o njemu. Ono je barijera.

Ako već mislite da znate, nikada nećete saznati. Ako već mislite da znate, koja je svrha potrage? Možete da nastavite da spavate i saanjate. Onog trenutka kada shvatite da ne znate, priznavanje neznanja ubošće vas u srce poput strele, proći će kroz vas kao koplje. U tom trenutku osoba postaje svesna – u tom šoku.

Znanje predstavlja neku vrstu zaštite od šoka. Ne dozvoljava da vas nešto prodrma ili šokira. Znanje vas brani, pravi oko vas neku vrstu oklopa. Ja govorim protiv znanja da biste vi mogli da odbacite taj oklop, da bi život mogao da vas putem šoka osvesti.

Život je tu, spremam da vas šokira u svakom trenutku. Vaše biće je u vama, spremno da se probudi svakog trenutka. Ali znanje se nalazi između ovo dvoje. I što je znanje veće, to će se kasnije odigrati budjenje.

Postanite neuki.

Nikada ne razmišljajte o duhovnosti kao o procesu razvoja. To nije razvoj. Vi već jeste bogovi, Bude od samog početka. Ne morate tek da postanete Bude – vi posedujete blago, samo što ne znate gde ste ga stavili. Zaboravili ste ključ, ili ste zaboravili gde da ga upotrebite. Toliko ste opijeni znanjem da ste postali nesvesni svega što jeste. Znanje je kao alkohol; opija ljudе. Tada im je opažanje pomućeno, sećanja se svode na minimum. Tada ljudi vide stvari kakve nisu, i ne vide ih onakve kakve jesu.

Zbog toga ne govorim o tome kako da razvijete svoje biće. Biće je već onakvo kakvo bi trebalo da bude, ono je savršeno. Ništa ne treba da mu se doda, ništa i *ne može* da mu se doda. Samo postojanje ga je stvorilo. Ono potiče od savršenstva, stoga i jeste savršeno. Samo uklonite prepreke koje ste sami stvorili.

Celo naše društvo radi na tome, nastoji da stvori prepreke. Čim se dete rodi, mi počnemo da ga ograničavamo. Usadujemo mu proces poređenja: „Neko je lepši od tebe, neko drugi je zdraviji od tebe, a nečije dete – ma pogledaj samo njegove ocene, koliko je dete pametno, a šta ti radiš?“ Počinjemo proces poređenja. Poređenje nosi osećaj inferiornosti i superiornosti – a oba ta osećanja predstavljaju bolest, prepreke. Sada dete neće imati pravu sliku o sebi; uvek će se porediti sa nekim. Poređenje počinje sve da truje. Osoba će zato ostati nesrećna; prilike da biće zablista će biti sve rede i ređe.

Svi smo mi rođeni jedinstveni. Poređenja nisu moguća. Vi ste vi, a ja sam ja. Buda je Buda, a Hrist je Hrist, i nikakvo poređenje tu nije moguće. Ako poredite, stvarate odnose superiornosti i inferiornosti – tako funkcioniše ego. A iz toga, naravno, proizilazi ogromna želja za takmičenjem, želja da drugi budu poraženi. Čovek je u stalnom gr-

ču, pita se hoće li uspeti ili ne, jer to je nasilna borba u kojoj svi pokušavaju da urade to isto, da budu prvi. Milioni ljudi pokušavaju da budu prvi. Raste veliko nasilje, agresija, mržnja, neprijateljstvo. Život postaje pakao. Ako ste poraženi, postajete nesrećni. Uvek su veće šanse da ćete izgubiti nego da ćete pobediti. Pa čak i ako uspete, niste srećni jer tog trenutka počinjete da se plašite: neko drugi bi to mogao da vam oduzme. Takmičari su svuda oko vas, uvek spremni na nasilje.

Pre nego što ste uspeli, plašili ste se hoćete li to moći ili ne; sada kada ste uspeli, imate novac i moć, plašite se da će neko drugi to da vam oduzme. Pre ste drhtali, i sada drhtite. Oni koji propadnu su nesrećni, a i oni koji uspeju su nesrećni.

Teško je, na ovom svetu, naći srećnu osobu, zato što niko ne ispunjava uslove da bude srećan. Prvi uslov je da čovek odbaci svako poređenje. Odbacite sve te glupe ideje o superiornosti i inferiornosti. Vi niste ni superiorni ni inferiorni. Vi ste jednostavno vi! Ne postoji nijedna osoba kao što ste vi, niko sa kim bi mogli da se poredite. I onda, iznenada, počinjete da se osećate kao kod kuće.

Ali mi počinjemo da trujemo dečje umove znanjem. Učimo ih stvarima koje ne znaju i koje nisu iskusili. Učimo ih o Bogu – učimo ih lažima. Ovaj Bog neće biti istinski Bog – oni *ne znaju*; mi ih teramo da veruju, a to verovanje će postati njihovo znanje. Verovanje ne može da postane pravo znanje; to je samo pretvaranje. Celog života će misliti da nešto znaju, a u stvari neće znati ništa. Sama njihova osnova je neistinita.

Gоворимо deci ovakve stvari: „Tvoja duša je besmrtna.“ Kakkvim glupostima ih učimo! Molim vas, ne kažem ja da duša nije besmrtna, niti da ne postoje božanske stvari. Kažem da se ovakve stvari ne bi trebalo prenositi kao verovanja. To su egzistencijalna iskustva. Detetu se mora pomoći da istraži svoj unutrašnji svet.

Umesto da mu pomognemo da istražuje, mi mu predamo već pripremljeno znanje. To pripremljeno znanje pravi najveći problem. Kako ga odbaciti?

Zato sam progovorio o besmislenosti znanja – jer je to neznanje prerušeno u znanje. Onog trenutka kada ga odbacite, postaćete ponovo dete – osećaćete se sveže, živahno, puni života, znatiželjno; u očima će se videti vaša začuđenost i srce će početi da vam lupa u rit-

mu misterije života. Onda počinje istraživanje, a sa njim se rađa i svest. Sve više ćete postati svesni te unutrašnje svesti koju ste imali u sebi sve vreme, ali koju je zatrpano znanje, tako da niste nikada mogli da je nadete; vaša svest bi uvek bila zagadljena.

Znanje je kao oblak na nebu. U ovom trenutku, na nebu ima mnogo oblaka. Ako pogledate u nebo, nećete videti njega, već samo oblake. Takva je situacija u umu osobe koja zna – misli, zapisi, velike teorije, dogme, doktrine – sve one plutaju kao oblaci, i vi ne možete videti čisto nebo.

Pustite ove oblake da nestanu. Oni su tu jer se vi očajnički držite njih. Tu su jer ih zadržavate. Popustite stisak, pustite ih da odu. Tada će se pojavitи добро staro nebo, njegova absolutna beskonačnost. To je sloboda. To se zove svest. To je pravo znanje.

Veliki zapadnjački filozof Dejvid Hjum je, nakon što je to čuo više puta od jednog velikog mistika, zapisao sledeće: „Upoznaj sebe!“ On sam je rekao: „Jednog dana sam pokušao da upoznam sebe. Zatvorio sam oči i uronio sam. Pronašao sam nekoliko želja, nekoliko misli, sećanja, snova i slične stvari. Ali nisam mogao da nađem nikoga više. Nisam mogao da pronađem sebe.“

Ovaj opis zaista oslikava um skoro svake osobe, osim umova nekoliko Buda. Ako uronite u sebe, šta ćete naći? Sadržaj, oblake koji plutaju unaokolo.

Čak i jedna tako inteligentna osoba kao što je Dejvid Hjum nije uspela da vidi suštinu. Ko gleda u taj sadržaj? Čija svest otkriva sećanja, želje koje se tu nalaze? Naravno, taj svedok ne može biti želja, ne može biti ni mašta. Taj svedok ne može biti bilo kakva misao. Sve se odigrava pred ovim svedokom, a Hjum ga traži! Pazite, svedok ne može da bude objekat. Jedini način da upoznate svedoka jeste da odbacite sav sadržaj i potpuno se ispraznite. Kada ne budete imali šta da vidite, vaša sposobnost da vidite će se povećati.

To Isus zove preobraćanjem. Kada nema šta da vidi, osoba vidi sebe. Ako nema šta da je ometa, svest je čista, i u toj čistoti postaje samosvesna.

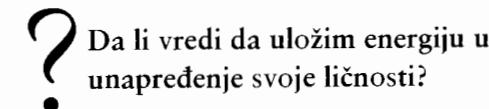
Kada koristim reč „samosvesna“ ne mislim na vašu „samosvest“. Ta samosvest ne čini da vi postanete svesni svog unutrašnjeg bića, to je samo ego-svest. Pošto ne znate ko ste, kako možete biti

samosvesni? Vaše stanje samosvesti je u stvari stanje bolesti. Vi postajete samosvesni samo kada se suočavate sa drugim ljudima. Ako treba da održite govor, postajete samosvesni, i zbog toga postajete uznemireni, skoro paralizani. Ako igrate u nekoj predstavi, postajete samosvesni. Vaša samosvest nije ništa drugo do želja da sve izvedete savršeno kako bi vas drugi cenili.

Kada ja kažem „samosvest“, mislim na to kada sve nestane i kada ne ostane nikakav sadržaj – kada ogledalo odražava samo sebe. To je kao kada mala sveća gori u sobi. Njenu svetlost reflektuju zidovi, nameštaj, slike na zidu, plafon. Za trenutak zamislite da su zidovi nestali, da nema slika, da je krov nestao – sve je nestalo, samo mala sveća i dalje gori. Šta će sada reflektovati svetlost? Reflektovati samu sebe; goreće zbog sebe.

To je stanje postojanja.

Odbacite znanje. Odbacite poređenje. Odbacite lažne identitete. Sve to je negativno! Odbacite ovo, odbacite ono, i samo nastavite da odbacujete. Odbacujte dok ništa ne preostane – i ona će biti tu, vaša čista svest će biti tu.

Morate odbaciti svoju ličnost da biste otkrili svoju jedinstvenost. Ono što mi nazivamo ličnošću niste Vi; to je maska koju Vam ljudi stavljaju. To nije Vaša autentična stvarnost, Vaše pravo lice. Pitate me: „Da li vredi da uložim energiju u unapređenje svoje ličnosti?“ Uložite energiju u uništavanje svoje ličnosti! Uložite energiju u otkrivanje Vaše jedinstvenosti, i neka Vam razlika bude jasna: jedinstvenost je nešto što ste dobili svojim rođenjem. Jedinstvenost je Vaše suštinsko biće, a ličnost je ono što je društvo od Vas napravilo, ono što je ževelo da napravi od Vas.

Nijedno društvo do sada nije bilo u stanju da svojoj deci pruži slobodu da budu ono što jesu. Izgleda rizično. Mogu da se pobune. Možda ne budu poštovali religiju svojih pradedova; možda ne budu mislili da su veliki političari zaista veliki; možda ne budu verovali u naše moralne vrednosti. Pronaći će svoje moralne vrednosti, i

svoj način života. Neće biti kopije, neće ponoviti prošlost; biće bića budućnosti.

Ovo je stvorilo strah da mogu da krenu pogrešnim putem. Pre nego što skrenu s puta, svako društvo se trudi da im da određena uputstva kako da žive, da im prenese ideju o tome šta je dobro a šta je loše, da im ukaže na određenu veru, određene svete spise. Na ovaj način može se stvoriti ličnost, a ona je kao zatvor.

Milioni ljudi širom sveta poznaju samo svoju ličnost; ne znaju da postoji nešto više. Oni su potpuno zaboravili sebe, čak su i zaboravili kako da dopru do sebe. Svi su postali glumci, licemeri. Rade stvari koje nikada nisu želeli da rade, a ne rade stvari koje čeznu da rade. Život im je toliko rastrzan, da nikada ne mogu da nađu svoj mir. Njihova priroda će se nametati iznova i iznova, neće ih ostaviti na miru. A njihova tzv. ličnost će je potiskivati, gurajući je sve dublje u nesvesno. Ovaj sukob razdvaja vas i vašu energiju – a kuća u razdoru ne može dugo da izdrži. To je cela nesreća ljudskih bića – zbog toga nema mnogo plesa, pesme, radosti.

Ljudi su toliko obuzeti ratovanjem sami sa sobom. Nemaju energije, a ni vremena da urade bilo šta drugo osim da se bore sa sobom. Moraju da se bore protiv svoje čulnosti, svoje seksualnosti, svoje jedinstvenosti, originalnosti. Moraju da se bore za nešto što ne žele da budu, što nije deo njihove prirode, što ne predstavlja njihovu sudbinu. Neko vreme se mogu pretvarati – ali prava priroda će se iznova nametati.

Život im ide, imaju uspone i padove, ali i dalje ne mogu da shvate ko su u stvari: tlačitelji ili potlačeni? Ugnjetavači ili ugnjetavani? I šta god da su, ne mogu uništiti svoju prirodu. Svakako je mogu zatrovati; pokvariti njenu radost, njen ples, mogu pokvariti njenu ljubav. Mogu napraviti haos od svog života, ali ne mogu u potpunosti uništiti svoju prirodu. Ne mogu se u potpunosti odreći ni svoje ličnosti, zato što ona u sebi nosi njihove pradedove, roditelje, učitelje, sveštenike, celu njihovu prošlost. To je njihovo nasledstvo; i oni ga se grčevito drže.

Moje učenje govori o tome da se ne treba držati ličnosti. Ona nije vaša, niti će to ikada biti. Oslobođite potpuno svoju prirodu. Poštujte sebe, budite ponosni što ste to vi, šta god da ste. Budite dostanstveni! Ne dajte da vas mrtvi unište.

Ljudi koji su mrtvi već hiljadama godina vam sede nad glavom. Oni su vaša ličnost – i vi želite njih da unapredite? Pozovite onda još preminulih! Otkopajte još nekoliko grobova, iznesite još skeleta, okružite se raznim utvarama. Društvo će vas poštovati. Odaće vam počast, nagradiće vas; ljudi će vam se diviti, smatraće vas za sveca. Ali okruženi mrtvima, nećete moći da se smejete – neće biti na mestu – nećete moći da igrate, da pevate, nećete biti u stanju da volite.

Ličnost je neživa stvar. Odbacite je! Odjednom, ne u delovima, ne polako, malo danas, ostatak sutra, jer život je kratak, a sutrašnjica je neizvesna. Lažno je lažno. Odbacite je potpuno!

Svako pravo ljudsko biće mora se pobuniti. Pobuniti protiv koga? Protiv svoje ličnosti.

Jedan Japanac-Amerikanac je dugo bio mušterija u jednom grčkom restoranu, zato što je otkrio da prave izuzetno ukusan prženi prinač.

Svako veče bi došao u restoran, i naručio „plzeni pilinac“. Zbog toga se vlasnik grčkog restorana uvek smejavao do suza. Ponekad bi pozvao dvojicu ili trojicu svojih prijatelja da stoje u blizini samo da bi čuli Japanca kako naručuje svoj „plzeni pilinac“.

Na kraju je mušteriji toliko bio povređen ponos, da je uzeo posebne časove da bi mogao pravilno da izgovori „prženi pirinač“. Sledеći put kada je otišao u restoran, jasno je rekao: „Prženi pirinač, molim.“

Ne verujući svojim ušima, vlasnik grčkog restorana ga je upitao: „Gospodine, da li biste bili ljubazni da ponovite?“

A Japanac-Amerikanac je odgovorio: „Čuo si šta sam rekao, glcki kletenu!“

Koliko dugo možete da se pretvarate? Realnost će vas lupiti pre ili kasnije, a bolje je pre. Nema potrebe da poboljšavate svoju dikciju – jednostavno zaboravite ceo koncept ličnosti. Budite svoji. Koliko god neotesano i sirovo izgledalo na početku, ubrzo će početi da dobija na gracioznosti, lepoti.

A ličnost – možete je glancati, ali to je glancanje mrtve stvari, koja ne samo da će vam oduzeti vreme, energiju, život, već i ljude koji vas okružuju. Mi svi utičemo jedni na druge. Kada svi rade nešto, i vi počnete to da radite. Život je veoma zarazan, i svi unapređuju svoju ličnost – zato vam je to i palo na pamet.

Ali nema potrebe da to radite. Vi niste deo stada, niste deo rulje. Imajte samopoštovanja, ali poštujte i druge. Budite ponosni na svoju slobodu. Kada ste ponosni na svoju slobodu, želite da i drugi budu slobodni, zato što ste u svojoj slobodi našli mnogo ljubavi i sklada. Poželećete da svi na svetu budu slobodni, puni ljubavi.

Ovo je moguće jedino ako ste originalni – to se ne može pokušati usput, i ne može biti nešto lažno, već nešto što raste u vama, što ima korene u vašem biću, što cveta kad mu je vreme. A čovekova jedina sloboda je da procveta, to je jedini način života koji ima značaj.

Ličnost nema korene; ona je plastična, lažna. Nije teško odbaciti je; potrebno je samo malo hrabrosti. Siguran sam da svako ima toliko hrabrosti, samo što je ne koristi. Jednom kada pokažete svoju hrabrost, aktiviraće se izvori u vama koji su do tada bili uspavani, i vi ćete imati više hrabrosti, više pobunjeničkog duha. Započećete revoluciju u sebi.

Kada započnete revoluciju u sebi, to je razlog za radost, zato što ste tako ispunili svoju slobodu. Vi ste prevazišli običnu rulju, uspanu gomilu.

- ?
- Šta znači kad kažete: „Samo budi ono što jesi? Kako mogu da budem ono što jesam kad ne znam ko sam? Znam šta volim, šta ne volim, koje su mi sklonosti, ali sve to mi deluje kao rezultat programiranog biokompjutera zvanog um. Da li biti ono što jesmo znači da treba da se sačuvamo od sadržaja uma?

Da, upravo to znači – živeti svestan život. Biti svestan kako je sve mozak programiran, biti svestan svih impulsa, želja, seća-

nja, maštanja... Svega što um može da uradi. Čovek ne treba da bude deo toga, već da se odvoji – da *vidi* ali ne i da *bude* – i da posmatra.

Najosnovnija stvar koju treba da zapamtite jeste da ne možete da posmatrate svoj *proces posmatranja*. Jer ako posmatrate svoj *proces posmatranja*, onda ste vi *posmatrač*, a ne *objekt posmatranja*. Stvar je u tome što ne možete da prevaziđete svoje biće; ne možete izaći van sebe. Vrlo lako možete posmatrati bilo koju misao, bilo koju emociju, ili osećanje. Samo jednu stvar ne možete da posmatrate, a to je proces posmatranja. Ako uspete to da uradite, znači da ste promenili fokus; sada ste sekundarni posmatrač. Možete se vratiti nazad, ali ne možete izbeći proces posmatranja, zato što ste to *vi*; vi ne možete biti drugačiji.

Dakle, kada kažem: „Budite ono što jeste“, govorim vam da budete neprogramirana, neuslovljena svest. Kao takvi ste došli na ovaj svet, a prosvetljena osoba kao takva napušta ovaj svet. Živi u ovom svetu, ali ostaje odvojena.

Jedan od najvećih mistika, Kabir, napisao je divnu poemu o tome. Sve njegove poeme su jednostavno savršene; nema boljih. U jednoj od svojih poema kaže: „Vratio bih dušu, onoliko čednu, onoliko čistu koliko je bila kada sam je dobio u trenutku kada sam se rodio. Vratio bih je u takvom stanju kada umrem.“ On govorи о svesti, koja je ostala neuprljana. Ceo svet je mogao da je zaprila, ali ona je uspela da se sačuva.

Samo treba da se čuvate, i onda ništa ne može uticati na vas. Ako ne padnete pod bilo kakav uticaj sačuvaćete svoju čistotu, a ta čistota svakako donosi inovativan život, radost postojanja – otkriva sva blaga kojima ste obdareni.

Ali čovek se vezuje za male stvari koje ga okružuju i tako zaboravlja šta je u stvari. To je najveće životno otkriće i najradosnije hodocašće koje vodi ka istini. Ne morate biti asketa, ne morate se protiviti življenu; ne morate se odreći sveta i otici u planine. Možete ostati tu gde ste, i samo nastaviti to što radite. Poboljšajte samo jednu stvar: šta god da radite, radite svesno, makar to bio i najmanji pokret tela ili beznačajna misao – i nakon svakog takvog postupka postaćete svesni toga da je vaše biće lepo, bogato i večno.

SPOLJAŠNJE I UNUTRAŠNJE: KAKO IH SPOJITI?

Mnoge civilizacije pre naše su doživele vrhunac svog razvoja, ali su uništile same sebe jer su se razvijale neusaglašeno. Razvile su visoku tehnologiju, ali su zaboravile da čak i najveći tehnološki napredak neće učiniti da ljudi postanu smireniji, ispunjeni ljubavlju, strastveniji.

Razvoj naše svesti nije išao u korak sa naučnim napretkom, što je prouzrokovalo uništenje mnogih civilizacija. Stvorili smo monstruoze mašine, ali smo sami i dalje zaostali, nesvesni, skoro uspani. A veoma je opasno dati moć nesvesnim ljudima.

To se sada dešava. Političari su najgora vrsta ljudi što se svesti tiče. Oni su pametni i domišljati. Ali su isto tako i zli, i trude se da ostvare samo jedan cilj, a to je da oni poseduju što više moći. To je sve što oni žele, više moći – a ne mir, istinu, ljubav.

Zašto im treba veća moć? Da bi vladali drugima, da bi ih uništili. Sva moć se našla u rukama nesvesnih ljudi. Tako sa jedne strane imamo političare koji su se razvili i umrli – bolje reći počinili samoubistvo – koji su imali svu moć u svojim rukama. Sa druge strane, genij ljudske inteligencije je unapređivao tehnologiju i nauku, da bi video da na kraju sve to završi u rukama političara.

Zemlju neće uništiti stanovnici neke druge planete – mi sami sebe spremamo za smrt. Bilo da smo svesni toga ili ne, mi sami sebi kopamo raku. Trenutno samo neke nacije poseduju nuklearno oružje. Uskoro će i mnoge druge nacije postati nuklearne sile. Kada destruktivna moć bude tolika da samo jedna nacija može uništiti zemlju, stvari će izmaći kontroli. Dovoljan je jedan ludak, jedan političar, koji će, da bi pokazao svoju moć, uništiti celu civilizaciju, tako da ćemo morati da počnemo iz početka. Neće samo čovečanstvo biti uništeno. Sa čovečanstvom će izumreti i životinje, drveće, ptice, cveće. Sve bi moglo da nestane, sve što je živo.

Razlog za ovu neravnotežu leži u našoj evoluciji. Mi nastavljamo da razvijamo naučnu tehnologiju ne razmišljajući o tome da bi i naša svest trebalo da se razvija u istoj meri. U stvari, njen razvoj bi trebalo da bude malo ispred tehnološkog napretka.

Kada bi naša svest bila prosvetljena... U rukama Gautama Bude nuklearno oružje više ne bi bilo opasno. U rukama Gautama Bude

nuklearna moć bila bi pretvorena u kreativnu silu – jer sila je uvek neutralna; može se upotrebiti za uništavanje ili za stvaranje. Ali u ovom trenutku, naše moći su ogromne a čovečnost nam je veoma mala. To je isto kao kad bi dali deci bombe da se igraju s njima.

Ljudi se bore sa ovim od samog početka. To je neravnoteža između unutrašnjeg i spoljašnjeg.

Spoljašnje je jednostavnije, objektivnije. Na primer, jedan čovek, Tomas Alva Edison, otkrio je struju koju koristi celo čovečanstvo; nema potrebe da je neko ponovo otkrije. Unutrašnji razvoj je potpuno drugačiji. Gautama Buda može postati prosvetljen ali to ne znači da su i drugi to postali. Svaki pojedinac mora sam da nađe istinu. Dakle, sve što se događa u spoljnjem svetu se akumulira, skuplja; svaki naučni napredak ide na jedno mesto, jer svaki naučnik pomaže sledećem koji dolazi posle njega. Ali za razvoj svesti ne važe isti zakoni. Svaki pojedinac mora sam da ih otkrije; njemu ne može da pomogne nijedan prethodnik.

Sve što je objektivno može se preneti drugima, naučiti u školi, na fakultetu. Ali to ne važi za subjektivno. Ja mogu da znam sve o unutrašnjem svetu; pa ipak to ne mogu vama da prenesem. Jedan od osnovnih zakona postojanja je da svaki pojedinac mora sam da se trudi da otkrije duhovnu istinu. Ona se ne može kupiti na pijaci, niti se može ukrasti. Niko vam je ne može pokloniti. Ona nije artikal, nije materijalna; ona je nematerijalno iskustvo.

Po osobi se može videti da je imala ovo iskustvo; to se ogleda u njenoj osobnosti, strasti, ljubavi, smirenosti, ogleda se u njenom ponašanju. Ali to samo pokazuje da se toj osobi desila neka unutrašnja promena. Ta osoba vas može ohrabriti, može vam reći da taj proces nije uzaludan: „Pronaći ćeš bogatstvo, kao što sam ga i ja pronašao.“ Svaki učitelj je jedan argument, dokaz, očevidec. A iskustvo ostaje lična stvar.

Nauka i tehnologija su deo društva; sfera subjektivnog je deo pojedinca. Osnovni problem je kako napraviti ravnotežu.

U jednoj od najlepših šuma u Nemačkoj, u poznatoj Crnoj šumi, drveće je odumiralo bez ikakvog očiglednog razloga. Nemačka vlasta je pokušala to da zataška, ali takve stvari ne mogu da se sakriju. Šuma je umirala, i to ne od prirodnog uzroka. Razlog su bili gasovi

koji potiču iz fabrika, koji su se mešali u atmosferi, prouzrokujući kisele kiše. Kada takva kiša padne na drvo, ono počinje da odumire, jer je otrovano. Do sada je verovatno polovina šume izumrla.

Oko zemlje postoji ozonski omotač, koji ima ulogu da štiti njen živi svet. Nisu svi sunčevi zraci zdravi za život, a ozonski omotač reflektuje neke od tih zraka. Ti zraci su smrtonosni; ako uđu u atmosferu počinju da uništavaju život. Omotač propušta samo one zrake koji pozitivno utiču na živi svet. Ali mi smo načinili glupost – napravili smo rupe u omotaču. Jedan način je slanje raketa na mesec – što je jednostavan primer gluposti. Rakete prave rupe u omotaču kad izadu iz atmosfere i kad se vraćaju nazad. Sada ti smrtonosni sunčevi zraci ulaze u atmosferu.

Nakon što ova civilizacija bude uništena, ljudi mogu pomisliti da je to bila prirodna nezgoda. Ipak nije, mi smo je izazvali. Zbog akumuliranja karbon-dioksida i drugih gasova, temperatura zemljine atmosfere počinje da se povećava, što stvara dodatne probleme. Led se na oba pola, Južnom i Severnom, topi zbog porasta temperature. Ako neko bude ispitivao ovaj fenomen nekoliko stotina godina kasnije, mogao bi da pomisli da je to bila prirodna nezgoda. Ali nije. To je naša glupost.

Možemo naučiti mnogo šta prateći ono što se događa, a zatim to primeniti na civilizacijama koje su izumrle, bilo kao rezultat ratova bilo kao rezultat nepogoda koje su očigledno bile prirodne. Ali ne mora da znači da su bile prirodne. Te civilizacije su mogle da urade nešto glupo i izazovu nepogode. Zemlju su naseljavale visoko razvijene civilizacije, ali su sve završile u istom haosu koji i nas čeka. Svi su dospeli u isti mrak u koji mi sada ulazimo. Njihova svest se nije izgubila – nisu je ni imali. I njihova svest je bila površna kao i naša.

Šta vi radite da sprečite nesreću koja je sve bliža svakim danom? Smrt ove planete nije daleko – doći će za desetak decenija najkasnije, a i to je optimistička procena; što se pesimista tiče, to može da se desi i sutra. Pa čak i ako vam damo sto godina, šta ćete uraditi da pomognete čovekovoj svesti da se uzdigne toliko da može da spreči globalno samoubistvo koje će se dogoditi? To se spremata sa raznih strana. Nuklearno oružje predstavlja najsigurniji način. Rat može da počne u bilo kom trenutku. Neće se postavljati pitanje slanja voj-

ske i aviona kao odgovor. Ako u okeane dospe sav sneg sa Himalaja, Severnog i Južnog Pola, sa Alpa i drugih planina, podavićemo se.

Jedini mogući način da ovo izbegnemo jeste da raširimo meditaciju po celom svetu. Ali ovaj svet je toliko lud, da to nekada izgleda skoro neverovatno.

Ako, u godinama koje dolaze, budemo podigli revoluciju, dostigli novi nivo svesti, možda budemo mogli da izbegnemo posledice onoga što se do sada desilo. Moramo se potruditi da ih izbegnemo. Ovo je posebno mračan period, a postajaće sve mračniji ako svi ne pronademo svetlost u sebi i ne počnemo da isijavamo tom svetlošću. Ako svi ne počnu da dele svoju svetlost i plamen sa onima koji su ih gladni, neće nam tako lako svanuti. Moramo biti spremni da učinimo sve što je moguće da pomognemo svesti da se razvije.

To je teška borba protiv tame, koja istovremeno pruža ogromnu priliku, izazov i uzbudjenje. Ne morate joj prići ozbiljni. To morate raditi s ljubavlju, uz ples i pesmu, svu svoju radost, zato što je samo tako moguće dočekati svitanje i odagnati tamu.

Jedan kosmički zakon kaže: „Samo iz blata lotos može da izraste.“ Političari, sveštenici svih religija, vlade, birokratija – svi oni stvaraju dovoljno blata. Mi sada moramo da uzgajamo lotose. Ne smemo se ugušiti u njihovom blatu; moramo zasejati semenke lotosa.

Seme lotosa je čarobno; ono pretvara blato u najlepši cvet. Na Istoku skoro obožavaju lotos iz dva razloga. Prvi je taj što raste iz blata. Reč *čovek* u stvari znači blato⁶. Arapska reč *admi* isto znači blato, jer je Bog stvorio ljudska bića od blata. A lotosov cvet može da izraste iz blata. To je veliki cvet, koji otvara svoje latice samo kada sunce sija, ptice zapevaju i nebo postane šarenog. Sa zalaskom sunca i dolaskom mraka, on ponovo zatvara svoje latice. On je ljubavnik svetlosti.

Drugi razlog je što ima latice, pa čak i listove kao od pliša, da se tokom noći rosa skuplja na njima. Na ranom jutarnjem suncu, ove kapi rose sijaju skoro kao biseri – ali lepše, stvarajući iluziju duge između sebe. Ali najlepše od svega je to što, iako se nalaze na laticama i listovima, kapi rose ih ne dodiruju. I najslabiji vetar koji dođe враća ih u vodu, a one ne ostavljaju nikakav trag za sobom.

6 Human (engl.) – osoba (prim.prev.)

Lotosov cvet se koristi kao simbol na Istoku, jer tamo kažu da treba da živiš u ovom svetu ali da ne dozvoliš da te on dodirne. Treba da ostaneš deo sveta, ali svet ne bi trebalo da ostane u tebi. Treba da prođeš ovim svetom a da sa sobom ne poneseš nikakve utiske, nikakav uticaj, nikakvu ogrebotinu. Ako na samrti možeš da kažeš da je tvoja svest čista i čedna kao što je bila na dan rođenja, onda si živeo religioznim, duhovnim životom. Zbog toga je lotosov cvet postao simbol duhovnog načina života. On raste iz blata, a opet je nedodirljiv. On je simbol transformacije. Blato se pretvorilo u najlepši i najnežniji cvet koji je planeta ikada videla. Gautama Buda je toliko bio zaljubljen u lotos da je govorio o „lotosovom raju“.

Ako praktikujemo meditaciju i pokažemo zahvalnost što postojimo, možemo razviti veću svest, doprineti rastu većeg broja cvetova; zemlja može postati lotosov raj.

Ali potrebna je ozbiljna borba da bi došlo do promene ljudske svesti, i u toj borbi svi moraju da učestvuju. Doprinesite koliko možete. Ceo svoj život morate posvetiti toj borbi. Nećete dobiti drugu šansu, nikakav drugi izazov neće doprineti vašem i razvoju ove divne planete.

Ovo je jedina živa planeta; njena smrt bi predstavljala veliku tragediju. A ona se može izbeći.

- ?** Naučna vizija objektivne realnosti i subjektivno iskustvo postojanja izgledaju
- kao dve potpuno različite i nespojive dimenzije. Da li je to zbog prirode stvari, ili je to samo iluzija našeg uma?

Razlika između naučnog i religijskog pristupa postojanju oduvek je bila nepremostiva. Razlog za to je u insistiranju starih religija na sujeverju, sistemu verovanja, poricanju istraživanja i sumnje. Nauka i religija, u stvari, nisu nespojive. Ali religija je insistirala na verovanju – što nauka nije mogla da prihvati.

Verovanje samo prikriva naše neznanje. Ono nam nikada ne otvara istinu; pruža nam jedino određene dogme, sisteme verovanja i jedino što od toga možemo da dobijemo je iluzija da nešto znamo.

A to znanje nije ništa drugo do jedna zabluda. Sve što je bazirano na verovanju je lažno. Pošto je religija insistirala na verovanju, a osnovna naučna metoda je sumnja, došlo je do njihovog razdvajanja, i razlika je postala nepremostiva. Tako će i ostati dok se religija ne suoči sa izazovom sumnje.

Kako ja to vidim, nauka je jedna, ali ima dve dimenzije. Jedna dimenzija se bavi spoljašnjom realnošću, dok se druga bavi unutrašnjom. Jedna je objektivna, druga je subjektivna. Njihove metode se ne razlikuju, niti dolaze do različitih zaključaka. I obe polaze od sumnje.

Sumnja je osuđivana toliko puta da smo zaboravili njenu lepotu, bogatstvo koje sa sobom nosi.

Kada se dete rodi ono ne veruje, već je njegova svest ispunjena znatiželjom, sumnjom i skepsom. Sumnja je prirodna, verovanje je neprirodno. Verovanje nameću roditelji, društvo, obrazovni sistem, religije. Svi ovi ljudi služe neznanju, i to rade već hiljadama godina. Držali su čovečanstvo u mraku, a za to postoji i razlog: ako je čovečanstvo u mraku, ne zna ništa o realnosti, onda je lako iskoristiti ga, porobiti ga, obmanjivati ga, držati ga u siromaštву, zavisnom položaju. Sve su to razlozi da ljudi žive u neznanju.

Stare religije nije zanimala istina. Govorile su o njoj, ali su se trudile da ljude udalje od istine. Do sada su uspevale, ali njihova moć je sada na izdisaju. Što pre nestane, to bolje.

Zašto vam je uopšte i potrebno verovanje? Ne verujete u ružu, recimo. Niko vas neće pitati: „Da li veruješ u ružu?“ Samo ćete se nasmejati i reći: „Tu se ne postavlja pitanje verovanja; ja znam ružu.“ Znanju nije potrebno verovanje.

Ali slepi veruju u svetlost; moraju, jer ne vide. A zbog verovanja je religiozna osoba slepa. Kada ne bi verovala, kada bi joj bilo rečeno da je slepa i da se to može izlečiti, onda bi možda i progledala. Onog trenutka kada ugledate svetlost, ne postavlja se pitanje verovanja – vi znate. Svako verovanje ukazuje na vaše neznanje, na to da ne vidite – ali vam daje lažan osećaj da znate.

Ako istražujete, meditirate, ulazite duboko u sebe, otkrićete izuzetnu realnost, ali nećete naći Boga. Naći ćete svest u njenom potpunom procvatu, u njenoj večnosti, ali nećete naći starca duge

brade – a ta brada bi do sada trebalo da bude veoma dugačka, nešto kilometara, jer on već vekovima sedi tu! Nećete naći Boga. Sve religije se plaše istraživanja – zato se i jesu odvojile od nauke. Sve one su protiv nauke, zato što će se pre ili kasnije dokazati – a već se i dokazalo – da nas njena metoda sumnje dovodi bliže realnosti. Ona otkriva tajne života; izoštava inteligenciju, održava pažnju i dovodi do istinskog poznавања istine.

Ali nauku je do sada zanimalo samo objektivni svet koji nas okružuje. Ja osuđujem religije zato što su držale čovečanstvo u mraku, ali i naučnike jer rade jednu glupu stvar – svesni su svega, i istražuju sve na svetu osim sebe. Jedino je naučnik u laboratoriji izuzet od istraživanja. Sve ostalo on istražuje – i to veoma detaljno, bez ikakvih predrasuda. Ali zaboravlja ko je istraživač.

Da li je bilo kakvo istraživanje moguće bez istraživača? Da li se može objektivno posmatrati realnost bez posmatrača? To nauka radi već tri stotine godina. Religije su počinile zločin, ali nauka treba da preuzme deo odgovornosti – doduše ne veliki, zato što je stara tek tri stotine godina. Ali nauka ne može da se izjasni o subjektivnom svetu, da li je za ili protiv, pošto ga nije ispitivala.

Religije moraju potpuno da nestanu – one su jedna vrsta raka ljudske duše – a nauka mora da proširi polje svog istraživanja da bi ga upotpunila. Do sada je ono bilo samo polovično. Nauka posmatra samo objekat, zaboravljujući osobu koja ga posmatra. Ona mora da razvije novu dimenziju koja će biti okrenuta onome što je unutra. Sumnja će biti metod za oba istraživanja, tako se neće dovesti u pitanje prevazilaženje njihovih razlika. Sumnja je centralna. Od tog centra može se poći ka objektivnoj realnosti – to je nauka radila do sada. Od istog tog centra može se poći ka unutrašnjem biću čoveka, a nauka to do sada nije radila. Zbog toga su se religije bavile subjektivnim svetom.

Religije se pretvaraju da istražuju subjektivni svet, svet svesti; to je pretvaranje zato što polaze od verovanja. Jednom kada počnete da verujete u nešto vaše istraživanje je završeno. Već ste uništili pitanje, uništili ste potragu.

Istraživanje ne može da počne od verovanja. U svako istraživanje, bilo ono subjektivno ili objektivno, mora se poći otvorenog

uma – a sumnja vam pruža tu izuzetnu mogućnost, da budete otvorenog uma. Nemojte da vas to zbuni, sumnjati ne znači *ne verovati*, jer i neverovanje je neka vrsta verovanja. Karl Marks i njegovi sledbenici, komunisti, kažu da Bog ne postoji. Oni u to veruju. Ni Karl Marks, ni Lenjin, ni bilo koji drugi komunista nikada se nisu ni potrudili da ispitaju da li Bog zaista ne postoji. To su prihvatali isto onako kao što su hrišćani, hindusi i muhamedanci prihvatali postojanje Boga. Ja ne pravim razliku između ateiste i vernika; svi su oni isti.

Ne pravim razliku između jednog hrišćanina, hindusa i komuniste. Na površini izgleda kao da između njih postoji velika razlika. Komunista ne veruje u Boga; religije veruju u Boga. To je na površini; ako makar malo zagrebete ispod površine, bićete iznenadeni: i neverovanje i verovanje dovode u zabludu. I jedni drugi su prihvatali nešto na osnovu verovanja, bez ispitivanja. Zbog toga za komunizam kažem da je ateistička religija. Muhamedanci imaju Meku, Jevreji Jerusalim, komunisti Kremlj. Kremlj je veoma zanimljiv – izgleda kao crkva! Možda i jeste bio crkva pre revolucije. Komunisti ga svakako nisu izgradili. Možda je bio najveća crkva u Rusiji. Oni su ga samo osvojili i pretvorili u svoje centralno sedište. Ali arhitektura pokazuje da je to crkva.

Nije u pitanju samo arhitektura Kremlja; mentalni sklop ljudi koji su vladali iz Kremlja isti je kao i kod papa, ajatolaha, šankarakarija – nema razlike! U suštini bi se svi oni složili. Komunisti veruju u *Kapital*, hrišćani u Bibliju, ali u čemu je razlika? Ove knjige se razlikuju, ali osoba koja veruje, um koji veruje, isti je.

Zato što je nauka – iz nepoznatih razloga – porekla samo postojanje naučnika, ona nastavlja da se igra sa pacovima, da eksperimentiše. Naučnici rade sa pacovima, majmunima i ostalim stvarima. Naučno istraživanje je dovelo do molekula, atoma, elektrona. Ali tokom svih ovih istraživanja, naučnik je zaboravio na jednu stvar: da i on sam takođe postoji. Bez naučnika, laboratorijska je besmislena. Ko vrši eksperiment? Sigurno je da tu postoji svest, određeno znanje o nečemu, određeni entitet koji je sposoban da posmatra. To je tako jednostavna činjenica; ali nauka nije u stanju da prihvati ovu jednostavnu činjenicu već trista godina. I naučnici su krivi, jer da su prihvatali ovu činjenicu i podvrgli je svom naučnom istraživanju, religije

bi odavno izumrle. Ako religije i dalje postoje, nauka mora da prihvati deo odgovornosti.

Sama reč *nauka* objašnjava moj pristup. *Nauka* znači biti upućen u nešto. Da bi čovek bio upućen u nešto, da bi znao, potrebne su tri stvari: objekat koji se saznae, subjekat koji ga saznae, a između subjekta i objekta nastaje znanje.

Čak i da ljudi ne naseljavaju planetu, drveće i ruže bi bile tu, ali ne bi znali da su drveće i ruže. Oblaci bi bili na nebu, ali niko ne bi znao da je kišna sezona. Sunce bi izlazilo, ali ne bi bilo nikoga da opiše njegov izlazak. Onaj koji zna je najznačajniji fenomen postojanja, a zato što je nauka porekla postojanje onoga koji zna, dala je religijama apsolutnu slobodu da propovedaju svoja zastarela verovanja.

Moj posao je da pomognem religijama da umru na miru. Prostor koji su one zauzimale treba da preuzme nauka. Možemo i da zadržimo dva imena, nauka za objektivnu realnost i religija za subjektivnu realnost, ali nema potrebe za tim. Bolje je da postoji jedno ime, nauka, koja će imati dve dimenzije – jednu koja će biti okrenuta unutrašnjem i jednu koja će se baviti spoljašnjim.

Naučna metoda polazi od sumnje. Ona sumnja sve dok ne dođe do tačke kada je sumnja nemoguća. Kada se suoči sa realnošću, sumnja nestaje.

Religije su potiskivale sumnju. Još nisam naišao na verskog vodju koji, duboko u sebi, ne sumnja. Njegova verovanja su možda potisnula sumnju, ali je nisu uništila. Pogledajte u sebe. Verujete u Boga, ali zar i ne sumnjate pomalo? U stvari, ako ne sumnjate, zašto uopšte verujete? Ako niste bolesni, zašto nosite gomilu lekova sa sobom? Verovanje dokazuje postojanje sumnje; ali ono ostaje samo na površini; ono gura sumnju duboko u vaše nesvesno. Ali je ne može uništiti.

Verovanje nema snagu, nemoćno je. Sumnja je ogromna energija. Verovanje je nešto što je već mrtvo, leš. Možete nositi leš sa sobom koliko želite, ali zapamtite – ono vam predstavlja nepotreban teret. Ubrzo ćete početi da smrdite baš kao i taj leš, a na kraju ćete to i sami postati. Nije dobro družiti se sa mrtvima. Opasno je. Reč vera mora da nestane iz svih jezika. Sumnja mora zauzeti tron, vera mora biti svrgнута.

Sumnja automatski povezuje subjektivno i objektivno. Oni su dva pola jedne iste realnosti, a sumnja je most koji ih povezuje.

Ljudi me uvek iznova pitaju: „Da li verujete u ovo? Da li verujete u ono?“ I ja im stalno odgovaram da je to glupo pitanje. Ili nešto znam ili ne znam. U mom biću nema mesta za verovanje, nigde. Ako ne znam, pokušaću da saznam – tome služe sumnja i istraživanje. A ako znam, onda nema potrebe da verujem; lično sam to saznao. Zašto bih verovao u Isusa Hrista ili Gautama Budu? Nema potrebe.

Nauka bi trebalo da otvorи vrata koja je religija dugo držala zaključana. Izvan nas nalazi se ogroman univerzum – on je beskonačan. Možete ga istraživati i istraživati, ali on nema kraja. Ali, u nama se nalazi još veći univerzum, koji je tako blizu – nadohvat ruke! I njega, takođe, možete istraživati. Doći ćete do saznanja ko ste, ali to nije kraj; iskustvo se beskonačno proširuje.

Osoba može biti naklonjena i nauci i religiji, na taj način ona je kompletno ljudsko biće. Novo čovečanstvo sam definisao na više načina, iz više različitih uglova. Neka i ovo bude deo definicije novog čovečanstva: bićemo kompletni, celoviti, upoznati i sa spoljašnjim i sa unutrašnjim svetom. Onog trenutka kada spoznate oba sveta, shvatićete da oni nisu različiti; to je jedna energija podeljena na dva polariteta. Jedan postaje objekat, a drugi subjekat. Nazvao bih to naukom unutrašnjeg. Ono što je danas poznato kao nauka, nazvao bih naukom spoljašnjeg. Ali unutrašnje i spoljašnje su dve strane istog novčića. Spoljašnje ne može da postoji bez unutrašnjeg, kao što unutrašnje ne može da postoji bez spoljašnjeg. Dakle, nema razdvajanja, tako da nema ni spajanja.

Pitanje spajanja nauke i religije se postavlja zato što obično govorimo o polovično definisanoj nauci i lažnim religijama koje zavise od verovanja a ne od istraživanja.

Morate biti istraživači. Jedina vaša odgovornost bi trebalo da bude da upoznate sebe. Učili su vas tolikim odgovornostima, ali ne i ovoj. Rekli su vam da morate biti odgovorni prema svojim roditeljima, supruzi, suprugu, deci, naciji, crkvi, čovečanstvu, Bogu. Lista je skoro beskonačna. Ali najosnovnija odgovornost nije na tom spisku.

Želeo bih da spalim taj spisak! Vi niste odgovorni nijednoj nacji, nijednoj crkvi, nijednom Bogu. Odgovorni ste samo za jednu

stvar, a to je samospoznaja. A čudesno je to da, ako možete da ispunite ovu obavezu, moći ćete da ispunite još mnogo drugih obaveza bez ikakvog napora. Onog trenutka kada spoznate svoje biće, imaćete potpuno novi pogled na svet. Vaše shvatanje života će se radicalno promeniti. Promeniće se vaš stav prema novim obavezama – to neće biti tek nešto što treba da obavite, nešto što morate da uradite, osetiće radost u njihovom ispunjavanju.

Ništa više nećete raditi iz obaveze, zbog osećaja odgovornosti, zato što se to od vas očekuje. Sve što radite, radićete jer vas to čini srećnim, zato što time pokazujete ljubav i saosećanje. To više nije pitanje odgovornosti, već pitanje deljenja. U sebi imate toliko ljubavi i sreće da želite sve to da podelite sa drugima.

Ja učim samo jednoj odgovornosti – odgovornosti prema sebi samima. Sve ostalo će samo doći na svoje mesto, vi se ne morate truditi. A kada se stvari dogode bez napora, sa sobom nose izuzetnu lepotu.

Nauka mora da shvati da je odbacivala najznačajniji deo postojanja: čovekovu svest. Jednom kada nauka počne da ispituje čovekov unutrašnji svet, religije će nestati same od sebe. Postaće bezznačajne. Ako je znanje dostupno, ko će još verovati? Ako je iskustvo dostupno, ko će još hteti da o tome čita u Bibliji, ili Kurantu? Ako vam je hrana dostupna i možete da je jedete, ne verujem da ćete uzeti kuvar da čitate o njoj. To možete učiniti kasnije, a možda i ne morate.

Imate tajni ključ u sebi, i na nauci je da vam pomogne da ga pronađete. Moja vizija religioznosti je naučna. Zato ja ne nudim nikakav sistem verovanja. Nudim metode, kao što nauka ima metode. Ona ispituje objekte uz pomoć metoda; mi istražujemo svoju svest uz pomoć metoda.

Naše metode se zovu meditacije. One su kao nauka. Molitve nisu kao nauka, zato što prvo morate verovati u Boga i tek onda se možete moliti, zato što molitva mora biti upućena nekome.

Meditacija ne mora biti upućena nikome; ona je samo metod koji se primenjuje da biste ušli u sebe. I tu ste! Nema potrebe da verujete da postojite. U stvari, čak i da želite, ne možete da poreknete sebe. Samo poricanje bi dokazalo vaše postojanje. To je jedina stvar koja se ne može poreći. Sve ostalo može. Možda je to samo fatamorgana u

pustinji, ili možda san, možda halucinirate, ili ste hipnotisani, ili vidite stvari koje nisu tu. Sve na svetu se može poreći, osim vas. Vi ste suštinska realnost koja se ne može poreći, u koju se ne može sumnjati.

A pronaći sebe je jedno naučno iskustvo.

U budućem svetu, u novom čovečanstvu, nećemo morati da razmišljamo o nepremostivim razlikama između nauke i religija, o tome kako da ih približimo, kako da prekinemo njihov sukob i međusobno uništavanje – neće biti potrebe. Možemo stvoriti nauku koja će imati istu metodologiju kao i sve druge nauke. Meditacija može postati naučna metoda koja nije teška, svako to može da uradi. Za to nije potrebna velika laboratorija – vi ste laboratorija! I više ništa nije potrebno, ni epruvete, ni plamenik ni hemikalije – baš ništa.

Sve što vam treba da upoznate sebe dobili ste još na rođenju. Potrebna je samo mala promena za 180 stepeni.

- ?
- Ako je istina našeg bića već u nama, zašto ju je tako malo ljudi otkrilo? I kako
- možemo da prepoznamo razliku između istine i haosa koji nas dočeka kada uredimo u sebe da je tražimo?

Jedini razlog je naše neznanje. Nije da je nemamo – ona je oduvek tu – samo smo je zaboravili. Postali smo nesvesni njenog postojanja, vid nam se zamaglio. Vizija nam više nije kristalno jasna i mora se ponovo izgraditi.

Da li ste bili u ovakvoj situaciji? Pokušavate da se setite nečijeg imena. Znate ga, ali vam ne dolazi u sećanje. Ostajete bez reči. Kažete da vam je navrh jezika. Kažete: „*Znam* ga“. Ali ako neko insistira – „Ako ga znaš, što ne kažeš?“ – vi jednostavno kažete: „Ne sećam se.“

Da li ste primetili? Znate ime, znate da ga znate, ali je tu rupa. A ta rupa nije prazna, niti pasivna. Ta rupa je veoma aktivna, izuzetno aktivna. Ta rupa traži, ona sama je u potrazi za imenom.

Još jednu stvar ste mogli da primetite: neko vam predloži neko ime, a vi kažete: „Ne, nije to.“ To je divno! Vi ne znate šta je tačno, ali ipak znate šta je netačno. Kažete: „To nije to.“ Neko vam predloži drugo ime. Vi kažete: „Ne znam koje je, ali to nije.“ Ta rupa ni-

je mrtva; dinamična je. Zna šta je netačno, šta nije istina, iako je zaboravila istinu.

Dakle, ako vas neko uči o lažnom bogu, to ćeete odmah shvatiti. Tu nema problema. Ako vam neko ponudi bilo šta što je lažno, razumećete to. Vi ne znate šta je istinito, ne znate šta je istina, ali možete odmah da osetite neistinu zato što je istina skrivena u vama. Možda ste je zaboravili, ali niste zaboravili da je tu.

Zbog toga kad god čujete istinu, nešto u vama je odmah opazi. To nije pitanje vremena. Ostali koji ne mogu da je opaze pomislile da ste hipnotisani. Oni misle da čovek mora da raspravlja, rasuđuje, razmišlja, premišlja pa tek onda da poveruje. Ali kad god čujete istinu, ona istog trenutka ispunjuje rupu jer je dočekuje vaša istina.

Kad god čujete istinu, ona ne dolazi iz spoljnjeg sveta. Spoljašnji svet samo pruža priliku unutrašnjem da se otvori. Vi istog trenutka znate šta je istina.

PAMETAN I MUDAR: ODVEZIVANJE ČVOROVA UMA

Um ne može da miruje. Potrebno mu je da stalno misli, da brije. Um funkcioniše kao bicikl; ako okrećete pedale, on ide. Kada prestanete da ih okrećete, tada ćete pasti. Um je vozilo sa dva točka kao i bicikl, a vaše razmišljanje predstavlja okretanje pedala.

Čak i kada ste nekada mirniji nego obično, vi se odmah zabrine-te: „Zašto sam miran?“ Bilo šta što će vas zabrinuti, navesti da razmišljate je dobro, jer um postoji samo ako razmišlja. Razmišlja o nečemu, zbog nečega, ali uvek razmišlja. Um je u razmišljanju. Onog trenutka kada prestanete, um će nestati.

Vi ste se sada identifikovali sa umom. Mislite da ste jedno. Ako ste vi i um jedno, normalno je da ako um prestane da radi ni vas nema. Ali vi ne znate šta sve postoji iza uma.

U stvarnosti vi niste um. Vi ste nešto što je iza uma. Stoga je apsolutno neophodno da um prestane da radi, da biste vi prvi put mogli da uvidite da niste um, jer ste još tu. Uma nema; vi ste još tu – ispunjeni većom radošću, lepotom, svetlošću, svešću, moćnijim bićem. Um se pretvarao, a vi ste upali u zamku.

Ono što morate razumeti jeste proces identifikacije – kako se neko može identifikovati sa nečim što u stvari nije.

Na Istoku postoji stara priča o jednoj lavici koja je skakala sa brdašceta na brdašce i usred jednog skoka rodila mladunče. Mladunče je palo na put kojim je u to vreme prolazilo stado ovaca. Naravno, on se pomešao sa ovcama, živeo je sa ovcama, ponašao se kao ovca. Uopšte nije ni mislio, čak ni u najludim snovima, da je on lav. Kako je i mogao? Bio je okružen ovcama i samo ovcama. Nikada nije rikao kao lav – ovca ne riče. Nikada nije bio sam kao lav – ovca nikada nije sama. Ona je uvek u grupi – u grupi joj je ugodno, sigurna je. Kada hodaju, ovce su toliko blizu da se maltene sapliču jedna o drugu. Toliko se plaše da budu same.

Ali lav je počeo da raste. Bio je to čudan prizor. On se mentalno identifikovao sa ovcama, ali biologija ne prati vašu identifikaciju; priroda neće pratiti vaš um. Postao je lepi, mladi lav, ali pošto se sve to odvijalo polako, ovce su se navikle na njega, baš kao što se i on navikao na ovce.

Ovce su, naravno, mislile da je on malo lud. Nije se ponašao baš kako treba – izgledao je malo šašavo – a i nastavio je da raste. To tako nije trebalo da bude. Pretvarao se u lava! Ali one su znale da on nije lav; znaju ga od rođenja. One su ga podigle, hranile mlekom. On po prirodi nije vegeterijanac – nije to nijedan lav, ali ovaj je bio, jer su ovce vegeterijanci. S velikom radošću je brstio travu. Ovce su prihvatile ove sitne razlike, to što je toliko veliki i što izgleda kao lav. Jedna veoma mudra ovca je rekla: „To je greška prirode. Dešava se s vremenom na vreme.“

I sam lav je to prihvatio kao istinu. Bio je druge boje, telo mu je bilo drugačije – mora da je nakaza! Ali nije moguće da je lav! Sve ovce su ga okružile, a ovca psihanalitičar mu je objasnila: „Ti si samo nakaza prirode. Ne brini. Mi smo tu da brinemo o tebi.“

Ali jednog dana, jedan stariji lav je prolazio i video ovog lava koji štrči u stadu ovaca. Nije mogao da veruje svojim očima! Nikada nije video ništa slično, niti je čuo da je ikada lav bio u stadu ovaca, a da ga se ovce ne plaše. A ovaj lav je hodao kao ovca, i pasao je travu!

Lav nije mogao da veruje svojim očima. Zaboravio je da je krenuo da ulovi ovcu za doručak. Potpuno je zaboravio na doručak.

To mu je bilo toliko čudno, da je odlučio da uhvati mladog lava i da vidi o čemu se tu radi. Ali, on je bio star, tako da mu je mladi lav pobegao. Iako je verovao da je ovca, kada se našao u životnoj opasnosti, zaboravio je na to. Trčao je kao lav, i stari lav je imao poteškoće da ga stigne.

Na kraju ga je ipak uhvatio. Mladi lav je plakao i molio: „Pusti me, ja sam samo jadna ovčica. Molim te, pusti me.“

Stari lav je rekao: „Idiole! Prekini s tim glupostima i podi sa mnom do jezera.“ U blizini se nalazilo jedno jezero. Tamo je poveo mladog lava. Ovaj nije želeo da ide, nevoljno je krenuo, jer šta jedna ovca može da uradi lavu? Lav može da ga ubije ako ne krene, te ga je stoga pratio. Jezero je bilo mirno, bez ikakvih talasa, skoro kao ogledalo.

Stari lav je rekao mladom: „Pogledaj samo. Pogledaj moje lice, i pogledaj svoje lice. Pogledaj moje telo, i pogledaj svoje telo u odrazu.“

Sekund kasnije usledila je snažna rika! Eho je odzvanjao među brdima. Ovca je nestala; on je postao potpuno drugačije biće – prepoznao je sebe. Identifikacija sa ovcom nije bila realna, bila je samo mentalni koncept. Sada je video pravo stanje stvari. Stari lav je rekao: „Nemam više ništa da ti kažem. Shvatio si.“

Mladi lav je mogao da oseti energiju koju nije osećao ranije – koja kao da je bila uspavana. Mogao je da oseti izuzetnu moć, a uvek je bio slabašna, plašljiva ovčica. Sav taj strah, i sva slabost su jednostavno nestali.

Ovo je stara priča o učitelju i učeniku. Svrha učitelja je samo da omogući učeniku da vidi ko je on u stvari, i da vidi da ono u šta je do tada verovao nije istina.

Priroda nije stvorila vaš um. Uvek pokušajte da napravite razliku: priroda je stvorila vaš mozak. Mozak je mehanizam koji pripada telu, ali um kreira društvo u kome živite – religija, crkva, ideologija koju poštuju vaši roditelji, obrazovni sistem u kome učite, razne stvari.

Zato postoji hrišćanski i hunduski um, muhamedanski i komunistički um. Mozak je prirodan, ali je um stvoreni pojam. Zavisi od toga kom stardu ovaca pripadate. Da li je to stado hinduističko? Ona će se, naravno, ponašati kao hindu.

Meditacija je jedini metod koji vam može pomoći da postanete svesni da vi niste isto što i um; to vam daje ogromnu nadmoć. Onda možete birati šta vam odgovara, a šta ne, zato što ste na distanci, posmatrate. Onda niste toliko vezani za um, a toga se plašite. Potpuno ste zaboravili ko ste; postali ste jedno sa umom. Identifikacija je potpuna.

Kada kažem: „Budite tihi, budite mirni. Budite na oprezu i posmatrajte proces svog razmišljanja“, možete se naći u čudu, uplašiti se; to izgleda kao smrt. Na neki način ste u pravu, ali to ne znači vašu smrt, već umiranje vaših uslovljavanja. U kombinaciji, ona se nazivaju vašim umom.

Jednom kada postanete sposobni da jasno vidite razliku – da ste vi odvojeni od uma i da je um odvojen od mozga – istog trenutka se desi sledeće: kada se odvojite od uma, iznenada shvatite da je on u sredini; na jednom kraju je mozak, a na drugom je svest.

Mozak je jednostavno mehanizam. Sa njim možete da uradite šta god želite. Um je problem, jer su ga drugi kreirali za vas. On nije vi, on čak nije ni vaš; on je pozajmljen.

Sveštenici, političari – moćni ljudi, ljudi koji imaju interes od toga – ne žele da vi znate da ste iznad uma ili izvan njega. Oni se trude da se vi stalno identifikujete sa umom jer oni njime upravljaju, ne vi. Obmanjuju vas na suptilan način. Oni koji upravljaju vašim umom su izvan vas.

Kada se svest identificuje sa umom, onda je mozak bespomoćan. Mozak je samo mehanizam. Šta god um hoće, mozak radi. Ali ako se odvojite, um gubi svoju moć; inače je on na vlasti.

? Pomisao na to da um gubi moć zvuči zastrašujuće. Kako osoba može da funkcioniše bez uma?

Prosvetljena osoba može da koristi um mnogo efikasnije od najvećeg intelektualca, zato što je izvan uma i ima sveukupan pregled. Možda delovi mozga koji ne funkcionišu kod običnog čoveka počnu da rade kada svest ode izvan svog uobičajenog shvatanja, jer prevaziđaju granice racionalnog. Ti delovi funkcionišu samo nakon prevazilaženja.

Ovo je iskustvo svih onih koji su postali prosvetljeni. A kad to kažem, znači da dolazi iz pouzdanih izvora. Ne bih poverovao u to samo zato što je Buda rekao. Možda je lagao, možda je pogrešio; možda nije lagao, ali nije ni bio u pravu. Možda mu nije bila namera da laže već je bio zbumen; možda je pogrešio.

Ali ja to znam iz ličnog iskustva, jer to je izuzetna promena koju ne možete da ne primetite. Kao da vam je polovina tela paralisana; onda jednog dana iznenada osetite da više niste paralisani. Obe strane mozga vam potpuno funkcionišu. Da li je moguće to ne primetiti? Da li osoba, koja je bila paralizovana i koja iznenada shvati da to više nije, može da ne primeti tako nešto? Nema šanse.

Savršeno dobro znam razliku između trenutka pre prosvetljenja koje mi se desilo, i trenutka posle. Sa savršenom sigurnošću sam znao da se u mom umu nešto probudilo – nešto čega nisam bio svestan – i počelo da funkcioniše. Od tada nemam problema. Od tada postojim bez problema, bez briga, bez napetosti.

Svi ovi kvaliteti dolaze iz onog delauma koji ne funkcioniše. A kada kompletan um funkcioniše i vi ste izvan njega, onda ste vi gospodar. Um je najbolji sluga, ali i najgori gospodar koga možete naći. Obično je um gospodar – i to samo njegova polovina. Gospodar – a na pola nesposoban! Kada vi zagospodarite, um postaje potpuno zdrav sluga, potpuno se oporavi.

Prosvetljen čovek je „izvan svoguma“ ali ima punu kontrolu nad njim. Dovoljno je da bude svestan. Ako bilo šta posmatrate detaljno, delimično ćete doživeti iskustvo prosvetljene osobe... Neće to biti potpuno iskustvo, već samo deo, samo mrvica. Ako detaljno posmatrate svoj bes, on će iščeznuti. Osećate potrebu za seksom: posmatrajte je pažljivo, i ubrzo će nestati.

Ako je dovoljno samo posmatrati da bi stvari nestale, šta onda reći o osobi koja je uvek iznaduma, koja je svesna umau celini? Tada sve ružne stvari kojih biste hteli da se oslobođite nestaju. I zapamtite, sve one imaju svoju energiju. Bes je energija – kada bes iščezne, energija koja nakon toga ostane pretvoriti se u saosećanje. To je ista energija. Kroz proces posmatranja bes je otisao – tu formu je uzela energija – ali je energija ostala. Sada je energija besa, bez njega, saosećanje. Kada seks nestane, ogromna energija ljubavi

ostane iza njega. Svaka ružna stvar koja nestane iz vašeguma, ostavi izuzetno bogatstvo za sobom.

Prosvetljena osoba nema potrebu da se oslobađa nečega, niti da nešto primenjuje. Sve što je pogrešno odlazi samo od sebe jer ne može da se odbrani od stanja svesnosti. A sve što je dobro razvija se samo od sebe jer mu svest daje podsticaj.

Prosvetljena osoba se uzdigla iznad mehaničkoguma do nemehaničke svesti. Možete uništiti mozak, a to će biti kraj za um; svest ne možete uništiti jer ona nije zavisna ni od mozga ni od moždanog sistema. Možete uništiti telo, možete uništiti mozak, ali ako ste uspeli da svoju svest oslobođite i jednog i drugog, znate da ste nedodirljivi. Niste čak ni ulubljeni.

Osnovni zakon kaže – misli nemaju svoj zaseban život. One su paraziti; žive od toga što se vi identifikujete sa njima. Kada kažete: „Besam sam“, vi ulažete životnu energiju u bes, zato što se identifikujete sa njim. Ali kada kažete: „Posmatram reč bes na ekranu svoguma“, vi ga više ne oživljavate, ne dajete energiju besu. Moći ćete to da vidite zato što se niste identifikovali; bes je potpuno nemoćan. On nema uticaj na vas, ne menja vas, ne potresa vas. Potpuno je prazan i mrtav. Samo će proći i ostaviti čisto nebo i prazan ekranuma.

Polako počinjete da izlazite iz svojih misli. To je ceo proces svedočenja i posmatranja. Drugim rečima – Džordž Gurđijev je to zvao neidentifikacija – vi se više ne identifikujete sa svojim mislima. Vi prosto stojite po strani – ravnodušni, kao da su to tude misli. Prekinuli ste sve veze sa njima. Tek tada možete da ih posmatrate.

Za posmatranje je potrebna određena distanca. Ako ste se identifikovali, distanca nema, misli su isuviše blizu. To je kao kada ogledalo stavite previše blizu očiju – ne možete da vidite svoje lice. Potrebna je određena distanca; tek tada možete videti svoje lice u ogledalu.

Ako su vam misli previše blizu, ne možete da posmatrate. One vas oduševe, utiču na vas; bes vas razljuti, pohlepa učini da postanete gramzivi, požuda da počnete da žudite za nečim, jer nema distanca. Toliko su blizu da morate da mislite da ste vi i vaše misli jedno.

Posmatranje poništava ovo osećanje jedinstva i dovodi do razdvajanja. Što više posmatrate, to je distanca veća. Što je distanca ve-

ća, misli dobijaju manje vaše energije. A drugi izvor energije nemaju. Ubrzo zatim počinju da odumiru, da nestaju. U ovim trenucima nestajanja videćete prve nagoveštaje neuma.

? Na zapadu su Frojd, Adler, Jung i Vilhelm Rajh razvili psihanalizu da bi rešili probleme koji potiču iz uma, kao što su frustracije, konflikti, šizofrenija i ludilo. U poređenju sa Vašim tehnikama meditacije, molim Vas da objasnite koje su prednosti, ograničenja i nedostaci sistema psihanalize u rešavanju problema ukorenjenih u umu.

Prva stvar koju treba da shvatite jeste da se nijedan problem koji je ukorenjen u umu ne može rešiti bez prevazilaženja uma. Rešavanje problema možete odložiti za kasnije, možete dovesti situaciju u normalu, možete ga ublažiti, ali ne i rešiti. Psihanaliza može učiniti osobu korisnom u društvu, ali nikada neće moći da reši problem. A kad god se rešavanje problema odloži, to stvara drugi problem. On samo promeni svoje mesto, ali ostaje tu. Izbiće na površinu pre ili kasnije, i svaki put kada stari problem ispliva na površinu, biće sve teže odložiti njegovo rešavanje.

Psihanaliza donosi privremeno olakšanje, zato što ona ne može da pojmi ništa što prevazilazi um. Problem može biti rešen samo ako možete da budete izvan njega. Ako ne možete da budete izvan njega, onda ste *vi* problem. Ko će onda da ga reši? Kako čovek misli da ga reši? Vi ste onda problem; on nije nešto što je odvojeno od vas.

Joga, tantra i ostale tehnike meditacije polaze od drugačije prenose. One kažu da problemi postoje, da su problemi oko nas, ali da mi nikada nismo problem. Probleme možemo prevazići; možemo ih posmatrati kao čovek koji sa brda gleda dolinu. Ovo suočavanje može rešiti problem. Zaista, samo se suočite sa problemom i on je napoln već rešen, zato što kada se suočite sa problemom, kada ga posmatrate nepristrasno i kada niste umešani – možete da stojite sa strane i da ga gledate. Sama jasnoća koja dolazi iz ovog suočavanja

vam daje nagoveštaj, daje vam tajno rešenje. Većina problema i postoji jer nema te jasnoće koja pomaže u njihovom razumevanju. Ne trebaju vam rešenja, treba vam jasnoća.

Problem koji se razume na pravi način je rešen, jer potiče iz ne razumljivog uma. Problem stvorite, jer ne razumete. Dakle, suština je da problem ne treba rešiti; treba stvoriti više razumevanja. Ako postoji više razumevanja, više jasnoće, a problem se može doživeti nepristrasno – posmatrati kao da ne pripada vama, već kao da pripada nekom drugom – ako možete da napravite distancu između problema i sebe, tek tada problem može biti rešen.

Meditacija stvara distancu, daje drugu perspektivu. Vi idete izvan problema. Nivo svesti se menja. Tokom psihanalize vi ostajete na istom nivou svesti. Taj nivo se nikada ne menja; samo se opet uskladite sa istim nivoom. Vaša svest i sposobnost suočavanja se ne menja. Kako se krećete u meditaciji, tako idete sve više naviše. Možete da gledate nadole ka svojim problemima. Oni su sada u dolini, a vi ste se popeli na brdo. Iz ove perspektive, sa ove visine, svi problemi izgledaju dugačije. A što je veća distanca, vi ste više sposobni da ih posmatrate kao da nisu vaši.

Zapamtite jednu stvar: ako problem nije vaš, uvek možete da date dobar savet za njegovo rešavanje. Ako je to problem nekog drugog, ako drugi imaju teškoće, vi ste uvek pametni. Možete da date dobar savet, ali ako je problem vaš, jednostavno ne znate šta da radite. Šta se desilo? Problem je isti, ali sada ste i vi umešani. Kada je to bio tuđ problem, vi ste bili na distanci i mogli ste nepristrasno da ga sagledate. Svako je dobar savetnik za drugoga, ali kada se to desi nama samima, sva mudrost nestane jer nema distance.

Neko je umro i cela porodica pati; vi imate dobar savet. Možete da kažete da je duša besmrtna; možete da kažete da ništa ne umire, da je život večan. Ali kada umre neko koga vi volite, ko vama znači nešto, ko vam je blizak, s kim ste bili prisni, onda plaćete i tugujete. Tada ne možete sebi da date isti savet – da je život večan i da nikada ne umire. Sad to izgleda apsurdno.

Dakle zapamtite, možete izgledati smešno dok savetujete druge. Kada kažete nekome kome je voljena osoba umrla da je život večan, pomisliće da ste glupi. Da mu pričate gluposti. On zna šta znači

izgubiti voljenu osobu. Nijedna filozofija ne može tu da pruži utehu. On zna zašto mu to govorite – zato što to nije vaš problem. Vi možete sebi da dopustite da budete mudri; on ne može.

Meditacijom vi prevazilazite svoje svakodnevno biće. Dobijate ideju kako da sagledate stvari na drugačiji način. Distancirate se. Problemi su tu, ali su sada veoma daleko, kao da se dešavaju nekom drugom. Tada možete dati sebi dobar savet, ali i ne morate. Distaniranje od problema će vas učiniti mudrijim.

Sama tehnika meditacije sastoji se u tome da se distancirate od problema. U trenutku u kom ste, upali ste u probleme i ne možete da razmišljate, ne možete da razmotrite moguće opcije koje vode ka rešenju, ne možete da se suočite sa problemima.

Psihoanaliza pomaže samo u ponovnom prilagođavanju. Ona ne dovodi do transformacije; to je jedna stvar. A druga je – u psihoanalizi vi postajete zavisni. Potreban vam je stručnjak, i on će sve uraditi. To će potrajati tri, četiri godine, čak i pet ako je problem duboko ukorenjen, a vi ćete samo postati zavisni – nećete se razvijati. Baš suprotno, postajete sve više i više zavisni. Psihoanalitičar će vam biti potreban svaki dan, dva ili tri puta nedeljno. Kada jednom propustite sastanak osećaće se izgubljeno. Ako prestanete sa psihoanalizom osećaće se izgubljeno. Ona postaje kao narkotik, kao alkohol. Postajete zavisni od nekoga – nekoga ko je stručnjak. Možete da predstavite svoj problem toj osobi i ona će ga rešiti. Ona će diskutovati o njemu i izvući će na površinu vaše nesvesno. Ali to će raditi neko drugi; neko drugi će rešavati problem.

Zapamtite, ako vam neko drugi reši problem, vi nećete sazreti. Možda će osoba koja vam je rešila problem malo sazreti, ali vi nećete. Vi možete samo da postanete još više nezreli; onda će vam biti potreban savet stručnjaka, profesionalni savet kad god budete imali problem. Mislim da, pri tom, čak ni psihoanalitičari ne sazrevaju kroz rešavanje vašeg problema, jer se i oni obraćaju drugim psihoanalitičarima. Oni imaju svoje probleme. Oni reše vaše probleme, ali ne mogu da reše svoje. Ponavljam, to je pitanje distanciranja.

Svaki psihoanalitičar ide kod nekog drugog sa svojim problemima. To je kao u medicini. Ako je doktor bolestan, ne može sam sebi da postavi dijagnozu. Toliko je blizu da se plaši, pa će se zato obra-

titi nekom drugom. Ako ste hirurg, ne možete operisati sami sebe – ili možete? Tu nema distanciranja. Teško da čovek može da operiše sam sebe. Ali isto tako je teško i ako je vaša žena ozbiljno bolesna i potrebna joj je operacija – vi je ne možete operisati jer će vam ruka drhtati. Bliskost je toliko velika da će vas biti strah; u tom slučaju ne možete biti dobar hirurg. Morate da pozovete nekog drugog hirurga da operiše vašu ženu.

Šta se dešava? Vi ste hirurg, obavili ste mnogo operacija. Ali ne možete da operišete svoje dete ili ženu jer se ne distancirate dovoljno – kao i da ne možete da se distancirate, a bez toga ne možete biti nepristrasni. Dakle, psihoanalitičar može da pomaže drugima, ali kada je on u nevolji mora da traži savet od drugih, mora da ide na psihoanalizu kod nekog drugog.

Zaista je čudno što čak i osoba kao što je Vilhelm Rajh poludi na kraju. Ne možemo ni da zamislimo da je Gautama Buda poludeo – ili vi možete? Ako Buda može da poludi, onda nema izlaza iz ove nesreće. Nepojmljivo je da Buda može da poludi.

Pogledajte život Sigmunda Frojda. On je otac i osnivač psihoanalize; veoma detaljno je pričao o problemima. Ali što se njegovih problema tiče, nijedan nije bio rešen. Nijedan jedini problem nije bio rešen! Strah ga je mučio kao i bilo koga drugog. On je bio toliko uplašen i nervozan. Imao je problema sa besom kao i bilo ko drugi. Imao bi tako jake napade besa da bi padao u nesvest. Ovaj čovek je znao toliko mnogo o ljudskom umu, a kada se radilo o njemu samom, to znanje je izgledalo beskorisno.

Jung bi takođe padao u nesvest kada je bio duboko zabrinut; dobijao bi napade. U čemu je problem? Problem je u distanciranju. Oni su razmišljali o problemima, ali im se svest nije razvijala. Oni su problemu prišli kao intelektualci, sa željom da ga reše, logički, i zaključili su nešto. Nekada ti zaključci mogu biti pravi, ali nije stvar u tome. Njihova svest se nije razvijala, nisu je prevazišli ni na koji način. Problemi ne mogu biti rešeni, osim ako ne prevaziđete svest; mogu se samo prekrojiti.

Frojd je pred kraj svog života rekao da je čovek neizlečiv. Najviše čemu možemo da se nadamo jeste da može da živi kao prilagođena jedinka; nada za nešto drugo ne postoji. To je vrhunac! „Čovek

ne može biti srećan“, kaže Frojd. U najbolju ruku može se uraditi nešto da ne bude potpuno nesrećan. To je sve. Kakvo rešenje može proizaći iz ovakvog stava? I to nakon četrdeset godina rada sa ljudima! On zaključuje da se ljudima ne može pomoći, da smo mi paćenici po prirodi i da čemo u patnji i ostati.

Meditacija, pak, kaže da nije čovek taj koji je neizlečiv; naša mala svest pravi problem. Razvijajte svoju svest, i problemi će nestati. Oni funkcionišu po principu proporcije: ako je svest mala, problemi su ogromni; ako je svest razvijena i velika onda su problemi mali. Kada je svest potpuna, problemi jednostavno nestaju, kao kapirose na prvom jutarnjem suncu. Kada je svest potpuna nema problema, jer tada se oni i ne javljaju. Psihoanaliza u neku ruku može biti lek, ali problemi će se i dalje javljati; ona nije preventiva.

Meditacija ide u samu dubinu. Promeniće vas, tako da se problemi neće ni javljati. Psihoanaliza se bavi problemima. Meditacija se bavi direktno vama, problemi je se ne tiču. Zato najveći istočnački psiholozi – Buda, Mahavira ili Lao Ce – ne govore o problemima. Zbog ovoga se na Zapadu misli da je psihologija novi pojam. Ali nije!

Frojd je tek u prvoj polovini dvadesetog veka mogao naučno da dokaže da postoji nesvesno. Buda je o tome govorio pre dvadeset pet vekova. Ali Buda se nije hvatao u koštac ni sa jednim problemom jer, kako kaže, problemi su beskonačni. Ako se hvatate u koštac sa svakim problemom, nećete moći zaista da se suočite sa njima. Suočite se sa ličnošću, zaboravite probleme. Suočite se sa samim bićem i pomozite mu da raste. Dok se biće razvija, postaje sve svesnije, problemi nestaju; oni ne moraju da vas brinu.

Osoba je, na primer, podeljena ličnost, šizofreničar. Psihoanaliza bi se bavila ovom podelom – kako da ta osoba postane praktična, kako prilagoditi ovakvog čoveka i učiniti ga mirnim i korisnim članom društva. Psihoanaliza bi se uhvatila u koštac sa problemom, sa šizofrenijom. Ako bi ovaj čovek došao kod Bude, on mu ne bi pričao o njegovom stanju šizofrenije. Rekao bi mu: „Meditiraj, tako da tvoje unutrašnje biće postane jedinstveno. Kada unutrašnje biće postane jedinstveno, razdvojenost na periferiji će nestati.“ Razdvojenost se nalazi tu, ali ono nije uzrok, već je posledica. Negde u dubini biće je udvojeno, a ta udvojenost je uzrokovala pucanje na periferiji. Može-

te popunjavati tu pukotinu, ali unutrašnja razdvojenost ostaje. Pukotina će se pojaviti na drugom mestu. Onda vi opet popunite rupu; pa se pukotina pojavi na drugom mestu. Dakle, ako se bavite jednim psihološkim problemom, odmah se javlja drugi problem; vi se, zatim, bavite drugim problemom, a javi se treći. Što se tiče profesionala, ovo je dobro, jer oni žive od toga. Ali to nije nikakva pomoć. Moraćemo da idemo izvan psihoanalize, i osim ako ne otkrijemo metod koji će pomoći u razvoju svesti, u razvoju unutrašnjeg bića, proširivanju svesti, psihoanaliza neće biti od velike pomoći.

To se već dešava; psihoanalizi je prošao rok. Najzagriženiji zapadni mislioci sada razmišljaju kako da prošire svest, a ne kako da reše probleme – kako da učine ljude opreznim i svesnim. Sada je došlo vreme; seme je prokljalo. Suština se mora upamtiti.

Mene ne zanimaju vaši problemi. Postoje milioni problema, i prosto je beskorisno rešavati ih, jer ih vi stvarate i ostajete nedodirljivi. Ja rešim jedan problem, a vi stvorite još deset. Ne mogu vas pobediti, jer vi stojite iza tih problema. Dok rešavam probleme, ja samo gubim energiju.

Ja ću ostaviti po strani vaše probleme; jednostavno ću se baviti *vama*. Stvaralac se mora promeniti. Jednom kada se stvaralac promeni, periferni problemi nestanu. Sada niko ne sarađuje sa njima, niko ne doprinosi njihovom stvaranju, niko ne uživa u njima. Možda vam je čudno što koristim reč „uživa“, ali dobro zapamtite da vi uživate u svojim problemima; zato ih i stvarate. Uživate u njima iz više razloga.

Celo čovečanstvo je bolesno. Za to postoje jednostavni razlozi, jednostavni uzroci, koje mi uvek previdimo. Kad god je dete bolesno, ukazuje mu se pažnja; kad je zdravo, niko mu ne pruža pažnju. Kad god je dete bolesno, roditelji ga vole – ili se bar prave. Ali kada je sve u redu, niko ne brine o njemu. Niko ni ne razmišlja o tome da ga poljubi ili zagrli. Dete je zato naučilo trik. Jer ljubav je osnovna potreba, a pažnja je osnovna hrana. Pažnja je detetu verovatno potrebija i od mleka. Bez pažnje, nešto u njemu će umreti.

Verovatno ste čuli za istraživanja sprovedena u laboratoriji, gde se eksperimentisalo sa biljkama. Čak i biljke brže rastu ako im počažete pažnju, ako ih samo gledate s ljubavlju. Dve biljke su bile ko-

rišćene za eksperiment. Jednoj od njih je pružana pažnja, ljubav – jedan nasmejani, nežan pristup – dok drugoj niko nije pokazivao pažnju. Sve ostalo su dobijale u istoj količini – vodu, đubrivo, sunce; sve isto dobijaju, osim što jedna dobija više pažnje. Druga ne dobija nikakvu pažnju; niko je ni ne pogleda kada prolazi pored nje. Uvideli su da jedna raste brže, ima veće cvetove, dok druga zaostaje u rastu, i ima manje cvetove.

Pažnja je energija. Kada vas neko pogleda s ljubavlju, daje vam hranu – veoma suptilnu hranu. Svakom detetu je, znači, potrebna pažnja, a vi mu pružate pažnju samo kada je bolesno, kada ima neki problem. Dakle, ako je detetu potrebna pažnja, ono će napraviti problem, postaće stvaralac problema.

Ljubav je osnovna potreba. Vaše telo raste zbog hrane, vaša duša raste zbog ljubavi. Ali ljubav možete da dobijete samo kada ste bolesni, kada imate neki problem; u drugim prilikama niko vam ne pruža ljubav. Dete to nauči, i onda počne da pravi probleme. Kad god je bolesno ili ima problem, svi mu poklanjaju pažnju.

Da li ste primetili sledeće: vaša deca se kod kuće igraju u miru i tišini. A kada dođu neki gosti, oni počnu da prave probleme. To je zato što je vaša pažnja usmerena na goste, a oni čeznu za pažnjom. Oni žele vašu pažnju, pažnju gostiju, da pažnja svih prisutnih bude usmerena na njih. Zato će nešto uraditi, napraviće neki problem. To je nesvesno, ali se pretvara u šablon. Pa i kad odrastete, nastavljate to da radite.

Psihoanalitičar je profesionalni davalac pažnje. On vas pažljivo posmatra jedan sat. Šta god da kažete, kakva god glupost da je u pitanju, on sluša kao da mu tumačite svete spise. Ubeđuje vas i da pričate više, da kažete bilo šta, bitno ili nebitno, da kažete sve što želite. I vi se osećate dobro.

Većina pacijenata se zaljubi u svoje psihoanalitičare. I veliki problem predstavlja održavanje veze klijent-terapeut, jer pre ili kasnije ona postane ljubavna veza. Zašto? Zašto se pacijent ženskog pola zaljubi u psihoanalitičara muškog pola? Ili suprotno: zašto se pacijent muškog pola zaljubi u psihoanalitičara ženskog pola? Zato što im je prvi put u životu pruženo toliko pažnje. Potreba za ljubavlju je zadovoljena.

Ništa nećete dobiti rešavanjem problema, ako se vaše biće ne promeni u suštini. Vi imate beskrajjan potencijal za stvaranje novih problema. Meditacija predstavlja napor da prvo postanete nezavisni; a zatim da promenite tip i kvalitet svoje svesti. Kada svest ima novi kvalitet, stari problemi ne mogu da postoje, oni jednostavno nestanu. Dok ste bili mali, imali ste jednu vrstu problema. Kada odrastete, oni prosto nestanu. Gde odu? Niste ih rešili, oni su jednostavno nestali. Ne možete čak ni da se setite kakve ste probleme imali u detinjstvu. Odrasli ste i ti problemi su nestali.

Onda ste bili malo stariji i imali ste drugačije probleme; kada ostarite, njih više neće biti. Nije da ćete biti u stanju da ih rešite – niko nije u stanju da reši probleme – jednostavno ćete ih prerasti. Kada ostarite, smećete se problemima koje ste imali, koji su bili tako hitni, tako ozbiljni da ste mnogo puta razmišljali da zbog njih počinete samoubistvo. A sada kada ste odrasli, prosto se smejetе. Gde su otišli ti problemi? Jeste li ih rešili? Ne, samo ste odrasli. Ti problemi su pripadali određenom periodu odrastanja.

Slično je i sa razvojem svesti. I tada problemi nestaju. Dođe trenutak kada ste svesni da se problemi više ne rađaju. Meditacija nije analiza. Meditacija je rast. Ona se ne bavi problemima; ona se bavi bićem.

VOĐA NASUPROT SLEDBENIKU

Spoznati odgovornost prema ličnoj slobodi

Postoji jedna Nićeova proročka izjava: „Bog je mr-tav i čovek je sloboden.“ On je imao izuzetan uvid u materiju. Veoma mali broj ljudi je mogao da razume dubinu ove njegove izjave. To je značajan događaj u istoriji svesti. Ako Bog postoji, čovek nikada neće moći da bude sloboden – to je nemoguće. Čovek će po-red Boga ostati rob a sloboda će ostati samo prazna reč. Samo uz nepostojanje Boga sloboda dobija svoje značenje.

Ali izjava Fridriha Ničeа je samo polovična; niko nije pokušao da je dopuni. Ona izgleda kao da je kompletна, ali Fridrik Niče nije bio svestan da na svetu postoje religije koje nemaju Boga, a čak ni one čoveku ne daju slobodu. On nije znao za budizam, āainizam, taoizam – najdubokoumnije religije od svih. U svim ovim religijama

Bog ne postoji. Zajedno sa Ničeom i Lao Ce, Mahavira i Gautama Buda su porekli postojanje Boga – jer su shvatili da ako Bog postoji, onda je čovek samo lutka. Onda su svi naporci da se postigne prosvetljenje beznačajni; ako nisi slobodan, kako možeš postati prosvetljen? Jer postoji neko svemoguće, svemoćno biće koje može da oduzme prosvetljenost. Ono može da uništi sve!

Ali Niče nije znao da postoje religije u kojima Bog ne figurira. Već hiljadama godina postoje ljudi koji shvataju da je postojanje Boga najveća prepreka čovekovoj slobodi – i oni su uklonili Boga. Ali čovek i dalje nije slobodan.

Ono što pokušavam da vam objasnim jeste da samim tim što ste ubili Boga čovek ne postaje automatski slobodan. Moraćete da uništite još nešto, a to je religija.

I religija mora da umre; mora da ode za Bogom. Moramo da stvorimo verovanje koje nema boga ni religiju, koje nikoga ne postavlja iznad ostalih, nikoga ko je moćniji od nas, verovanje koje nema organizovanu religiju koja će stvarati različite kaveze – kao što je hrišćanstvo, muhamedanstvo, hinduizam, budizam. Te divine kaveze...

Kada Bog i religija umru, još nešto će automatski umreti, a to je sveštenik, vođa, verski vođa bilo koje vrste. Više neće imati funkciju. Neće više biti organizovane religije u kojoj on može biti papa ili šankarakarija ili ajatolah Komeini. Nema više Boga čiji bi bio predstavnik; njegov posao je završen.

Buda, Mahavira i Lao Ce su odbacili Boga isto kao i Fridrih Niče – ne znajući da ako religija nastavi da postoji, čak i bez Boga, sveštenici će naći način da drže čoveka u pokornosti.

Da bi Ničeovo shvatanje bilo potpuno, religija mora da umre. Organizovana religija nema svrhu ako Bog ne postoji. Zbog koga postoji organizovana religija? Crkve, hramovi, sinagoge, džamije moraju da nestanu. Sa njihovim nestankom rabini, biskupi i ostale verske vođe ostaju bez posla, postaju nepotrebni. A onda će se dogoditi velika revolucija: čovečanstvo postaje potpuno slobodno.

Pre nego što budete mogli da shvatite kakve posledice sa sobom nosi ovakva sloboda, morate razumeti nedostatke shvatanja Fridriha Ničeа. Da je njegovo shvatanje potpuno, kakvu bismo mi to slo-

bodu imali? Bog je mrtav, čovek je slobodan... Slobodan da radi – šta? Čovekova sloboda bi bila kao sloboda bilo koje druge životinje. To se ne može nazvati slobodom – to je razuzdanost. To nije sloboda, jer sa sobom ne nosi nikakvu odgovornost, nikakvu svest. Ona neće pomoći čoveku da se uzdigne, da postane nešto više od onoga što je bio u ropstvu. Ako vas sloboda ne uzdigne na nešto više od onoga što ste bili u ropstvu, onda je besmislena.

Moguće je da vas sloboda spusti niže od onoga u ropstvu, zato što je ropstvo imalo određenu disciplinu i moralnost, određene principe. Ropstvo je imalo određenu organizovanu religiju koja vodi računa o vama, drži vas u strahu od kazne i pakla, čini vas poblepnim na nagrade i raj, i smatra vas malo višim bićima od divljih životinja – koje, doduše, jesu slobodne, ali ih ta sloboda nije učinila višim bićima. Nije im dala svest vrednu pohvale.

Niče nije znao da nije dovoljno samo dati slobodu – ne samo da nije dovoljno, već je i opasno, jer može spustiti čoveka na nivo životinje. U ime slobode on može skrenuti s puta koji ga vodi ka višim nivoima svesti.

Kada Bog bude mrtav, religija kao organizovano telo će biti mrtva – a čovek slobodan da bude ono što jeste. Prvi put će biti u stanju da istraži svoje unutrašnje biće bez ikakvih smetnji. Biće slobodan da zaroni u dubine svog bića, da se uzdigne do visina svoje svesti. Niko ga neće ometati, imaće potpunu slobodu. Ali, ovakva sloboda je moguća jedino ako uspemo da sačuvamo nešto što ja nazivam kvalitetom verovanja, tako da je kvalitet verovanja pun života i u savršenoj harmoniji sa ljudskom slobodom; on unapređuje čovekov razvoj.

Pod „verovanjem“ podrazumevam da biti samo ljudsko biće nije dovoljno. Mi možemo biti nešto više. Mi možemo biti nešto mnogo više. Ljudsko biće, šta god da je, samo je seme. Mi ne znamo kakve potencijale nosimo u sebi.

Verovanje znači izazov da se razvijamo, izazov da seme dostigne svoj vrhunac izražavanja, da procveta hiljadama cvetova i oslobođi svoj skriveni miris. Taj miris ja zovem verovanje. Ono nema nikakve veze sa vašim tzv. religijama, nema nikakve veze sa Bogom, niti sa sveštenstvom: ono ima veze sa vama i vašim potencijalima za razvoj.

Ja, dakle, koristim reč „verovanje“ samo da vas podsetim da Bog može da umre, religije da nestanu, a da je verovanje nešto što je utkano u samo postojanje. To je lepota izlaska sunca, lepota ptice u letu. To je lepota lotosa koji otvara svoje latice. To je sve što je istinito, sve što je iskreno i autentično, sve što je puno ljubavi i saosećanja. To uključuje sve što vas tera da idete nagore, sve što ne čini da ostanete tu gde ste, već vas uvek podseća da morate još da napredujete. Svaki put kada stanete da se odmorite, to je samo za to veče; ujutru se hodočašće nastavlja. To je večno hodočašće, a vi ste sami – i potpuno slobodni.

To je, dakle, velika odgovornost – koju ne može podneti neko ko veruje u Boga, koju ne može podneti neko ko veruje u sveštenstvo, crkvu, jer želi da prebací svoju odgovornost na druge ljude. Hrišćani misle da je Isus spasitelj, pa je na njemu i odgovornost: „On će doći, i odvešće nas iz ove patnje, iz ovog pakla.“ Sloboda vas jednostavno čini potpuno odgovornim za sve što jeste i što ćete postati.

Zbog toga koristim reč „verovanje“. Ono je divno. Ono nije organizованo; ono nije hindusko, muhamedansko, hrišćansko. Ono je samo motiv zbog kog idete dalje.

I nigde se ne staje. U životu ne postoji tačka, čak ni tačka i zarez – samo mali zarezi. Možete se odmoriti nakratko, ali samo da biste skupili energiju da nastavite dalje, da nastavite gore.

PASTIR I OVCA: PRESTANITE DA BUDETE MARIONETA

Sama ideja Boga daje vam osećaj olakšanja – da niste sami, da neko vodi računa o tome šta se dešava; da ovaj kosmos nije samo haos, već da je *zaista* kosmos; da iza njega стоји sistem, logika; da nije besmislena gomila stvari, da nije anarhija. Postoji neko ko vlada time; suvereni kralj koji vodi računa i o najsitnjem detalju – čak se ni list ne pomera ako on to ne kaže. Sve je isplanirano. Vi ste deo uzvišene sudbine. Možda vi ne razumete njeno značenje, ali ga ima jer je i Bog tu. Bog donosi ogromno olakšanje. Čovek oseća kako život nije slučajan; postoji prikriveno osećanje da postoje neki značaj, svrha, sudbina. Bog donosi smisao sudbine.

Bog ne postoji – to samo pokazuje da čovek ne zna zašto je ovde. To samo pokazuje da je čovek bespomoćan. To samo pokazuje da čovek ne vidi svoju svrhu. Stvorivši ideju o Bogu, on može da veruje da svrha postoji, i može da živi svoj uzaludan život sa idejom da neko vodi računa o njemu.

Samo zamislite: u avionu ste i neko doveđe i kaže: „Nema pilota.“ Iznenada se diže panika. Nema pilota?! To znači da ste propali bez pilota. Onda neko drugi kaže: „Mora biti da je pilot tu – samo nevidljiv, možda mi ne možemo da ga vidimo, ali on je tu; kako bi inače ovaj divni mehanizam funkcionisao? Pomislite samo: sve se divno odvija – mora biti da je pilot tu! Možda mi ne možemo da ga vidimo, možda se nismo molili dovoljno da bismo ga videli, možda smo zatvorili oči, ali pilot je tu. Kako bi drugačije ovo bilo moguće? Ovaj avion je uzleteo, i leti savršeno dobro; motori predu. Sve to je dokaz da pilot postoji.“

Ako vas neko ubedi u to, vi ponovo možete da se opustite u svom sedištu. Možete da zatvorite oči, možete da nastavite da sanjarite – možete da zaspite. Pilot je tu, i nema brige.

Pilot ne postoji, njega je stvorio čovek. Čovek je stvorio Boga po svom liku. On je čovekova mašta. Bog nije otkriće, pronalazak. Bog nije ni istina – on je najveća laž koja postoji.

 Da li stvarno verujete da Bog ne postoji?

Ja ne verujem, već znam da Bog sigurno ne postoji. I hvala Bogu što ne postoji, jer bi njegovo postojanje stvorilo toliko problema i poteškoća, da bi život bio skoro nemoguć. Verovatno niste gledali na ovu stvar iz mog ugla – možda niko nije probao da gleda na to iz ovog ugla.

Hrišćani kažu da je Bog stvorio svet. Zbog stvaranja je, zapravo, potrebno pretpostaviti postojanje Boga. Svet je tu; mora da ga je neko stvorio. Ko god da ga je stvorio, nazvan je Bogom. Uvidate li šta to znači? Ako je svet stvoren, znači da nema evolucije: evolucija znači da se stvaranje nastavlja.

Setite se hrišćanske priče koja kaže da je Bog stvorio svet za šest dana, a onda se sedmog dana odmarao; od tada se on odmarao. Stva-

ranje je završeno za šest dana. Odakle, sada, evolucija uopšte može da počne? Stvaranje je završeno! Tačka je stavljenja. Završeno je šestog dana, tačka, i posle toga ne postoji mogućnost evolucije.

Evolucija nosi u sebi značenje da stvaranje nije završeno; odатle proizilazi mogućnost razvoja. Ali Bog ne može da stvori nepotpun svet; to ne bi bilo u skladu sa njegovom prirodnom. On je savršen, i sve što radi je savršeno. On se ne razvija, niti se svet razvija; sve je stalo, došlo je do mrtve tačke. Razlog zbog kog je crkva bila protiv Čarlsa Darvina je taj što je čovek izneo ideju koja će ubiti Boga pre ili kasnije. Crkvene vode su na neki način bile vidovite: mogli su da vide dalekosežne posledice ideje o evoluciji.

Obično ne biste povezali stvaranje i evoluciju. Koja je veza između Boga i Čarlsa Darvina? Veza postoji. Čarls Darwin kaže da je stvaranje proces koji traje, da je sve što postoji nesavršeno, i da nikada neće biti savršeno; ono tek tada može da se razvija, da dosegne nove visine, nove dimenzije, otvara nova vrata, dobija nove mogućnosti.

Bog je završio svoj posao za šest dana – i to ne mnogo davno, samo 4 004 godine pre rođenja Isusa Hrista. To je verovatno bilo prvog januara, u ponedeljak, jer mi uspemo da ukalupimo Boga u sve što smo stvorili. On mora da prati naš kalendar. Ako mene pitate, ja bih rekao da je to bilo u ponedeljak, prvog aprila, na Dan šale, jer taj dan završeno odgovara za stvaranje kompletног, već gotovog postojanja.

Ako evolucija postane nemoguća, život gubi sav smisao, gubi budućnost; u tom slučaju je sve prošlost.

Nije neobično što su religiozni ljudi stalno orijentisani na prošlost – samo nju i imaju. Sve je već urađeno; u budućnosti nema šta da se uradi, budućnost je prazna, a opet moramo da živimo u njoj. Sve što je trebalo da se dogodi, dogodilo se 4 004 godine pre rođenja Isusa. Posle toga nije bilo nikakvog dodatka, nikakve evolucije, nikakvog razvoja.

Bog je stvorio svet kao što je grnčar napravio činiju, mrtvu stvar od gline. Ali zapamtite, grnčar može da uništi činiju svakog trenutka. Ako Bogu date moć stvaranja, vi mu automatski dajete i moć nestvaranja. O ovome нико nije razmišljao. Bog može i da uništi. Dan šale dolazi svake godine; svake godine, prvog aprila, on može da nas uništi. To opet može da potraje najviše šest dana.

Sama ideja da ste stvoreni čini od vas stvar, oduzima vam vaše biće.

Vi možete da budete biće samo ako Bog ne postoji. Bog i vi kao biće ne mogu postojati istovremeno. Zato sam ja siguran da Bog ne postoji, jer vidam bića svuda.

Prisustvo bića je dovoljan dokaz da Bog ne postoji, da ne može da postoji. Možete da postojite ili vi ili Bog; ne možete postojati istovremeno. Osoba koja počne da veruje u Boga ne znajući gubi svoju suštinu; postaje stvar. Tako postoje hrišćanske, hiduističke, muhamedanske stvari, a ne bića. Oni su se na svoju ruku odrekli svog bića; oni su svoje biće dali Bogu. Fikcija je oživela, a ono što je bilo živo, postalo je fikcija. Ja jednostavno postavljam stvari na njihovo mesto.

Ne kažem da Bog ne postoji zato što imam nešto protiv njega. Bog me ne zanima uopšte, da li postoji ili ne – ne tiče me se. Kada kažem da Bog ne postoji, želim da vam vratim vašu izgubljenu suštinu; da vam pokažem da niste stvar koju je neko nasumično stvorio.

Zašto je odlučio da baš tog dana, 4 004 godine pre Hristovog rođenja, stvori svet? Šta je dovelo do ideje o stvaranju? Da li je postojalo nešto drugo što ga je nateralo da to uradi? Da li je postojala neka zmija koja ga je navela da to uradi? Zašto baš tog dana, a ne nekog drugog? Želim da vidite u čemu je stvar. To je bilo proizvoljno, stvar kaprica. Ako je ta priča istinita, onda je Bog lud. Šta je radio čitavu večnost pa mu je ideja o stvaranju pala na pamet tako kasno?

Sama ideja stvaranja čini da mi izgledamo kao rezultat proizvoljnih, kapricioznih postupaka, dok evolucija nije takva. Evolucija je večna; dešava se oduvek. Nije bilo vremena kada postojanja nije bilo, niti će biti vremena kada postojanja neće biti; postojanje znači večnost.

Bog čini da cela priča izgleda luckasto, nasumično, beznačajno, čudno. Samo jedan starac, koji mora da je zaista star – mnogo, mnogo star – kome je tako došla ideja o stvaranju koju je realizovao za šest dana. Zato je Crkva bila protiv Čarlsa Darvina: „Vi kažete da svet nije potpun, da se razvija. Vi ste protiv Biblije, protiv svetih spisa. Vi se protivite Bogu, protivite se ideji o stvaranju.“

Čarls Darwin je samo rekao: „Ja nisam protiv Boga, ne poznam nikakvog boga.“ On je bio veoma strašljiv čovek i hrišćanin. Imao je običaj da se moli; u stvari, počeo je više da se moli nakon što je napisao teoriju evolucije. Veoma se uplašio: ko zna, možda je radio nešto protiv Boga. On je verovao da je Bog stvorio svet, ali činjenice iz prirode su govorile nešto potpuno drugo – sve se razvija, život nikada ne ostaje isti.

Dakle, ako neko veruje u Boga, onda ne veruje da je biće. Samo su *stvari* stvorene; one imaju svoj početak i svoj kraj – bića su večna.

Zbog ovih činjenica dve religije u Indiji, āainizam i budizam, odbacile su ideju o postojanju Boga, zato što bi njegovo postojanje automatski poništilo ideju o biću, koje je daleko značajnije. Volele bi da su mogle da zadrže obe ideje, ali to je bilo logički nemoguće. Jednom kada prihvate da vas je neko stvorio, prihvataće i drugi deo te ideje, da taj isti kapriciozni čovek, može bilo kad da vas uništi. U čemu je onda vaša svrha – da budete samo igračka u rukama nekog strogog mađioničara? Da može, kad god poželi da se igra tim igračkama, ili da ih, pak, uništi? Mahavira i Buda su načinili veliki i hrabar korak birajući biće i odbacujući Boga – i to pre dvadesetpet vekova. Jednostavno su uvideli da te dve stvari ne mogu postojati istovremeno; jedna drugu isključuju. Ali nisu bili svesni evolucije; ta ideja se razvila kasnije. Sada znamo da se stvaranje protivi i ideji o evoluciji.

Stvaranje i evolucija su u potpunom sukobu. Stvaranje znači da je nešto završeno; evolucija znači konstantan razvoj. Razvoj je moguć samo ako su stvari nesavršene, i takve i ostaju. Koliko god da se razviju, uvek imaju mogućnost da se razvijaju dalje.

Još neke stvari bi trebalo uzeti u obzir.

Ako vas je neko stvorio, ne možete biti slobodni. Da li ste videli da neka mašina ima slobodu, da bilo koja „stvar“ ima slobodu? Sve što je stvoreno nalazi se u rukama tvorca, baš kao marioneta. On drži konce u rukama; on povlači jedan konac... Sigurno ste gledali neku lutkarsku predstavu. Konci se povlače – ali čovek stoji iza paravana; njega ne vidite, vidite samo lutke – lutke koje igraju, koje se biju, ali sve je to lažno. Lutkar je stvaran.

Ove lutke nemaju slobodu da se biju, zaljube, venčaju – to se sve dešava u predstavi. Ne mogu da odluče da li će da igraju ili neće, ili

kad neće da igraju, da kažu: „Ne! Neću da igram.“ Lutka ne može da kaže ne. Sve religije su vas i učile da ne kažete ne: nemoj reći ne Gospodu, njegovom mesiji, njegovoj svetoj knjizi; nikada, nikada nemoj razmišljati o tome da kažeš ne.

A zašto? Ako ne možete da kažete *ne*, šta onda znači vaše *da*? Ono je posledično da – ima značenje samo kada ste u stanju da kažete ne. Ako morate da kažete da, onda nema druge mogućnosti osim da to i kažete. Čuo sam da kada je Ford započeo proizvodnju kola, lično je odlazio u izložbeni prostor i razgovarao sa mušterijama. Imao je običaj da im kaže: „Možete da izaberete boju koju hoćete, dogod je to crna“ – zato što su se u to vreme kola proizvodila samo u crnoj boji. Slobodni ste, ukoliko vaš odgovor glasi da. Kako je to sloboda?

Lutke ne mogu biti slobodne. A ako vas je Bog stvorio, vi ste onda lutka. Bolje je pobuniti se protiv Boga i postati biće, nego prepustiti se i biti deo lutkarske predstave, jer onog trenutka kada prihvate da ste lutka, počinili ste samoubistvo.

Lutke viđate svuda po svetu, boja kože im se razlikuje, imaju drugaćija imena, različite rituale. Hindusi kažu da se čak ni list na drvetu ne pomeri a da Bog to ne zna – šta je onda sa vama? Bog kontroliše sve što se događa. U stvari, on je sve odredio u trenutku stvaranja; sve je već određeno. Čudno je kako inteligentni ljudi i dalje veruju u ovo đubre.

Pogledajte samo to đubre: sa jedne strane Bog vas je stvorio; sa druge, kada uradite nešto loše, bivate kažnjeni.

Ako vas je Bog stvorio, i odredio vašu prirodu, i vi ne možete da se ponašate suprotno njoj, onda nemate nikakvu slobodu. Ako Bog postoji, onda nema načina da budete slobodni; kako onda možete počiniti zločin, kako možete biti grešnik? Kako možete biti svetac, takođe? On je sve odredio. On je odgovoran, a ne vi.

Ali ljudi veruju u obe ove stvari istovremeno – Bog je stvorio svet, stvorio je muškarca, ženu, sve – i onda nam uvalio svu odgovornost? Ako sa vama nešto nije u redu, Bog je za to odgovoran i trebalo bi da bude kažnen. Ako ste ubica, onda je Bog odgovoran za stvaranje ubice; on bi onda trebalo da bude odgovoran za Adolfa Hitlera i Josifa Staljina i Mao Cedunga. On je stvorio ove ljudе.

Ali ne, religiozni umovi gube inteligenciju, počinju da rđaju, potpuno zaboravljaju da se ove dve stvari ne mogu usaglasiti; Bog i sloboda se isključuju. Ako ste slobodni, onda nema Boga.

Možda niste o tome razmišljali. Kako možete biti slobodni uz tvorca koji vas stalno posmatra, koji brine o vama i usmerava vas? Prvo vas je programirao. I vi ćete pratiti taj program; ne možete ništa drugo da uradite. Kao kada ubacujete informacije u kompjuter – on može odgovoriti samo uz pomoć njih. Ako od njega tražite informacije koje niste uneli ranije, on neće moći da odgovori. Kompjuter je mehanizam: prvo u njega morate uneti sve informacije, a onda, kad god je to potrebno, zatražite neku informaciju i on vam je daje.

Ako tvorac postoji, onda ste vi samo kompjuter. Tvorac vam je uneo neke informacije, programirao vas je, i vi se ponašate u skladu sa tim. Ako ste svetac, niste vi za to zaslžni – i to je vaš program. Ako ste grešnik, ne treba da se osećate odbačeno i loše – to je vaš program. Ako postoji Bog koji je stvorio svet, onda niko ne snosi odgovornost osim njega. A kome on može da bude odgovoran? Ni-ko nije iznad njega. Vi niste odgovorni jer vas je on stvorio; on ne snosi odgovornost, jer nema kome da bude odgovoran. Ako Bog postoji, to znači da se svet odriče odgovornosti, a odgovornost je centar života.

Dakle, prihvatići Boga ne znači biti religiozna osoba, jer kako možete biti religiozni bez osećaja odgovornosti? Kako možete biti religiozni bez slobode? Kako možete biti religiozni bez svog nezavisnog bića? Bog je antireligiozna ideja.

Ako sagledate stvar iz svih uglova, onda oni koji veruju u Boga nisu religiozni, ne mogu biti religiozni. I kada kažem da Bog ne postoji, ja pokušavam da spasem verovanje.

Đavo nije opasan, opasnost dolazi od Boga. Đavo je samo njegova senka. Ako Bog nestane, i senka će automatski nestati. Bog je pravi problem.

Kada kažem da je Bog najveći neprijatelj verovanja, tzv. religiozni ljudi će se šokirati, jer oni misle da molitve upućene Bogu, divljenje i predaja Bogu čine religiju. Oni nikada nisu razmišljali o odgovornosti, slobodi, razvoju, svesti, biću; nikada nisu ni pokušali da razmišljaju o tome, a to su istinska religiozna pitanja. Ovi ljudi nisu svesni šta gube.

Oni gube sve što je vredno, sve što je lepo, sve što može postati njihov blagoslov. Takozvana religiozna osoba se usredsredi na fikciju i zaboravi svoju realnost, zaboravi sebe i misli na nekoga ko je тамо, gore, na nebū. Ta osoba na nebū je nepostojeća, ali možete se usredsrediti i na bilo koju nepostojeću stvar i zaboraviti sebe tokom tog procesa. A tu, u vama, dešava se prava religija.

Molitva onda nema nikakve veze sa religijom. Šta radite tokom molitve? Prvo stvorite sliku nečega iz svoje mašte, predate joj se, a zatim se obraćate toj slici. Vi izvodite nenormalan čin. U svim crkvama, sinagogama, hramovima i u svim džamijama sveta, ljudi rade nešto nenormalno; ali cela zemlja je puna ovakvih ludaka.

Pošto to rade već vekovima i pošto ste ih prihvatali kao religiozne ljude, moja izjava da oni nisu religiozni vas šokira. Oni čak nisu ni normalni – a daleko su i od religioznog. Oni su niže od normalnog. To što rade je toliko glupo da ako tako nastave, koliko god malo inteligencije da im je ostalo, malo pomalo će i to nestati. A možda je već i nestala.

Za mene je verovanje izvrstan fenomen. Ono nije izmišljeno. Verovanje je ulazak u samo srce realnosti. Verovanje znači poznavati samu srž postojanja. Ali moraćete da odbacite svoje izmišljene slike. Te slike vam nikada neće dopustiti da uđete u sebe, zato što su one projekcija iz spoljnog sveta, a vi se u potpunosti identifikujete sa njima. Vi to znate. Dobro znate koliko ste puta plakali gledajući neki film ili televizijsku emisiju, iako znate da je to samo ekran i da iza njega nema nikoga. Potpuno ste zaboravili da ste samo gledalac; vi se toliko identifikujete sa nekim, da kada ta osoba pati vi plačete. E to rade vaši tzv. religiozni ljudi! Oni izmišljaju bogove i beginje svih mogućih vrsta, zaboravljajući sebe. Oni obožavaju nešto što ne postoji, ali to rade sa tolikom željom, da su od toga napravili halucinaciju.

Za jednog hrišćanina je moguće da vidi Isusa otvorenih očiju; moguće je da će jedan hindus videti Krišnu otvorenih očiju. Problem bi nastao kada bi hindus trebalo da vidi Isusa. Hindus nikada ne može da vidi Hrista – ama baš nikada – a hrišćanin nikada ne može da vidi Krišnu. Ne bi škodilo da se to dešava s vremenom na vreme, ali Hrist i Krišna nikada neće napraviti tu grešku. Hrišćanin neće dozvoliti da dođe takve greške; on halucinira o Hristu, ne mo-

že halucinirati o Krišni. Na ekranu se pojavljuje samo ono što vi projektujete.

Ako pustite jedan film, onda će se samo on pojaviti na ekranu; ako pustite neki drugi film, onda će se on pojaviti na ekranu. Ne može se desiti da pustite jedan film, a da se drugi pojavi na ekranu. Zato je nemoguće da se Krišna prikaže hrišćaninu, ili muhamedancu, ili Jevrejinu. Hrist se neće prikazati nikome osim hrišćanima.

Pa ipak mi i dalje pothranjujemo maštu i halucinacije. I šta imamo od toga? Nakon nekoliko hiljada godina haluciniranja, šta smo dobili – ovakvo čovečanstvo, ovaj haos? Je li to rezultat religiozne prakse, discipline, rituala i molitvi koje primenjujemo već hiljada godina? Milioni crkava, sinagogi, hramova širom sveta – i koji je rezultat? Čovek koga vidite, savremenih čovek, čovečanstvo proisteklo iz tih naporâ?

Tako je moralo biti, zato što smo protračili tolike godine na čistu glupost, koju nazivamo religija. Protračili smo toliko vremena, a mogli smo da ga iskoristimo da dostignemo neslućene visine, nedokućive dubine; mogli smo da ostvarimo slobodu duha, saosećajnost duše, integritet, jedinstvenost. Da bar nismo izgubili hiljade godina jureći za lažnim Bogom, za čarolijom – koja ne vredi ni prebijene pare. I vi me pitate: „Da li stvarno ne verujete?“

To nije stvar verovanja ili neverovanja – nema u šta da se veruje ili ne veruje! Bog ne postoji.

Stoga vas molim da zapamtite: nemojte govoriti da sam ja nevernik. Ja nisam ni vernik ni nevernik. Ja samo kažem da je cela ova stvar projekcija ljudskog uma i da je vreme da prestanemo da se igramo. Vereme je da Bogu kažemo zbogom jednom zauvek.

- ?** Odakle potiče verski fundamentalizam?
• Kakva je njegova psihologija, kako se ona menja u odnosu na druge oblike religije koje izgledaju tolerantnije i spremnije na ljubav?

Religija je jedan veoma kompleksan fenomen, i ta kompleksnost se mora razumeti.

Na svetu postoji sedam tipova religija. Prvi tip je orijentisan na neznanje. Pošto ljudi ne mogu da tolerišu svoje neznanje, oni ga skrivaju. Pošto im je teško da prihvate da je moguće da čovek nešto ne zna, jer je to u sukobu sa egom, ti ljudi veruju. Njihovi sistemi verovanja funkcionišu tako da zaštite njihov ego. Sistemi verovanja izgledaju kao da pomažu, ali su na duže staze veoma štetni. U početku izgleda kao da su dobri zaštitnici, ali se ispostavi da su izuzetno destruktivni. Sama potreba da se veruje potiče od neznanja.

Najveći deo čovečanstva pripada prvom tipu religije, i to samo da bi izbegli realnost, osećaj praznine koji imaju u sebi, da bi izbegli crnu rupu neznanja. Ljudi ovog prvog tipa su fanatici. Oni čak ne mogu ni da tolerišu postojanje drugih religija. Njihova religija je *prava* religija. Oni se toliko plaše svog neznanja, da ako postoji neka druga religija pored njihove, možda bi počeli da sumnjaju. Onda ne bi bili toliko sigurni. Da bi bili sigurni, postaju tvrdoglavci, tvrdogлавi do ludila. Oni ne mogu da čitaju druge svete knjige, ne mogu da slušaju drugaćiju istinu, ne mogu da tolerišu druga otkrovenja Boga. Njihovo otkrovenje je jedino, njihov prorok je jedini. Sve ostalo je apsolutna neistina. Za ove ljude je sve apsolutno, dok je za osobe pune razumevanja uvek sve relativno.

Ovi ljudi su nanieli religiji mnogo štete. Zbog ovakvih ljudi, sama religija izgleda pomalo glupo. Zapamtite da ne treba da budete žrtva ovakve vrste ljudi. Skoro 90% čovečanstva pripada ovom tipu religije, a to nije ništa bolje od toga da ne budete religiozni uopšte. Možda je čak i gore, jer osoba koja nije religiozna nije ni fanatic. Osoba koja nije religiozna je otvorenija, spremna da sasluša, da razgovara, da raspravlja, spremna je da traži i istražuje. A prvi tip religiozne osobe nije spremna čak ni da sasluša.

Za vreme studija sam živeo kod jednog od svojih profesora. Njegova majka je bila veoma posvećena hinduizmu, potpuno neobrazovana ali veoma religiozna.

Jedne hladne zimske noći, dok je vatra gorela u kaminu, čitao sam Rig Vedu. Ona je ušla u sobu i pitala me: „Šta to čitaš ovako kasno?“ Da bih se našalio sa njom, rekao sam: „Kuran.“ Ona je skočila, otela mi Rig Vedu, bacila je u kamin i rekla: „Zar si ti muhamedanac? Kako se usuđuješ da uneseš Kuran u moju kuću?!“

Sutradan sam rekao njenom sinu, svom profesoru: „Vaša majka je izgleda muhamedanac“ – jer se zna da su ovakve stvari radili muhamedanci. Oni su spalili jedno od najvećih blaga starog sveta, biblioteku u Aleksandriji. Vatra je gorela skoro šest meseci; biblioteka je bila toliko velika da je bilo potrebno šest meseci da potpuno izgori. A čovek koji ju je spalio bio je kalif muhamedanac. Njegova logika bila je logika prvog tipa religije. On je došao sa Kuranom u jednoj i upaljenom bakljom u drugoj ruci kod bibliotekara i rekao mu: „Imam jednostavno pitanje. U ovoj velikoj biblioteci ima nekoliko miliona knjiga...“ U tim knjigama bilo je sadržano sve što je čovečanstvo do tada naučilo, a to je bilo mnogo više od onoga što mi sada znamo. U biblioteci su bile informacije o Lemuriji, Atlantidi, kao i svi zapisi sa Atlantide, kontinentu koji je potonuo u more. Bila je to nastarija biblioteka, čuvala je mnogo šta. Da još uvek postoji, čovečanstvo bi možda bilo drugačije, zato što mi još uvek ponovo otkrivamo mnoge stvari koje su već bile otkrivene.

Kalif je rekao: „Ako ova biblioteka sadrži samo ono što već postoji u Kuranu, onda nije potrebna; suvišna je. Ako sadrži više od onoga što ima u Kuranu, onda nije dobra. U tom slučaju se mora uništiti odmah.“ U oba slučaja bi morala biti uništena. Ako sadrži isto što i Kuran, onda je suvišna. Zašto se bez potrebe bri-nuti oko tolike biblioteke? Kuran je sasvim dovoljan. A ako sadrži mnogo više stvari nego Kuran, onda te stvari moraju biti pogrešne, jer je samo Kuran istinit. Držeći Kuran u jednoj ruci, drugom rukom je počeo da pali biblioteku – u ime Kurana. Mu-hamed mora da je plakao tog dana u raju, jer je biblioteka bila spaljena u njegovo ime.

Ovo je prvi tip religije. Uvek budite oprezni, zato što ovaj tvrdoglavci čovek postoji u svima nama. On postoji u hindusima, muhamedancima, hrišćanima, budistima, dainima – on postoji u svima nama. I svi moraju da paze da mu se ne prepuste. Tek onda se možete uzdići do viših tipova religije.

Problem sa prvim tipom religije je to što smo skoro svi podignuti u njenom duhu. Uslovljeni smo njome, pa nam izgleda skoro normalno. Hindus je vaspitan da drugi nisu u pravu. Čak i ako su

ga učili da bude tolerantan, to je tolerancija onoga koji zna prema onima koji ne znaju. Dain je vaspitan da veruje da je samo on u pravu; svi ostali su neznalice, koje posrću i traže u mraku. Ovo uslovljavanje može tako da se ukoreni u vama da možete da zaboravite da je to uopšte uslovljavanje i da treba da se uzdignite iznad toga. Čovek može da se navikne na određeno uslovljavanje i da počne da razmišlja da je to njegova priroda, da je to istina. Čovek, dakle, mora biti veoma oprezan, mora otkriti svoje najniže porive i paziti da im se ne prepusti.

Mi se nekada uporno trudimo da promenimo svoje živote, a ipak nastavljamo da verujemo u prvi tip religije. Tada promena nije moguća, jer to pokušavate da uredite u kontekstu koji je na tako niskom nivou da ne može biti nimalo religiozan. Prvi tip religije je religija samo po zvanju; ne bi ni trebalo da nosi to ime.

Imitacija je karakteristična za prvi tip religije. Ona insistira na imitaciji – imitirajte Budu, Hrista, Mahaviru – samo imitirajte nekoga. Nemojte biti svoji, budite neko drugi. I ako ste veoma tvrdogлавi, možete naterati sebe da budete neko drugi.

Vi nikada ne možete biti neko drugi. Duboko u sebi vi to ne možete biti. Ostaćete svoji, ali možete sebe prisiliti da ličite na nekog drugog.

Svaka osoba je rođena jedinstvena, i svaka ima svoju sudbinu. Zločin je imitirati nekoga. Ako pokušate da postanete Buda, možete izgledati kao on, hodati i pričati isto kao i on, ali ćete propustiti suštinu. Propustićete sve što je život spremio za vas. Buda može da se dogodi samo jednom. U prirodi stvari nije da se ponavljaju. Postojanje je toliko kreativno da se nikada ne ponavlja. Ni u sadašnjosti, ni u prošlosti, ni u budućnosti nećete pronaći osobu koja je potpuno ista kao vi. To se nikada nije desilo. Ljudsko biće nije mehanizam kao Fordov automobil na proizvodnoj traci. Vi ste duša, jedinka. Imitacija truje. Nikada ne imitirajte nikoga. Inače ćete postati žrtva prvog tipa religije, koja to uopšte nije.

Zatim postoji drugi tip. Drugi tip se bazira na strahu.

Čovek je uplašen, svet je za njega čudan, i on želi da bude siguran, zaštićen. U detinjstvu, roditelji su ti koji nas štite. Ali mnogi ljudi, milioni ljudi, ne prerastu period detinjstva. Negde se zaglave, pa

im i dalje trebaju otac i majka. Zbog toga Boga nazivaju „ocem“ ili „majkom“. Njima treba božanski roditelj da ih zaštitи; oni nisu dovoljno zreli da budu samostalni. Treba im sigurnost.

Možda ste videli malu decu sa njihovim plišanim medama, ili nekom drugom posebnom igračkom ili čebencetom, sa bilo čime što ima neko posebno značenje za dete. Tog medu ništa ne može zameniti. Možete reći da postoji bolji, ali to nema veze. Između deteta i „njegovog“ mede postoji ljubav. Njegov meda je jedinstven; ništa ga ne može zameniti. Meda se isprla, počne neprijatno da miriše, da se raspada, ali ga dete i dalje nosi sa sobom. Ne možete mu dati novog medu. I roditelji moraju da se pomire sa tim. Čak i roditelji to moraju da poštuju, inače će se dete uvrediti. Ako porodica ide na putovanje, i meda mora da ide; prema njemu moraju da se ophode maltene kao prema članu porodice. Znaju da je to budalo, ali taj meda ima neko značenje za dete.

Šta taj meda znači detetu? On je na neki način samo objekat. On nije deo deteta; on je deo realnog sveta. On svakako nije samo deo mašte, nije samo nešto subjektivno; on nije san, stvaran je. Ali on nije samo predmet; detetovi snovi su povezani sa njim. On je predmet, ali mnogo toga subjektivnog je povezano s tim predmetom. Za dete je on skoro živ. Dete priča sa medom, ponekad se naljuti na njega i baci ga, a zatim ga uzme i kaže: „Izvini“. Za dete on ima ličnost, skoro kao čovek. Dete ne može da zaspi bez njega. Drži ga i grli dok tone u san; oseća se sigurnim. Kada je meda tu čitav svet je lep, sve je u redu. Bez mede je dete usamljeno.

Moga deca odrastu fizički, ali ne i psihički, i celog života im je potreban meda. Vaša slika Boga u hramovima i crkvama nije ništa drugo nego isti onaj meda.

Tako kada hindus ode u svoj hram, on vidi nešto što muhamedanac ne vidi. Muhamedanac vidi samo statuu od kamena. Hindus vidi nešto što niko drugi ne vidi – svog medu. On je fizički prisutan, ali je nešto više od predmeta. Vernik projektuje mnogo šta subjektivno na statuu; ona funkcioniše kao ekran.

Isto tako možete biti hindus, a da u đainskom hramu ne osetite duboko poštovanje. Ponekad se čak možete osetiti i pomalo uvredjenim, jer su statue Mahavire gole. Možete se pomalo uvrediti. Ali

onda dolazi đain sa ogromnim poštovanjem; to je njegov meda, i on se oseća zaštićenim.

Znači, kad god osetite neki strah, vi se setite Boga. Vaš Bog je nusprodukt vašeg straha. Kada se osećate dobro, kad niste uplašeni, ne zamajavate se time. Nemate ni potrebu.

Drugi tip religije se bazira na strahu. To je bolesno, skoro neutratično – zato što zrelost dolazi tek onda kada shvatite da ste sami, i da morate da budete sami da biste se suočili sa realnošću kakva stvarno jeste. Ove prolazne mede su samo vaša mašta; oni vam ne mogu pomoći. Ako će se nešto dogoditi, dogodiće se; meda vas ne može zaštiti. Ako će smrt da dođe, ona će doći. Vi prizivate Boga, ali zaštite nema. Vi ne dozivate nikoga, zovete jer se plašite. Možda vam to dozivanje daje neku hrabrost.

Možda vam molitva daje neku hrabrost, ali Boga nema da vam odgovori. Nema nikoga ko će odgovoriti na vaše molitve, ali ako mislite da će neko odgovoriti na vašu molitvu, možda će vam biti lakše, možda ćete biti opušteniji.

Religija bazirana na strahu je religija „Ne radi!“ – nemoj raditi ovo, nemoj raditi ono – jer strah je negativan. Deset zapovesti je orijentisano na strah – nemoj raditi ovo, nemoj raditi ono – kao da religija nije ništa drugo nego izbegavanje stvari. Nemoj raditi ovo, nemoj raditi ono – ako sebe okružite sigurnošću i bezbednošću, ako nikada ne rizikujete, nikada ne krenete opasnim stazama, vi u stvari ne dozvoljavate sebi da budete živi. Kao što je prvi tip religije faničan, tako je drugi tip negativan. On daje određenu dozu krutosti, napetosti. On je potraga za sigurnošću koja nije moguća, zato što je život nesiguran. Život je nesiguran, opasan i pun rizika.

Ključna reč u religiji baziranoj na strahu je „pakao“ i, naravno, represija: „Nemoj to raditi!“ Osoba drugog tipa je uvek uplašena; šta god da potisnete, nikada se toga nećete oslobođiti; u stvari, još više ćete potpasti pod njegovu vlast, jer šta god da potisnete to ide duboko u vaše nesvesno. To dopire do vaših korena i truje celo vaše biće.

Zapamtite, potiskivanje nije put ka slobodi. Potiskivanje je gore od izražavanja, zato što kroz izražavanje osoba jednog dana mora postati slobodna. Potiskivanje čini da osoba stalno time bude op-

sednuta. Samo vam život može dati slobodu. Život koji živite može vam dati slobodu. Neproživljeni delovi života ostaju privlačni, a um se uvek mota oko onoga što ste potpisnuli.

Prava religija vas čini neustrašivim: neka vam to bude kriterijum. Ako vas religija čini uplašenim, to onda i nije religija.

Treći tip religije se bazira na pohlepi.

To je „Radi!“ religija. Kao što je religija bazirana na strahu „Ne radi!“ religija, tako je religija bazirana na pohlepi „Radi!“ religija: „Uradi to!“ Kao što je u religiji baziranoj na strahu ključna reč „pa-kao“, tako je u religiji baziranoj na pohlepi ključna reč „raj“. Sve se mora uraditi na određeni način da bi svet – onaj svet – bio osiguran, a vaša sreća posle smrti zagarantovana.

Religija pohlepe je formalna, ritualna, ambiciozna, dezorijentisana. Puna je želja. Pogledajte Muhamedov koncept raja, ili hrišćanski, ili hinduistički. Možda su nivoi različiti, ali evo šta je čudno: sve što oni kažu da čovek mora da uskrati sebi u ovom životu, dobiće u velikim količinama u raju. Trebalo bi da Vi ovde živite u celibatu da biste zaslužili da odete u raj, gde će vam lepe devojke, zauvek mlade, koje su ostale na šesnaest godina, biti dostupne. Muhamedanci kažu da ne treba piti nikakav alkohol. Ali u njihovom raju teku reke vina! To izgleda apsurdno. Ako je nešto pogrešno, onda je pogrešno. Kako to može biti dobro i ispravno u raju? Onda je Omar Kajam u pravu kada kaže: „Ako su nam u raju dostupne reke vina onda nas pustite da se ovde na njega navikavamo, jer ćemo teško živeti u raju nenaviknuti. Neka nam ovaj život bude mala proba, tako da možemo da izgradimo ukus i odredimo svoj kapacitet.“ To što Omar Kajam kaže zvuči logičnije. On se, u stvari, šali sa muhamedanskim konceptom raja. On kaže da je ceo koncept glup. Ali ljudi postaju religiozni iz pohlepe.

Jedna stvar je sigurna – šta god da skupite ovde, biće vam oduzeto; smrt će vam to odneti. Pohlepna osoba, dakle, želi da skupi nešto što smrt neće odneti. Ali želja za skupljanjem ostaje. Osoba zato skuplja vrline; vrlina je novac onog sveta. Sakupljajte vrline da biste na onom svetu mogli večno da živite u požudi.

To je u osnovi svetovni tip čoveka. Njegov koncept onog sveta je samo projekcija ovog. On će „uraditi“ samo zato što ima želje, i

ambicije, i zato što žudi za moći, ali ništa neće raditi od srca. To će biti neka vrsta manipulacije.

Mula Nasrudin i njegov sin su jedne zime prolazili kroz neko selo. Padao je sneg; njihova volovska zapre-ga se polomila. Konačno su stigli do farme gde su mogli da prenoče. U kući je bilo hladno, a na tavanu gde je trebalo da provedu noć bilo je kao u frižideru. Skinuvši sve osim donjeg veša, Mula je uskočio u krevet i navu-kao ćebe preko glave. Njegov sin se malo postideo.

„Izvini, tata“, rekao je. „Zar ne misliš da bi treba-lo da se pomolimo pre spavanja?“

Mula je provirio ispod pokrivača. „Sine“, rekao je, „ja sam se unapred molio zbog ovakvih situacija.“

Sve se to odigrava na površini. Pohlepa, strah i neznanje se nalaze u drugom planu. Sve ove tri vrste religije su pomešane. Nećete naći osobu koja pripada samo prvom, ili drugom ili samo trećem tipu. Gde je pohlepa, tu je strah; gde je strah, tu je pohlepa; a gde su pohlepa i strah, tu je neznanje – zato što oni ne postoje jedno bez drugoga. Ja, dakle, ne govorim o čistim tipovima. Dajem pojednostavljenu podelu da biste dobro razumeli. One su inače pomešane.

Ovo su najniži oblici religije. Oni ne bi ni trebalo da se nazivaju religijama.

Dalje postoji četvrti tip: to je religija logike, proračuna, promućurnosti. To je „Radi!“ plus „Ne radi!“ religija: ovozemaljska, materijalistička, oportunistička, intelektualna, teoretska, pismena, tradicionalna. Ovo je religija učenog čoveka, koji pokušava da do kaže postojanje Boga kroz logiku, koji misli da se misterije života mogu razumeti razmišljanjem. Ovaj tip religije je stvorio teologiju. To i nije prava religija, već samo njena bleda kopija. Ali sve crkve se baziraju na teologiji. Kada je tu jedan Buda, ili Muhamed, ili Krišna, ili Hrist, onda se ti učeni ljudi, pametni i lukavi intelektualci okupe oko njih. Počnu naporno da rade na tome da shvate: „Ko je, u stvari, Isus?“ Oni stvaraju teologiju, veru, dogmu, crkvu. Oni su veoma uspešni ljudi, zato što logički razmišljaju. Oni vas ne mogu

prosvetliti, ne mogu vam otkriti istinu, ali vam mogu pokazati šta je dobra organizacija. Oni su stvorili katoličku i protestantsku crkvu. Oni će vam dati odličnu teologiju – samo promućurnost, nikakvo pravo iskustvo; samo nešto pametno, okrenuto razmišljanju. Sve to je samo kula od karata: ako slabiji vetar dune, kula pada. To je kao kad bi neko probao da plovi u brodu od papira. On izgleda kao pravi, ima oblik broda, ali je od papira. Logika je papirni brod. Život se ne može razumeti preko logike. Filozofija je nastala preko logike, ali ne i prava religija.

Ova četiri tipa su poznata kao religije.

Peta, šesta i sedma su prave religije. Peti tip je baziran na inteligenciji; ne na logici, ne na intelektu, već na inteligenciji. A velika je razlika između intelekta i inteligencije.

Intelekt je logičan; inteligencija je paradoksalna. Intelekt je analitičan; inteligencija je sintetična. Intelekt razdvaja, rastavlja stvari na delove da bi ih razumeo. Nauka se bazira na intelektu, disekciji, deljenju, analizi. Inteligencija spaja stvari, pravi celinu od delova – jer to je jedna od najvećih istina: deo postoji kroz celinu, a ne obrnuto. Celina, takođe, nije samo skup svojih delova, ona je više od tog skupa.

Imate, na primer, ružu. Odete kod naučnika, logičara i kažete mu: „Želim da razumem ovaj cvet ruže.“ Šta će on uraditi? On će ružu secirati, i odvojiti sve elemente koji čine ovaj cvet. Sledeći put kad odete, videćete da cveta nema. Umesto cveta, videćete nekoliko označenih bočica. Elementi su odvojeni, ali jedno je sigurno – nećete naći nijednu bočicu na kojoj piše „lepota“.

Lepota nije materijalna, i ne pripada delovima. Jednom kada secirate cvet, kada njegova celovitost nestane, nestaje i lepota. Lepota pripada celini, to je gracioznost koja potiče iz celine. Ona je nešto više od sume delova. Možete secirati i ljudsko biće; jednom kada počnete da ga secirate, nestaje život. Upoznaćete samo mrtvo telo, leš. Možete saznati samo koliko u sebi sadrži aluminijuma, koliko gvožđa, a koliko vode; možete proučiti ceo mehanizam – pluća, bubrege, sve – ali jedna stvar tu nedostaje, a to je život. Jedna stvar tu fali, a ona je i najvažnija. Jedna stvar nije tu, a nju smo hteli da proučimo. Zato je sve ostalo tu.

Gde je ta krhkost? Gde je ta živost, pulsiranje života? Kada je bila u ruži, ona je izgledala potpuno drugačije i bila je puna života. Ruža je odisala životom. Sada su svi delovi tu, ali ne može se reći da su to isti delovi. Ne mogu biti, zato što delovi postoje u celini.

Intelekt seира, analizira. On je instrument nauke. Inteligencija je instrument religije; ona spaja. Stoga jogu nazivamo jednom od najvećih duhovnih nauka. Joga predstavlja metodologiju spajanja. Joga znači spojiti stvari. Bog je najveća celovitost, skup svih stvari. Bog nije osoba, Bog je prisustvo, prisustvo kada celina funkcioniše u harmoniji – drveće i ptice i zemlja i zvezde i mesec i sunce i reke i okean – svi zajedno. To zajedništvo je Bog. Ako to secirate, nećete nikada naći Boga. Secirajte čoveka; ne možete naći prisustvo koje ga čini živim. Secirajte svet; nećete naći prisustvo koje je Bog.

Inteligencija je metod koji spaja stvari. Intelligentna osoba je veoma sintetična. Ona je uvek u potrazi za višom celovitošću, zato što ta celovitost uvek sadrži istinu. Ona uvek traži nešto što je više, u šta se niže uklapa i funkcioniše kao njen deo, funkcioniše kao ton u harmoniji, daje svoj doprinos orkestru celine ali nije odvojen od nje. Inteligencija ide nagore, intelekt nadole. Intelekt ide do uzroka.

Molim vas, pratite ovo; stvar je delikatna.

Intelekt ide do uzroka; inteligencija ide do cilja. Inteligencija ide ka budućnosti, intelekt ka prošlosti. Intelekt sve dovodi do najmanjeg imenioca. Ako pitate šta je ljubav, intelekt će reći da to nije ništa drugo nego seks – najmanji imenlac. Ako pitate šta je molitva, intelekt će reći da je to potisnut seks.

Pitajte inteligenciju šta je seks, i ona će reći da je to seme molitve. Seks je potencijalna ljubav. Intelekt dovodi do najjednostavnijeg; on sve rastavlja na najmanje delove. Pitajte intelekt šta je lotos, i on će reći da nije ništa, samo jedna iluzija; blato je realno – zato što lotos dolazi iz blata i ponovo se vraća u blato. Blato je stvarno, lotos je samo iluzija. Blato ostaje, lotos dode i prođe. Pitajte inteligenciju šta je blato, i ona će vam reći: „Potencijal postojanja lotosa.“ Onda blato nestane i hiljade lotosa procveta.

Inteligencija ide sve više nagore, i trudi se da dostigne najviši nivo postojanja, zato što se stvari mogu objasniti samo kroz nešto više, nikako kroz niže. Vi preko nižeg ne objašnjavate, samo nešto

opravdavate. A kada niže postane isuviše značajno, sva lepota, sva istina, sve lepo je nestalo. Sve što je imalo bilo kakvo značenje je nestalo. Tada se zapitate: „U čemu je smisao života?“

Na Zapadu je nauka uništila svaku vrednost, sve je svela na materiju. Sada se svi pitaju šta je smisao života, zato što je smisao deo više celine. Vidite, vi ste sami; pitate se: „Šta je smisao života?“ A onda se zaljubite; i određena svrha se pojavi. Sada su dvoje postali jedno. Uzdigli su se na malo viši nivo. Jedna osoba je na malo nižem nivou od para. Par je na malo višem nivou. Dvoje se spojilo. Dve suprotne sile su se spojile, ženska i muška energija. Sada to više liči na krug.

Zato mi u Indiji imamo koncept *Ardanarišvar*. Šiva je naslikan žena i muškarac. Koncept *Ardanarišvara* kaže da je muškarac jedna polovina, a žena druga. Kada se muškarac i žena spoje u ljubavi, dolazi do više stvarnosti, koja je sigurno uzvišenija, kompleksnija, zato što se dve energije susreću. Onda se rodi dete; sada je tu porodica – veće značenje. Sada otac vidi smisao svog života – mora da vaspita dete. On voli dete, vredno radi, ali to više nije samo posao. On radi za svoje dete, za svoje voljene, za svoj dom. On radi, i taj posao mu više nije težak. Više mu ne predstavlja mučenje. Iako je umoran na kraju dana, on se kući vraća igrajući. Kada vidi osmeh na licu svog deteta, on je neizmerno srećan. Porodica je viša jedinica od para, i tako dalje. Bog je skup svega, najveća porodica od svih. Postajete deo većeg jedinstva, većeg od vas samih. Svrha se javi odmah, čim postanete deo višeg jedinstva.

Kada pesnik napiše pesmu, on uvidi svrhu – zato što nije sam; stvorio je nešto. Kada igrač igra, uvidi svrhu. Kada majka rodi dete, svrha je jasna. Ako ste usamljeni, odsećeni od svega ostalog, izolovani kao ostrvo, izgubili ste smisao. Kada ste deo zajednice, onda imate smisao. Što je veća celina, veće je značenje. Na ovom nivou razumevanja, Bog je najveća zamisliva celina, i bez njega ne možete spoznati više značenje. Bog nije osoba; Bog ne sedi tamo negde. To su gluposti. Bog je potpuno prisustvo postojanja, biće, sama osnova bića. Bog postoji gde god ima zajedništva; Bog postoji tamo gde je joga. Kada hodate sami, Bog čvrsto spava. A onda iznenada vidite nekog i nasmejete se; Bog se probudio, neko je ušao u vaš život. Vaš osmeh nije usamljen, on je most. Vi ste izgradili most prema neko-

me. Taj drugi se takođe nasmejao, odgovorio je. Između vas se javlja prostor koji se zove Bog – malo pulsiranje. Kada priđete drvetu i sednete pored njega, uopšte ne primećujući njegovo postojanje, Bog čvrsto spava. A onda iznenada pogledate drvo, i javi se nalet osećanja prema drvetu – Bog se probudio. Gde god ima ljubavi, tu je Bog; gde god ima odgovora, tu je Bog. Bog je prostor; postoji gde god ima zajedništva. Zato se kaže da je ljubav najčistiji oblik Boga, zato što je ona najsuptilniji spoj energija.

Zbog toga neke od mističkih tradicija insistiraju na tome da je ljubav Bog: „Zaboravi Boga, ljubav sama je dovoljna. Ali nikada ne moj zaboraviti ljubav, Bog sam nije dovoljan.“ Inteligencija je diskriminacija, razumevanje. Istina, *sat*, je ključna reč. Ko koristi inteligenciju, ide ka *satu*, ka istini.

Više od inteligencije je šesti tip religije. Ja je zovem religija meditacije.

Meditacija je svesnost, spontanost. Sloboda – ona je netradicionalna, radikalna, revolucionarna, individualna. Ključna reč je *chit*, svest. Inteligencija je još uvek forma viša od intelekta, čistija forma intelekta. Merdevine su iste. Intelekt ide nadole, inteligencija ide nagore, ali merdevine su iste. U meditaciji se merdevine ne koriste. Nema kretanja po merdevinama, ni nagore, ni nadole. Sada više nema kretanja, već samo stanje nekretanja unutra, povlačenje u sebe, uranjanje.

Intelekt je orijentisan na druge, baš kao i inteligencija. Intelekt razdvaja stvari, inteligencija ih spaja, ali su oboje orijentisani na druge. Dakle, ako ste dobro razumeli, prva četiri tipa religija ja ne nazivam religijama. To su pseudoreligije. Prava religija počinje od petog tipa – peti tip je najniži oblik, ali je stvaran.

Šesti tip je religija meditacije, svesti, *chit*. Osoba se prosto povlači u sebe. Ne osvrće se ni u jednom pravcu, ni na jednu dimenziju. Čovek samo pokušava da bude ono što jeste, samo pokušava da bude. Tu postoji Zen, u šestom tipu. Sama reč Zen dolazi od reči *dhyana*, meditacija.

Onda dolazi najviši tip, sedmi: religija ekstaze, *samadhi*, prosvetljenje. Kao što je ključna reč petog tipa *sat*, istina, a šestog tipa, religije meditacije, reč *chit*, svest, tako je ključna reč sedmog, najvi-

šeg tipa *anand*, blaženstvo, ekstaza. Zajedno, one čine ključnu reč *satchitananda* – istina, svest, ekstaza.

Sedmi tip je radost, slavlje, pesma, igra, ekstaza – *anand*. Meditacija počne izuzetno da vas raduje – zato što osoba može da meditira a može i da postane tužna. Osoba može da meditira a može da postane i veoma tiha, i može da propusti blaženstvo. Zato što meditacija može da vas učini veoma tihim, apsolutno mirnim, ali ako ne dode do plesa, nešto nedostaje. Mir je dobar, mir je prelep, ali nešto mu nedostaje; nedostaje mu blaženstvo. Blaženstvo je kada mir počne da igra. Kada se mir aktivira, počne da preplavljuje, to je blaženstvo. Kada je blaženstvo zatvoreno u semenkama, to je onda mir. Kada seme prokljija, i ne samo to, nego i kada izraste drvo, pa procveta, to je onda prosvetljenje. To je najviši tip religije.

Mir mora da igra, a tišina da peva. Osim ako vaša unutrašnja ostvarenost ne postane smeh, nešto još uvek fali. Još nešto mora da se uradi.

MOĆ I KORUPCIJA: POREKLO UNUTRAŠNJE I SPOLJAŠNJE POLITIKE

Jedna od osnova fašizma jeste da je pojedinac nevažan, a da je grupa ta koja određuje šta je realno. Ali tu se javlja problem: gde to prestaje? Ako je grupa stvarna, a pojedinac nije, ili je samo deo grupe, onda je crkva daleko realnija – to je veća grupa; onda je nacija još realnija zato što je ona još veća grupa; a celo čovečanstvo je opet realnije od svega toga jer je ono najveća grupa. Pojedinac je potpuno izgubljen. A kad god dode do sukoba između pojedinca i grupe, pojedinac je naravno taj koji mora da se žrtvuje – zato što nije realan. On postoji samo kao deo grupe.

Ovo je način da se u potpunosti uništi bilo kakva mogućnost revolucije. Sva društva vole fašizam. Nijednom društvu nisu potrebni pojedinci, zato što samim tim što postoje, dovode u pitanje mnoge stvari koje društvo radi.

Pojedinac se mora pobuniti. On je nekomformista, ne može se povinovati. On može da kaže *da* samo stvarima koje su vredne njego-

vog izgovorenog da, ali to zavisi samo od njegovih osećanja, sposobnosti da intuitivno razume, njegove inteligencije. Njega ne možete prisiliti da se pokori. On se može predati iz ljubavi, ali ga ne možete naterati da se samo preda; pre bi umro nego što bi se predao. On ne može biti poslušni rob – a nije da ne zna da bude pokoran. Kada on nešto oseća, kada je nečemu posvećen, kada je oko nečega angažovan, on se pokorava, potpuno, ali se on zapravo pokorava svom unutrašnjem svetu; ne pridržava se nikakvih spoljnijih zapovesti.

Biti pojedinac znači biti apolitičan. Politika zavisi od ljudi koji nisu pojedinci, koji su lažni pojedinci, koji izgledaju kao da su samostalni, ali to nisu – oni su zavisni od grupe, neizmerno su zavisni zbog svoje sigurnosti, bezbednosti, poštovanja, moći, prestiža; najzad, zbog svog ega.

Pravi pojedinac ne poseduje ego, pa zato i ne mora da zavisi od društva. Društvo je to koje vam izgrađuje ego, i ako želite da budete na „ego tripu“ morate zavisiti od drugih ljudi; samo oni mogu pothranjivati vaš ego. Pojedinac poznaje sebe, pa mu zato ne treba ego. Biti pojedinac znači biti potpun i zdrav.

Psihoanaliza je postala veoma važna i značajna zato što smo ljudima oduzeli njihovu individualnost. Dali smo im lažni ego koji ih ne zadovoljava. Postali su kao brza hrana – šareni, privlačni, ali nemaju nikakvu hranljivu vrednost. A čoveku koji ima ego uvek nešto nedostaje; on se uvek oseća prazno, besmisleno. On želi svoje biće da ispuni nečim; jedan od načina da se oseća ispunjenim jeste da postane opsednut hranom. Ili može da postane opsednut novcem, zlatom, moći. Uvek se na neki način može osetiti značajnim. Ali ništa od toga ne uspeva, svaki pokušaj propada. Možete se nadati samo dok je sve to daleko; kada nešto postignete, iznenada shvatite da ste jurili senke.

Ne osećate se prazno zato što nemate dovoljno novca. Osećate se prazno zato što još uvek niste pronašli pravog sebe, niste došli do svoje autentične individualnosti. Individualnost vas povezuje sa svetлом koje nosite u sebi.

Pojedinac je univerzum sam za sebe. Ali nijedno društvo ne želi pojedince, zato ih je vekovima istrebljivalo i na njihovo mesto postavljalo plastične zamene. Ta plastična zamena zove se ličnost.

Ljudi su zbumjeni kada je reč o ličnosti i individualnosti. Misle da je ličnost isto što i individualnost. Ali nije – ličnost je u stvari prepreka. Nikada nećete ostvariti individualnost ako niste spremni da se odreknete ličnosti. Individualnost se rada sa vama, ona je vaše biće. Ličnost je društveni fenomen, ona vam je data. Kada sedite u pećini na Himalajima vi nemate ličnost, ali imate individualnost. Ličnost može da postoji samo u odnosu na druge. Što više ljudi znate, imate veću ličnost – zbog toga i imate želju da to imenujete i ukalupite. Što vas više ljudi poštuje, više uživate u toj ličnosti; ona postaje jača.

Odatle dolazi velika težnja za ugledom. Ugled možete dobiti uz pomoć novca, možete ga dobiti odričući se novca. Možete ga dobiti ako jedete previše ili premalo, ako postite. Možete ga dobiti ako nagomilavate stvari ili ga možete dobiti ako nagomilavate znanje. Ali ideja je sledeća: vi u očima drugih gledate šta osećaju prema vama. Možete postati puni vrlina, veoma moralni, samo da biste dobili ličnost, ali ta ličnost vas neće ispuniti. Vekovima je individualnost bila uništavana, a ljudi su izgradivali ličnost.

Ljudi koji su izgubili kontakt sa svojim bićem, koji sebe ograničavaju ličnošću i nemaju predstavu šta je individualnost, spremni su da postanu deo grupe. Oni se osećaju ugodno kao deo grupe, jer su tada oslobođeni svake odgovornosti. Mogu da se opuste, ne moraju da brinu. Grupa je ta koja preuzima odgovornost.

Zbog toga su ljudi hindusi, hrišćani, muhamedanci. Zašto? Zašto ljudi žele da pripadaju tzv. trulim ideologijama kojima je prošao rok trajanja? Iz samo jednog razloga – zato što im daje osećaj sigurnosti, osećaj da negde pripadaju, da ima ljudi koji su uz njih, i naravno – da nisu sami. Hrišćanin zna da postoje milioni hrišćana. Hindus zna da nije sam, milioni ljudi su sa njim – kako onda može da ne bude u pravu? Zar milioni ljudi mogu da ne budu upravu? Mora biti da je on u pravu! On ne zna šta je ispravno a šta nije, ali gomila oko njega mu daje osećaj da zna – lažan osećaj, očigledno.

Istina nema nikakve veze sa gomilom; istinu su uvek otkrivali pojedinci. Buda je otkrio, Isus, Muhamed, Mojsije, Zaratustra. Ali oni su otkrili istinu kada su bili potpuno sami u stanju duboke meditacije, kada su zaboravili da ceo svet postoji, kada više nisu bili opsednuti

drugim ljudima ni na koji način, kada su sasvim sami uronili u svoju svest i došli do njene suštine. Tada su saznali šta je istina.

Gužva vas udaljava od vas samih. Gužva je bekstvo od vašeg pravog bića. U gužvi se zanimate za druge; ona vam ne dozvoljava da upoznate sebe.

Ako se odreknete individualnosti i postanete deo grupe, počinili ste samoubistvo. A upravo to ljudi rade. Ljudi su umorni od sebe; žele da izvrše samoubistvo. Možda nisu dovoljno hrabri da to urade, ali ovakve grupe im omogućavaju da počine psihološko samoubistvo: „Postani deo grupe.“

Grupa može da poseduje um – ali ne i dušu. Grupa može da poseduje um; ljudi su takvi. Katolici imaju određeni um, muhamedanci i hindusi drugačiji. Ljudi koji nemaju individualnost imaju određenu vrstu uma – um rulje. Cilj vojske je da uništi individualnost i da vam da uniformu i broj. To davanje broja je uništavanje individualnosti na suptilan način. Ime vam daje jedinstvenost: „Broj 11“ vam oduzima individualnost.

Frenk je nešto potpuno drugo – ako Frenk umre, ili Robert, umrla je osoba; ako Broj 11 umre, koga je briga? Frenka niko ne može da zameni, a Broj 11? Nema problema. Broj možete nakačiti svakome i on postaje taj broj. Vojska sistematski uništava individualnost. Gubite svoje ime i postajete broj. Svi ste isto ošišani. Primorani ste da izvršavate glupa naredenja iz godine u godinu: skreni levo, skreni desno, okreni se... i čemu sve to ?!

U vojsci ne postoji „zašto“. Prosto vam kažu da uradite nešto i vi to morate da uradite. Što je gluplja stvar, to bolje – a vi ste spremni da radite u vojsci. Nakon što iz godine u godinu ispunjavate naredenja, jednog dana će vam reći: „Ubij ovog čoveka!“ i vi ćete ga ubiti, kao robot, ne pitajući zašto – zaboravili ste kako da pitate zašto. U vojsci se razvija um grupe, ne duša grupe, zapamtite to.

Duša uvek pripada pojedincu; um pripada grupi. Pažljivo posmatrajte bilo koji um, i videćete da pripada nekoj grupi. Ako verujete u Boga, to znači da pripadate određenoj grupi koja veruje u Boga; oni su vam dali ideju, predočili vam uslove. U šta verujete? Odakle potiče vaša vera? Potiče iz društvenog uma – iz crkve, države; možete pronaći izvor odakle potiče. Posmatrajte svoj um, i vi-

dećete da sve što u njemu ima i što mislite da je vaše u stvari nije vaše. Sve je to poteklo od raznih izvora – roditelja, učitelja, sveštenika, političara – drugi su vam to dali. Postoji nešto što je hrišćanski um, zatim muhamedanski, jevrejski um, i nešto što je budistički um – ali ne postoji budistička duša ili hrišćanska duša.

Umovi pripadaju grupi. U vojsci ćete jasno videti da su individuaci prestali da misle. Umesto njih, to radi puk. A to je u manjoj meri isti slučaj kao i sa društvom. Ali duša uvek pripada pojedincu; nju vam niko ne može dati. Ona je u vama: morate je otkriti.

Najveća avantura koja može da se dogodi čoveku je put od uma do neuma, put od ličnosti do individue.

? Kaže se da moć kvari ljude, a da
apsolutna moć kvari u potpunosti. Da li
• se slažete?

Čuvenoj izjavi lorda Ektona sam prišao iz svakog mogućeg ugla, i otkrio sam da svaki put daje novi uvid u stvar. On kaže da moć kvari ljude, a da absolutna moć kvari u potpunosti. Ja ne mislim tako, jer ne vidim da se stvari tako odvijaju. Ali, lord Ekton je govorio iz svog celokupnog životnog iskustva; on sam je bio političar, tako da to što je rekao nije bez osnova.

Pa ipak se usuđujem da se ne složim sa njim, jer smatram da moć svakako kvari ljude, ali samo one koji su tome skloni. On možda ranije nije bio iskvaren, zato što mu se nije pružila prilika, nije imao tu moć. Sama moć ne može da iskvari osobu ako ona tome nije sklona. Dakle, nije moć ta koja će iskvariti osobu; ona samo otkriva kakav je čovek u stvari. Moć ostvaruje ono što je u osobi pre toga postojalo kao potencijal.

Ako se pogledate u ogledalo i vidite ružno lice, hoćete li reći da vas je ogledalo pokvarilo? Jadno ogledalo samo pokazuje odraz. Ako ste ružni, šta ogledalo tu može da uradi?

Čuo sam da je jedna luda žena svako ogledalo na koje bi naišla polomila. Ona je bila ružna, ali je verovala da ogledalo čini nju ružnom. Kad ne bi bilo ogledala, ona ne bi bila ružna. Savršena logika! Na neki način to i ima logike. Kad bi bila sama na svetu – kad ne

bi bilo ogledala, očiju, jer i oči su takođe ogledala – da li mislite da bi ona bila ružna? Kada bi bila jedina osoba na svetu, bez ogledala, bez očiju da se u njima ogleda, bila bi to što jeste, ni lepa ni ružna. Ali bi bila ista. Jedina razlika je što sada može da vidi svoj odraz. Ništa se nije promenilo, samo nema stvari koje pokazuju odraz.

Čini se da je isto i sa čuvenom izjavom lorda Ektona: „Moć kvari“.

Pre bih rekao da moć daje odraz. Ako ste potencijalno spremni da budete iskvareni, moć vam pruža tu šansu. Ako imate apsolutni potencijal za to – kao jedan Adolf Hitler, Staljin, Musolini – kakve veze moć ima sa tim? Moć vam je samo dostupna. Sa njom možete učiniti mnogo šta. Ako ste skloni tome da budete iskvareni, uradićete sve što ste oduvek želeli da uradite ali niste imali moć. Ali ako nemate potencijal da budete iskvareni, onda je nemoguće da će vas moć iskvariti. Vi ćete iskoristiti tu moć, ali ona neće služiti da nekoga iskvari, već će služiti za stvaranje. Ona neće uništavati, već će biti blagoslov za ljude. A ako u sebi imate potencijal da budete blagoslov za ljude, onda će absolutna moć biti apsolutni blagoslov za svet.

Život je čudan. Samo osoba koja ima potencijal da bude iskvarena teži moći. Potencijalno dobra osoba nema tih pretenzija. Volja za moći je potreba iskvarenog bića, jer zna da bez moći neće uspeti da uradi to što želi.

Adolf Hitler je prvo želeo da bude arhitekta, ali sve škole arhitekture su ga odbile jer nije imao potencijala za to. Jedva da je mogao da nacrtava pravu liniju. Želeo je da postane umetnik – ako nije arhitekta, bar da bude umetnik – ali nijedna škola nije htela da ga primi. Pošto ga škola arhitekture nije primila, onda je očigledno da mu za umetnost, a posebno slikanje, treba veći talent, a on ga nije imao uopšte. Razočaran i odbačen sa svih strana, trudio se da postane moćan.

Volja Adolfa Hitlera da bude moćan bila je veoma jaka. Čovek koji nije mogao da postane arhitekta ili slikar postao je toliko moćan da je sudbina celog čovečanstva bila u njegovim rukama. A jedna od prvih stvari koje je uradio nakon što je postao moćan, nakon što je dobio apsolutnu moć, bila je da počne da se bavi crtanjem zgrada – arhitekturom. Napravio je nacrte za mnoge ružne građevine, a vlada je moral da ih izgradi jer, iako nijedan arhitekta nije bio spreman da se složi da su ovi projekti vredni pažnje, pošto ih je na-

crtao Adolf Hitler, nisu mogli biti odbijeni. Odbijanje projekta značilo bi njihovu smrt ili odlazak u zatvor, jer to je jedini jezik koji je on poznavao: „Ili si sa mnom, ili te nema.“ Ali njegovi crteži su dovoljan dokaz da ovaj čovek jednostavno nije imao dovoljno talenta da konstruiše zgrade.

Nakon što je postao moćan, Adolf Hitler je u svoje slobodno vreme slikao; onda su, naravno, svi morali da se dive njegovim slikama. Nijedna nije bila vredna toga da se nazove slika; bile su samo uzalud potrošeno platno i boje, bez ikakvog značenja. I ne samo to, bile su ružne – da ste držali njegovu sliku u spavaćoj sobi, imali biste noćne more.

Moć čini da se ono što imate skriveno u sebi realizuje.

Za čudo, dobre osobe nemaju potrebu da budu moćne, jer dobro može da se pokaže i bez moći. Dobrom moć nije potrebna. Ono ima svoju unutrašnju moć. Zlu je potrebna spoljašnja moć da ga podrži.

Halil Džubran je napisao divnu priču. Ovaj čovek je napisao toliko divnih priča, da izgleda kao da mu nema ravnog u celoj istoriji. Ovo je jedna veoma kratka priča, a u tome je sva Halilova lepota. On ne piše duge priče koje se mogu pretočiti u filmove; njegove priče sastavljene su od samo nekoliko redova, ali dopiru do samih dubina čovekovog bića.

Priča glasi: Bog je stvorio svet i sve ostalo što je potrebno. Pogledao je unaokolo i osetio da nedostaju dve stvari: lepota i ružnoća. Ove dve stvari je poslednje stvorio. Naravno, lepotu je obukao u lepo ruho, a ružnoću je dao ružno odelo. Obe ih je poslao iz raja na zemlju.

Bio je to dug put, i kada su stigle na zemlju bile su umorne i pršnjave, tako da su prvo odlučile da se okupaju. Bilo je to rano ujutru, sunce je tek počelo da izlazi, a one su otišle do jezera, zbacile sa sebe odeću, ostavile je na obali i obe uskočile u vodu. Bila je baš osvežavajuća i hladna, i obe su uživale.

Lepota je otplovila daleko od obale, a kada se okrenula, iznenadila se; ružnoća je nestala. Lepota se vratile na obalu i videla je da je i njena odeća nestala. Tada je shvatila šta se desilo: ružnoća je uzela njenu odeću i pobegla. Priča na kraju kaže da se od tada, ružnoća krije u odelu lepote, a da je lepota primirana da nosi odelo ružnoće. Lepota juri ružnoću, traži je, ali još uvek nije uspela da je nađe.

Ovo je divna priča. Ružnoći je potrebno nešto iza čega će se sakriti, što će joj pomoći da se pretvara – neka lažna maska. Lepota o tome uopšte nije razmišljala; nije joj ni palo na pamet da bi ružnoća mogla da joj ukrade odeću i da pobegne.

Ako u srcu nosite dobrotu, blagoslov, onda nemate potrebu da budete predsednik ili premijer. Nemate vremena za gubljenje na prljave igre u politici. Vi imate mnogo energije – ta energija dolazi sa dobrotom. Stvaraćete muziku, pisati poeziju, prikazivati lepotu u skulpturama od mermera; radićete nešto za šta vam moć nije potrebna. Sve što vam treba vi već imate. To je lepota dobrote, to je unutrašnja moć.

Neka vam ovo bude kristalno jasno: možete biti sigurni da bilo šta čemu je potrebna spoljašnja moć nije dobro. To je nešto što je nemoćno iznutra; i živeće pozajmljeni život.

Čudne stvari se, dakle, dešavaju u životu: loši ljudi zauzmu dobre pozicije, postanu poštovani i slavljeni, ne samo u svom vremenu već i kroz istoriju, koja je puna takvih imena.

U istoriji, imena kao što su Gautama Buda, Mahavira, Lao Ce, Čuang Ce, Li Ce – nećete naći spomenuta ni u fusnotama. S druge strane, Aleksandar Veliki, Džingis-kan, Tamerlejn, Nadirša, Napoleon Bonaparta, Adolf Hitler – zauzimaju mnogo mesta u istoriji. Moramo, u stvari, da napišemo celu istoriju iz početka kako bismo izbrisali sve ove ljude. Čak ni sećanje na njih ne bi trebalo da postoji, jer bi čak i ono moglo da ima loš uticaj na ljude. Bolje čovečanstvo neće dati ovim imenima mesto ni u fusnotama; nema ni potrebe. Oni su napravili košmar; bolje da ih potpuno zaboravimo da nas ne bi pratili kao senke.

Moramo ponovo da otkrijemo ko su bili ljudi koji su živeli na ovom svetu i koji su ga učinili divnim; ljudi koji su delili svoju radost, igru, muziku, svoju ekstazu – ali su živeli anonimno. Ljudi su potpuno zaboravili čak i njihova imena. Oni ni ne znaju koliko je mistika živilo na ovom svetu koji nisu poznati. Razlog zbog koga znate onih nekoliko poznatih imena nije samo taj što su bili misteri – postoje neki veći razlozi. Samo pomislite: da Isus nije bio razapet, da li biste ikada čuli njegovo ime? Dakle nije Isus – po svojim kvalitetima, po svojoj dobroti – postao istorijska figura, već je to postao

zbog raspeća. Gautama Budu ne znate zato što je postao prosvetljen, već zato što je bio sin velikog kralja. Kada se sin tako velikog kralja odrekne svog kraljevstva, naravno da će cela zemlja brujati o njegovom imenu. Opet, ne zato što je religiozan, već zato što se odrekao tolikog kraljevstva – istog onog kraljevstva koje ste vi možda želeti i koje ste sanjali tokom nekoliko života. „Ovaj čovek ima petlju – tek tako se odrekao celog kraljevstva, a da nije ni pogledao iza sebe!“ Zato je postojanje Gautama Bude ostalo zabeleženo u istoriji. Njegovo ime moralo je negde da se spomene, jer je on bio kralj koji se odrekao svog kraljevstva. Da je bio sin siromaha, niko ne bi čuo za njega. Mnogo je onih čije se ime ne zna uopšte. Čak i za vreme njihovog života je samo nekoliko ljudi je moglo da oseti drugačiju vrstu postojanja.

Dobrota ima svoju unutrašnju moć, svoju prednost i blagoslov.

? Možete li reći nešto više o tome šta moć znači u duhovnom smislu? Ne kao deo politike, već kao energija dobrote i samog života?

U duhovnom smislu, moć i sila nisu isto. Moć je nešto što zrači iz vas; njen izvor se nalazi unutra. Sila je brutalna. Ona se meša, gazi slobodu drugih. Ljudi obično ne prave razliku između ove dve reči. Koriste ih maltene kao sinonime.

Ljubav je moć, ali ne i sila. Predsednik ima silu, ali nema moć. Moć nikada ne može da povredi; ona uvek ima isceliteljsku sposobnost. Zasipa vas kao cveće. To je miris koji dopire do vas nečujno, ne praveći ni najmanju buku. Na vama je da odlučite hoćete li je prihvati ili ne. Ona vas ne primorava da je prihvativate.

Moć čini da vaše dostojanstvo ostane netaknuto; u stvari, jača ga. Moć čini da postanete samostalniji, omogućava vam više slobode. Ne postavlja vam nikakve uslove. Sila je potpuno suprotna moći. Ali ove reči su postale sinonimi, i sigurno postoji razlog za to. To je zato što smo tokom života iskusili prelazak moći u silu.

Kada nekoga, na primer, volite, to je moć. Ali onda se venčate, postanete supružnici; to je društveni ugovor, posao. Sada moć ne-

staje, a sila nastupa. I dalje ćete koristiti iste reči, ali njihovo značenje neće biti isto. Isto ćete govoriti: „Volim te“, ali ćete znati da su to prazne reči. Da, nekada je u njima bilo života, nekada su sadržale mnogo šta. Nekada su bile ispunjene sokom – sada je sve presušilo. Sada *morate* da kažete: „Volim te“. To ne dolazi iz srca, već iz glave. Promenilo se mesto. I dalje ćete ljubiti svoju suprugu, ali to će biti samo vežba za usne; iza usana nema nikoga. Vi možete biti kilometrima daleko, možete misliti na svoju sekretaricu. Vaša žena će misliti na nešto drugo, na svog šefa. Sada je moć, to polje energije, koje je zračilo, nestala. Umesto nje došla je sila. Ljubav je nestala; zakon je ušao u život.

Zbog toga što sila zamjenjuje moć, ove reči su postale sinonimi – čak i za lingviste, koji bi trebalo da znaju razliku.

Razlika je jedva primetna. Sila uvek potiče od mača, a mač može da preraste u nuklearno oružje. Moć uvek potiče od ljubavi. Ona može da dosegne duboke misterije, nepoznata prostranstva. Ona, pre svega, može ljubavnicima da otvori vrata ka nečemu transcedentalnom. Može im pomoći da se stope sa univerzumom. U trenucima ljubavi kada se njihove energije spoje, oni su dva tela, ali ne i dve duše. U tim trenucima oni počnu da osećaju pravu usklađenost sa samim postojanjem – sa travom, drvećem, pticama, zvezdama – nečim za šta je samo srce sposobno. To nije pitanje razuma, već iskustva.

U tom smislu je, dakle, moć duhovna. Sila je životinska.

Ljubav je najveće čudo postojanja. Naravno da nema veće moći od ljubavi. Ali ljubav nije sila. Sama reč „sila“ – sam zvuk te reči – odaje utisak da se meštate u nečije postojanje. Nekoga uništavate, pretvarate ga u stvar.

Dakle, zapamtite, moć nikada ne prelazi u silu. Ona postaje sve veća i veća; može postati univerzalna, ali će i dalje ostati moć. Ona je blagoslov. Sila je ružna, nečovečna. Ne dajte da vas zavara činjenica da u rečnicima one imaju isti značenje. Njih nisu pisali prosvetljeni ljudi; inače bi reči imale drugačija značenja, drugačije konotacije, a jezik bi bio pročišćen. Ali nesvesni ljudi i dalje pišu rečnike i knjige iz lingvistike. Oni nikada nisu spoznali moć; oni poznaju samo silu. Zato su njima ove reči sinonimi. Ali za mene su one suprotnosti.

Neka za vas ove reči budu odvojene; neka vas sila nikada ne privuče. Budite moćni – što već i jeste. I proširite je, delite je sa drugima.

IZGUBLJENO-NAĐENO: U POTRAZI ZA OBIČNOŠĆU

Svi žele da budu neobični. Na taj pokušaj nas navodi ego – biti neko poseban, neko jedinstven, neuporediv. Tu je paradoks: što se više trudite da budete neobični, izgledate sve običnije, zato što svi žele da budu neobični. To je tako uobičajena želja. Ako postanete obični, sam pokušaj da postanete obični je neobičan, zato što retko ko želi da bude niko, retko ko želi da bude samo prazan prostor. Ovo je zaista neobično na neki način, zato što to niko ne želi. Kada postanete obični vi ćete postati neobični, i naravno, iznenada ćete otkriti da ste postali jedinstveni a da se niste ni trudili.

Svi su, u stvari, jedinstveni. Ako možete samo na trenutak da prestanete da jurite za ostvarivanjem ciljeva, shvatićete da ste jedinstveni. Vaša jedinstvenost nije nešto što bi trebalo izmisliti, ona je već tu. To je to – postojati znači biti jedinstven. Nema drugog načina postojanja. Svaki list na drvetu je jedinstven, svaki kamenčić na obali je jedinstven, drugaćijeg postojanja nema. Na celom svetu ne možete naći dva ista kamenčića.

Dve potpuno iste stvari ne postoje, tako da nema potrebe da budete „neko“. Budite ono što jeste, i samim tim ste jedinstveni, neuporedivi. Zato kažem da se tu javlja paradoks: oni koji se trude da postanu neobični ne uspeju, a oni koje to ne zanima, ipak to postanu.

Ne dajte da vas reči zbune. Ponoviću: želja da budete neobični je veoma obična, zato što svi to žele. A imati razumevanja za to što ste obični je neobično zato što se retko događa – jedan Buda, Lao Ce ili Isus su imali to razumevanje.

Svi pokušavaju da budu jedinstveni; i svi ti ljudi propadaju, i to u potpunosti. Kako možete biti jedinstveni više od onoga što već jeste? Jedinstvenost je u vama, samo je morate otkriti. Ne treba da je izmislite, ona je skrivena u vama; treba samo da je pustite da se počaže, to je sve. Ne treba da kultivirate tu jedinstvenost. Ona je vaše blago, i vi je nosite sa sobom oduvek. To je samo vaše biće, sama su-

ština vašeg bića. Treba samo da zatvorite oči i pogledate u sebe; treba samo nakratko da zastanete, odmorite se i pogledate.

Ali vi toliko žurite, u nekoj ste ogromnoj žurbi da to postignete, da ćete je izgubiti.

Jedan Lao Ceov veliki učenik, Li Ce, jednom je rekao da je idiot tražio vatru sa svećom u ruci. Li Ce je rekao: „Da je znao šta je vatra, ranije bi skuvao pirinač.“ Ostao je gladan celu noć jer je tražio vatru ali nije mogao da je nađe – a imao je sveću u ruci, jer kako nešto možete tražiti u mraku bez sveće?

Vi ste u potrazi za jedinstvenošću, a ona je u vašim rukama; ako razumete, možete ranije da skuvate pirinač. Ja sam svoj skuvao i znam. Vi ste gladni bez razloga – pirinač je tu, sveća je tu, sveća je vatra. Nema potrebe da uzmete sveću i krenete u potragu. Ako uzmete sveću u ruke i krenete u potragu po celom svetu, nećete naći vatu zato što ne razumete šta je vatra. U suprotnom biste videli da je nosite u ruci.

To se nekada dešava ljudima koji nose naočare. Nose naočare na glavi, a traže ih. Mogu biti u žurbi, a kada su u žurbi tada traže svuda – potpuno zaborave da već nose naočare. Čovek može da se uspaniči. Možda ste imali ovako neka iskustva u životu; zbog same potrage se toliko uspaničite, toliko se zabrinete i uznemirite da više ne vidite jasno, pa i nešto što je ispred vas, ne možete da vidite.

U tome je stvar. Nema potrebe da tragate za jedinstvenošću, vi već jeste jedinstveni. Nema načina da stvari postanu još više jedinstvene. Reči „više jedinstveno“ su absurdne. Jedinstveno je dovoljno. Ne postoji ništa što je „više jedinstveno“. To je kao i reč „krug“. Krugovi postoje; ne postoji ništa što je „više krug“. To je absurdno. Krug je uvek savršen, nema potrebe da bude još „više“.

Ne postoje stepeni „kružnosti“ – krug je krug, manje i više su nepotrebne reči. Jedinstvenost je jedinstvenost, ne može biti ni manja ni veća. Vi ste već jedinstveni. Čovek postane svestan toga tek kad prihvati da je običan, a to je paradoks. Ali ako razumete, tu nema problema, paradoks je tu, lep je, i nema problema. Paradoks nije problem. Izgleda kao problem ako ne razumete; ako razumete, on je divan, misteriozan.

Postanite obični i postaćete neobični; probajte da postanete neobični i ostaćete obični.

? Molim Vas, recite nešto o razlici između običnosti i osrednjosti.

Osrednjost je opšte stanje u kome se čovečanstvo nalazi. To je zaostalost inteligencije. Niko ne želi da vi budete intelligentni, jer što ste intelligentniji, teže vas je iskorišćavati. Svi koji imaju interes od toga, žele da vi budete mediokritet. Takve osobe su kao drvo kome se stalno seče korenje da ne bi moglo da raste. Mediokritet nikada ne spozna lepote plodova, cvetova, mirisa. Ali to je uobičajeno stanje. A da bi mediokritet to i ostao, čudna stvar mora da mu se usadi u um: da je neobičan.

Džordž Gurđijev je imao običaj da priča sledeću priču:

Jednom je živeo pastir koji je bio madjioničar, i koji je imao mnogo ovaca. Da bi ih sprečio da idu u šumu gde mogu da ih pojedu divlje životinje, smislio je strategiju. Hipnotisao je sve ovce, i rekao im je: „Vi niste ovce, vi ste lavovi.“ Nakon tog dana, ovce su počele da se ponačaju kao lavovi. Mediokritet će se pobuniti protiv osrednjosti zato što je ružna. Ali društvo na razne načine daje ljudima osećaj da su „neobični“. Stoga je teško naći jednog čoveka koji, duboko u sebi, ne veruje da je poseban, da je jedino Božje dete. On možda to neće reći, zato što zna šta se događa kada kažete da ste jedino Božje dete. Raspeće je sigurno, a što se vaskrsenja tiče – нико ne zna da li se to stvarno dogodilo ili ne. Zato to čuva za sebe. Ovo mu pomaže da ostane mediokritet. Ako shvati da je mediokritet, samo to razumevanje će uništiti tu njegovu osrednjost. Shvatiti da ste mediokritet je veliki korak ka inteligenciji.

Obična osoba je prirodna osoba. Priroda ne stvara posebne ljude. Ona stvara jedinstvene ljude, ne i posebne. Svako je jedinstven na svoj način.

Visoki bor i mali ružin bokor – ko je veći? Niti se bor hvali da je veći, niti se bokor ruža hvali: „Možda jesi veći, ali gde su ti ruže? Prava uzvišenost je u ružama i mirisu, u cvetovima. Sama visina nije dovoljna da bi bio uzvišeniji.“ Ne, bokor ruža i bor ostaju zajedno bez ikakve svađe, takmičenja, i to zato što oboje razumeju da su deo iste prirode.

Kada govorim o običnosti, mislim na to da odbacite ideju da budete neobični, jer vas ona čini mediokritetima. Biti običan je najneobičnija stvar na svetu. Samo posmatrajte sebe. Veoma vredna i bola prihvatanje činjenice da niste neobični. Onda gledajte šta se dešava kada prihvate ideju da ste obični. Oslobođili ste se velikog tereta. Iznenada se osećate slobodno, prirodno, baš onako kako treba.

Obična osoba je jedinstvena i jednostavna, skromna. Iz te svoje jednostavnosti, skromnosti, jedinstvenosti ona je, u stvari, postala neobična, ali još nije svesna toga.

Ljudi koji su skromni i prosto prihvataju činjenicu da su obični kao i svi drugi – u njihovim očima ćete videti svetlost. Videćete gracioznost u njihovim pokretima. Njih nećete videti da se takmiče, da varaju. Nećete videti da su nekoga izdali. Oni nisu dvolični. Nisu licemeri.

Ako ste obični, zašto biste i bili licemerni? Možete otvoreno da date svoje srce kome želite, zato što se ne pretvarate. Kada počnete da se pretvarate, postajete tajnoviti. Počnete čak odlično da se osećate. Bilo da kažete to ili ne, ali zbog tog licemerja, zbog svih maski glava počinje da vam puca. To je bolest.

A kakva osoba veruje za sebe da je neobična? Ona koja pati od kompleksa niže vrednosti. A da bi to prikrlila, projektuje potpuno suprotnu predstavu. Ali ona zavarava samo sebe, i nikog drugog.

Obična osoba nema potrebu da bude licemerna, da se pretvara. Ona je otvorena; nema potrebu da bude tajnovita. A lepota i leži u otvorenosti, u jednostavnosti.

Svi moraju da pogledaju u sebe. Ali ljudi toliko zavaravaju jedni druge, da polako počinju da zavaravaju sebe. Postanu odlični u zavaravanju. Opasno je biti licemer, jer ćete pre ili kasnije početi da mislite da je to vaše pravo lice.

Tokom decenija mog rada sa ljudima naišao sam na mnogo ljudi, dobro ih upoznao, i uvek me je zbumjivalo to kako su sami sebe zavarivali. Zavaravanje drugih ljudi je razumljivo, ali oni su zavarivali sami sebe. I njih ne možete oslobođiti takve zablude, jer ona je njihovo jedino blago. Oni znaju da se iza te zablude nalazi mrak, praznina, kompleks niže vrednosti. Zato se grčevito drže zablude.

Ovo je problem sa svim mediokritetima. Ne mogu da tolerišu nikoga ko je bolji od njih, jer to razbija njihovu iluziju da su neobični. Ali niko ne može da vam oduzme vašu običnost. To je nešto što nije projekcija, već realnost.

Bokor ruža je običan, kao i bor ili jelen. Zašto bi se bilo koji čovek trudio da bude neobičan? Samo su ljudi izgleda bolesni. Sve što postoji je potpuno obično i radosno, to shvata kao blagoslov, ali čovek je bolestan. Bolest se sastoji od toga da ne može da prihvati sebe onakvim kakav jeste. Želi da bude neko veliki: „Aleksandar Veliki“. Manje od toga nije dovoljno.

Ali čovek zaboravlja šta je Aleksandar uradio. Živeo je samo trideset i tri godine, proveo je ceo život boreći se, osvajajući, ubijajući. Nije imao priliku da živi, nije imao vremena.

Aleksandar je na svom putu u osvajanju Indije sreo velikog mudrača, Diogena. Aleksandar ga je pitao da li ima neku poruku za njega. Diogen je rekao: „Samo jednu: umesto što uzalud trošiš vreme, živi. Ne živiš svoj život, i ne dozvoljavaš drugima da žive. Činiš ogroman zločin prema životu – i to zbog čega? Samo da bi te zvali Aleksandar Veliki? Svi misle na taj način. Sam sebe možeš da zoveš Aleksandar Veliki; niko ti ne brani. Ako hoćeš, možeš i preko grudi da nosiš natpis – Aleksandar Veliki – ali živi. Izgledaćeš kao budala, ali bolje i to nego da budeš budala; bar ćeš imati vremena da živiš, voliš, pevaš, igraš.“

Aleksandar je razumeo poruku. Rekao je: „Shvatam. Kada se vratim, pokušaću to da uradim.“

Diogen mu je odgovorio: „Zapamti, niko se nije vratio sa takvog putovanja, zato što se „ego trip“ nikada ne prekida; on traje i traje. S tobom će biti svršeno pre završetka tvog putovanja.“ To se i desilo – Aleksandar se nije vratio kući. Umro je u povratku. A dok je umirao, setio se Diogenovih reči:

„Ego je taj koji te vodi, i za njega ne postoji kraj. On smišlja još ciljeva, nove ciljeve, više ciljeve.“ Iz dubokog poštovanja prema Diogenu, Aleksandar je rekao ljudima čiji je zadatak bio da polože njegovo telo u grob: „Neka mi ruke vise iz kovčega.“

Njegov glavni ministar je rekao: „Ali to nije u skladu sa tradicijom. Ruke moraju biti u kovčegu. Izgledaće veoma čudno ako budu visile napolju.“

Ali Aleksandar je rekao: „Želim da vire da bi ljudi znali da sam na ovaj svet došao praznih ruku, u njemu sam praznih ruku živeo, i praznih ruku ga i napuštam.“

Prazne ruke Aleksandra Velikog predstavljaju praktično svačije ruke.

Ako želite da vodite autentičan i iskren život, onda samo budite obični. Tada se niko ne može takmičiti sa vama. Vi ste izvan tog takmičenja, koje je destruktivno.

Iznenada shvatate da ste slobodni da živite. Imate vremena da živite. Imate vremena da radite šta god poželite. Možete da se smete, pevate, igrate. Vi ste obična osoba. Pa šta i ako se ceo svet tome smeje? Svi su oni neobični, imaju pravo da se smeju. Vi imate pravo da igrate. Njihov podsmeđ je lažan; vaša igra je prava.

Ali osrednji um nema sposobnost da to shvati. On je stao negde oko trinaeste godine u mentalnom pogledu, ako ne i ranije. Čovek može da ima četrdeset, pedeset, sedamdeset godina – to nije važno, to su fizičke godine. On je stario, ali nije odrastao. Morate uvideti razliku. Svaka životinja stari. Samo čovek može da odraste. A prvi korak ka tome je prihvatanje sopstvene jednostavnosti, skromnosti.

Kako možete biti egoista u tako divnom, neverovatnom, огромном, beskonačnom univerzumu? Kakav to ego možete imati? Vaš ego može biti samo balon od sapunice. Možda će živeti nekoliko sekundi, i krenuti nagore kroz vazduh. Možda ćete čak i na nekoliko sekundi u njegovom odrazu videti dugu, ali to je samo nekoliko sekundi. Tokom ovog beskonačnog i večnog postojanja, svakog trenutka se neki ego rasprši.

Bolje je ne vezivati se za balone od sapunice. Sa njima se možete igrati dok ste u kadi. Možete bušiti te balone, i govoriti sebi: „Ovo je moj ego, i ja ga uništavam.“ Tako da ste, kada izadete iz kade, jedna obična osoba, sveža, skromna, čista.

Želja da vladamo drugima, želja da imamo moć, jedan je od najvećih zločina koje čovek može da počini. Morate biti svesni toga. Zato ja insistiram da budete obični. Lepo je biti običan, govorim vam to iz ličnog iskustva.

Nijedan egoista u celoj istoriji čovečanstva nije rekao da je ego divan, da mu je doneo ushićenje. Svaki egoista je umro isfrustri-

ran, u očajanju, zato što ego ne poznaje granice. Zato ste uvek isfrustrirani.

Iz ličnog iskustva vam mogu reći da biti običan čovek donosi neverovatno ushićenje. Tako se stapate sa postojanjem. Nema nikakvih ograničenja. Stapate se sa zvezdama, sa nebom, sa zemljom. Više niste odvojeni. Ego je taj koji vas odvaja od svega. A osećaj da ste vi i postojanje jedno jeste verovanje, po mom shvatanju.

? Kada bi svi prihvatali svoju običnost, da li bi to rešilo probleme koji dovode do nejednakosti u svetu?

U prošlosti su to bile jedine dve mogućnosti: ili su svi jednak – jednakost svih ljudskih bića – ili su svi nejednaki. Treba razumeti da su ljudi jedinstveni, međusobno neuporedivi. Ljudi se ne mogu međusobno porediti, pa kako onda možete da kažete ko je inferioran a ko superioran? Da li je cvet nevena inferiorniji u odnosu na ružu? Kako možete to da odredite? Oni su jedinstveni u svojoj individualnosti. Postojanje stvara samo jedinstvene ljude; ono ne veruje u kopije. Dakle, ne postoji pitanje jednakosti i nejednakosti. Ovakvo shvatanje saseća problem u korenju.

Postoji jedna grčka priča: neki ludi kralj je imao veoma lepu gostinjsku kuću, u kojoj je bio krevet od zlata. Kada bi gost došao u kuću ne bi mogao da veruje – svi gosti su bili kraljevi takođe – kakva topla dobrodošlica ga je dočekala, uz mnogo poštovanja i počasti: „Ljudi misle da je ovaj čovek lud. A nije.“ Ali uskoro bi otkrili da jeste. Njegovo ludilo se ogledalo u tome što bi gost morao da bude iste dužine kao krevet. Ako bi bio duži, onda bi morali da ga skrate – jedan deo nogu bi mu odsekli. Ako je bio kraći kralj je imao ogromnu spravu koja bi istezala gosta sa obe strane da bi ga dovela do dužine kreveta. Nije bilo važno da li će gost preživeti ili umreti; važna je dužina kreveta! Većina ljudi bi umrla.

Ova ideja da sve ljudi učinimo jednakim, dovodeći ih do iste veličine – po pitanju ekonomski situacije, obrazovanja, ili bilo čega drugog – apsurdna je, zato što onda nejednakost dolazi do izražaja. Nemaju svi ljudi istu lepotu – zato će ih plastična hirurgija učiniti

jednako lepim. Njihova boja kože nije ista – jednog dana će im ubrigati neke pigmente i svi će biti iste boje.

Sve je jedinstveno; dve iste osobe ne postoje; komunizam je, na primer, imao ideju da celo čovečanstvo mora biti jednak. Ljudi ne možete učiniti intelektualno jednakim. Genij za muziku i genij za matematiku su potpuno dve različite stvari. Ako želite da ih izjednačite, moraćete da poništite visine do kojih genij doseže, i da ih svedete na najmanji zajednički imenilac. Komunizam je najveći masakr koji se desio celom čovečanstvu u istoriji.

Ja sam za čovekovu jedinstvenost. Da, svakoj osobi bi trebalo da se da ista šansa da bude to što jeste. Drugim rečima, svakoj osobi treba dati istu šansu da ne bude jednak sa ostalima, već da bude jedinstvena. Treba dati šansu, ali matematičar treba da postane matematičar, a muzičar treba da postane muzičar.

Ipak, nijedno društvo do sada nije dalo slobodu individualnosti. Vi mislite da ste slobodni. Vi samo živate u zabludi. Čovečanstvo će biti slobodno samo onda kada nijedno dete ne bude imalo kompleks niže vrednosti; inače je sloboda samo licemerje. Drugi pokušavaju da od vas naprave marionetu.

Ni roditelji ni učitelji nemaju loše namere. Ja ne sumnjam u njihove namere, ali sumnjam u njihovu inteligenciju. Sumnjam da oni razumeju čovekovu prirodu, njegov razvoj, njegove sposobnosti.

Ako ste čisti iznutra, ako vas osećaj niže vrednosti nije dotakao, koga je onda briga šta ljudi očekuju od vas? Vi nikada niste ispunili ničija očekivanja. Jednostavno ste živeli svoj život u skladu sa svojim uvidom, intuicijom, inteligencijom. Tako i treba da bude. Zdrav čovek neće imati kompleks niže vrednosti.

Druga strana priče je sledeća: ako nemate kompleks niže vrednosti, nikada nećete pokušati da budete superiorni. Nema potrebe da budete superiorni u odnosu na nekoga, da budete dominantni, da vladate nekim, da ga kontrolišete; nikada nećete postati političar. Samo ljudi koji pate od kompleksa niže vrednosti privlači politika. To što ih politika privlači pokazuje koji je njihov problem. Bilo ko koga privlači politika treba odmah da potraži pomoć psihologa. Svi političari su bolesni, bez izuzetka. Da nisu bolesni, ne bili političari.

Osoba koja ne želi da ima moć nad drugima, da se dokazuje – jer za tim nema potrebe! – živa je, diše, radi šta želi; to joj je dovoljno. Ona je ostavila svoj trag, nešto što je samo njeno, a ne tude. I zapamtite, ako je čak i vaš otisak prsta jedinstven na celom svetu, šta je sa vašim bićem? Priroda ne stvara dva ista palca, pogledajte koliko je tu brige! Čak ni greškom dva palca nemaju isti otisak – a miliarde ljudi živi na svetu.

Biće je toliko značajno da je nezamenljivo. Vi ste to što jeste. Uradite ono što osećate da treba da uradite – ne da biste se istakli, već da biste se izrazili.

Pevajte svoje pesme, igrajte svoju igru, s radošću prihvativite ono što je priroda za vas odabrala.

Ako možemo da uništimo kompleks niže vrednosti, ovo će biti veoma jednostavno: učitelji i roditelji treba da paze da se ne nameću bespomoćnoj deci. Za samo dve decenije, nove generacije će biti oslobođene kompleksa niže vrednosti. A sa njim će nestati politika, svi predsednici, i svi premijeri. Njihov odlazak će biti ogromno olakšanje!

Ljudi će izražavati svoju kreativnost. Biće muzičara, igrača, slikara, stolara. Širom sveta će postojati razne vrste kreativnosti. Ali niko se ni sa kim neće takmičiti; samo će davati sve od sebe. To će radovati ljudi. Radost nije u takmičenju, radost nije u tome da budete prvi; radost dolazi samim tim što nešto radite. To nije spoljašnji čin, već unutrašnji. To je moja slika novog čovečanstva. Radićemo, ali taj rad će biti naš život, naša duša. Nije važno šta ćemo raditi.

Setio sam se Abrahama Linkolna. Kada je postao predsednik Amerike, njegov otac je bio obućar. Naravno, egoisti su se osetili uvredenima što je obućarev sin postao predsednik. Oni su bili aristokrati, i mislili su da je njihovo pravo po rođenju da zauzimaju visoke pozicije u vlasti. Obućarev sin? Prvog dana, kada je nakon inauguracije Abraham Linkoln držao svoj govor, jedan čovek je ustao. On je bio jedan veoma bogati aristokrata. Rekao je: „Gospodine Linkoln, ne treba da zaboravite da je vaš otac pravio obuću za moju porodicu.“ I ceo Senat se smejavao; mislili su da su ismejali Abrahama Linkolna.

A Linkoln – on je imao potpuno drugačiji karakter – Linkoln ga je pogledao i rekao: „Gospodine, znam da je moj otac pravio cipele u vašoj kući, vašoj porodici, i da je to radio za mnoge druge, zato što niko ne može da napravi cipele kao on. On je bio stvaralac. Njegove cipele nisu bile samo cipele, on je ugradio svoju dušu u njih. Želim da Vas pitam, da li imate neku primedbu? Zato što i ja sam znam da pravim cipele; ako imate neku primedbu, ja Vam mogu napraviti drugi par cipela. Ali koliko znam, niko se nikada nije žalio na cipele moga oca. On je bio genije, veliki stvaralac, i ja sam ponosan na svog oca!“

Ceo Senat je začutao. Nisu mogli da shvate kakav je to čovek bio Abraham Linkoln. On je nazvao pravljenje cipela umetnošću, kreativnošću. I bio je ponosan zato što je njegov otac tako dobro radio svoj posao da se niko nikada nije žalio. Pa čak i pošto je postao predsednik Amerike, bio je spreman da napravi drugi par cipela ako bi se neko požalio. Čovek je izgledao smešno. Linkoln je insistirao: „Govorite! Zašto ste učutali? Hteli ste da od mene napravite budalu, a sada, pogledajte oko sebe: napravili ste budalu od sebe.“

Nije važno čime se bavite. Važno je kako to radite – svojevoljno, sa svojom vizijom, s ljubavlju. I tada se sve što dotaknete pretvara u zlato.

SAVEST NASUPROT SVESTI

Spoznati slobodu koju sa sobom nosi odgovornost

Uopšte nema potrebe da se savest razvija. Svest je ono što nama treba, a ne savest. Savest je nešto lažno. Savest u vama stvara društvo, i ona predstavlja suptilan metod ropstva. Društvo vas uči šta je ispravno a šta pogrešno. Društvo počne da uči dete takvim stvarima čak i pre nego što ono postane svesno, pre nego što ono samo može da odluci šta je ispravno a šta nije, pre nego što shvati šta mu se dešava. Mi decu uslovjavamo u skladu sa svojim idejama – a sve te ideje roditelja, sveštenika, učitelja, političara, svećaca – sve te ideje se izmešaju i postanu „savest“ deteta.

Zbog ove savesti dete nikada neće moći da razvije svest. Savest je veštačka zamena za svest, a ako ste zadovoljni nečim što je lažno, nikada nećete razmišljati o pravoj stvari.

To je obmana; način na koji mi vaspitavamo decu je jedna velika, ružna prevara, to je na neki način nasilje protiv čovečanstva. Zato milioni ljudi žive bez ikakve svesti o bilo čemu. Pre nego što su uspeli da razviju svest, dali smo im lažne igračke da se igraju sa njima. Ceo svoj život oni misle da je to sve što im je potrebno kako bi dobro žive li. Ceo svoj život oni veruju da će biti nagrađeni ako budu slušali svoju savest, a da će biti kažnjeni ako je ne slušaju. Biće kažnjeni i nagrađeni, i spolja i iznutra. Kad god uradite nešto što vaša savest misli da je pogrešno, javi vam se osećaj krivice. Patite, osećate bol iznutra; uplašeni ste, tresete se, zabrinuti ste. Plašite se da ste možda izgubili mogućnost da odete u raj, da ćete možda završiti u paklu, a sveci su tako maštovito opisali radosti raja i patnje pakla!

Ovo je savest. Savest je veštačka, proizvoljna. Umesto da vas čini inteligentnim, ona vam daje utvrđena pravila ponašanja: „Uradi ovo, nemoj da uradiš ono!“

Onog dana kada čovečanstvo odbaci ovu glupost sa savešću i počne da pomaže deci da razvijaju svest, to će biti pravi rođendan čovečanstva, novog ljudskog bića, nove Zemlje. Tada ćemo pomagati deci da postanu intelligentnija, tako da kada se pojavi neki problem dete će moći da se suoči sa njim, da odgovori izazovu.

I zapamtite, inteligencija nema veze sa razmišljanjem. Vi, u stvari, mnogo razmišljate. Pitanje je kako zaustaviti razmišljanje i direktno sagledati svaku situaciju u kojoj se nađemo. Ako nema razmišljanja, nema prepreke, nema prašine u očima; možete jasno da vidite.

Kada se sve jasno vidi, ne javljaju se mogućnosti „dobrog“ i „lošeg“. Ovu jasnoću prati bezgranična svest. Vi jednostavno radite ono što je dobro, a uopšte se ne trudite. Osoba koja je svesna, pažljiva, to radi bez ikakvog napora. Ona ne može da zamisli ništa što je loše, zlo. Celokupna svest vas naprosto vodi ka dobrom.

Vizija onog što je dobro nije deo uma. Ali ako poznajete samo um, onda ne vidite jasno. Stotine misli vam se stalno motaju po glavi; to je špic koji traje dvadesetčetiri sata dnevno; misli se nago-milavaju, oblaci se kreću tako brzo da vi ostajete sakriveni iza njih. Skoro ste oslepeli. Misli su potpuno zamaglike vašu unutrašnju osetljivost.

Um vas ne može naučiti šta je dobro, a šta loše. Morate zavisiti od drugih. Ova zavisnost je potpuno prirodna jer je um zavisna pojava; on zavisi od drugih; njegovo celokupno znanje je pozajmljeno. Njemu je u svakoj situaciji potreban neko da ga vodi.

Celog života vas neko vodi. Roditelji vam od samog početka govore šta je dobro, a šta nije. Onda dolaze učitelji, sveštenici, komšije – a ni oni ne znaju, i oni su to pozajmili od drugih. To pozajmljivanje traje već vekovima, iz generacije u generaciju. Nova generacija nasledi svaku bolest. Svaka nova generacija je samo replika starije generacije – njen odraz, njena senka, koja nema svoju originalnost.

Zbog toga vam je potreban Bog, najviši vodič. Ne možete zavisiti od roditelja, jer kad odrastete počnete da uvidate njihove greške, laži. Vidite da njihov savet nije savršen; da su oni ljudska bića koja greše. A malo dete veruje da su njegovi roditelji bezgrešni. Ni-su oni krivi, to je dečija nevinost; ono veruje ocu i majci, koji ga vole. Ali dok ide ka zrelosti, dete polako shvata da nije sve što ovi ljudi kažu nužno i istinito. Duboko u sebi se ne slažete sa tim. Duboko u vama postoji sumnja.

I duboko u sebi shvatite da nešto može biti dobro u jednoj situaciji, i da isto to može biti loše u drugoj situaciji. Ponekad čak i otrov može biti lek, a lek može biti otrov – morate shvatiti svaku promenu kretanja života.

Dakle, razmišljanje ne može odrediti vaše postupke. To nije pitanje logičkog zaključivanja, već bezgraničnog uma. Potreban vam je um pročišćen od misli. Drugim rečima, potrebna vam je samo čista tišina, da možete stvari da sagledate direktno. I iz te jasnoće će izbor izaći sam; vi ništa ne birate. Samo ćete se ponašati kao Buda. Vaši postupci će imati lepotu, istinu, imaće u sebi nešto božansko. Neće biti potrebe da birate.

Potrebno vam je da vas neko vodi, jer ne znate da imate vodič skriven u sebi. Morate naći taj unutrašnji vodič, i to je ono što ja zovem vašim svedokom, vašim unutrašnjim budom. Morate probuditi tog Budu u sebi, i život će vam biti ispunjen blagoslovima. Život će vam biti ispunjen dobrim, božanskim, i više nego što možete da zamislite.

To je kao svetlost. Soba vam je u mraku, samo unesite svetlosti. Čak i mala sveća će biti dovoljna, i tama nestaje. A jednom kada

imate sveću, znate gde su vrata. Ne morate da razmišljate: „Gde li su vrata?“ Samo slepi ljudi razmišljaju o tome gde su vrata. Ljudi koji vide, još i kada je svetlost tu, ne razmišljaju. Da li ste ikada pomisili: „Gde li su vrata?“ Samo ste ustali i izašli. Ni ne razmišljate gde su vrata. Ne tražite vrata pipajući, niti udarate glavom u zid. Napravio ih vidite, i ni ne razmišljte o njima. Samo izadete.

Situacija je potpuno ista kada ste izvan uma. Kada na nebuh ne ma oblaka i sunce sija, ne morate da razmišljate: „Gde je sunce?“ Kada oblaci zaklanjavaju sunce, onda morate da razmišljate gde je.

Vaše biće sakrivaju misli, emocije, osećanja, a svi oni su proizvod uma. Samo ih sklonite sa strane, i šta god da uradite – dobro je; tada ne poštujete neke svete knjige, niti ispunjavate nečije zapovesti, niti slušate nekog duhovnog vođu. Sami sebi postajete vodič kroz život. To je dostojanstven čovek, onaj koji je sam sebi vodič kroz život. To vas pretvara u lava, čini da više ne budete ovčica kojoj će uvek trebati neko da je zaštiti.

Ali ovo je problem skoro celog čovečanstva. Drugi su vas programirali kako da nešto ocenite kao dobro ili loše.

Istina se može javiti samo u vama. Niko drugi vam je ne može dati. A sa istinom dolazi lepota, uz koju ide dobro. Ovo je izvorno trojstvo istinski religioznog čoveka: istina, lepota, dobro. Ove tri stvari ćete iskusiti kada uđete u svoje subjektivno, kada istražite dubine svog bića.

Vi ste živeli u predsoblju svog bića; nikada niste ušli unutra. Kada jednom uđete unutra, naći ćete svog Budu, svoju svest, svoju bezgraničnu svest. Onda nećete morati da odlučujete šta je ispravno a šta nije. Ta bezgranična svest će vas bez imalo napora voditi ka dobrom. To je lako.

Ne treba vam niko da vam kaže šta je dobro, a šta je loše. Potrebno je samo da se vaša unutrašnja svest, koja vam omogućava da vidite stvari onakvim kakve jesu, probudi. Onda se više neće postavljati pitanje izbora.

Niko svesno ne bira nešto što je loše. To se događa nesvesno, tamo u vama je ta koja bira zlo. Svest donosi svetlost celom vašem biću; postajete ispunjeni svetlošću. Ne možete uraditi ništa što bi povredilo druge. Ne možete uraditi ništa što bi naškodilo vašem te-

lu. Odjednom postanete svesni da ste vi i univerzum jedno. Tako vaši postupci postanu dobri, lepi, milostivi; vaše reči postanu poetične, a tišina tako duboka, tako blažena, da vaše blaženstvo počinje da ispunjava i druge.

Ovo blaženstvo koje ispunjava jedini je pravi znak da se čovek probudio. Samo prisustvo te osobe je dovoljno da osetite kako je sa druge strane.

Ali to ne zavisi ni od koga drugog, osim od vaše svesti. Jednom kada postanete svesni onoga što nosite u sebi, postaćete svesni da ta svest pulsira, da igra. U drveću, rekama, planinama, okeanima, u očima drugih ljudi, u njihovim srcima, to je ista pesma, isti ples, i vi u njemu učestvujete. Dobro je što učestvujete. Da ne učestvujete, ne bi valjalo.

DOBRO I ZLO: NAUČITE DA ŽIVITE PO SVOJIM ZAPOVESTIMA

Svaka religija je smislila svoje zapovesti – čudne, neprirodne – iz straha, ili iz pohlepe, ali oni su stvorili ovo jadno čovečanstvo koje vidite.

Čak i najbogatiji čovek je siromašan, zato što nema slobodu da se ponaša u skladu sa svojom svešću. On mora da se ponaša u skladu sa principima koje mu je neko drugi nametnuo, a ne zna ni da li je taj neko prevarant, lažov ili samo pesnik, sanjalica. Nema nikakvih dokaza, jer mnogi ljudi su tvrdili da su reinkarnacije Boga, da su Božji izaslanici, proroci, a svi su donosili različite poruke. Ili je Bog lud, ili su ovi ljudi prosti lagali. Najverovatnije je da su oni lagali.

Ako ste prorok, mesija, proradi vam ego, javi se divno osećanje – da ste neko ko je poseban, a ne samo običan čovek. Tada možete da vladate. Ovo je druga vrsta politike. Gde god se vlada, tu je politika.

Političar vlada uz pomoć fizičke sile – uz pomoć vojske, naoružanja, nuklearnog oružja. Religiozni proroci, mesije, spasioci vladaju preko duhovnog. Njihova vladavina je opasnija, jer su oni gora vrsta političara. Oni vladaju vašim životom ne samo spolja, već i iznutra. Preuzeli su vaše unutrašnje biće, postali su vaš moral, vaša savest. Iz-

nutra oni vama vladaju, govoreći vam šta je ispravno, a šta nije. Morate ih slušati, inače će vam se javiti osećaj krivice, a krivica je jedna od najgorih duhovnih bolesti. Ako počnete da ih slušate, počnjete da se osećate neprirodno, neurotično, perverzno, zato što ne slušate svoju prirodu. Ako slušate svoju prirodu, onda ne slušate svog proroka i svoje spasioce. Idete protiv savesti koju su vam usadili.

Sve religije su odredile situacije u kojima ne možemo da se opustimo, da uživamo, da živimo u potpunosti. Moj predlog je da oslobođimo čovečanstvo ovih starih sujeverja koja su bila na vlasti, i koja su neverovatno izobličila ljudsku prirodu. Ovo naše čovečanstvo je rezultat. Kažete da se po plodovima drvo poznaje. Ako je to tačno – a jeste – onda bi se o svim vašim prethodnim prorocima, spasiocima, Bogu, đavolu trebalo suditi na osnovu trenutnog stanja čovečanstva.

A ovo čovečanstvo je poludelo – puno je patnje, jada, besa, mržnje. Ako je ovo rezultat svih vaših religija, svih vaših voda – bilo političkih, bilo verskih – onda je bolje pustiti i Boga i đavola da umru. Kada Bog i đavo odu, političke i verske vođe neće imati nikakvu podršku; oni će biti sledeći koji će otići.

Ja želim da se ljudi oslobole politike, religije, da svaki pojedinač bude sloboden u svakom pogledu, i da ga vodi njegov unutrašnji glas, njegova svest. To će biti predivan svet, prava revolucija.

? Kažete da nam savest nije potrebna. Kako onda čovek može da razvije unutrašnje smernice koje će mu pomoći da doneše prave odluke u životu?

Savest je fotografска ploča, a svest je ogledalo. Obe odražavaju stvarnost, s tim što se odraz ne zadržava u ogledalu. Ono ostaje prazno, i stoga može da odražava nove situacije. Ako je jutro, ono pokazuje odraz jutra. Ako je veče, pokazuje odraz večeri. Fotografска ploča prikazuje odraz stvarnosti koja je prošla; ako ste je osvetlili ujutru, na fotografiji će ostati zabeleženo jutro koje nikada neće postati veče.

Nema potrebe razvijati savest. Savest treba odbaciti, a razvijati svest. Odbacite sve ono čemu su vas drugi učili, i počnite sami da živite, istražujući i ispitujući. Da, biće teško u početku zato što nećete

imati nikakvu mapu. Savest je ta koja ima mapu. Moraćete da se krećete bez mape, da idete u neistražene predele, bez ikakvih smernica. Kukavice ne mogu da idu bez smernica; one ne mogu da ne koriste mape. A kada koristite mape i smernice, vi zapravo ne ulazite na novu teritoriju, ne zalazite u novu oblast – već se samo vrtite u krug. Krećete se po poznatoj teritoriji; nikada ne skačete u nepoznato. Samo hrabrost može da odbaci savest.

Savest predstavlja celokupno znanje koje ste nagomilali, a imati svest znači biti prazan, potpuno prazan, kretati se kroz život sa tom prazninom, gledati kroz nju i delati iz te praznine – tek tada su vaši postupci milostivi i tek tada sve što radite postaje ispravno. Ne radi se o tome da li je nešto ispravno ili pogrešno, jer nešto što je ispravno danas može biti pogrešno sutra. A pozajmljeno znanje nije nikada od pomoći.

Homer i Bili Bob su kopali jarak po užarenom suncu Misisipija. Videvši kako njihov gazda sedi u bladovini iznad njih, Homer je spustio svoj ašov, i rekao: „Kako to da on gore sedi, a mi smo ovde dole?“

„Nemam pojma“, rekao je Bili Bob.

Homer je otisao do gazde i pitao ga: „Kako si ti gazda ovde gore, a mi dole radimo?“

Gazda mu je odgovorio: „Zato što sam ja pametan.“

„Šta je to pametan?“, pitao je Homer.

„Vidi“, rekao je gazda i stavio ruku na drvo. „Pokazaću ti. Pokušaj da udariš moju ruku.“

Homer je zamahnuo rukom najjače što je mogao. Kako je zamahnuo, tako je gazda sklonio svoju ruku, i Homer je udario u drvo.

„Aaaaauuuu!!!“, zavapio je.

Gazda je mirno rekao: „Sada si i ti pametan.“

Homer se vratio u jarak. Bili Bob ga je pitao šta se desilo i Homer mu je rekao: „Sada sam pametan.“

Bili Bob je pitao: „A šta znači to, pametan?“

„Pokazaću ti“, rekao je Homer.

Pogledao je unaokolo, i pošto nije video nijedno drvo, stavio je ruku na svoje lice. „Hajde“, rekao je, „pokušaj da udariš moju ruku...“

To se dešava sa vašim tzv. znanjem, sa vašom savešću – situacija se promenila, nigde nema drveta, ali vi imate već utvrđenu rutinu i ne možete da uradite ništa drugo. Vi samo ponavljate rutinu, a život nema obavezu da se uskladije sa tom rutinom. Vi morate da se uskladite prema životu.

Mističi su oduvek znali da život ne prati nikakvu logiku, da je u osnovi izvan logike, da ne prati razum, i da je u suštini iracionalan. Savest je proizvoljna, izveštačena. Pruža vam utvrđene šablone, utvrđeni geštalt, a život se menja. Život je veoma nesiguran, ide u cikcak. Nećete biti u stanju da istinski živite svoj život ako niste svesni; vaš život će biti samo pretvaranje, lažna pojava. Uvek ćete propuštati voz.

A to propuštanje prilike čini čoveka nesrećnim. Zamislite samo sebe kako propuštate voz – jurite na stanicu, ali svaki put kad stignete do voza on napušta peron. To se dešava osobi koja živi po pravilima savesti – nikada ne uhvati voz. Ne može! Ona ima utvrđeni geštalt, a život teče. Ona u sebi nosi nešto poput stene, a život više nalikuje vodi.

Budite svesni. Ne pitajte kako se razvija svest. Mi ovde pokušavamo da uradimo upravo suprotno: uništavamo savest – hrišćansku, hindu, muhamedansku, džainsku – uništavamo svaku vrstu savesti. Savest dolazi u svim oblicima i veličinama.

Svest ne može biti ni hrišćanska, ni hindu, ni muhamedanska, ona je prosti svest. Savest razdvaja ljude, svest ih ujedinjuje.

Zašto morate stalno da nosite vodič sa sobom? Svest je dovoljna! Kad god se javi neka potreba, vaša svest će odgovoriti. Imate ogledalo, ono će da pokaže odraz onoga što se dešava, i odgovor će se spontano javiti.

Dok sam studirao, moji profesori su bili veoma zabrinuti za mene. Voleli su me, i bili su zabrinuti zato što nisam spremao ispite. Čak su se plašili i da bih mogao da odgovorim na takav način da ispitivač ne bi mogao da razume što sam htio da kažem. Moj stari

profesor, Dr S. K. Saksena, imao je običaj da dolazi rano ujutru da me probudi da bih mogao da učim. Seo bi u moju sobu, i rekao: „Pripremi se malo.“ Onda bi me odveo do sale za ispit, jer je brinuo da možda neću ni otići.

Kada sam došao do poslednjeg usmenog ispita, plašio se da će možda reći nešto što može uvrediti ispitivača. On je takođe trebalo da prisustvuje ispitu, jer je bio upravnik katedre. Iznova i iznova me je upozoravao: „Samo se drži pitanja! Šta god da te pita, samo odgovori na to. Ne idi u dubinu – daj jednostavan odgovor, odgovor kakav bi knjiga dala. Ja će biti tamo, i ako vidim da skrećeš sa teme, gurnuću te nogom ispod stola. Onda se vrati na temu i drži se pitanja.“

Problem se javio već kod prvog pitanja. Profesor koji je došao kao ispitivač me je pitao: „Koja je razlika između indijske i zapadne filozofije?“ Dr Saksena se zabrinuo, jer je znao da je dosta da čujem reči „indijska“ i „zapadna“ da bih počeo, što je bilo istina. „Šta podrazumevate pod indijska? Može li filozofija biti i indijska i zapadna? Ako nauka nije ni indijska ni zapadna, zašto bi to filozofija bila?“, rekao sam.

Profesor Saksena je počeo da me gurka nogom, a ja sam mu rekao: „Nemojte to da radite! Ne mešajte se. Ovo je između mene i njega; vi ne treba ništa da mi nagovještavate.“

Sada se ispitivač našao na mukama – šta da radi? Šta god da me pita, odgovorio bih mu pitanjem. Izgubio se jer je znao već spremljene odgovore. Rekao sam mu: „Izgleda da ne znate kako da odgovorite. Vidite, to je sasvim jednostavan predlog da se filozofija zove filozofija, i kakve ona ima veze sa Istokom i Zapadom? Recite nešto!“ Ali on je imao utvrđeni geštalt: jedno mora biti indijsko, nešto drugo zapadno, i sve se mora deliti na ovo ili ono – tu postoji mnogo prideva. Ne možemo da mislimo da je ova zemlja samo jedna. Ne možemo da mislimo da je čovečanstvo samo jedno. Šta je indijsko u vezi sa Budom, a šta jevrejsko u vezi sa Hristom? Baš ništa. Probao sam i Isusa i Budu, i imaju isti ukus. Ali pozajmljeno znanje je uvek fiksno određeno, i kad god odgovor potiče od već utvrđene ideje on nije potpun. To nije pravi odgovor na realno stanje.

Nema, dakle, potrebe da razvijate savest da bi vas vodila, nema potrebe da imate bilo kakav vodič! Sve što vam treba jeste inteligen-

cija, pažnja, svest, tako da možete da odgovorite u svakoj situaciji u kojoj se nadete. Život donosi izazove, a vi unosite svest u te izazove.

Uz pomoć meditacije možete odbaciti savest i krenuti ka svesti. A čudo koje se dogodi ako uspete da odbacite savest je da se svest sama probudi, zato što ona predstavlja prirodno stanje. Sa svešću ste rođeni, samo što se savest kao kora obmotala oko nje, i prekinula je njen tok. Savest je postala stena koja blokira mali izvor svesti. Sklonite stenu i voda će poteći. A kada taj potok poteče, život će vam krenuti u potpuno drugom pravcu, u pravcu koji ranije niste mogli da zamislite da postoji, o kom niste mogli ni da sanjate. Sve dolazi u skladu sa postojanjem. A biti u harmoniji sa postojanjem znači biti ispravan – pogrešno je ako niste u harmoniji sa postojanjem.

Dakle, savest kao takva je osnovni uzrok svega što je pogrešno, zato što vam ne dozvoljava da budete u harmoniji sa postojanjem. Svest je uvek ispravna, kao što savest uvek greši.

? Šta ćemo sa kriminalcima? Čini se kao da većina njih nema ni savest ni svest.

- Ponekad je potrebno da pravni sistem pokuša da spreči ljude da nanose zlo drugima, zar ne?

Nijedno ljudsko biće nije rođeno kao kriminalac; svako dete je rođeno mudro, nevino. Sigurno su određeni odgoj, tip društva, vaspitanje doveli ljude dотле da postanu kriminalci.

Jednom kada siromaštvo nestane, nestane i 50% kriminala, a sa njim i 50% sudija, isto toliko sudova, kriminalističkih službi i zakona – samo ako siromaštvo nestane.

Drugo, nauka je sada sigurna da su sklonosti ka kriminalu nasledne. Onda se bespotrebno kažnjava osoba kojoj je potrebno saosećanje, a ne kazna.

U nekim aboridžinskim društвима, na primer, silovanje ne postoji zato što deca, kada postanu svesna svoje seksualne energije i naleta senzualnosti, više ne moraju da žive sa roditeljima. U selu postoji jedna sala; svi mladi mogu tu da žive. Tu dolaze u kontakt sa različitim devojkama i momcima; imaju potpunu seksualnu slo-

bodu, pod jednim uslovom – koji je veoma značajan – sa momkom ili devojkom mogu biti samo nekoliko dana; onda moraju da menjaju partnera.

To svima daje šansu da iskuse sve ostale, i pruža priliku da se odbaci ljubomora. Nema ljubomore zato što tvoja devojka sada izlazi sa nekim drugim. Nema stalnih veza; samo nekoliko dana možete biti zajedno, onda nastavljate dalje, menjate partnera. Kada dodu u godine za brak, imaju toliko iskustva sa svakom devojkom i svakim momkom iz plemena, da mogu da izaberu odgovarajućeg partnera; onog sa kojim su izgradili najharmoničniju vezu. Začudo, u ovako slobodnom društvu nema silovanja, ni razvoda. Oni su pronašli pravu osobu, jer im je pružena prilika. Njihova ljubav i harmonija rastu iz dana u dan.

Kada im je pilula dostupna, muškarci i žene mogu da eksperimentišu dok ne nađu osobu sa kojom će zaista želeti da budu zauvezek. Ne moraju da jure u crkvу, mogu da sačekaju. Tokom godinu ili dve dana mogu da vide kako će se slagati; da li će njihov odnos postati dublji i bogatiji, ili će vremenom bledeti. Pre nego što odlučite ko će vam biti životni saputnik, ovo izgleda logično – da eksperimentišete, i iskusite što je moguće više ljudi. Preljuba će nestati, silovanje će nestati.

Nauka će otkriti, kao što je do sada neke otkrila, da neke vrste kriminala čovek počini zbog bioloških zakona; nasledio je tu težnju da počini zločin. Tada mu je potrebna hospitalizacija, medicinska nega; ili, ako nešto nije u redu sa njegovim umom, treba da ode kod psihijatra. Ali ne treba takvu osobu da zovemo kriminalcem, niti da je kažnjavamo.

Svaka kazna je po sebi zločin. I to samo zato što nismo uspeli da nademo uzroke, ili nismo imali volje da ih otkrijemo, jer bi bavljenje uzrocima dovelo do promene cele društvene strukture, a mi nismo spremni za takvu revoluciju.

Pobunjenik je spreman na revoluciju u svakoj sferi života. Ako nepravda nestane, neće biti ni pravde.

Veoma je teško zamisliti čovečanstvo koje živi bez ljubomore, besa, takmičenja, bez želje da poseduje moć, ali sve je to moguće. Nikada nismo razmišljali kako da uklonimo uzroke svega toga.

Zašto ljudi žele moć? Zato što se ne poštuje bilo šta što rade. Zato što obućar ne dobija isto poštovanje kao predsednik države. Čovek, u stvari može biti bolji obućar nego predsednik. Treba poštovati kvalitet; ako je obućar dobar u svom poslu, njega ne treba da zanima da postane predsednik. Njegova umetnost i veština će mu doneti dostojanstvo i poštovanje ljudi.

Kada svako postane poštovan zbog onoga što jeste, kada svaka profesija postane poštovana, koja god bila, tada će kriminal i nepravda biti sasečeni u korenu.

Kada novac više ne bude sredstvo plaćanja, niko neće moći da postane ni bogatiji ni siromašniji.

Pobunjenik će doći do same srži svakog problema u životu. On neće potisnuti simptome, već će uništiti uzrok. Ako se unište svi uzroci nepravde, pravda se može uspostaviti prvi put.

Svi trenutno živimo u nepravednim uslovima, i to nepravednim na više načina. A da bi se ta nepravda održala, imamo vojsku, policiju, čuvare, sudove i sudije. Ove profesije su potpuno beskorisne! Ove ljude bi trebalo naučiti nekom zanatu – mogli bi da postanu obućari, šnajderi, stolari. Ako nemaju neku posebnu veštinu, onda mogu da rade posao koji to od njih ne zahteva – mogli bi bar da prenose cigle, učestvuju u izgradnji kuća i puteva. Sve te sudije i pravni eksperti bi, u najmanju ruku, mogli da postanu baštovani.

Ali ceo taj pravni establišment je tu da zaštitи nepravde koje postoje, kao i moćne ljude kojima odgovara da se nepravde nastave.

Svet iz moje vizije, svet novog čovečanstva, uništiće sve uzroke. Sklonost ka mnogim zločinima – ubistvu, silovanju, čak i krađi – može biti nasledna. Možda bi trebalo da vam se promeni telesna hemija, da vam se hormoni preprave. Nekoliko zločina je počinjeno zbog lošeg psihičkog stanja; potrebno je dobro pročišćavanje mozga i razbistravanje pogleda. Ništa od ovoga ne bi trebalo smatrati kaznom. Ako neko boluje od tuberkuloze, pošaljete ga u bolnicu, a ne u zatvor; biti u bolnici nije zločin. Kada ozdravite i vratite se u društvo, vaše dostojanstvo nije narušeno.

Staro čovečanstvo se nije dotaklo mnogih problema. Izbegavali su ih, odlagali su njihovo rešavanje. To je bilo iz straha da bi oni mogli da otkriju da su bogati ljudi bili uzročnici kriminala, da su

sveštenici učestvovali u seksualnim deliktima, seksualnim perverzijama. O takvim stvarima se nikada nije govorilo.

Čovečanstvo budućnosti će uništiti svaki uzrok nepravde. Ako se nešto dogodi kao posledica nasleđa, to će se rešiti promenom hormona, telesne hemije, psihološkog stanja. Ako nešto potiče iz uma, može se popraviti. Uz pomoć nauke, psihologije, psihanalize i psihijatrije pobunjenički duh će biti u stanju da uništi svaku nepravdu, kakva god nepravda bila u pitanju.

? Deluje malo nerealno nadati se da će sve to da se desi u skorijoj budućnosti. Kakve
● promene možemo uneti u pravni sistem u međuvremenu?

Želeo bih da raščistim jednu stvar – to što čovek može da se ponaša na pogrešan način, to ne znači da osoba postaje loša. Postupak je mala stvar. Osoba je izuzetna realnost. Postupak je već deo prošlosti: osoba ima čistu budućnost pred sobom. Ako sakrije svoj postupak, čovek kvari svoju budućnost, zato što će uvek iznova osećati krivicu zbog toga što je uradio. Ako prizna što je uradio i ako je spreman da prihvati odgovarajuću kaznu, pročistiće se u potpunosti. Njegova budućnost će biti čista.

Ako prizna na sudu, čovek bi trebalo da dobije najblažu kaznu. A ja bih zamolio sud da razume da nijednom kriminalcu nije potrebna kazna; svim kriminalcima je potrebno lečenje.

Kriminalci su vekovima bili kažnjavani i vi tu ništa niste mogli da promenite. Broj kriminalaca raste; samim tim se povećava i broj sudova, advokata. To je nepotreban teret. A što se kriminalaca tiče – čak i kada ih zatvorite, činite nešto iracionalno, jer provesti pet ili deset godina u zatvoru znači živeti na fakultetu kriminologije, gde se nalaze svi majstori kriminala. Tamo može više da se nauči, a ono što se sigurno nauči od svih velikih kriminalaca jeste da nije protivzakonito počiniti zločin, već je protivzakonito biti uhvaćen. Dakle, sve što treba da uradite je da ne budete uhvaćeni; morate biti pametniji, lukaviji. Zločin nije problem. Problem je biti uhvaćen.

Dakle, svako ko je bio u zatvoru, izade kao još veći kriminalac. Kada je otisao u zatvor, možda je bio samo amater – zato je bio tako lako uhvaćen. Kada izade, izade kao profesionalac, ekspert. Sada će biti teško uhvatiti ga.

Smatram da nije u redu ono što su sudovi radili do sada. Sa psihom kriminalaca nešto nije u redu. Njima je potrebno psihijatrijsko lečenje. Umesto što se grade zatvori, bolje da se otvaraju mesta gde im se može pružiti psihijatrijsko lečenje, gde mogu da meditiraju, uče, postanu pametniji, gde će ih poštovati kao ljudska bića. Ne računaju se njihovi postupci; važno je njihovo biće.

- ?** Možete li reći nešto više o tome kako možemo da pospešimo sopstveni razvoj
● svesti da ne bi došlo do toga da svojim postupcima povredimo sebe ili druge?

Sve poseduje energiju – strah, bes, ljubomora, mržnja. Niste ni svesni koliko vas ove stvari iscrpljuju. Energija vam curi na sve strane. Na ovaj način ćete, pre ili kasnije, bankrotirati. Većina ljudi, u stvari, bankrotira do svoje tridesete godine. Posle toga nema ničega; postoji samo posmrtni život, i razvlačenje do groba.

Morate se suočiti sa svojim strahom. Uradite to isto sa besom, ljubomorom, mržnjom. Najvažnije je da zapamtite sledeće: ako osetite bilo šta – strah, bes, mržnju – samo posmatrajte kako se razvijaju, bez ikakvog osuđivanja, i oni će nestati, ostavljajući za sobom ogromnu količinu energije koju možete iskoristiti na kreativan način. *Moraćete* da je iskoristite; više nigde ne curi pa ćete biti preplavljeni energijom. Ali kada posmatrate ljubav, saosećanje, nežnost, skromnost, ti osećaji neće nestati. I oni takođe poseduju ogromnu energiju, ali što ih više posmatrate, oni će postati jači; preplaviće vas.

Ovo je, dakle, kriterijum za određivanje šta je ispravno a šta nije. Ako nešto posmatramo, i to nestane, ostavljajući za sobom svu svoju energiju, znači da je loše.

Ja vam ne nudim već spremne izjave: „Ovo je loše a ovo je ispravno, ovo morate da uradite, ovo ne morate.“ Ja vam ne nudim

deset zapovesti. Ja vam nudim tajnu duhovnog života: posmatrajte, budite svesni. Ako to što posmatrate nestane i ostavi za sobom ogromnu količinu energije, znači da je loše. Ako tokom vašeg posmatranja pojavi postane još veća, ljubav postane ogromna poput Himalaja, znači da je to dobro za kojim ste tragali. Ako postanete osetljiviji na lepotu, poeziju, znači da je ljubav procvetala. I svu energiju koja je bila potrebna za strah, bes i mržnju preuzeće vaša ljubav, osećajnost, vaše saosećanje, vaša kreativnost. Ovo je alhemijska koja menja metal u zlato.

Ovo su alhemičari u stvari radili, ali zbog hrišćanstva nisu to mogli otvoreno da kažu. Ovo je jedna od tužnih stvari u vezi sa religijom; umesto da pomogne religioznim ljudima, ona im odmaže. Tako su alhemičari iz Evrope pronašli način da zavaraju papu i njegove agente. Imali su male laboratorije sa mnogo epruveta i flašica, višebojnih tečnosti i plamenika. To sve je odavalo utisak da su se bavili nečim materijalnim, da su bili naučnici, a ne mistici – zato što su mistici predstavljali opasnost za papu, i organizovanu religiju. Ovi ljudi su samo pokušavali da pretvore metal u zlato; to je bilo savršeno u redu. U stvari, ako bi uspeli, bili bi u službi Crkve, tako da su mogli da rade sa papinim blagoslovom. Ali to je bila samo fasada. U stvarnosti se dešavalo nešto potpuno drugačije. To da su ovi ljudi bili naučnici bila je samo maska. Oni nisu radili ništa slično; nijedan gram metala nije bio pretvoren u zlato stotinama godina. Zar ne shvatate? Sve te boćice i epruvete i voda u raznim bojama koju su presipali iz jedne flašice u drugu – služili su kao zavesa. A i koga ne bi zanimalo da pretvori metal u zlato? Svi su bili zainteresovani za to.

Alhemičari su bili poštovani zbog svoje maske. Ono što su oni radili nalazi se u potpuno drugoj sferi. Oni su pokušavali da strah, bes i mržnju pretvore u ljubav, saosećanje, kreativnost, osećajnost. Oni su pokušavali da dovedu do transformacije u čovekovoj duši.

Ovo je, dakle, osnovna alhemija: posmatrajte, budite svedoci ali bez osuđivanja. Nema potrebe da osuđujete. Ono što ne valja će nestati, ostavljajući ogromnu energiju za sobom. A ono što je dobro postaće još veće i počeće da upija energije koje su zaostale; samo trag ljubavi, svetlosti i smeha ostaje iza svega.

PRAVILA I ODGOVORNOSTI: HOD PO TANKOM KONOPCU SLOBODE

Nisam protiv pravila, ali ona treba da proizilaze iz ličnog razumevanja. Ne treba da budu nametnuta spolja. Nisam protiv discipline! Ali disciplina ne bi trebalo da liči na ropstvo. Prava disciplina je samodisciplina. Ali, samodisciplina nikada nije protiv slobode – u stvari, ona vodi ka slobodi. Samo disciplinovani ljudi postaju slobodni, ali se oni u toj disciplini nisu povinovali drugima; njihova disciplina se ogleda u tome što su se povinovali svom unutrašnjem glasu. I spremni su sve da rizikuju za njega.

Neka vaša svest odluči kako ćete živeti. Ne dozvolite da vam neko drugi to određuje. To je greh, dozvoliti da neko drugi odlučuje kako ćete živeti. Zašto je to greh? Zato što to nikada neće biti vaš život. Biće površan, licemeran.

Na svesnu osobu ne utiču ni prošlost ni budućnost. Niko je ne primorava da se ponaša na određeni način. Više ne misli na Vede, a Mahavira, Muhamed ili Hrist je ne primoravaju da radi nešto. Ona je slobodna. Zato mi u Indiji takvu osobu zovemo *mukta*. *Mukta* znači onaj koji je potpuno sloboden. Čovek *jestе* sloboda.

U ovom trenutku, kakva god da je situacija, čovek odgovara sa svim svesno. To je njegova odgovornost. Čovek je sposoban da odgovori. Čovekova odgovornost nije obaveza, već osećanje sadašnjeg trenutka. Značenje odgovornosti se menja. Ta odgovornost nije kao obaveza, zaduženje, teret, kao nešto što se mora uraditi. Ne, odgovornost je preciznost, kao odraz u ogledalu. Vi stanete ispred ogledala, i ono vam pokaže odraz, odgovori vam. Bilo šta da se dogodi, svestan čovek odgovara na situaciju u potpunosti. On ništa ne zadržava; zato nikada ne žali, ne oseća krivicu; šta god je moglo da se uradi, on je uradio, i završio je s time. On svaki trenutak proživljava kompletno i u celini.

Kada ste neznanica, ništa nije u celini. Ništa niste uradili do kraja. U sebi nosite milione iskustava, koji čekaju da budu proživljeni do kraja. Želeli ste da se smejete, ali vam društvo nije dozvolilo. Pritisnuli ste smeh. On sad čeka, kao rana. Kakvo tužno stanje – čak i

smeh postaje rana! Kada ne dozvolite smeh, on postaje rana, nedovršena stvar, koja u vama čeka da jednog dana postane ispunjena.

Nekoga ste voleli, ali niste mogli da volite u potpunosti, vaš karakter vam je to zabranio, vaša savest vam to ne bi dozvolila. Čak i kada ste u mraku sami sa svojom voljenom osobom, društvo je prisutno. Pozornik stoji tu i posmatra. Niste sami. Vi imate savest, vaša voljena osoba ima savest: kako možete biti sami? Celo društvo je tu, sav svet je oko vas. Čak i Bog gleda odozgo, posmatra vas, ispadajući da je on večiti voajer – čak i on gleda ljude. Društvo je iskoristilo oči Boga da vas kontroliše, da od vas napravi roba. Ne možete čak ni da volite u potpunosti, ne možete da mrzite u potpunosti, niti da budete potpuno ljuti. Ništa ne možete da uradite do kraja.

Nevoljno jedete, šetate, nevoljno se sмеjete. Ne možete da plaćete – hiljade suza zadržavate u sebi. Sve je kao teret; cela prošlost koju nepotrebno nosite sa sobom. I to je vaš karakter.

Buda nema karakter zato što je fluidan, fleksibilan. Imati karakter znači biti nefleksibilan. On je kao naoružanje. Štiti vas od određenih stvari, ali vas onda i ubije.

- Zar nam nije potrebna neka vrsta unutrašnje kontrole? Plašim se da bi moj
- život mogao da postane haotičan ako se ne potrudim da se disciplinujem.

Kada uspostavite potpunu kontrolu, ne dozvoljavate da vam se život desi. Postavljate previše uslova, a život ne može da ih ispuni.

Život će vam se dogoditi samo onda kada ga bezuslovno prihvate; kada budete spremni da ga dočekate u bilo kom obliku da je, u kakvoj god formi da se pojavi. Ali osoba koja je sklona preteranom kontrolisanju uvek traži od života da dode u određenom obliku, da ispuni određene uslove, a život to ne interesuje; on samo prolazi pored takvih ljudi. A oni ostaju skoro mrtvi, vegetirajući.

Što se pre oslobođite okova kontrole to bolje, zato što kontrola potiče iz uma. A vi ste veličanstveniji od uma – tako mali deo pokušava da dominira vama, pokušava da vam naređuje šta da radite. Život ide dalje, a vi zaostajete, i postajete isfrustrirani.

Logika uma će vam reći: „Pogledaj, ne držiš stvari dovoljno pod kontrolom, zato sve i propuštaš, pooštiri kontrolu.“ A istina je suprotna – ljudi propuštaju život zbog previše kontrole.

Budite kao divlja reka, i mnogo šta što niste mogli ni da sanjate, što ne možete ni da zamislite, čemu ne možete ni da se nadate, biće vam dostupno iza čoška, biće vam nadohvat ruke. Ali morate ispruziti šake; nemojte živeti od pesnice, jer to je život kontrole.

Živite život raširenih ruku. Celo nebo je dostupno, nemojte se zadovoljavati manjim. Nikada se ne zadovoljavajte malim. Celo nebo je naše po rođenju – da letimo do najudaljenijih delova postojanja i da uživamo, slavimo i radujemo se svemu što nam je život dao.

? Postoji li razlika između kontrole i discipline? Uvek sam bio strog prema
• sebi, i osećam da sam zbog toga propustio mnoge radoši života.

Ne samo da postoji, već je ta razlika ogromna, disciplina i kontrola su u potpunoj suprotnosti. Kontrola dolazi iz ega, a disciplina iz neega; kontrolisati znači manipulisati sobom, disciplinovati znači razumeti sebe. Disciplina je prirodna pojava, dok je kontrola neprirodna; disciplina je spontana, kontrola je vrsta potiskivanja. Za disciplinu je potrebno samo razumevanje – vi razumete i ponašate se u skladu sa tim. Disciplina ne prati nikakve ideale, nikakve dogme, disciplina nije perfekcionistička, disciplina vas brzo vodi prema celovitosti.

Kontrola je perfekcionistička, trudi se da dostigne neki uzor; imate ideju u glavi kako bi nešto trebalo da izgleda. Kontrola sa sobom nosi mnogo „trebalo bi“ i mnogo „ne bi trebalo“, dok kod discipline toga nema. Disciplina je prirodno razumevanje, procvat.

Sama reč „disciplina“ potiče od korena koji znači „učiti“; ta reč dolazi od istog korena kao i reč „sledbenik“.⁷ Sledbenik je onaj koji je spreman da uči, a disciplina je ta količina otvorenosti koja pomaže u učenju.

Disciplina nema nikakve veze sa kontrolom. U stvari, disciplinovan um nikada ne razmišlja u okvirima kontrole, nema potrebe za tim. Disciplinovanom umu nije potrebna kontrola, jer je on apsolutno slobodan.

Nedisciplinovanom umu je potrebna kontrola, jer on oseća da je bez kontrole u opasnosti. Nedisciplinovan um nema poverenja u sebe, stoga mu treba kontrola. Na primer, ako se ne kontrolišete možete da ubijete nekoga; u naletu ljutnje ili besa možete postati ubica. Potrebna vam je kontrola, zato što se plašite samo sebe.

Razuman čovek, čovek koji razume sebe i druge, uvek saoseća. Čak i ako mu je neko neprijatelj, on saoseća sa njim, jer razuman čovek može da razume i pogled na stvar drugih ljudi. On zna zašto se druga osoba oseća kao on, zna zašto je druga osoba besna – zato što poznaje sebe, a poznajući sebe, on poznaje i druge. On saoseća, on razume, i dela u skladu sa tim razumevanjem. Nemojte me pogrešno razumeti kada to kažem – potrebno je živeti u skladu sa razumevanjem. Sam izraz „živeti u skladu sa“ ostavlja utisak da nešto morate da uradite: da razumete, pa da onda morate da uradite nešto, da živate u skladu sa tim razumevanjem. Ne, razumevanje i sve ostalo dođe na svoje mesto. Ne morate da živate u skladu sa tim, to se prosto desi.

Dakle, važno je razumeti razliku između kontrole i discipline. Kontrola je lažni novčić, nju je društvo izmislio kao zamenu za disciplinu. Izgleda isto kao disciplina; svaki lažni novčić izgleda tako, inače ne bi mogao da cirkuliše na tržištu. Postoji mnogo lažnih novčića u vezi sa unutrašnjim životom. Kontrola je lažni novčić, tu je umesto novčića discipline.

Nikada ne pokušavajte da kontrolišete sebe. Ko će, zapravo, kontrolisati? Ako razumete, nema potrebe za kontrolom; ako ne razumete, ko će onda biti zadužen za kontrolu? To je suština celog problema.

Ako razumete, šta će vam kontrola? Kada razumete, radite ispravne stvari. Nije da morate to da radite, ali kako bi inače mogli da radite nešto što je pogrešno? Ako ste gladni, ne jedete kamenje – shvatate da kamenje ne može da se jede, i kraj! Nema potrebe da vam neko naredi: „Nikada ne jedi kamenje kada si gladan.“ Bilo bi smešno to reći. Kada ste žedni, pijete vodu. Zašto razmišljati šta bi „trebalo“ a šta „ne bi trebalo“ uraditi po tom pitanju?

Život je jednostavan kada razumete. Ne postoje nikakve odredbe i zakoni, nema ni potrebe, zato što je samo vaše razumevanje pravilo nad pravilima. Postoji samo jedno zlatno pravilo, a to je razumeti; sva ostala pravila su beskorisna, mogu se odbaciti. Ako razumete, možete odbaciti svaku kontrolu, možete biti slobodni, jer šta god da radite, radićete sa razumevanjem.

Ako me pitate koja je definicija onoga što je ispravno, objasniću vam je kroz razumevanje. Ispravno i pogrešno nemaju objektivnu vrednost; ne postoji ništa kao ispravan i pogrešan postupak, postoji samo postupci koji se čine sa razumevanjem i postupci koji se čine bez razumevanja. Moguće je, stoga, da neki postupak može biti pogrešan u jednom trenutku, a ispravan u sledećem, zato što se situacija promenila, pa razumevanje govori nešto drugo. Razumeti znači proživeti svaki trenutak, osećati impulse života.

Ne postoji nikakva utvrđena dogma koja propisuje kako da se ponašate; potražite, osetite, vidite a onda postupate po osećaju, po onome što vidite, što znate – reakcija se sama javi.

Čovek koji kontroliše nema viziju u životu, ne oseća život. Kada ima put ispred sebe, otvoren put, on konsultuje mapu; kada se vraća nađu ispred njega on pita druge gde su vrata. On je slep. On onda mora da se kontroliše, zato što se pozicija vrata menja svakog trenutka. Život nije mrtva, statična stvar – ne. Život je dinamičan.

Znači, jedno pravilo koje je bilo dobro juče neće odgovarati danas, niti može biti dobro sutra. Ali onaj ko živi uz kontrolu, drži se fiksne ideologije i prati mapu. Putevi se menjaju svaki dan, život prima nove dimenzije, ali on se drži svoje stare, izandale ideologije. Seti se nečega, prati tu ideju, i uvek se nađe u pogrešnoj situaciji.

Zato se osećate kao da ste propustili mnoge radosti u životu. Morate da propustite, jer jedina radost koju vam život može pružiti jeste razumevanje. Onda ćete osetiti mnoge radosti, ali neće biti никакvih pravila, ideja, idealja, nećete morati da pratite određene šifre; vi ste ovde da živite i da otkrijete sopstveni kod života.

Kada postanete svesni svog životnog koda, uvidećete da on nije nešto fiksno. I on je dinamičan, kao i život.

Ako probate da kontrolišete, to potiče iz ega; to ego manipuliše vama na mnogo različitih načina. Društvo manipuliše vama kroz

ego, a kroz društvo su mrtvi, svi oni koji su umrli do sada, ti koji manipulišu vama. Svaki živ čovek, ako prati ideologiju mrtvih, prati mrtve ljude.

Zaratustra je divan, kao i Buda, Lao Ce, Hrist – ali oni nisu više primenljivi. Oni su proživeli svoje živote, lepo su procvetali. Učite kroz njih, ali nemojte biti glupi ponavljač. Budite sledbenik, ne učenik.

Učenik uči reč, mrtvu reč; sledbenik uči samo tajne razumevanja, a kada nađe svoje razumevanje, nastavi svojim putem. On odaže poštovanje Lao Ceu rečima: „Sada sam spreman, i zahvalan sam za to; idem svojim putem.“ On će uvek biti zahvalan Lao Ceu, i tu dolazi paradoks: ljudi koji su podredili život životima Hrista, Bude, ili Muhameda, nikada im ne mogu oprostiti. Ako propuštate radošti života zbog ovih ljudi, kako i možete da im oprostite? Kako uopšte možete da im budete zahvalni? Vi ste duboko u sebi ljuti. Ako nađete na njih, ubićete ih, zato što su vas ovi ljudi naterali da kontrolišete život; to su ljudi koji vam nisu dozvolili da živite kako ste žeeli; ti ljudi, Mojsije i Muhamed, dali su vam zapovesti po kojima treba da živite. Ne možete im oprostiti. Vaša zahvalnost je lažna. Vi toliko patite, pa kako onda možete biti zahvalni? Za šta? Zar možete biti zahvalni za patnju? Ne, možete biti zahvalni samo onda kada ste ispunjeni blaženstvom.

Zahvalnost ide uz vas poput senke kada osetite unutrašnji blagoslov, kada imate osećaj da ste stalno blagosloveni.

Budite disciplinovana osoba, ali nikada nemojte kontrolisati stvari. Odbacite sva pravila i odredbe i živite život tako što ćete biti usredsređeni, to je sve. Jedini zakon bi trebalo razumeti. Ako razumete, onda ćete voleti; ako volite, nećete povrediti nikoga. Ako razumete, bićete srećni; ako ste srećni, onda ćete deliti. Ako razumete, toliko ćete biti ispunjeni blaženstvom da će iz celog vašeg bića, kao kontinuum, kao reka, poteći zahvalnost postojanju.

Probajte da razumete život, nemojte ništa siliti, i zauvek se oslobođuite prošlosti; jer ako je prošlost tu i vi kontrolišete, nećete moći da razumete život. A život tako brzo prolazi, nikoga ne čeka.

Ali zašto ljudi pokušavaju da odrede pravila? Zašto uopšte upadaju u tu zamku? Upadaju u zamku zato što je život uz razumevanje opasan život. Morate sami da odgovorite na izazove. Kontrolisan

život je ugodan i siguran, ne morate da se oslanjate na sebe: Mojsije će to uraditi, Biblja, Kuran – vi ne morate da brinete zbog problema, možete da pobegnete od njih. Naći ćete utočište u starim rečima, disciplinama, mislima, čvrsto ćete ih se držati. Ovako možete život učiniti ugodnijim, možete ga olakšati – ali udoban život nije život koji donosi blaženstvo. Tako propuštate radost, jer je ona moguća samo ako živite opasno. Nema drugog načina da živate.

Živite opasno! Kada to kažem, mislim da živite životom koji vama odgovara, bez obzira na cenu toga. Kakav god da je ulog, živite u skladu sa svojom svešću, u skladu sa svojim srcem i osećanjima. I ako izgubite sigurnost, sve udobnosti i pogodnosti, ipak ćete biti srećni. Možda ćete biti prosjak, možda nećete biti kralj, ili ćete živeti na ulici u dronjcima, ali nijedan vladar se ne može takmičiti sa vama. Čak će vam i vladari zavideti jer ćete biti bogati, ne materijalnim stvarima, već ćete imati bogatu svest. Blaga svetlost će sijati oko vas i osećaćete se ispunjeni blaženstvom. Čak će i drugi moći to da osete. Ona je toliko vidljiva, toliko jaka, da će uticati na druge, ponašaće se kao magnet. Možda ćete spolja biti prosjak, ali ćete iznutra postati kralj.

Ali ako živite ugodnim, sigurnim, komfornim životom, izbeći ćete opasnost, mnoge poteškoće i patnje; a izbegavajući te poteškoće i patnje izbeći ćete blaženstvo koje vam život može doneti. Kada izbegnete patnju, izbegnete i blaženstvo – zapamtite to. Kada pokušate da izbegnete problem, vi takođe izbegnete i rešenje. Kada ne želite da se suočite sa situacijom, vi sakatite svoj život. Nikada ne mojte živeti kontrolisanim životom – to je život onoga koji beži od stvarnosti – ali budite disciplinovani. Nemojte se disciplinovati prema meni, niti prema bilo kome drugom, već prema svom svetu. „Budite svetlo sebi.“ To je Buda poslednje rekao pre nego što je umro; poslednje što je izgovorio. To je disciplina.

REAKCIJA I ODGOVOR: SPOSOBNOST DA IZBEGNETE UDARCE

Reč „odgovornost“ se koristi na pogrešan način. Imate utisak kao da je teret. Morate nešto da uradite, to je vaša obaveza; ako to

ne uradite, javiće se osećaj krivice. Želim da vas podsetim da reč „odgovornost“ nema to značenje. Podelite reč na – odgovor-nost⁸ – i dobićete potpuno novo značenje, koje će vas odvesti u drugom pravcu. Odgovornost nije teret. Nije obaveza; to nije nešto što morate da uradite uprkos sebi.

Odgovornost prosto znači spontan odgovor. U kakvoj god situaciji da se nadete, radosno odgovorite na nju, celim svojim bićem, svom svojom snagom. A takav odgovor ne samo da će promeniti situaciju, već će promeniti i vas.

Treba da zapamtite dve reči: jedna je „reakcija“, a druga je „odgovornost“. Većina ljudi reaguje, ne odgovara. Reakcija dolazi iz sećanja, iz prošlih iskustava, iz znanja; uvek je neupotrebljiva u novim situacijama. A postojanje je uvek sveže. Dakle, ako postupate u skladu sa prošlošću, to je reakcija. A ta reakcija neće promeniti situaciju, neće promeniti vas, i vi ćete biti potpuni promašaj.

Odgovor se događa iz trenutka u trenutak. Nema veze sa sećanjem, ali ima veze sa vašom pažnjom. Jasno vidite situaciju; pročišćeni ste, tihi, smirenici. Iz ove smirenosti vi delate spontano. To nije reakcija, to je akcija. Nikada ranije to niste radili, ali njena lepota leži u tome što odgovara datoj situaciji, i što će vas radovati da znate da ste sposobni da budete spontani.

Malo je radosti u životu koje su jače od spontanosti. Spontanost znači biti u datom trenutku; spontanost znači da postupak proizilazi iz pažnje, a ne iz starih uslovljavanja. Ti dani su prošli – ti uslovi, te koncepcije su apsolutno neispravne.

Ne morate da naučite odgovor; niko ne mora tome da vas nauči; on proizilazi iz vaše tištine, vaše smirenosti, proizilazi sam iz sebe. Mnogi vaši postupci nisu akcije, zato što dolaze iz sećanja – oni su re-akcije. Autentičan postupak potiče iz vaše svesti.

Ja sam odgovor-an, a ne odgovoran. Delaču iz ljubavi, a ne zbog nekakvog osećaja dužnosti ili obaveze. Takođe ću delati u trenutku, neću se vezivati za pamćenje, zato što je sećanje uvek deo prošlosti a iskustvo je uvek novo – oni se nikada ne preklapaju.

⁸ Response-ability (engl.) – odgovor-sposobnost, sposoban da odgovori; igra rečima (prim. prev.)

Prva stvar koju želim da razumete je da „odgovornost“ nije jedna reč; podelite je na dve: odgovor i -nost. To menja celu sliku.

Pobunjenik se odriče prošlosti. On neće ponoviti prošlost; on svetu donosi nešto novo. Pustinjaci koji su pobegli od sveta i od društva pobegli su od stvarnosti. Oni su se odrekli odgovornosti, ali nisu razumeli da su se odricanjem odgovornosti odrekli i slobode. U tome je kompleksnost života: sloboda i odgovornost odlaze zajedno, ili ostaju zajedno.

Što više volite slobodu, više ćete biti spremni da prihvate odgovornost. Ali izvan sveta, izvan društva, nema prilike da budete odgovorni. Treba zapamtiti i da sve što naučimo, naučimo kroz odgovornost.

Možete postupati na dva načina: jedan je reakcija, drugi je odgovor. Reakcija potiče od vašeg prethodnog uslovljavanja; ona je mehanička. Odgovor se javlja u sadašnjosti, i potiče iz svesti; on dolazi spontano. Sposobnost da odgovorite je jedan od najvažnijih uslova razvoja. Ne ispunjavate nikakvu naredbu, zapovest, naprsto pratite svoju svest. Ponašate se kao ogledalo, odražavate situaciju i odgovarate na nju – ne po sećanju, po uzoru na prošla iskustva iz sličnih situacija; ne ponavljate postupke iz prošlosti; vaši postupci su sveži, novi, trenutni. Niti je situacija stara, niti je vaš odgovor stari – i jedno i drugo je novo. Ova sposobnost je jedan od kvaliteta pobunjenika.

Odričući se sveta, bežeći u šumu ili planinu, vi samo bežite od prilike da naučite. U pećini na Himalajima nećete imati nikakvu odgovornost, ali zapamtite, bez odgovornosti se ne možete razvijati; vaša svest će završiti u čorsokaku. Da bi se razvijala, ona mora da se susretne, suoči i prihvati izazov odgovornosti.

Pustinjaci su kukavice; oni nisu pobunjenici, mada se do sada smatralo da imaju pobunjenički duh. Nemaju ga, oni su prosti kukavice. Ne mogu da se nose sa životom. Oni su znali svoje slabosti, i mislili su da bi bilo bolje da pobegnu, jer tako nikada ne bi morali da se suoče sa svojim slabostima, nikada ne bi upoznali izazov. Ali kako mislite da se razvijate bez izazova?

? Da li je to što Vi nazivate „odgovor-nost“ slično Isusovoj izjavi da ako vas neko udari, okrenite mu drugi obraz?

Neću Vam reći da „odgovor-nost“ znači da treba da okrenete i drugi obraz ako Vas neko udari, ne. Mogu da kažem samo jednu stvar: neka trenutak odluči. Nekada ćete možda morati da okrenete drugi obraz. Nekada ćete možda morati da udarite tu osobu jače nego što je ona Vas. Ponekad ćete možda morati da ošamarite tu osobu po oba obraza, ali za to ne postoji već spreman odgovor. To će zavisiti od Vas, od te osobe, od situacije.

Samo postupite svesno, i šta god da onda uradite biće ispravno. Ja ne delim postupke na ispravne i pogrešne. Po meni je nivo vaše svesnosti odlučujuć. Ako možete svesno da odgovorite, kakkav god taj odgovor bio, tvrdim da je ispravan. Ako isključite svest i odreagujete, onda sve što uradite – može to biti i okretanje drugog obraza – pogrešno je. Primećujete li da sam upotrebio dve različite reči? Uz *svesno* sam koristio reč „odgovor“; uz *nesvesno* – reč „reakcija“.

Odgovor dolazi iz vas. Reakcija dolazi od druge osobe. Ona vas je udarila. Ona vlada situacijom, vi ste samo marioneta. Vi reaguјete. Njena reakcija je odlučujuća, i zato što je ona nešto uradila, vi morate da odreagujete. To je nesvesno ponašanje. Zato je ponašanje nesvesne osobe tako lako podložno manipulaciji. Vi se nasmejete, ona će se nasmejati. Naljutite se, i on će se naljutiti.

Zbog toga ljudi, kao što je Dejl Karnegi, mogu da pišu knjige na temu kako pridobiti prijatelje i uticajne ljude. Sve što treba da znate je samo reakcija.

Sam Karnegi je opisao sledeću situaciju. Radio je kao agent osiguranja, a u tom gradu je živila jedna bogata žena, najbogatija u gradu, udovica, koja je bila protiv osiguranja i osiguravajućih agenata; toliko je bila protiv toga, da нико kod nje nije mogao da zakaze sastanak – još na vratima bi bili odbijeni. Njeno naređenje čuvarima je bilo „Izbaci ih!“ Nije bilo šanse da neko dođe do nje.

Kada se Dejl Karnegi priključio kompaniji, svi agenti su mu rekli: „Ti pišeš knjigu o osvajanju prijatelja i uticaju na ljude. Ako uspeš da prodaš osiguranje ovoj gospođi, smatraćemo da imaš nešto pametno da kažeš; inače će sve to izgledati neozbiljno.“ I uspeo je da osigura ženu. Kako je to uradio? Jednostavnom metodom.

Rano ujutru je otišao do ženine kuće. Ona je bila u bašti. Stojeci sa druge strane ograde, rekao je: „Nikada nisam video tako lepo cveće.“

„Zanimate se za ruže?“ pitala ga je gospođa.

„Kako ste znali?“, rekao je Dejl. „Lud sam za ružama; to je jedini cvet koji mi se svida.“

Žena je tada rekla: „Zašto stojite napolju? Uđite, pokazaću Vam svoje ruže. I ja sam luda za ružama, a nigde nećete videti tako velike cvetove ruža kao one koje sam uzgajila u svojoj bašti.“ Tako je ušao. Onda su prošetali njenom velikom baštrom, koja je puna divnih ruža, za koje je on imao samo reči hvale. Žena je bila toliko oduševljena, da mu je rekla: „Delujete kao inteligentan čovek, i želela bih da Vam postavim jedno pitanje. Šta mislite o osiguranju?“ Agenti osiguranja su je stalno maltretirali i pokušavali da je posete ali su bivali izbačeni.

On je rekao: „Za to će morati da se vratim drugi put, jer moram da razmislim o tome i malo ispitam stvar. Nikoga ne savetujem ako nisam siguran.“ Žena je rekla: „Tako je. Vi ste prvi koji ne želi da me posavetuje. To je siguran znak da je čovek budala: previše želi da savetuje druge.“

„Ne, moraću da ispitam celu stvar. Možda će mi trebati nekoliko dana“, rekao je Dejl. A tokom tih nekoliko dana je zastajao поред ograde svako jutro.

Žena mu je rekla: „Nema potrebe da stojite napolju. Rekla sam posluzi da su moja vrata za Vas otvorena u bilo koje doba dana. Kad god želite da uđete u baštu, učinite to. Ako želite da uđete u kuću, možete i to. To je i Vaša kuća, nemojte se stideti.“ Nakon nekoliko dana je otišao k njoj sa svim formularima, dokumentima i svim što je potrebno. Rekao joj je: „Ispitao sam celu stvar. Morao sam čak i da postanem agent osiguranja, da bih ispitao apsolutno sve detalje, da bih ispitao stvar iznutra, jer drugačije ne možete mnogo znati. Sada sam potpuno siguran da je to prava stvar za Vas.“

Na ovaj način funkcioniše celo čovečanstvo, reagujući. Uradite nešto za šta znate da bi druga nesvesna osoba odreagovala. A veoma retko će osiguravajući agent sresti osvešćenu osobu. Osvešćena osoba, kao prvo, neće imati šta da osigura. Dejl Karnegi ne bi uspeo

samo kod osvešćene osobe, zato što ona ne bi reagovala već bi odgovorila. A odgovor ne možete predvideti.

Osvešćen čovek je nepredvidiv zato što nikada ne reaguje. Ne možete unapred znati šta će uraditi. Svaki trenutak je nešto novo. On je možda postupio na određeni način u određenom trenutku. Sledećeg trenutka možda neće postupiti isto, zato što se u sledećem trenutku sve menja. Svaki trenutak u životu se stalno menja; on je kao reka koja teče; ništa nije statično sem vašeg stanja nesvesnosti i njegovih reakcija.

Neosvešćeni ljudi su predvidivi. Sa njima lako možete izaći na kraj. Možete ih naterati da rade i da kažu sve što hoćete, čak i stvari koje nikada nisu želeli da urade ili kažu, baš zato što reaguju.

Ali osvešćena osoba, koja je istinski religiozna, samo će odgovarati. Nju ne držite u šaci; nju ne možete poremetiti, ne možete je naterati da uradi nešto. Iz nje nećete izvući nijednu jedinu rečenicu. Ona će u uraditi samo ono za šta misli – a to potiče iz svesti - da je u datom trenutku odgovarajuće.

- ?
- Kako ja razumem, neosvešćena osoba reaguje, dok je mudra osoba u stanju da samo posmatra svoje emocije koje se pojavljuju, radije nego da mehanički postupi u skladu sa njima. Šta ćemo onda sa spontanošću? Da li je spontanost isto što i posmatranje?

Kada ste naučili kako da posmatrate, da budete potpuno tihi, da se ne pomerate, kad vas ništa ne može poremetiti, kada naučite kako samo da sedite, i to tiho, ne radeći ništa, onda će se ostvariti Zen izreka, koja kaže da proleće dolazi i trava raste sama od sebe. Zapamtite da trava raste!

Akcija ne nestaje, trava raste sama od sebe. To što posmatrate ne znači da ste postali neaktivni; akcija se dešava u vama, iako više nema onoga koji radi. Onaj koji radi je nestao, ali se radnja nastavlja. A kada nema onoga koji radi, tada je radnja spontana; drugačije ne može biti. Onaj koji radi ne dozvoljava spontanost.

Kada kažem onaj koji radi, mislim na ego, a ego znači prošlost. Kada delate, to je uvek u vezi sa prošlošću, jer polazite od iskustva koje ste stekli, polazite od zaključaka do kojih ste došli u prošlosti. Kako onda možete biti spontani? Prošlost je ta koja dominira, i zbog nje vi ne možete čak ni da vidite sadašnjost. Vi vidite samo prošlost, toliko vam je ona zamaglila pogled, da je nemoguće nešto videti. Vi ne možete da vidite! Vi ste maltene potpuno slepi – slepi zbog te magle, zbog zaključaka iz prošlosti, zbog znanja koje imate. Učena osoba ne vidi ama baš ništa. Zato što u svojim postupcima polazi od znanja, ne može da vidi o čemu se radi. Ona prosti funkcioniše mehanički. Ona je nešto naučila i to je postalo već spremjan mehanizam, i u svom delanju osoba od njega polazi.

Ali život ne mora da se uklopi sa vašim zaključcima. Zato život deluje zbumnjuće za učenu osobu. Ona ima već spremne odgovore, sve je naštrelala. Ali život nikada ne postavlja isto pitanje dva puta; zato učena osoba ostaje uvek kratkog rukava.

Čovek, svakako, treba da zna kako da sedi u tišini. To ne znači da mora da sedi u tišini zauvek. To ne znači da treba da postanete neaktivni; naprotiv, samo iz tišine proizilazi pravi odgovor, prava akcija. Ako niste tihi, ako ne znate kako da sedite u tišini meditirajući, šta god da radite biće reakcija, a ne akcija. Vi ćete reagovati.

Neko vas uvredi, pritisne dugme, i vi odreagujete. Naljutite se, napadnete ga – i to zovete akcijom? To nije akcija, već reakcija. Ta druga osoba je manipulator, a vi ste izmanipulisani. Ta osoba je pritisnula dugme i vi ste proradili kao mašina. Kao što se svetlo pojavi ili nestane kada pritisnete prekidač, to ljudi rade vama; uključuju vas i isključuju. Neko dođe, laska vam, podigne vam ego, i vi se osećate divno; a onda neko dođe i povredi vam ego, a vi splasnete. Vi ne gospodarite sobom. Bilo ko može da vas uvredi i rastuži, razbesni, iziritira, iznervira, natera da postanete nasilni, da poludite. Bilo ko može da vas hvali i da učini da se osećate kao da ste na vrhu, da ste najbolji, da Aleksandar Veliki nije ništa u poređenju sa vama.

Vi se ponašate u skladu sa manipulacijama drugih ljudi. To nije prava akcija.

Buda je prolazio kroz jedno selo i ljudi su mu prilazili i vredali ga. Koristili su sve moguće psovke kojih možete da se setite. Buda je

zastao, saslušao ih pažljivo i u tišini, i rekao: „Hvala što ste došli, ali ja sam u žurbi. Treba da stignem do sledećeg sela, ljudi me tamo čekaju. Danas ne mogu da vam posvetim više vremena, ali ću moći sutra u povratku. Ponovo možete da se okupite, i ako je ostalo još nešto što ste želeli da mi kažete a niste stigli, moći ćete sutra. Ali me danas, molim vas, izvinite.“

Ljudi nisu mogli da veruju svojim ušima – ovog čoveka ništa nije dotaklo, ništa ga nije uznemirilo. Jedan od njih ga je pitao: „Pa zar nas niste čuli? Mi smo vas vredali, a vi niste čak ni odgovorili!“

Buda je odgovorio: „Ako ste želeli odgovor, onda ste došli prekasno. Trebalo je da dođete pre deset godina, onda bih vam odgovorio. Ali za ovih deset godina sam naučio da ne budem podložan manipulaciji. Više nisam rob, sam sebi sam gospodar. Delam u skladu sa sobom, a ne u skladu sa nekim drugim. Postupam u skladu sa svojim unutrašnjim potrebama. Ne možete me prisiliti da uradim bilo šta. To je u redu: želeli ste da me izvredate. Izvredali ste me! Neka vas to zadovolji. Svoj posao ste savršeno uradili. Ali što se mene tiče, nisam se uvredio, a sve dok je tako, vaše uvrede su besmislene.“

Kada vas neko uvredi, vi morate biti prijemnik, morate prihvati to što je rečeno; tek onda možete reagovati. Ali ako ne prihvate, ako ste na odstojanju, držite distancu, ostanete hladnokrvni, šta ta osoba može da uradi?

Buda je rekao: „Neko može da baci upaljenu baklju u reku. Ona će goreti dok ne dođe do vode. Onda kada padne u vodu, vatra će se ugasiti; voda ju je ugasila. Ja sam postao reka. Vi mi dobacujete uvrede. One su vatra kada ih dobacujete, ali kada stignu do mene, do moje hladnoće, vatra se ugasi. Uvrede me ne povređuju. Vi bacate trnje, koje kada padne na moju tišinu postaje cveće. Moji postupci potiču od moje unutrašnje prirode.“

To je spontanost. Osoba je svesna, razume, dela. Onaj ko nije svestan – ko radi mehanički, kao robot – reaguje.

Vi ćete reći: „Neosvešten čovek reaguje, dok mudar čovek posmatra.“ Nije da vi samo posmatrate; posmatranje je jedan aspekt vašeg bića. Mudra osoba ne dela bez posmatranja, ali nemojte ovo pogrešno da razumete. Vaša inteligencija se izoštrava samo kada delate. A kada delate od trenutka do trenutka, i to potiče od svesti

i usredsređenosti, inteligencija vam se poboljšava. Počinjete da si jate, da blistate. Ali to dolazi kao posledica dve stvari: posmatranja i akcije koja proizilazi iz tog posmatranja. Ako iz vašeg posmatranja ne proistekne akcija, počinili ste samoubistvo. Posmatranje treba da vas odvede do akcije, nove akcije. Da doda novi kvalitet akciji.

Dok posmatrate, sasvim ste mirni i tihi; sagledali ste situaciju, i na osnovu toga odgovarate. Osvešten čovek odgovara, on je „odgovoran“ – bukvalno! On odgovara, ne reaguje. Njegova akcija potiče iz njegove svesti, ne iz vaše manipulacije; u tome je razlika.

Dakle, nema sumnje u kompatibilnost između posmatranja i spontanosti. Posmatranje je početak spontanosti; spontanost je ispunjenje posmatranja.

Razuman čovek dela, čini izuzetne stvari, dela do kraja, ali dela u trenutku, svesno. Oprezan um, um koji meditira, funkcioniše kao ogledalo. Ono ne zadržava impresiju; ostaje potpuno prazno, uvek prazno. Tako da, šta god da se nalazi ispred ogledala, on pokaže njegov odraz. Ako vi stanete ispred ogledala, pokazaće vaš odraz. Ako se sklonite, nemojte da kažete da vas je ogledalo izdalo. Ogledalo je samo ogledalo. Kada vas nema, ono ne pokazuje vaš odraz; ono više nema obavezu da pokazuje vaš odraz. Sada se neko drugi ogleda u njemu, i ono pokazuje odraz nekog drugog. Ako nema nikoga, nema čiji odraz da pokaže. Uvek je iskreno prema životu.

Učite sedeci u tišini – postanite ogledalo. Tišina vašu svest pretvara u ogledalo, i tada vi delate od trenutka do trenutka. Odražavate život. Ne nosite u glavi album pun starih slika. Tada vam pogled postaje bistar i nevin, jasnije vidite, imate neku viziju, i niste neiskreni prema životu.

Ovo je iskren način života.

ZNAČENJE I ZNAČAJ

Od poznatog preko nepoznatog do nepojmljivog

Ljudi se pitaju zašto život nema smisla. Smisao sam po sebi ne postoji. Smisao života ne postoji; čovek sam mora da ga stvori. Samo ako ga stvorite moći ćete i da ga otkrijete. Smisao prvo mora biti izmišljen. On ne leži tu negde kao kamen, on mora biti stvoren kao pesma. On nije stvar, on je značaj koju stvarate u svojoj svesti.

Istinu ne možete dobiti, ali je možete osetiti. Tek onda možete početi da je tražite u sebi, u svom biću. Ona mora da se razvije. Ona predstavlja razvoj. Smisao je razvoj. Moraćete ceo život tome da posvetite.

Ali savremeni um se oseća bezznačajnije nego ikada do sada, zato što se u prošlim vekovima živilo u nekoj otupelosti, u nekom snu.

Pravoverje je preovladavalo, običaji su bili mučni i ukorenjeni. Religija je bila veoma jaka, ponašala se kao diktator. Ljudi su vekovima živeli verujući. A sada, u ovom veku, sve veći broj ljudi se usudio da odbaci veru. Ta vera je služila da u ljudima učvrsti osećaj da postoji smisao života; sada je ta vera nestala. To je dobro – dobro je da je do sada vera nestala. Ovo je prvi vek agnosticizma. Sve više ljudi je prvi put postalo sve zrelije, zrelije u smislu da se više ne oslanjaju na veru, na sujeverje. Odbacili su veru punu sujeverja.

Ali, pojavila se neka vrsta vakuma. Vera je nestala, a sa njom i lažni osećaj koji je davala, da postoji smisao života. Ostala je praznina. Ono negativno je odstranjeno, uništili smo staru zgradu, i sada treba uraditi nešto pozitivno. Moramo podići novu zgradu. Nema više starog hrama, ali gde je novi? Vera je uništena, ali gde je poverenje? Vera je otisla – to je dobro, ali ne i dovoljno. Neophodno je, ali ne i dovoljno. U ovom dobu, vera je nestala ali ništa nije došlo na njeni mesto. Sada ćete morati da se okrenete poverenju.

Sigurno ste čuli za nemačkog mislioca Ludviga Fojerbaha. On je bio glasnik savremene misli. Fojerbah je objasnio da je Bog beskonačna žudnja ljudskog srca. Rekao je da Boga nema; Bog ne postoji kao objektivna realnost. On je samo ispunjenje želje. Čovek hoće da postane svemoguć, sveprisutan, sveznajući. Čovek želi da postane Bog – to je ta žudnja – da postane večan. To je želja da postane besmrtan i apsolutno moćan.

Ova Fojerbahova izjava je bila jedan od prvih napada na veru u Boga. On je rekao da Bog nije objektivan; Bog ne postoji. Bog je samo projekcija čovekovog uma; nema ontološkog dokaza o postojanju Boga, on je samo psihički san. Mi razmišljamo o Bogu zato što mislimo da smo mi sami nesposobni. Potrebno nam je nešto što će nas činiti kompletним. Treba nam ideja koja će nam dati osećaj da nismo stranci ovde, da na ovom svetu postoji neko ko brine o nama. Bog nije ništa drugo do projekcija oca. Želimo da se oslonimo na nešto. To je samo želja, bez osnove u stvarnosti.

Onda je došao Karl Marks. On je video Boga kao ideoološki pokušaj uzdizanja iznad date stvarnosti. Marks je rekao da ljudima koji su siromašni, pate, žive u bedi, potreban je san, i to san koji će im dati nadu. Ljudi žive u takvom beznađu, u takvoj bedi, da ako ne

mogu da sanjaju da će nekada u budućnosti sve biti savršeno, neće biti u stanju da podnesu ovu nepodnošljivu stvarnost. Bog je, dakle, opijum; religija je opijum za mase. Ona je droga. Ona pomaže ljudima, daje im utehu. Ona je neka vrsta leka za smirenje. Ljudi su u takvim bolovima, da im je potreban lek protiv bolova; današnjica, da, današnjica je ispunjena patnjom, ali sutra će sve biti u redu.

Marks je rekao da su zato Isusovi blagoslovi postali toliko važni: „Blago siromašnima.“ Zašto? Zašto je „blago“ siromašnima? Zato što „je njihovo carstvo nebesko.“ Sada se siromah može nadati. Ovde je siromašan, ali će tamo naslediti carstvo nebesko. I ne samo to, Isus još kaže: „Oni koji su prvi ovde tamo će biti poslednji, a oni koji su poslednji ovde biće prvi tamo.“ Sada je siromah zaista srećan. On zaboravlja svoje siromaštvo. On će biti prvi u carstvu nebeskom. Marks misli da su ove reči kao droga.

Njegovo viđenje takođe se čini veoma logičnim. Kada ljudi pate, postoji samo jedan način da to tolerišu: da bi im prošlo vreme, mogu da misle na bolju budućnost. Nalazite se u bolnici; možete da zamislite da ćete sutra izaći iz bolnice, da ćete otići kući, i sve će biti u redu. To je samo još nekoliko sati više. To možete da podnesete.

Na ovom svetu ćete biti još samo nekoliko godina, pa ne brinite o tome. Raj vas očekuje uskoro. Što ste siromašniji, na višoj poziciji ćete biti u raju. I sve što propuštate ovde tamo ćete imati u izobilju. Nemate lepu ženu? Ne brinite. U raju će ih svako imati koliko želi, i to lepe žene, kakve ne možete ni da zamislite. Ovde ne smete da pijete alkohol? U raju teku reke vina, alkohola svih vrsta. Možete da pijete koliko želite, možete da se nalivate do mile volje.

Ovi snovi su samo uteha za ugnjetene, potlačene. Marks kaže da je religija samo trik za iskorišćavanje ljudi, trik da bi vladali njima, trik da se ne bi pobunili. Žestoko je napao stara verovanja.

Treći udarac je zadao Fridrih Niče. On je rekao: „Bog nije ništa drugo do oslabljena volja za životom.“ Kada osoba ostari, ili društvo postane staro, trulo, dosadno i bude na umoru počne da razmišlja o Bogu. Zašto? Zato što se smrt približava i čovek mora nekako da se pomiri sa tim. Život mu izmiče iz ruku, i on ne može ništa da uradi povodom toga – ali bar može da se pomiri sa tim da će umreti.

Bog je trik da biste prihvatili smrt. Niče još kaže i da smrt prihvataju samo oni koji su postali slabi.

On je govorio da sama ideja o Bogu potiče iz ženskog uma; govorio je da su i Buda i Hrist isfeminizirani, da nisu nimalo muževni. Previše su mekani. Oni su ljudi koji su prihvatili poraz i više se ne bore za opstanak. Kada osoba prestane da se bori za opstanak, postane religiozna. Kada volja za posedovanjem moći više nije tu, čovek počinje da propada i umire ali i da misli na Boga. Bog je protiv života, život je žudnja za moći. Život je konstantna borba; život je sukob i neko mora da pobedi. Kada ljudi postanu previše slabi i ne mogu pobediti, ti poraženi umovi postaju religiozni. Religija je poraz.

Foyerbah, Marks, Niče – njih trojica su stvorila atmosferu u kojoj je moglo da se kaže da je Bog mrtav, a da je čovek slobodan.

U ovakvim okolnostima ste se vi rodili. Ako ste savremenik uopšte, onda je situacija takva. Više se slažete sa Foyerbahom, Marksom i Ničem, nego sa osnivačima i prorocima religija. Oni su daleko; mi ne pripadamo njima, oni ne pripadaju nama. Udaljenost je prevelika. Naši proroci su Foyerbah, Marks, Niče, Frojd, Darwin – ovi ljudi su uništili celu strukturu, ceo šablon vere.

Voleo bih da vam kažem da su čovečanstvu učinili veliku uslugu. Ali nemojte me pogrešno razumeti. Oni su potpuno očistili čovekovu svest od vere, ali to je samo polovina posla. Sada je potrebno nešto drugo. To je kao kada pripremate baštu, pa pripremite zemlju, počupate korov, sklonite svo kamenje. Zemlja je sada spremna, ali vi samo čekate i ne sadite ruže, ne sejete nikakvo seme.

Ovi ljudi su učinili veliku uslugu čovečanstvu. Počupali su sav korov. Ali bašta nije spremna ako se samo korov počupa. Čupanje korova je deo pripremanja baštne, ali to nije i sama bašta. Sada treba zasaditi ruže. Te ruže nedostaju, dakle, nedostaje smisao.

Ljudi su u čorsokaku. Oni misle da je ovo parče čiste zemlje gde ne raste vera, gde žudnja za nepoznatim i onostranim ne cveta. I kada počnu da gledaju okolo, vide da nema ničega. Da je pustinja. Ovi ljudi su očistili zemlju, ali je na tom mestu ostala samo pustinja. Čovek je, zatim, postao veoma zabrinut. Zabrinutost je vekovima bila potiskivana da bi ljudi mogli da se priklone partiji, religiji, sekti,

društvu. Hiljadama godina je zabrinutost bila zaključana i čovek je bio rob. Sada je katanac slomljen, čovek više nije rob, i hiljadugodišnja represija je popustila. Čovek ludi.

To što su ovi ljudi uradili može se pretvoriti u oslobođanje ili u gubitak. Zavisi. Ako pravilno iskoristite ovu situaciju i počnete da uzgajate ruže u svom srcu, uskoro ćete biti zahvalni Foyerbahu, Marksu, Ničeu, Frojdu, i svim drugim ljudima koji su uništili veru, koji su uništili staru religiju. Utabali su put za nove vrste verovanja – zrelije, starije, odraslige.

Ja se slažem, ali ne zaustavljam se na njima. Ako se zaustavite, beznačajnost će biti vaša sudbina. Da, dobro je da Bog ne postoji, ali onda otkrijte šta se krije u vašem unutrašnjem biću.

Oni su stvorili situaciju u kojoj možete da kažete „Ne znam“. To je agnosticizam. Sada to iskoristite kao odskočnu dasku da odetе u nepoznato. Spremni ste da odete u nepoznato. Znanje vas ne sputava, niko vas ne golica po tabanima. Slobodni ste prvi put. Ali zašto stojite tu? Stajali ste tu zato što ste bili vezani lancima, i još uvek tu stojite iako ih nema. Idite još malo napred. Sad istražujte! Postojanje je vaše. Istražujte ga bez ikakvog koncepta, bez predrašuda ili neke prethodne filozofije.

Znanje je uništeno, i to je dobro. Ovi ljudi – Foyerbah, Marks, Niče i ostali – učinili su dobru stvar čisteći gluposti stare vekovima, ali zapamtite, čak ni njima to nije pomoglo. Niče je umro u ludnici, i ako ostanete na Ničeu, očekuje vas ludilo i ništa više. On je učinio veliku uslugu, bio je mučenik, ali je zaglavio sa svojom negativnošću. Uništio je veru, ali nikada nije išao da istražuje. Bez vere, čega ima? Bez vere, šta postoji? Nešto postoji. Ne možete reći da nema ničega, nečega ima. Šta je to? On nikada nije meditirao. Razmišljanje, logičko razmišljanje, može da uradi jednu stvar – može da uništi veru. Ali vas ne može povesti ka istini.

Sada moramo da stvorimo smisao. Smisao nam više ne daje društvo, niti bilo ko drugi. Martin Hajdeger kaže da kada jednom čovek postane svestan besmislenosti života, tada se javlja zabrinutost, nemir, patnja. On kaže: „Ovo se desilo nakon oslobođanja onoga što je potčinjeno komforu i uslovljavanju bilo vekovima pod ključem. Kada dođe do oslobođanja, čovek može da dela, ali suprotno

normama koje su ustanovili drugi ljudi ili stvari. Mora da se osloni na sebe.“

Hajdeger je u pravu. Morate da se oslonite na sebe. Sad ne smete de sa oslonite ni na koga drugog. Nikakve svete knjige nisu od pomoći, proroci su nestali, nema više glasnika. Moraćete da se oslonite na sebe. Moraćete da stanete na svoje noge. Moraćete da postanete nezavisni. Hajdeger to naziva „rešavanjem“. Moraćete to da rešite, da dođete do rešenja. Sami ste i nema ko da vam pomogne. Šta ćete onda da radite? A ne znate ništa. Nema vere koja će vam dati mapu. Ne postoji poznata teritorija, samo nepozanato vas okružuje. Celo postojanje je opet postalo misterija.

To je velika radost za one koji imaju hrabrosti jer je istraživanje sada moguće.

Martin Hajdeger to zove rešavanjem, zato što kroz to pojedinac postaje odlučan, postaje pojedinac. Nema Boga, običaja, zakona, zapovesti, normi, principa – čovek mora da bude ono što jeste i mora da odluči gde će da ide, šta će da radi i šta će biti. Ovo je značenje poznate egzistencijalističke maksime po kojoj postojanje prethodi suštini, tj. ne postoji suštinska priroda čovekova. Čovek stvara to što jeste, stvara sam sebe. Smisao mora biti stvorena. Morate pevati svoj smisao, morate igrati svoj smisao, morate slikati svoj smisao, morate ga živeti. On će proizaći iz življenja; kroz igru će početi da ulazi u vaše telo. Kroz pesmu će vam doći. On nije kamen koji leži negde, koga treba otkriti; on mora da procveta u vama.

ENERGIJA I RAZUMEVANJE: PUT OD POŽUDE DO LJUBAVI

Energija je razumevanje, one nisu dve stvari. Kakva vrsta energije je razumevanje? Kada energija nije okupirana, postaje razumevanje. Kada je energija okupirana, ona ostaje neznanje, neosvešćena.

Na primer, vaša seksualna energija je okupirana ženom ili muškarcem. Ona će ostati neznanje zato što se fokusira na objekat; usmerena je ka vanjskim stvarima, ekstrovertna je. Ako se energija osloboди objekta, gde će otići? Počeće da se vraća u subjekat, u vaš

unutrašnji izvor. A energija koja se vrati izvoru postaje razumevanje, postaje svest.

Ja ne kažem da treba biti protiv seksa, ne. Ali neka seks bude više subjektivan nego objektivan fenomen. A to je razlika između seksa i ljubavi. Ljubav je subjektivna, seks je objektivan.

Vas žena ili muškarac zainteresuju kao objekat, i pre ili kasnije će interesovanje nestati zato što jednom kada ste ispitali objekat, ništa nije ostalo. Onda ste spremni da predete na nekog drugog. Da, žena izgleda prelepo, ali koliko dugo će to trajati? Objekat je objekat. Ona za vas još uvek nije osoba, ona je samo lep objekat. To je uvreda. Vi dovodite dušu do objekta, pretvarate subjektivnost u objekat. Pokušavate da je iskoristite. Pretvarate je u sredstvo. Vaša energija ostaje sirova. Vi ćete ići od žene do žene, a vaša energija će se vrteti ukrug. Nikada se neće vratiti kući.

Ljubav znači da niste zainteresovani za ženu ili muškarca kao objekat. U stvari, vi niste tu da biste iskoristili drugu osobu, niste tu da biste uzeli nešto od drugoga. Naprotiv, toliko ste puni energije, da biste dali nešto te energije drugoj osobi. Ljubav daje. Seks samo želi da dobije.

A kada ljubav daje, ona je subjektivna, ostaje ukorenjena u sebi. Ljubavnici pomažu jedno drugom da budu ono što jesu, da postanu jedinstveni, da budu usredsređeni. Ljubav je poštovanje, i to duboko poštovanje, divljenje. Ona nije iskorišćavanje. Ljubav je razumevanje. Pošto energija nije okupirana objektom, ona ostaje slobodna, nije vezana ni za šta. I to dovodi do promene. To se skuplja u vama.

I zapamtite: šta se dešava u svetu fizike, dešava se i u svetu metafizike. Posle određene količine energije, dolazi do kvalitativne promene. Kvalitativna promena nije ništa drugo do proizvod kvantitativne promene.

Na primer, ako zagrejete vodu do ključanja, ona će ispariti. Do tačke ključanja, ona nije isparila; još uvek je voda, topla – ali je iだже voda. Ali iznad temperature ključanja, ona isparava – više nije voda. Promenila je svoj oblik. Promena se dogodila.

Isto tako, kada akumulirate energiju, nemojte je trošiti na objekte – a ljudi je upravo na objekte i troše. Nekoga zanima novac; on svu svoju energiju ulaže u to. Naravno, skupiće on dosta novca, ali će u

tom skupljanju umreti, propašće, postaće prazan, postaće prosjak. Novac se gomila, a on postaje sve siromašniji. Neko uloži svoju energiju u politiku, u moć. Postane premijer, ali je duboko u sebi prosjak. Može biti najvažniji prosjak u državi, ali je i dalje prosjak.

Ako uložite svoju energiju u objekat, živećete životom nerazumevanja, neosvešćenim životom. Ne ulažite svoju energiju u objekte. Neka se energija vrati vašem biću. Neka se akumulira. Neka vaš život postane ogroman rezervoar. Neka vaša energija ne bude ničim okupirana. A onda u jednom trenutku dolazi skok, kvantni skok, transformacija. Energija postaje sjajna, pretvara se u svest, postaje razumevanje.

Energija je ta koja postaje razumevanje. Dakle, kada iscrpite energiju, gubite razumevanje. Kada ste umorni, inteligencija vam je manja. Videli ste to. Ujutru vam je inteligencija svežija nego uveče. Ujutru imate više razumevanja, više saosećanja, više ljubavi nego uveče.

Jeste li primetili? Prosjaci prose ujutru. Oni razumeju psihologiju. Ko će uveče nešto da im da? Ljudi su do uveče ljuti, isfrustrirani. Ujutru su sveži jer su se odmarali celu noć, naspavali su se, njihova energija je sveža, akumulirali su energiju osam sati. Imaju više razumevanja, saosećanja, ljubavi, simpatija. Moguće je ubediti ih da vam daju nešto. Oni imaju nešto, pa mogu i da daju. Do uveče nemaju ništa; izgubili su sve što su ujutru imali, mrtvi su umorni.

Deca imaju više razumevanja – ne znam da li ste to primetili – nego stariji ljudi. Stari ljudi postanu naporni, okrutni, lukavi. Oni do kraja života ostanu okupirani objektima. Većina starih ljudi postanu makijavelisti. Deca su nevina, imaju poverenja, bliži su Budama. Zašto? Preplavljeni su energijom.

Deca brzo uče. Zašto? Gde je energija, tu je i inteligencija. Što ste stariji, sve vam je teže da učite. Kaže se da je starog psa teško naučiti novim trikovima. Zašto? Ne bi trebalo tako da bude, zato što pas već zna toliko trikova, da može da nauči još neki. Njemu bi trebalo da bude lakše zato što je vežbao da uči toliko puta, da će lakše naučiti nekoliko novih trikova. Ali nije tako.

Deca brzo uče. Ako se dete rodi u gradu gde se govori pet jezika, ono počinje da uči svih pet; ono usavrši svih pet jezika. Svaki

mu postane maternji. Dete ima beskonačne mogućnosti za učenje, i za to postoji samo jedan razlog: preplavljeno je energijom. Uskoro će početi da je rasipa.

Čovek koji meditira postaje čovek koji razume, zato što se njegova energija akumulira. On je ne rasipa. Njega ne zanimaju gluposti; on ne ulaže energiju u sitnice. Tako da kad dođe vreme za davanje, on ima energije za to.

Energija je razumevanje. Budite svesni toga i koristite svoju energiju svesno, i na takav način da to ne bude puko rasipanje.

Možete li reći nešto o korišćenju seksualne energije u procesu razvoja, jer • je ona izgleda jedna od najvećih preokupacija na Zapadu?

Seks je *ta* energija. Neću reći seksualna energija, zato što druga energija ne postoji. Seks je jedina energija koju imate. Energija se može transformisati, postati viša energija. Što više ide nagore, sve manje seksualnosti ostaje u njoj. A postoji i krajnji vrh gde se ona pretvara u ljubav i saosećanje. Konačni procvat možemo nazvati božanskom energijom, ali osnova, polazna tačka ostaje seks. Seks je, dakle, prvi, najniži sloj energije dok je božansko najviši sloj. Energija koja se kreće je ista.

Prvo što treba da razumete jeste da ne treba da delite svoje energije. Jednom kada ih razdvojite, stvara se dualizam. Jednom kada ih razdvojite, javljaju se konflikti i sukobi. Jednom kada razdvojite svoje energije, vi ste razdvojeni – onda ćete biti ili za ili protiv seksa.

Ja nisam ni za, ali ni protiv, zato što ne delim. Ja kažem da je seks energija, ime energije; neka se ta energija zove *x*. Seks je ime te energije *x*, te nepoznate energije, koju koristite samo za biološku reprodukciju. Kada se osloboди bioloških stega, kada postane više od fizičke, ona postane božanska; to je onda ljubav o kojoj govori Isus ili Budino saosećanje.

Ljudi su danas opsednuti zbog hrišćanstva. Dve hiljade godina hrišćanskog gušenja seksualne energije dovelo je dotle da je Zapadni um previše opsednut njom.

Najpre je dve hiljade godine trajala opsесija kako je uništitи. Ne možete uništitи svoju seksualnu energiju. Energija ne može biti uništena, ona se samo može transformisati. Energija ne nestaje. Ništa se na ovom svetu ne može uništitи, može se samo transformisati, promeniti, pomeriti u novu oblast i dimenziju. Uništenje je nemoguće.

Ne možete stvoriti novu energiju, niti možete uništitи staru. Stvaranje i uništavanje su izvan vas. Ne mogu se uraditi. Sada se i naučnici slažu da se atom ne može uništitи.

Dve hiljade godina je hrišćanstvo pokušavalo da uništi seksualnu energiju. Ideja je bila da biti religiozan znači odreći se seksa u potpunosti. To je stvorilo ludilo. Što se više borite, više potiskujete, postajete seksualniji. A onda seks zađe duboko u nesvesno. Truje celo vaše biće.

Ako čitate žitija hrišćanskih svetaca, videćete da su oni opsednuti seksom. Ne mogu da se mole, ne mogu da meditiraju. Šta god da rade, misle na seks. Pri tom misle da se đavo igra sa njima. Niko se ne igra sa njima. Ako potiskujete, *vi* ste đavo.

Nakon dve hiljade godina potiskivanja seksualne energije, Zapadu se smučilo. Već je postalo previše, i sve se preokrenulo. Sada je, umesto potiskivanja, ugađanje postalo nova opsесija. Iz jedne krajnosti uma prešlo se u drugu. Bolest je ostala ista. Nekada je seks bio potiskivan, a sada se preteruje sa njim. Obe stvari su nezdrave.

Seks se mora transformisati, niti ga treba potisnuti niti preterivati sa njim. A jedini način da se seks transformiše jeste ako se okrećete seksualnosti uz meditativnu svest.

Prepustite se seksu, ali budite usredsređeno, svesno biće. Ne dozvolite mu da postane nesvesna sila. Ne dozvolite da vas odbije od sebe. Prepustite mu se znalački, sa razumevanjem, s ljubavlju. I neka vam seksualno iskustvo bude meditativno iskustvo. Meditirajte tokom seksa. To se na Istoku radi kroz tantru.

Kada počnete da meditirate tokom seksualnog čina, njegov kvalitet će početi da se menja. Energija koja se ulaže u seksualni čin, krenuće ka svesti.

Na vrhuncu orgazma možete postati usredsređeni onoliko koliko ne biste mogli ni u jednoj drugoj prilici, zato što nijedno drugo iskustvo nije tako duboko, nijedno drugo iskustvo ne zaokuplja to-

liko, niti je tako kompletno. Orgazam vas potpuno obuzme – celo biće vibrira, celo biće mu se prepusti. Telo, um – svi mu se prepuste. Prestanete da razmišljate. Samo na sekund, kada orgazam dode do vrhunca, prestanete da razmišljate, zato što ste toliko potpuni da ne možete da mislite.

Kada doživite orgazam vi *postojite*. Biće je prisutno bez razmišljanja. Ako u ovom trenutku možete da budete usredsređeni, svesni, onda vas seks može odvesti do božanskih visina. Ako u ovom trenutku možete da budete usredsređeni, onda se ta usredsređenost može preneti i na druge trenutke, na druga iskustva. Može postati deo vas. Dok jedete, šetate, radite nešto, usredsređenost će biti prisutna. Ona je, kroz seks, dotakla vašu suštinu. Ušla je u vas. I stalno će biti prisutna.

Ako budete meditirali, shvatićete još jednu stvar – to je da nije seks taj koji vas dovodi do blaženstva, do ekstaze. To je, u stvari, stanje u kom se um nalazi dok ne razmišlja i potpuno prepuštanje činu koji vas dovodi do osećaja blaženstva.

Kada ovo budete razumeli, seks će vam sve manje i manje biti potreban, zato što do tog stanja uma u kome on ne razmišlja možete doći i bez seksa; to je cilj meditacije. Ta potpunost biće može se ostvariti bez seksa. Kada vidite da se to isto stanje može postići i bez seksa, on će vam sve manje i manje biti potreban. Doći će trenutak kada vam seks više uopšte neće biti potreban.

Zapamtite, seks uvek zavisi od druge osobe. I seks, znači, donekle ograničava. Kada dođete do potpuno orgazmičnog stanja a da ne zavisite ni od koga, kada ono postane vaš unutrašnji izvor, vi postajete nezavisni, slobodni.

Na to su misticci mislili kada su rekli da čovek može biti slobodan samo ako je u celibatu, zato što onda ne zavisi ni od koga, sam je sebe doveo do ekstaze.

Seksualni čin se gubi tokom meditacije, ali to ne uništava samu energiju. Energija se nikada ne može uništitи; samo se oblik energije menja. Kada više nema oblik seksualne energije, ona postaje energija ljubavi.

I zaista, čulna osoba ne može da voli. Njen ljubav je samo predstava, sredstvo kojim dolazi do seksa. Čulna osoba koristi ljubav

kao tehniku za dobijanje seksa. Ona je sredstvo. Čulna osoba ne može istinski da voli, može samo da iskorišćava druge; ljubav koristi samo da bi se približila drugima.

Osoba koja je postala nečulna, puna je energije, postala je auto-ekstatična – sama sebe dovodi do ekstaze. Takva osoba će prvi put biti ispunjena ljubavlju. Ona će stalno pružati ljubav, stalno će je deliti sa drugima, stalno će je davati. Ali da biste ovo postigli, ne bi trebalo da budete protivnik seksa. Da biste ovo postigli, morate prihvatiťi seks kao deo života, prirodnog života. Prepustite mu se, samo svesnije.

? Cela ta priča o transformisanju seksualne energije je zanimljiva, ali kad pogledam • duboko u sebe, vidim da mi je moja supruga dosadila, kao i da se plašim žena, i verovatno bi prvo time trebalo da se pozabavim. Šta je koren ovog straha?

Svi muškarci se plaše žena, i sve žene se plaše muškaraca. Svi oni imaju dobre razloge da ne veruju jedni drugima, pošto su ih od dečinstva obučavali da budu neprijatelji. Oni nisu rođeni da budu neprijatelji, ali su uspeli to da postanu. Zatim, nakon dvadesetak godina obučavanja da se plaše jedni drugih, trebalo bi jednog dana da se venčaju i izgrade međusobno poverenje. Dvadeset od sedamdeset, osamdeset godina života vas obučavaju da se plašite jedni drugih, i to tokom najnežnijeg i najosetljivijeg perioda života!

Psiholozi kažu da 50% celokupnog životnog znanja steknemo do svoje sedme godine. Do kraja života ćemo naučiti još samo 50%. Pedeset procenata naučimo do sedme godine. Dok dođete do dvadesete, naučite skoro 80%. Već ste izgrađeni, formirani. Učili su vas nepoverenju. Dečacima se govori: „Izbegavaj devojčice, one su opasne.“ Devojčicama se govori: „Izbegavaj dečake, oni su bezobrazni, napakostiće ti već nekako.“ A kada se ovo uslovljavanje od dvadeset godina završi – zamislite samo, dvadeset godina vas tome uče roditelji, u školi, na fakultetu, u crkvi, sveštenici – kako jednog dana možete sve to da odbacite?

To pitanje se uvek iznova postavlja: toliko muškaraca mi je reklo da se plaši žena; žene mi kažu da se plaše muškaraca. Niste se rodili uplašeni; na početku se niste plašili. Dete se rodi bez straha. Onda ga mi učimo strahu i uslovjavmo njegov um.

To se mora prekinuti, ljudi zbog toga postaju skoro neurotični. Ljudi se onda svadaju – supružnici se stalno svadaju, i pitaju se zašto to i dalje rade i zašto su sve veze tako gorke. Zašto se to događa? Zatrovani ste, i to uslovljavanje morate svesno da odbacite. U suprotnom ćete ostati uplašeni.

Nemate čega da se plašite, ni kod muškaraca ni kod žena. Oni su baš kao i vi, potrebna im je ljubav koliko i vama, čeznu da vam pruže ruke onoliko koliko i vi za tim čeznete. Žele da budu deo vašeg života kao i da drugi budu deo njihovih života, jer što više ljudi učestvuje u životu drugih, javlja se veća radost. Ljudi su tužni. Postali su usamljeni. I pored gužve, ljudi su usamljeni jer se svi plaše jedni drugih. Čak i kada sede blizu jedni drugima, ljudi su uzdržani, toliko da se celo njihovo biće udrveni. Tvrda ljska se napravi oko njih, podigne se štit oko njihovog bića, tako da i kada se susretnu to i nije pravi susret. Ljudi se drže za ruke, ali te ruke su hladne, ne prenose ljubav. Ljudi se grle, da, tela se dodiruju, ali srce ostaje daleko.

Ljudi moraju da vole – ljubav je velika potreba, kao i hrana. Hrana je niža potreba, dok je ljubav viša potreba, ima vrednost većeg reda.

Psiholozi su sproveli istraživanje sa decom koja su odrasla u sroštima bez ikakve ljubavi. Mnoga deca mogu da umru ako odrastaju bez ljubavi; umru za dve godine. Ona dobijaju hranu, potrebnu negu, ali samo mehanički. Sestra dođe, okupa ih, nahrani; o svemu se vodi računa, ali nema ljudske ljubavi. Sestra ih neće priviti na svoje grudi, neće približiti detetu svoje toplo telo; ne daje im toplinu. Za dve godine mnoga od ove dece umre bez nekog vidljivog razloga. Bili su savršenog fizičkog zdravlja, telo im je bilo u odličnom stanju; nisu bila bolesna niti bilo šta slično, ali bi iznenada, bez ikakvog vidljivog razloga, počela da umiru. A deci koja prežive je mnogo teže. Ovi koji su umrli na neki način su inteligentniji. Oni koji prežive postanu neurotični, šizofrenični, psihotični, zato što nisu dobili ljubav. Ljubav nas čini celovitim. Ona je kao lepak –

spaja nas. Preživela deca počnu da se raspadaju na delove. Nema ničega što bi ih držalo cele, nikakva vizija života, nikakvo iskustvo ljubavi – ništa što bi ih održalo. Životi im se čine besmislenim, zato mnogi postanu neurotični, ili postanu kriminalci.

Ljubav čini da osoba bude kreativna; ako nema ljubavi, osoba postaje destruktivna. Da je majka više volela Adolfa Hitlera, svet bi mogao da bude potpuno drugačiji.

Ako nema ljubavi, čovek zaboravi jezik kreativnosti, postane destruktivan; tako se rađaju kriminalci, političari. Oni pripadaju istom tipu ljudi – nema razlike između njih, nema nikakve kvalitativne razlike. Lica im se razlikuju, maske su im drugačije, ali duboko unutra su svi oni kriminalci. Vi ste, u stvari, čitali istoriju ljudskog kriminala i ništa više. Još uvek vas nisu učili pravoj istoriji čovečanstva, jer pravu istoriju čine Bude, Isusi, Lao Ceovi. Postoji potpuno drugačija istorija čovečanstva, a ona se ne uči u školi. Istorija beleži samo kriminal i destrukciju. Ako ubijete nekoga na ulici, bićete u novinama, a ako nekome poklonite ružu, niko za vas neće čuti. Niko neće znati da postojite.

Ako nema ljubavi u detinjstvu, osoba će postati ili političar ili kriminalac, ili će poludeti, ili će krenuti nekim drugim putem destrukcije, zato što neće znati kako da stvara. Život će joj biti besmislen, i ništa joj neće biti značajno. Osećaće se odbačeno, jer ako niste bili voljeni ne možete da se osetite vrednim. Kada vas neko zavoli, postajete vredni. Počinjete da osećate da ste nekome potrebnii, da postojanje neće biti potpuno bez vas. Kada vas žena voli, znate da će, kada vas nema, neko biti tužan. Kada vas muškarac voli, znate da nekome život činite srećnjim, i zbog toga što nekome činite život srećnjim, osećate veliku radost.

Radost se javlja samo ako donosimo radost drugima; nema drugog načina. Što više ljudi usrećite, bićete srećniji. Ovo je stvarni značaj služenja. Ovo znači biti religiozan: pomozite ljudima da postanu srećni, srdačni, ispunjeni ljubavlju. Stvorite malo lepote na ovom svetu, stvorite malo radosti, napravite mali čošak gde ljudi mogu da slave, igraju, pevaju i budu to što jesu, onda čete i vi biti srećni. Neizmerna će biti vaša nagrada. Ali onaj ko nikada nije bio voljen to ne zna.

Znači, deca koja prežive bez imalo ljubavi dokazano postanu opasni ljudi. Ljubav je osnovna potreba; ona je hrana za dušu. Telo je potrebna hrana, isto kao i duši. Telo živi od materijalne hrane, duša živi od duhovne hrane. Ljubav je duhovna hrana, duhovni podsticaj.

U boljem svetu koji ja zamišljam, decu će učiti da se vole međusobno. Dečaci i devojčice neće biti razdvojeni. Neće biti razdvajanja, niti će se u njima razvijati osećaj ogorčenosti jednih prema drugima. Zašto se ovo ogrčenje uopšte i stvara? Zato što postoji veliki strah od seksa. Seks nije prihvaćen, u tome je problem, i pošto nije prihvaćen deca moraju biti razdvojena. Čovečanstvo će nastaviti da pati ako ne prihvati seks kao prirodni fenomen. Problem se kod muškaraca i žena javlja zato što je seks osuđen.

Ova osuda mora da nestane, a sada može to i da se desi. Razumem da u prošlosti nije bilo mogućnosti za to. Na primer, kada bi devojka zatrudnела, nastali bi problemi. Roditelji su bili uplašeni, društvo se plašilo, ljudi su živeli u strahu. Dečaci i devojčice su morali da budu razdvojeni, morali su da se podižu visoki zidovi između njih. A onda jednog dana, nakon dvadeset godina, iznenada biste otvorili vrata i rekli: „Ona nije tvoj neprijatelj, ona je tvoja supruga. Voli je! On nije tvoj neprijatelj, on je tvoj suprug. Voli ga!“ A šta ćemo sa onih dvadeset godina tokom kojih je on bio neprijatelj koga se trebalo plašiti? Možete li tek tako da izbrišete dvadeset godina? Naravno da ne možete. One su tu, prate vas celog života.

Ali sada za tim nema potrebe. Po mom uverenju, pravljenje pilule je najveća revolucija na svetu. Lenjin i Mao Cedung nisu ništa u poređenju sa pilulom; pilula je najveći revolucionar. Ona može stvoriti potpuno drugačiji svet zato što više nema straha; sada nema potrebe da se plašimo. Strah od trudnoće je bio razlog za osuđivanje seksa. Sada nema potrebe osuđivati ga uopšte, sada može biti prihvaćen.

Razumem šta je bilo u prošlosti; postojao je strah. Mogu da oprostim tim ljudima iz prošlosti, jer su bili nemoćni. Ali danas vam se ne može oprostiti ako učite svoju decu da treba da se razdvajaju i ne trpe međusobno. Nema potrebe. Sada dečaci i devojčice mogu da se mešaju, sastaju, budu zajedno, a da se pri tom ne plaše seksa.

Lepota u svemu tome je, da je zbog straha i osude, zbog poricanja, seks postao tako važan; on inače nije toliko važan. Pokušajte da razumete jednostavan zakon psihologije – ako nešto mnogo zbranjujete, to će postati veoma važno. Samo poricanje ga čini važnim. Postanete opsednuti time. Onda, ako dečake i devojčice držite odvojene jedne od drugih osamnaest ili dvadeset godina, oni postanu opsednuti jedni drugima. Misle jedino jedni na druge, i ni na šta više. Um im postane preokupiran tim mislima. Sve te godine nečulnog učenja čine da um postane preokupiran, i da razmišljaju o svakavim perverzijama. Ljudi počnu da žive u mašti, zanimaju se za pornografiju, i sve to zbog gluposti koju ste napravili osuđujući seks.

I sada želite da se prekine sa pornografijom? Neće moći da se prekine. Jer stvarate povoljne uslove za nju. Kad bi dečaci i devojčice mogli da budu zajedno, koga bi zanimalo da gleda gole slike?

Idite i posetite neko aboridžinsko pleme koje živi nago, i pokazite im primerak *Plejboja* i svi će se smejeti! Ja sam živeo sa njima i razgovarao, i oni se svi smeju na to. Ne mogu da verujem: „Kakva je to glupost?“ Oni žive nagi, tako da znaju kako izgleda žena, a kako izgleda muškarac.

Pornografiju su stvorili sveštenici; oni su osnova toga, a onda dolaze svakakve perverzije, jer kada ne možete u stvarnosti da sretnete druge ljude, prema kojima je osećaj privlačnosti potpuno prirodan, počnete da fantazirate. Onda se javlja veći problem: nakon godina fantaziranja i sanjarenja, kada sretnete stvarnu ženu, ispostavi se da je ispod svih vaših očekivanja zbog svih tih fantazija! Mogli ste jedino da fantazirate; sada nijedna prava žena ne može da vas zadovolji. Zbog svojih fantazija i sanjarenja ste stvorili sliku o ženi, koju nijedna žena ne može da ispunji. Stvorili ste takvu sliku o muškarcu, koju nijedan muškarac ne može da ispunji. Odatle potiče frustracija. Odatle potiče ogorčenost koja se javlja između parova. Muškarac se oseća prevarenim: „Nisam se nadao ovakvoj ženi.“ On je mislio, sanjario, i mogao je u svom sanjarenju da uradi šta je htio, pa ova žena u poređenju sa njegovim snom izgleda jadno.

U vašim fantazijama se žene ne znoje, ne svađaju se sa vama, ne pridikuju vam. One su zlatne, divno cveće, i zauvek ostaju mlade.

Nikada ne ostare, i ne zvocaju. Pošto ste ih vi stvorili, one će se smejeti ako vi hoćete da se smeju. Njihova tela nisu sa ovoga sveta.

Ali kada sretnete pravu ženu ona se znoji, ima loš zadah, a ponекад je i prirodno da zvoca. Isto tako i pridikuje, tuče se, baca jastuke i lomi stvari, i neće vam dozvoliti da uradite hiljadujednu stvar. Ona počinje da ograničava vašu slobodu. Žena iz vaše fantazije nije nikada ograničavala vašu slobodu. Sa ovom ženom vam izgleda kao da ste upali u zamku. A nije ni tako lepa kao što ste mislili; nije Kleopatra. Ona je jedna obična žena, kao što ste i vi običan muškarac. Niti ona ispunjava vaše želje, niti vi ispunjavate njenе. Niko nije obavezan da ispuni vašu fantaziju! Ljudi su stvarni ljudi. I zbog toga što ste zbog svih tih godina izgladnjivanja stvorili fantaziju, imaćete problema u budućem životu.

Moraćete da odbacite svoje fantazije. Moraćete da naučite da živate u stvarnom svetu. Moraćete da naučite da vidite izuzetno u nečem običnom, a to je umetnost. Ženu ne čine samo njena koža, lice, telesne proporcije. Žena je duša! Morate biti bliski sa njom, morate učestvovati u njenom životu, u njenom unutrašnjem životu. Morate se spojiti i dovesti do susreta energija. Ljudi ne znaju kako da se sastanu i spoje; nikada to nisu učili. Niko vas nije učio kako se voli, a svi misle da znaju šta je ljubav. Ne znate to. Vi imate samo potencijal da volite, ali ne znate i veština ljubavi.

Rodeni ste sa potencijalom da učite jezike, ali neko vas njemu mora učiti. Isto tako ste rođeni sa potencijalom da volite, ali ne i sa veština ljubavi. Toj veštini ljubavi vas moraju učiti, ona se mora upiti.

Ali dešava se upravo suprotno: uče vas veštini straha, ali ne i ljubavi. Učili su vas kako da mrzite ljude. Hrišćane su učili da mrze muhamedance, a muhamedance da mrze Jevreje; Indijcima su usadili mržnju prema Pakistancima. Na bezbroj načina su nas učili da mrzimo. Muškarca su učili da se plaši žene, ženu su učili da se plaši muškarca, i kada odjednom odlučite da se venčate jednog dana – venčate se sa svojim neprijateljem! I onda nastane zbrka; život tada postane košmar.

Ako Vam je dosadila vaša supruga, to je zato što ne znate kako da pridete njenoj duši. Možda možete da pristupite njenom telu, ali to će Vam brzo dosaditi jer se ponavlja. Telo je veoma površna stvar. Sa

telom možete da vodite ljubav jednom, dva puta, tri puta, a onda odlično upoznate sve njegove konture. Tako da ne ostane ništa novo. Onda počinjete da se zanimate za druge žene: mislite da one sigurno imaju nešto što Vaša supruga nema, da u najmanju ruku imaju nešto zanimljivo ispod odeće. Još uvek možete da maštate o njima.

Odeća je izmišljena da bi podržala seksualnu žudnju. Naga žena ne ostavlja mesta maštanju. Zbog toga nage žene nisu toliko privlačne, kao ni nagi muškarci. Ali kada su žena ili muškarac sakriveni ispod neke odeće, to vam ostavlja dosta prostora za maštanje. Možete da maštate o onome što se nalazi ispod odeće, ponovo možete da sanjarite.

O svojoj supruzi ne možete da maštate; u tome jeste problem. Možete da maštate o komšijinoj supruzi, ona je zgodna.

Ljudima dosade supruge i supruzi, a razlog tome je što nisu u stanju da komuniciraju sa njihovom istinskom dušom. Mogu da komuniciraju sa njihovim telom, ali propuštaju komunikaciju između dva srca, između dve duše. Kada vaše duše uspostave kontakt, kada postanete srodne duše, dosadi tu nema mesta. Onda će uvek postojati nešto što može da se otkrije na površini jer svako ljudsko biće je beskonačnost, i nema kraja istraživanju.

Zato kažem da bi tantra trebalo da postane obavezan deo u obrazovanju ljudi. U svakoj školi, na svakom fakultetu bi ona trebalo da se izučava. Tantra je nauka o komunikaciji duša, dolazak do same sutiine drugog bića. Dosada će nestati samo u svetu koji poznaje veština tantrе; ni u jednom drugom slučaju dosada neće nestati. Možete je tolerisati, možete patiti zbog nje, možete biti njena žrtva. To su bili ljudi u prošlosti – žrtve. Oni kažu: „Šta da se radi? To je sudbina. Možda ćemo u sledećem životu izabrati neku drugu ženu ili nekog drugog muškarca, ali u ovom životu smo propustili priliku i tu se ništa više ne može uraditi. Tu su deca, hiljadu i jedan problem, prestiž, društvo, poštovanje...“ Oni, dakle, pate i ostaju žrtve.

Ljudi sada više nisu tako spremni da pate, pa su otišli u drugu krajnost. Sada sebi ugadaju svakakvim vrstama seksa i promenama partnera, ali ni to ne dovodi do zadovoljstva. Niko nije zadovoljan, jer je osnovno da ako ne uspete da rešite unutrašnju misteriju svoje žene ili muškarca, vrlo brzo će vam dosaditi. Onda ili postanete žr-

tva – produžavate dosadu, patite zbog nje, čekate sudnji dan – ili počnete da zadovoljavate sebe sa drugim partnerima. Ali, sve što ste uradili sa ovim partnerom uradićete i sa sledećim, i taj sledeći će vam dosaditi, kao i sledeći, i ceo život ćete samo menjati partnere. Ni to vam neće doneti zadovoljstvo.

Osim ako ne naučite tajne tantere. Tantra je jedna od najvažnijih tajni ikada otkrivenih. Ali je veoma delikatna zato što predstavlja najveću umetnost. Lako je slikati, pisati poeziju, ali doći u dodir sa drugom osobom, to je najteže i najveća veština koja može da se nauči.

Tantra može da nauči ljudi da vole, da vole toliko da sama ljubav postane njihova religija – vaša žena jednog dana nestane i tu pronadete Boga; vaš muškarac jednog dana nestane i vi na njegovom mestu nadete Boga; jednog dana, tokom duboke komunikacije, tokom dubokog orgazmičkog iskustva, u toj ekstazi ćete na trenutak oboje nestati i tu će ostati samo Bog i ništa više.

Godinama su vas učili da budete protivnik seksa, a to vas je učinilo veoma čulnim. Sada se mora razumeti ovaj paradoks. Ako želite da razumete, morate ga razumeti potpuno, da vam bude sve kristalno jasno: čulnim vas je učinilo svako osuđivanje seksa. Slušao sam o poseti J.P. Morgana kući Dvajta Moroua. Veliki američki finansijer je, između ostalog, bio poznat po svom okruglom, crvenom, ružnom nosu.

„Zapamti, En,“ govorila je g-dja Morou svojoj čerki, „ne smeš ni reč da kažeš o crvenom nosu g-dina Morgana. Ne smeš čak ni da ga gledaš puno.“

En je dala obećanje, ali kada je Morgan stigao, majka ju je posmatrala i bila je napeta. En je bila divna, ali g-dja Morou se nije usuđila da se opusti. Okrenuvši se ka finansijeru sa toplim osmehom, spremila se da mu sipa čaj i pitala je: „Gospodine Morgan, hoćete li da Vam stavim jednu ili dve kockice šećera u nos?“

To se desilo celom čovečanstvu – potisnuti seks je postao opsesija.

Ljudi misle da ja učim seksualnosti – ali ja učim transcedenciju. Zanimanje za seks je patološko zanimanje nastalo kao posledica potiskivanja. Kada ne bude više potiskivanja nestaće i zanimanje. Mi posedujemo prirodnji osećaj, koji nije opsesivan, patološki. Sve što je

prirodno to je i dobro; ovakvo zanimanje za seks je neprirodno. A problem je što su ovo neprirodno interesovanje stvorili sveštenici, političari, tzv. moralisti. Krivica je njihova. Oni nastavljaju da stvaraju probleme, misleći da pomažu čovečanstvu da prevaziđe svoje zanimanje za seks. Ali nije tako! Zbog njih je čovečanstvo u haosu.

Ako zaista razumete, iznenadiće vas iskustvo koje ćete doživeti. Ubrzo zatim ćete otkriti da je seks postao prirodni fenomen. I na kraju, kada poboljšate svoje meditacije, kada vaša duša i duša vašeg partnera počnu da komuniciraju, telesnog kontakta će biti sve manje. Doći će trenutak kada seksualnosti neće biti, jer se promenila. Energija je počela da se kreće nagore. To je ista energija; na najnižem nivou postoji u obliku seksa, na najvišem u obliku *samadhi*, svoje supersvesti.

KAMILA, LAV I DETE: RAZVOJ ČOVEKA

Čovek nije rođen savršen. Rođen je nepotpun, spreman za dalji proces. Rođen je usput, kao hodočasnik. To mu u isto vreme donosi i bol i sreću; bol, zato što ne može da se odmori, mora da ide napred, uvek mora da ide dalje. Mora da traži, ispituje i istražuje. On mora da postane, jer njegovo biće se razvija kroz postajanje. Postajanje je njegovo biće. Može da postoji samo dok je u pokretu.

Evolucija je u suštini čovekove prirode, evolucija je njena duša. A oni koji uzimaju sebe zdravo za gotovo ostaju nezadovoljni. Oni koji misle da su rođeni potpuni ne evoluiraju. Tako seme ostaje seme. Ono nikada ne postane drvo i nikada ne spozna radosti proleća, sunca i kiše, i ekstazu koju donosi cvetanje miliona cvetova.

Eksplozija je zadovoljenje, eksplozija je svrha postojanja – eksplodirati milionima cvetova. Kada se potencijal realizuje, tek tada je čovek ispunjen. Čovek je rođen kao potencijal; to je jedinstveno čovečanstvu. Sve ostale životinje su rođene kompletne, kakve su se rodile, takve će i umreti. Nema evolucije između njihovog rođenja i smrti. Stalno se kreću u istoj ravni, ne prolaze kroz ikakvu transformaciju. Nikakva radikalna promena se ne dešava u njihovom životu. One se kreću po horizontalnoj ravni, nikada ne idu po vertikalnoj.

Ako čovek takođe ide horizontalno, propustiće svoje bivstvovanje, neće postati duša. Kada počnete vertikalno da se krećete, postajete duša. To što imate dušu znači da je vertikalno kretanje preseklo horizontalno. Ili možete, na primer, da mislite o tome kao o gusenici, čauri i leptiru.

Čovek je rođen kao larva. Na nesreću i umire kao larva, malo njih postane gusenica. Larva je statična, ne zna da se kreće. Ona se zakači za jedno mesto, tu stoji u jednoj fazi. Mali broj ljudi odraste do gusenice. Gusenica se već pomera; javlja se element dinamike. Larva je statična, gusenica se pomera. Život kreće sa pokretima. Mnogi, opet, ostanu gusenice: kreću se horizontalno, u istoj ravni, u jednoj dimenziji. Retko jedan čovek kao što je Buda, ili Rumi, ili Isus, ili Kabir – učini kvantni skok i postane leptir. Tada na scenu stupa vertikala.

Larva je statična; gusenica se kreće, zna pokrete; leptir leti, poznaje visine, počinje da se kreće nagore. Leptir ima krila; ta krila su cilj. Ako ne dobijete krila, nećete imati dušu.

Istina se realizuje kroz tri stadijuma: asimilaciju, nezavisnost i kreativnost. Zapamtite ove tri reči, one su značajne. Asimilacija – to je funkcija larve. Ona samo uzima hranu; priprema se da postane gusenica. Ona raspoređuje, ona je rezervoar. Kada energija bude spremna, postaće gusenica. Pre bilo kakvog pokreta, biće vam potrebna ogromna energija da ga načinite. Gusenica predstavlja kraj asimilacije, završen posao.

Onda počinje druga faza: nezavisnost. Larva se otkačila. Sada nema potrebe da ostane na jednom mestu. Došlo je vreme za istraživanje, za avanturu. Pravi život počinje pokretom, nezavisnošću. Larva ostaje zavisna, zatvorenik, u lancima. Gusenica je pokidala lance, počela je da se kreće. Led se otopio, nije više smrznut. Larva predstavlja smrznuto stanje; gusenica je pokret, kao reka.

Onda dolazi treći stadijum, sradijum kreativnosti. Nezavisnost sama po sebi ne znači ništa. Neće vas ispuniti to što ste samo nezavisni. Lepo je biti van zatvora, ali zbog čega? Čemu vam služi nezavisnost? Čemu služi sloboda?

Zapamtite, sloboda ima dva aspekta: prvi je „sloboda od“, a drugi „sloboda da“. Mnogi ljudi ostvare samo prvu vrstu slobode,

slobodu od – oslobođe se od roditelja, Crkve, organizacije; oslobođe se od ovoga i onoga, oslobođe se od svake vrste zatvora. Ali zbog čega? Sloboda od je negativna sloboda. Ako poznajete samo tu slobodu, onda niste uistinu slobodni; poznajete samo njen negativan aspekt. Morate upoznati i pozitivan – slobodu da stvarate, da postojite, da se izrazite, pevate svoje pesme, igrate svoje igre. To je treći stadijum – kreativnost.

Onda gusenica postane krilata pojava koja se hrani medom, istražuje, otkriva, ispituje, stvara. Odatle dolazi leptirova lepota. Samo kreativni ljudi su lepi zato što samo oni poznaju sve lepote života – imaju oči da vide, uši da čuju i srce da oseti. Oni su istinski živi, žive život do maksimuma. Njihova baklja je izgorela sa oba kraja. Oni žive intenzivno, žive u potpunosti.

Možemo koristiti i metafore koje je koristio Fridrik Niče. On kaže da se čovekov život može podeliti na tri sukcesivne metamorfoze duha. Prvu naziva kamila, drugu lav, a treću dete. Ovo su veoma slikovite metafore – kamila, lav i dete.

Svaki čovek mora da upije nasleđe svog društva – svoje kulture, religije, ljudi. Mora da upije sve što mu je prošlost omogućila. Mora da upije prošlost; to Niče zove fazom kamile. Kamila ima sposobnost da u svom telu skladišti ogromne količine hrane i vode za svoja mukotrpna putovanja pustinjom.

Sa čovekom je ista stvar: i on mora da pređe pustinju, da upije celu prošlost. I zapamtite, samo učenje napamet vam neće pomoći; potrebno je da upijete. Zapamtite i da osoba koja uči napamet o prošlosti to radi zato što *ne može* da je upije. Ako upijete prošlost, oslobođicete je se. Vi možete da iskoristite nju, ali ona vas ne može. Vi je posedujete, ali ona ne poseduje vas.

Kada ste upili hranu, ne morate da je učite napamet. Ona ne postoji odvojeno od vas – ona vam je ušla u krv, kosti, srž; postala je vi. Prošlost mora da se svari. Prošlosti ništa ne fali. To je vaša prošlost. Ne morate da počnete iz samog početka, jer kada bi svako tako počinjao, ne bi bilo mnogo napretka. Zato životinje nisu napredovale. Pas je u suštini isti kao što je bio pre nekoliko miliona godina. Samo je čovek životinja koja evoluirala. Kako dolazi do evolucije? Do evolucije dolazi zato što je čovek jedina životinja koja može da upije

prošlost. Kada upijete prošlost, vi je se oslobođite. Možete biti slobodni i koristiti svoju prošlost.

Možete stajati na ramenima svojih očeva i praočeva i njihovih očeva i praočeva. Svaka generacija stoji na ramenima prethodne, zato je čovečanstvo doseglo tolike visine. Psi to ne mogu da dosegnu, vukovi takođe; oni zavise sami od sebe. Oni dosežu visine samo koliko su i sami visoki. Vi ste u svoju visinu upili Budu, Hrista, Pantandžalija, Mojsija, Lao Cea. Što ste više toga upili, to ste na višem nivou. Možete da gledate sa vrha planine odakle puca pogled.

Upijajte više. Nema potrebe da vas vaši ljudi ograničavaju. Upijte prošlost svih ljudi koji su živeli na zemljii; budite građanin planete Zemlje. Nema potrebe da vas ograničavaju ni hrišćani, ni hindusi, ni muhamedanci. Upijte sve! Kuran je vaš, i Biblija je vaša, baš kao i Talmud, Vede, kao i Tao Te Čing – sve je to vaše. Upijte sve, jer što više upijete, viši će biti vrh na kome stojite i dalje ćete videti; udaljene zemlje i daleki vidici će postati vaši.

Ovo Niče zove fazu kamile. Ali nemojte se tu zagalaviti. Čovek mora da ide napred. Kamila je larva, ona nagomilava. Ako se zaglavite u toj fazi, i zauvek ostanete kamila, onda nećete spoznati lepote i blagodeti života. Nikada nećete spoznati božansko. Ostaćete zaglavljeni u prošlosti. Kamila može da upija prošlost, ali ne i da je koristi. Dode vreme kada kamila mora da postane lav. Niče kaže: „Lav nastavlja da komada čudovište poznato kao *ne smeš*.“ Lav u vama reži protiv autoriteta.

Lav je reakcija, pobunjenik protiv kamile. Sada počinjete da otkrivate svoje unutrašnje svetlo kao jedini izvor svih autentičnih vrednosti. Postajete svesni svoje primarne obaveze prema ličnoj unutrašnjoj kreativnosti, prema unutrašnjem skrivenom potencijalu.

Nekolicina njih ostane zaglavljena u fazi lava – oni samo riču i riču, i na kraju ostanu iscrpljeni. Dobro je postati lav, ali čovek mora da učini još jedan skok, a taj skok vodi ka detetu. Svi smo bili deca. Ali oni koji znaju, kažu da je prvo detinjstvo lažno detinjstvo. To je kao sa prvim zubima: izgledaju kao zubi, ali se ispostavi da su beskorisni, i moraju da ispadnu. Onda izniknu pravi zubi. Prvo detinjstvo je lažno detinjstvo; drugo detinjstvo je pravo. To drugo detinjstvo se zove faza deteta, ili faza mudraca. Značenje je isto.

Morate postati sasvim nevini, oslobođiti se prošlosti, na takav način da joj se čak i ne protivite... Zapamtite, osoba koja je još uvek protivnik prošlosti nije istinski slobodna. Ona je još uvek kivna na nekoga, još uvek se na nešto žali, ranjena je. Kamila je još uvek op-seda; još uvek je prati senka kamile. Lav je tu, ali se zbog nečega plaši kamile, plaši se da bi mogla da se vrati. Kada strah od kamile nestane u potpunosti, lav prestaje da riče. Onda se rađa pesma deteta.

Faza kamile je faza upijanja. Kamila ne zna da kaže ne. Poslušnost, verovanje – to su karakteristike faze kamile. Adam je bio u ovoj fazi pre nego što je pojeo jabuku sa Drveta znanja, i svaki čovek prode kroz ovu fazu.

Ovo je stanje preduma i predbića. Uma još uvek nema. Um se razvija, ali taj razvoj nije završen; veoma je neodređen, dvosmislen, mračan, besmislen. Biće je na putu, ali još nije blizu; ne postoje njegove jasne definicije. Dete još uvek ne vidi sebe zasebno. Bilo je u materici, bilo je poslušno, uvek se slagalo, ali nije bilo nezavisno. Nezavisnost ulazi na „ne“ vrata. Na „da“ vrata ulazi samo zavisnost. Dakle, u fazi kamile postoji zavisnost, bespomoćnost. Drugi su važniji od samog vašeg bića: Bog je važniji, otac, majka, društvo. Sveštenik je važniji, političar je važniji. Sve je, osim vas, na prvom mestu; drugi su važni; vi još niste tu. To je veoma nesvesno stanje. Većina ljudi je tu zaglavljena; većina ljudi ostane kamila. Skoro 99% ljudi ostane kamila.

To je veoma tužno stanje stvari, da 99% ljudi ostanu kamile, larve. Zato ima toliko patnje i nema nimalo radosti. Možete krenuti u potragu za radošću ali je nećete naći, zato što ona ne dolazi spolja. Osim ako ne postanete dete – osim ako ne dodete do treće faze – ako ne postanete leptir, nećete moći da spoznate radost. Radost nije nešto dolazi spolja; ona je vizija koja raste u vama. Moguća je samo u trećoj fazi.

Prva faza je faza patnje, treća faza je faza blaženstva, a između njih je lav, koji nekada pati a nekada je blažen, nekada doživljava bol, a nekada zadovoljstvo.

U fazi kamile ste papagaji. Samo učite napamet i ništa više. Vaše razumevanje se sastoji od verovanja koja su vam drugi dali. Ovde ćete naći hrišćane, muhamedance, hinduse, daine i budiste. Idite u

crkve, hramove, džamije, i videćete skup kamila. Nećete naći nijednog čoveka. Oni samo ponavljaju, kao papagaji. Oni još nisu izašli iz nesvesnog, nisu izašli iz sna.

Ali zapamtite, ne kažem da ova faza nije neophodna; neophodna je, ali kada se završi, čovek mora da nastavi dalje. Čovek nije ovde da bi ostao kamila zauvek.

Nemojte se ljutiti na svoje roditelje, učitelje, sveštenike, društvo, zato što su morali da vam usade neku vrstu poslušnosti; samo kroz poslušnost ste u stanju da usvajate. Otac mora da uči, majka mora da uči, na detetu je samo da usvaja. Ako se sumnja javi pre vremena, proces usvajanja će se zaustaviti.

Pomislite samo na dete koje još u materici počinje da sumnja; umrlo bi! Javila bi se sumnja da li da uzme hranu od te žene ili ne, da li je to uopšte hranljivo: „Ko zna, možda je otrovno?“ Ne bi znalo da li da spava dvadesetčetiri sata ili ne, jer to je previše – spavati stalno dvadesetčetiri sata dnevno, devet meseci. Ako dete makar malo počne da sumnja, od te sumnje će umreti.

Pa ipak, dode dan kada sumnju treba otkriti, naučiti. Sve ima svoje vreme. U prvoj fazi svako mora da bude kamila, da se slaže, da veruje u sve što mu se pruži – to je usvajanje, varenje. Ali ovo je samo početak puta, nije kraj.

Druga faza je teška. U prvoj fazi, društvo je to koje vam daje; zato postoji na milione kamila i veoma malo lavova. Društvo vas napušta kada postanete savršena kamila. Više od toga društvo ne može da uradi za vas. Tu se uloga društva – i škole, i fakulteta – završava. Ostavlja vas kao savršenu kamilu... Sa diplomom!

Sami morate postati lav, zapamtite to. Ako ne odlučite da postanete lav, nikada to nećete ni postati. Taj rizik mora da preuzme pojedinac. To je kocka. To je, takođe, veoma opasno, zato što ćete samim tim što ste postali lav iznervirati kamile oko sebe. Kamile vole mir; one su uvek spremne na kompromis. Ne žele da ih neko uznemirava, ne žele da se dogodi bilo šta novo na svetu, jer sve što je novo i uznemirava. One su protiv revolucionara i pobunjenika; nisu one protiv velikih stvari, molim vas, protiv Sokrata i Hrista, koji su doneli veliku revoluciju. Začudiće vas to što su protiv malih stvari.

Lavovi nisu dobrodošli. Društvo stvara svakakve prepreke za lavove. Kamile se plaše ovakvih ljudi. Oni remete njihov mir, remete njihov san, stvaraju brigu. Stvaraju u kamilama želju da postanu lavovi – u tome je pravi problem.

Prvi, status kamile, vam je dalo društvo. Drugi status pojedinac sam mora da postigne. U tom postizanju postajete pojedinac, postajete jedinstveni. Više niste komformista; više niste deo tradicije. Čaura je pukla – postajete gusenica, počinjete da se krećete.

Karakteristike lava su sledeće: nezavistan, zna da kaže ne, neposlušan, protivi se redu, autoritetu, dogmi, svetim knjigama, protivi se Crkvi, političkoj moći, državi. Lav je protiv svega! On sve želi da uništi i stvori ceo svet iz početka, po svojoj želji. On gaji velike snone. On kamilama izgleda kao ludak, zato što one žive u prošlosti, a on počinje da živi u budućnosti.

Javlja se veliki jaz između njih. Lav predvodi budućnost, a budućnost može doći samo ako se uništi prošlost. Novo može da počne da postoji samo ako staro nestane i napravi mu mesta. Staro mora da umre da bi novo postojalo. Tu se, dakle, odigrava stalna borba između lava i kamile, a kamile su većina. Lav se dogodi povremeno, lav je izuzetak, a izuzetak samo potvrđuje pravilo.

Neverica je njegova karakteristika, sumnja je njegova karakteristika. Adam je poeo jabuku sa Drveta znanja – um je rođen, biće postaje određen fenomen. Kamila nije egoista, lav je veliki egoista. Zbog toga mislite da su revolucionari, pobunjenici – pesnici, slikari, muzičari – veliki egoisti. Oni su boemi. Oni žive svoj život, bave se svojim stvarima. Drugi ljudi ih ne zanimaju. Neka idu do đavola! Oni više nisu deo nikakvog sistema, oni su se njega oslobođili. Sam proces pokretanja, lavovska rika, mora biti sebičan. Potrebno je imati jak ego da bi se ušlo u tu priču.

Svaki pojedinac mora razviti ego da bi mogao da ga odbaci. Svaki pojedinac mora da razvije jasno definisan ego; tek tada će njegovo odbacivanje imati efekta.

Prva faza, faza kamile, nesvesna je. Druga faza, faza lava, podsvesna je – ona je na malo višem nivou od nesvesnog. Svest je počela da se nazire. Sunce izlazi, i nekoliko zraka ulazi u mračnu sobu u kojoj vi spavate. Nesvesno nije više potpuno nesvesno. Nešto se po-

grenulo u nesvesnom; postalo je podsvesno. Ali zapamtite, promena iz kamile u lava nije toliko značajna koliko će biti značajna promena iz lava u dete.

Ova promena je neka vrsta inverzije. Kamila je pokazala želju i spremnost i postala je lav. Kamila kaže da, lav kaže ne. Kamila je poslušna, lav nije. Kamila je pozitivna, lav je negativan. To je i razumljivo; kamila je toliko puta rekla da, da je sigurno porekla postojanje odbijanja. Odbijanja se akumuliraju, tako da dođe trenutak kada odgovor ne želi da se osveti odgovoru da. Odgovor čije postojanje je negirano želi da se osveti. I onda se sve preokrene; kamila se okreće naopako i postane lav.

Razlika između kamile i lava je velika, ali oni su u istoj ravni. Čaura stoji na jednom mestu; gusenica počinje da se kreće, ali ostaje na zemlji. Kretanje je počelo, ali je ostalo u istoj ravni. Prvi status vam je dodelilo društvo; to što ste postali kamila je poklon društva. Kada postanete lav, to će biti poklon koji ste sami sebi dali. To nećete moći da uradite ako ne volite sebe. Ako ne želite da postanete pojedinac, jedinstveni zbog sebe, ako ne rizikujete i ne krenete uz struju, nećete moći da postanete lav.

Ali ako shvatite kako radi mehanizam, lav će se roditi u samom srcu kamile. Svaki put kada kažete da, a zanemarite ne, odbijanje se akumulira. Onda dođe dan kada je čoveku dosadilo da govori da; samo za promenu on želi da kaže ne. Pozitivno mu je dosadilo, postalo je monotono; i samo za promenu želi da proba da odbije.

Tako kamila prvi put počne da sanja lava. Jednom kada ste probali odbijanje – sumnju, nevericu – nikada više ne možete biti kamila, jer biti lav znači biti slobodan.

Većina se zaglavi u fazi kamile, dok se manjina zaglavi u fazi lava. Većina predstavlja masu, a manjina inteligenciju. Umetnik, pesnik, slikar, muzičar, mislilac, filozof, revolucionar – svi oni su se zaglavili u drugoj fazi. Oni su u mnogo boljoj poziciji od kamila, ali nisu završili putovanje. Još uvek nisu stigli kući. Treća faza je faza deteta.

Slušajte pažljivo: prvu fazu vam je omogućilo društvo, drugu fazu je pojedinac obezbedio sam sebi. Treća faza je moguća samo ako gusenica vidi leptira; inače nije moguća. Kako gusenici može da

padne na pamet da leti, da postane krilato stvorenje? To je nemoguće! Nemoguće je pomisliti tako nešto. Bilo bi absurdno, nelogično. Gusenica zna da se kreće, ali ideja da može da leti je absurdna.

Čuo sam za leptire koji su pokušavali da objasne gusenicama da i one mogu da lete, a ove su se bunile. „Ne. To možda vi možete, ali mi ne možemo. Vi ste leptiri, mi smo samo gusenice! Mi znamo samo da puzimo“, rekle su gusenice. I kako neko ko zna samo da pazi može i da zamisli da može da leti? To je sasvim druga dimenzija – vertikalna dimenzija.

Prelazak iz kamile u lava je evolucija. Prelazak iz lava u dete je revolucija. Prva faza, kamila, bila je zavisnost. Druga faza je bila nezavisnost. Ali u fazi nevinosti čovek shvati da ne postoji ni zavisnost ni nezavisnost. Postojanje je uzajamna zavisnost; svi zavise jedni od drugih. Sve je to jedno.

Osećaj za celinu je rođen: ne za mene, ne za tebe. Nema fiksacije na da ili ne. Nema opsesije da se uvek kaže da, ili da se uvek kaže ne. Sve ide glatko, spontano; nema poslušnosti ni neposlušnosti. Rodena je odgovornost. Čovek odgovara na postojanje; nema reakcije iz prošle pobude, niti ima reakcije iz buduće pobude.

Kamila živi u prošlosti, lav živi u budućnosti.

Dete živi u sadašnjosti, sada i ovde.

Kamila je predum, lav je um, a dete je postum, ili neum.

Kamila je predbiće, lav je biće, dete je postbiće, ili nebiće.

Dete jednostavno *jeste* – neopisivo, neodredivo, misterija, čudo.

Kamila ima sećanje, lav znanje, a dete mudrost. Kamila je ili hrišćanin, ili hindu, ili muhamedanac, vernik; lav je ateista; dete je religiozno – nije ni vernik ni ateista, niti je hindu, muhamedanac, hrišćanin ili komunista – u njemu postoji verovanje, kvalitet ljubavi i nevinosti.

VERTIKALA I HORIZONTALA: PUT U DUBINE SADAŠNOSTI

Um dolazi iz prošlosti; svest nikada ne ide u prošlost – svest je uvek u sadašnjem trenutku. Um je vreme, svest je večnost.

Um ide iz trenutka u trenutak po horizontalnoj ravni. On je kao voz – ima mnogo vagona koji su povezani, prošlost i sadašnjost u kompoziciji; mnogo vagona spojenih u horizontalnoj ravni. Svest je vertikalna; ona ne dolazi iz prošlosti, niti ide u budućnost. Ona se u sadašnjem trenutku kreće vertikalno ili nadole, u dubinu ili nagore, u visinu.

Ovo je značenje Hrista na krstu, ali su hrišćani potpuno promašili značenje. Krst nije ništa drugo do prikaz, simbol, dve linije koje se spajaju: vertikalna i horizontalna. Hristove ruke su raširene po horizontali. Njegovo celo biće, osim ruku, u vertikali je. Šta to znači? Znači sledeće: akcija se odvija u vremenu; biće je izvan vremena. Ruke simbolizuju akciju. Isus je razapet sa rukama u horizontali, u vremenu.

Akcija se odvija u vremenu. Razmišljanje je postupak; to je akcija uma. To se, takođe, dešava u vremenu. Bilo bi dobro da znate da su ruke najudaljeniji deo mozga. Oni su jedno, um i ruke; ruke su produžetak glave. Glava ima dve hemisfere: desna hemisfera je pridružena levoj ruci, a leva hemisfera je pridružena desnoj ruci. Ruke pokazuju koliko duboko um zalaže u svet, koliko duboko zalaže u materiju, zato što je um suptilni oblik materije.

Svaka akcija, fizička ili mentalna, odvija se u vremenu.

Biće je vertikalno. Ono ide u dubinu, u visinu, nikako u stranu.

Kada, na primer, dajete svoj sud o nečemu, sve više se identificujete sa horizontalom, jer kako biste drugačije sudili? Da biste procenili, potrebna vam je prošlost. Možete li da sudite o nečemu a da ne uvedete prošlost? Kako ćete onda suditi? Kako ćete odrediti kriterijum?

Kažete da je neko lice lepo. Na osnovu čega? Da li znate šta je lepota? Na osnovu čega ste prosudili da je to lice lepo? Videli ste mnoga lica; čuli ste mnogo ljudi koji pričaju o lepim licima. Čitali ste o njima u romanima, videli ste ih u filmovima; stvorili ste, u prošlosti, predstavu o tome šta je lepota. To je neodređena predstava, ne možete je definisati. Ako neko na tome insistira, bićete zbumjeni. To je veoma neodređena predstava, kao oblak. A onda ćete reći: „Ovo lice je lepo.“ Kako znate to? Vi unosite svoje prošlo iskustvo, poredite to lice sa neodređenom predstavom lepote koju ste stvorili kroz iskustvo.

Ako ne uvedete prošlost, dobićete potpuno drugačiji kvalitet lepotе. To neće biti vaša procena; ona neće poteći iz vašeg uma. Neće biti nametnuta; neće biti interpretacija. Vi i lice čete jednostavno zajedno biti deo sadašnjeg trenutka, bićete deo misterije, zajedno s osobom sada i ovde. U tom trenutku osoba neće biti ni lepa ni ružna; svaki sud će nestati. To je nepoznata misterija, neimenovana, neprocenjiva – a u tom neprocenjivom trenutku cveta ljubav.

Ljubav je nemoguće ostvariti uz um. Um omogućava seks; um omogućava akciju, a seksualnost je postupak. Ljubav nije postupak; ona je stanje bića, ona je vertikalna. Kada pogledate osobu i ne date nikakav sud – bilo da je lepa ili ružna, dobra ili loša, grešnik ili sve-tac – kada ne procenjujete već samo pogledate osobu u oči bez ikakvog suda, dogodi se susret, spajanje energija. Ovo spajanje je divno. Ova lepota se potpuno razlikuje od bilo koje vama poznate lepote. Vi poznajete lepotu oblika; ovo je lepota bezobličja. Vi poznajete lepotu tela; ovo je lepota duše. Vi poznajete lepotu periferije; ovo je lepota centra. Ova lepota je večna.

Ako ovo doživite sa nekom osobom, uskoro ćete moći to da ostvarite i sa stvarima. Kada gledate cvet bez procenjivanja, on će vam iznenada otvoriti svoju dušu; daće vam pozivnicu. Kada ne donosite sud, dobijate pozivnicu. Kada procenjujete, cvet se takođe zatvara, jer je procenjivanje neprijatelj. Procena je kritika, ne ljubav. U proceni ima logike, a ne ljubavi. U proceni je površnost, ne dubina. Cvet se jednostavno zatvori. A kada kažem da se jednostavno zatvori, to nije metafora, baš tako se sve odigra.

Recimo, pridete drvetu; dodirnete ga. Ako ga dodirnete da biste ga procenili, neće vam biti dostupno. Ako dodirnete bez ikakve procene, samo ga osetite bez uključivanja uma, prigrilate ga, i sedite pored njega – iznenada će jedno obično drvo postati drvo banjana. Beskonačno saosećanje će poteći od drveta ka vama. Obaviće vas. Drvo će podeliti mnoge tajne sa vama.

Ovako možete prići čak i duši kamenja. Kada Buda dotakne kamen, on više nije kamen. On oživi; u njemu srce počne da lupa. Kada dajete sud, čak i kada osobu dodirnete, ona je postala kamen, već je mrtva. Vaš dodir umrtvљuje sve, on sobom nosi procenu, to je dodir neprijatelja, ne prijatelja.

Ako se ovo dešava sa običnim stvarima, zamislite koliko će sve to biti intenzivnije kada dođete do viših nivoa bića i svesti?

Um je uvek ili u prošlosti ili u budućnosti. On ne može biti u sadašnjosti, apsolutno je nemoguće da on bude u sadašnjosti. Kada ste vi u sadašnjosti, um više nije tu zato što um znači razmišljanje. Kako možete razmišljati u sadašnjem trenutku? O prošlosti možete razmišljati; ona je već postala deo sećanja, um može da je razume. O budućnosti možete da razmišljate; ona još uvek nije tu, i um o njoj može da sanjari. Um može da uradi dve stvari: ili da ide u prošlost, gde ima dovoljno prostora da se kreće – prošlost zauzima veliko prostorijstvo, kojim možete da se krećete, i krećete i krećete. Može da ide u budućnost – ponovo je to veliko prostorijstvo, bez kraja; možete da maštate i sanjarite. Kako um uopšte može da funkcioniše u sadašnjosti? Sadašnjost ne daje mnogo prostora umu da se kreće.

Sadašnjost je samo linija koja razdvaja, i to je sve. U njoj nema prostora. Ona razdvaja prošlost i budućnost; samo je linija koja razdvaja. U sadašnjosti možete *postojati*, ali ne možete razmišljati; za razmišljanje vam je potreban prostor. Mislima je potreban prostor, baš kao i stvarima. Zapamtite to. Misli su suptilne, one su materijalne; misli nisu duhovne, jer duhovna dimenzija počinje tamo gde razmišljanje prestaje. Misli su materijalne, veoma su suptilne, a svakoj materijalnoj stvari je potreban prostor. U sadašnjosti ne možete razmišljati; kada počnete da razmišljate, to već postaje prošlost.

Kada vidite izlazak sunca, i kažete: „Kako je divan izlazak sunca!“, to je već prošlost. Dok sunce izlazi, nemate dovoljno vremena da izgovorite „Kako je divan!“, jer čim vi to izgovorite, iskustvo je već postalo deo prošlosti, postalo je deo sećanja uma. Kako i možete da razmišljate baš u trenutku kada sunce izlazi, baš u trenutku kada ide uzlaznom putanjom? O čemu možete da razmišljate? Možete *biti* sa izlazećim suncem, ali ne možete razmišljati. Za *vas* ima dovoljno mesta, ali ne i za vaše misli.

U bašti je lep cvet, i vi kažete: „Kakva divna ruža“; vi tada neelite trenutak sa ružom; to je već sećanje. Kada ste vi tu i kada je cvet tu, kada ste oboje prisutni u istom trenutku, kako možete da razmišljate? O čemu možete da razmišljate? Kako je moguće razmišljati? Nema prostora za razmišljanje. Prostor je uzan – prostora, zapravo,

i nema – tako da vi i cvet ne možete postojati odvojeno, jer nema mesta za dvoje, samo jedno može da postoji.

Zato u najdubljem prisustvu vi postajete cvet, a cvet postaje vi. Vi ste takođe i misao, cvet je takođe misao koja se javila u umu. Javlja se kada nema razmišljanja, ko je tu cvet, a ko posmatrač? Posmatrač postane predmet posmatranja. Iznenada se gube granice. Odjednom je došlo do prodiranja, vi ste prodrli u cvet, a cvet je prodro u vas. Vi više niste dva, već jedno postojanje.

Kada počnete da razmišljate, ponovo se razdavajate nadvoje. Ako ne razmišljate, gde je dualnost? Kada postojite sa cvetom, kada ne razmišljate, to je dijalog; ne duolog, već dijalog. Kada postojite sa svojim partnerom to je dijalog a ne duolog, zato što tu više nije dvoje. Sedeći pored svog partnera, držeći ga za ruku, vi naprsto postojite. Ne mislite o prošlim danima, danima koji su iza vas; ne mislite o dosezanju budućnosti, vremenu koje će doći – vi ste tu, sada. Tako je divno biti tu i sada, toliko je intenzivan taj trenutak; никакva misao ne može da prodre u taj intenzitet. A uske su i kapije sadašnjosti. Dvoje ne mogu da produ kroz nju, samo jedno može. U sadašnjosti, razmišljanje nije moguće, sanjarenje nije moguće, jer sanjarenje je razmišljanje u slikama. I jedno i drugo su stvari, i jedno i drugo su materijalni.

Kada se nalazite u sadašnjosti i ne razmišljate, prvi put ste postigli stanje duhovnosti. Pokazala vam se nova dimenzija, a to je usredsređenost. Heraklit bi rekao da spavate, da niste svesni, zato što niste upoznali ovu dimenziju. Usredsređenost znači biti prisutan u trenutku toliko da nijedan korak prema prošlosti, niti prema budućnosti ne može da se napravi – svaki pokret nestaje. To ne znači da ste postali statični. Načinili ste novi korak, korak u dubinu.

Postoje dva načina kretanja. To je i značenje Isusovog krsta: on pokazuje dva načina kretanja, njihovo ukrštanje. Jedna vrsta kretanja je linearна: krećete se u liniji, od jedne do druge stvari, od jedne do druge misli, od jednog do drugog sna; od tačke A idete do tačke B, od tačke B do tačke C, od tačke C do tačke D. Tako se krećete – u liniji, po horizontali. Ovo je kretanje vremena; ovo je način kretanja onoga ko čvrsto spava. Možete ići kao autobus, napred-nazad, po već utvrđenoj liniji. Možete ići od tačke B do tačke A, ili od

tačke A do tačke B, jer linija je tu. Postoji i totalno druga vrsta kretanja koja se odvija u drugoj dimenziji. To kretanje nije horizontalno, već vertikalno. Ne krećete se od tačke A do tačke B, od tačke B do tačke C; krećete se od tačke A u dubinu: od A1 do A2, A3, A4 sve dalje u dubinu ili u visinu.

Kada razmišljanje prestane, počne kretanje. Tada padate u dubinu, imate osećaj kao da padate u ambis. Ljudi u dubokoj meditaciji dodu do tog trenutka, pre ili kasnije; onda se uplaše jer imaju osećaj da se ambis otvorio – ambis bez dna, javi se vrtoglavica, strah. Želeli biste da se vratite starom kretanju jer je poznato; ovo vam se čini kao smrt. To značenje ima Isusov krst: on predstavlja smrt. Prelazak iz horizontalnog u vertikalno je smrt; to je prava smrt. Ali to je smrt samo sa jedne strane; sa druge strane to je uskršnute. Umirete da biste se rodili; umirete u jednoj dimenziji da biste se rodili u drugoj. U horizontali ste Isus, u vertikali ste Hrist.

Ako se krećete od jedne do druge misli, ostajete u svetu vremena. Ako se krećete u trenutku, ne između misli, krećete se u večnosti. Vi niste statični – ništa na ovom svetu nije statično, niti to može biti – ali ovo je novi pokret, pokret bez motivacije.

Zapamtite ovo – po horizontalnoj liniji se krećete zbog motivacije. Nešto morate da postignete – da imate novac, ugled, moć, da spoznate Boga, ali nešto morate da postignete; imate motivaciju. Motivisano kretanje je spavanje.

Nemotivisano kretanje je usredsređenost; krećete se zato što vam to predstavlja radost, krećete se zato što je kretanje život, krećete se zato što je život energija a energija je pokret. Krećete se zato što je energija radost, a ne nešto drugo. Ono nema svoj cilj, ništa ne morate da postignete. Vi, u stvari, nigde ne idete, ne krećete se uopšte; naprsto se radujete energiji. Nema drugog cilja osim pokreta; pokret ima svoju unutrašnju vrednost, nikako spoljašnju. Buda, Heraklit, pa i ja sada, živimo, dišemo – kroz drugi tip kretanja – nemotivisani.

Neko me je pitao pre nekoliko dana: „Zašto pomažete ljudima da meditiraju?“

A ja sam mu odgovorio: „To mi donosi radost. Tu ne postoji zašto, jednostavno uživam u tome.“ Kao što neko uživa da sadi biljke,

da čeka da procvetaju, tako ja uživam kada vi procvetate. To je bistroanstvo. Kada neko procveta, to je čista radost. Ja je delim sa drugima. Ona nema svoju svrhu. Ako ne uspete, ja se neću iznervirati. Ako ne procvetate, i to je u redu, jer ne možete nekoga prisiliti da procveta. Ne možete silom otvoriti pupoljak – možete, ali će ga tako ubiti. To vam možda izgleda kao cvetanje; ali nije.

Ceo svet se kreće, postojanje se kreće, u večnosti; um se kreće u vremenu. Postojanje se kreće u dubinu i u visinu, a um se kreće napred i nazad. Um se kreće horizontalno: to je spavanje. Ako možete da se krećete vertikalno, to je usredsređenost.

Budite prisutni u trenutku. Neka celo vaše biće bude prisutno u trenutku. Ne dozvolite prošlosti da se meša, ne dozvolite budućnosti da se javi. Prošlosti više nema, mrtva je. Kao što je Isus rekao: „Neka mrtvi sahrane svoje mrtve.“ Prošlosti nema! Zašto brinete o njoj? Zašto je uvek iznova pročešljavate? Jeste li poludeli? Nje više nema; ona se nalazi samo u vašem umu, ona je samo sećanje. Budućnost se još nije desila. Zašto razmišljate o budućnosti? O onome što još uvek nije, kako možete da razmišljate o tome? Šta možete da isplanirate? Šta god da zamislite neće se ostvariti, i samo ćete se iznervirati, jer celina ima svoj plan. Zašto pravite sopstvene planove koji se ne uklapaju sa njenim?

Postojanje ima svoje planove, mudrije je od vas; celina mora biti mudrija od jednog dela. Zašto se pravite da ste celina? Celina ima svoju sudbinu, nešto što će je ispuniti. Zašto se mučite? Jer, šta god da uradite biće greh, zato što ćete propustiti trenutak, ovaj trenutak. Ako vam to prede u naviku – a preći će, propuštanje će postati uobičajeno - onda kada dođe budućnost vi ćete je propustiti zato što to više neće biti budućnost, već sadašnjost. Juče ste razmišljali o današnjem danu jer je juče bilo sutra; sada je danas, a vi mislite na sutra, a kada dođe sutra, biće danas – jer sve što postoji sada i ovde, ne može da postoji drugačije. I ako imate već utvrđen način funkcionisanja, kao što je taj vaš, koji uvek gleda u sutra, kada ćete onda živeti? Sutra nikada neće doći. I stalno ćete propuštati sutra, a to je greh. To je značenje korena hebrejske reči „zgrešiti“. Kada dođe budućnost, došlo je vreme. Ogrešili ste se o postojanje, promašili ste. I to je postao utvrđen šablon – kao robot, svaki put promašite.

Naučite novi način kretanja, tako da možete da se krećete u večnosti, ne u vremenu. Vreme je svetovno, večnost je božanska; horizontalno je um, vertikalno je svest. Oni se sreću u određenoj tački – tamo gde je Isus razapet. Sreću se oboje, i horizontalno i vertikalno, u jednoj tački, a ta tačka je sada i ovde. Iz te tačke sada i ovde možete krenuti na dva putovanja: jedno putovanje je po svetu, u budućnost; drugo putovanje je u čistu svest, u dubinu. Trudite se da postanete što više osvešćeni, usredsredite se i budite osetljivi na sadašnjost.

Kako je to moguće? Pošto ste čvrsto zaspali, ta osetljivost na sadašnjost može i da postane deo sna. Sam taj osećaj možete učiniti objektom razmišljanja, procesom razmišljanja. Možete postati toliko napeti u vezi sa svim tim da zbog te napetosti ne možete biti u sadašnjosti. Ako previše razmišljate o tome kako da budete u sadašnjosti, to vam neće puno pomoći. Ako se ponekad okrenete prošlosti, osetićete krivicu – a učinićete to – jer je to već davno ustaljena navika. Ponekad ćete početi da razmišljate o budućnosti – istog trenutka ćete se osetiti krivim što ste ponovo počinili greh.

Nemojte postati krivac; razumite greh, ali nemojte postati krivac – ovo je veoma delikatna stvar. Ako postanete krivac, sve ste potpuno promašili. Sada se, na novi način, ponovo javlja stari šablon: sada osećate krivicu jer ste propustili sadašnjost. Sada razmišljate o prošlosti, jer *ta* sadašnjost više to nije; ona je prošlost, i vi osećate krivicu zbog toga – tako i dalje propuštate!

Zapamtite, dakle, jednu stvar: kad god primetite da ste otišli u prošlost ili u budućnost, ne pravite od toga problem! Samo se vratite u sadašnjost, ali ne pravite problem. Sve je u redu! Jednostavno povratite svoju svest. Promašićete milion puta; to se neće desi odmah, istog trena. Može se desi, ali ne može da se desi kada se trudite. Dugo ste usvajali određeni način ponašanja koji ne možete odmah da promenite. Ali ne brinite, postojanju se ne žuri; večnost može da čeka čitavu večnost. Nemojte biti nervozni zbog toga.

Kad god osetite da ste propustili pravi trenutak, vratite se, i to je sve. Nemojte se osećati krivim; to je trik uma koji se igra sa vama. Nemojte se kajati: „Opet sam zaboravio!“ Kad pomislite na to, samo se vratite onome što radite – makar to bilo i tuširanje, vratite se. Onog trenutka kada osetite da niste ovde i sada, jednostavno se

vratite, kao da ništa nije bilo. Ne stvarajte osećaj krivice. Ako osetite krivicu, propustili ste suštinu.

Postoji „greh“, ne postoji krivica, ali to vam je teško da razumete; ako osetite da nešto nije u redu, odmah osetite krivicu. Um je veoma lukav. Ako osetite krivicu, igra počinje iz početka; odvija se na novom terenu, ali je igra stara. Ljudi mi dolaze, govoreći: „Mi zaboravljamo.“ Toliko su tužni kada to pričaju: „Stalno zaboravljamo. Trudimo se, ali sećanje nam traje samo nekoliko sekundi. Trudimo se, obraćamo pažnju, ali opet se izgubi – šta da radimo?“

Ništa se ne može uraditi. Uopšte nije stvar u tome da li nešto treba da se uradi. Šta možete da uradite? Jedino što možete da uradite je da se ne osećate krivim. Samo se vratite.

Vratite se što više – jednostavno, i zapamtite, bez ozbiljnog izraza lica, kao da se ništa nije dogodilo, ne pravite problem od toga, jer večnost nema probleme. Svi problemi postoje na horizontalnoj ravni; i ovaj problem će postojati na horizontalnoj ravni. Vertikalna ravan ne poznaje probleme, ona je čisto zadovoljstvo; nema brige, patnje, nikakvog osećaja krivice, ničega. Budite jednostavni i vratite se.

Nećete uspeti nekoliko puta, to je uobičajeno. Ali ne brinite zbog toga, tako je kako je. Nećete svaki put uspeti, ali nije stvar u tome. Ne obraćajte pažnju na to da niste uspeli više puta, obratite pažnju na to da ste se vratili nekoliko puta. To zapamtite. Naglasak ne treba da bude na promašajima, već na tome da ste povratili sećanje više puta. Budite srećni zbog toga. Potpuno je normalno što nećete uspeti svaki put. Vi ste ljudsko biće, veliki deo života ste proživili na horizontalnoj ravni, pa je to i prirodno. Lepota je u tome što ste se mnogo puta vratili. Učinili ste nemoguće; budite srećni zbog toga!

Tokom dvadesetčetiri sata nećete uspeti dvadesetčetiri hiljade puta, ali će se povratiti dvadesetčetiri hiljade puta! Počećete da funkcionišete na novi način. Toliko puta ste se vratili kući, da će se uskoro pojaviti nova dimenzija. Sve više ćete moći da budete usred-sređeni, a sve ređe ćete ići napred-nazad. Ti odlasci će trajati sve kraće. Sve manje ćete zaboravljati, sve više ćete pamtitи – ulazite u vertikalu. Iznenada će jednog dana horizontala nestati. Usred-sređenost je sve jača i horizontala nestaje.

To stoji iza Šankare, Vedante, iza ovog iluzornog sveta, kako ga hindusi zovu – jer kada usredsređenost postane savršena, ovaj svet, svet koji ste stvorili u svom umu, jednostavno nestaje. Otkrivate potpuno drugi svet.

POGOVOR

Reč „razumeti“ je divna. Kada meditirate sve „stoji ispod“⁹ vas, vi ste visoko iznad svega. To znači razumeti. Sve je daleko ispod vas, pa to možete da sagledate. Sve gledate iz ptičje perspektive. Sa visine možete da sagledate celinu. Intelekt ne može da je sagleda; on je u istoj ravni. Do razumevanja dolazi samo kada je problem u jednoj ravni, a vi ste u ravni iznad. Ako se vi i problem nalazite u istoj ravni, razumevanje je nemoguće. Samo čete ga pogrešno razumeti. A to je najveći problem na koji može da nađe onaj koji traži.

Isus je stalno govorio svojim sledbenicima: „Ako imate uši, saslušajte; ako imate oči, gledajte.“ On nije govorio slepim ili gluvinim ljudima, on je govorio ljudima koji su bili kao i vi. Ali zašto je insistirao na tome? Zato što slušati nije isto što i saslušati, a gledati ne znači istinski sagledati. Vi vidite jedno, ali razumete to potpuno drugačije. Vaš um to odmah izobliči. Um sve radi naopako, od svega pravi haos. On je zbumen, i vi gledate na stvari iz te zbumjenosti, pa tako i ceo svet izgleda zbumjeno.

Stari Nagent je toliko voleo svog mačka, Tomija, da je probao da ga nauči da govori.

„Ako naučim Tomija da priča sa mnom“, razmišljaо je, „neću morati uopšte da pričam sa drugim ljudima.“

Prvo ga je hranio konzerviranim lososom, pa kanarincima. Tomiju se svidelo i jedno i drugo, ali nije naučio da priča. Onda je jednog dana Nagent spremio dva izuzetno pričljiva papagaja na puteru, i servirao ih je Tomiju sa šparglom i pomfritom. Tomi je polizao tanjur – i gle čuda – okrenuo se ka svom gospodaru iviknuo: „Čuvaj!“

Nagent se ukopao. Plafon se urušio pravo na starca. Tomi je odmahnuo glavom i rekao: „Osam godina pokušava da me nauči da pričam, a onda me glupan ne sluša!“

Ljudi su prevalili hiljade kilometara da bi slušali učitelja, a onda „...glupan ne sluša“. Um ne može da sluša, to je za njega nemoguće; on takve stvari ne može da prihvati. Um je agresivan, brzo izvlači zaključke; toliko brzo, da propušta celu suštinu. U stvari, on je već zaključio, i samo čeka da se pokaže da je zaključak tačan.

Molim vas, nemojte da probate da razumete; bolje je da pokušate da meditirate. Igrajte, pevajte, meditirajte, neka se um malo primiri. Neka se tok misli, koji je pun opalog lišća i prljavštine, primiri. Neka se razbistri i pročisti, neka postane prozračan; tek onda ćete moći da razumete o čemu pričam. Onda će biti jednostavno. Moja filozofija nije komplikovana – to i nije filozofija – ja samo ukazujem na određene istine koje sam iskusio i koje vi možete da iskusite kad god se na to odlučite. Ali, to mora biti putovanje.

I morate se potpuno prepustiti. Ne meditira telo, niti meditira um, niti duša. Meditacija znači da vaše telo, um, duša, svi zajedno funkcionišu u takvoj harmoniji, u celini, da pevuše divno... Da su usklađeni, da su jedno. Celo vaše biće – telo, um, duša – uključeni su u meditaciju.

Zato se trudim da svaku meditaciju počnem od tela. To je nešto novo. U prošlosti su ljudi pokušavali da počnu da meditiraju od same unutrašnje suštine. To je težak proces. Ne znate ništa o svom središtu; kako možete da počnete put sa mesta na kom nikada niste bili? Put možete da počnete samo odande gde se nalazite. Vi ste u telu; stoga, ja naglašavam plesanje, pevanje, disanje, tako da možete da počnete od tela. Kada telo postane meditativno... Nemojte da vas zbuni što koristim reč „meditativno“ uz telo. Da, telo postaje meditativno. Kada pleše, kada savršeno funkcioniše, nepodeljeno, kao celina, dobija meditativni kvalitet – dobija gracioznost, lepotu.

Onda krenite unutra, i posmatrajte um. Um će onda početi da se smiruje. A kada se um smiri, sjedini sa telom, onda skrenite ka centru – skrenite za 180 stepeni – i mir će vas obuzeti. Treperiće u vašoj duši, kao i u vašem telu. U tom treperenju će postati jedno.

Zato ne pitajte koji deo osobe je odgovoran za razumevanje. Celina je ta koja je odgovorna. Samo kada je celina uključena, dolazi do razumevanja. Vaše telo to zna, kao i vaš um i vaša duša. Onda počinjete da funkcionišete jednoglasno, u zajednici.

U suprotnom, telo govori jedno, um govori drugo, duša ide svojim putem, a vi uvek idete u svim tim pravcima istovremeno. Telo je gladno, u umu se javlja čežnja, a vi pokušavate da meditirate!

Zbog toga sam protiv posta, osim ako se primenjuje iz zdravstvenih razloga, ako se primenjuje kao dijeta za smanjenje telesne mase, ili ako se s vremena na vreme koristi za pročišćavanje, da bi stomak ceo dan mirovao, tako da je digestivni sistem ponekad na odmoru. On inače stalno radi, radi i radi – pa se i premori.

Sada naučnici kažu da se čak i mašine premore. To se zove metalni zamor, kao što postoji mentalni zamor. Čak je i metalu potreban odmor, a stomak vam nije napravljen od metala, zapamtite to. Napravljen je od osetljivog materijala. Pošto radi celog života, dobro je da se ponekad odmori. Čak je i Bog morao da se odmori jedan dan – nakon šest dana rada, jedan dan se odmarao. Čak se i Bog umara.

Dakle, ponekad je, iz ljubaznosti prema stomaku, koji radi za vas non-stop, post opravdan. Ali ne kažem da će post pomoći kod meditacije. Kada ste gladni, telo želi da stigne do frižidera.

Protivnik sam potiskivanja seksualnosti, jer ako je potisnute, kad god budete pokušali da sedite u tišini, vaš um će maštati o seksu. Kada ste zauzeti nečim, um potajno počne da mašta o tome, ali kada ne radite ništa, to iznosi na svetlost dana. Počinje da traži, stvara divne fantazije da ste okruženi privlačnim muškarcima ili ženama. Kako onda možete da meditirate?

Stara tradicija je, zapravo, napravila razne prepreke meditaciji, i onda kaže: „Teško je meditirati.“ Nije teško meditirati; meditacija je jednostavan proces, prirodan proces. Ali ako napravite nepotrebne smetnje, onda ste dobili nešto nalik trci sa preponama. Stvorili ste prepreke, poput kamenja na putu... Okačili ste kamenje sebi oko vrata, ili držite sebe u okovima, zatvorene, zaključane, a ključ ste bacili. Onda ona, naravno, postaje sve teža i teža, i sve manje izvodljiva.

Ja se trudim da meditaciju učinim prirodnim fenomenom. Dajte telu ono što je telu potrebno, dajte umu ono što je umu potrebno. A onda ćete se iznenaditi, jer će se sprijateljiti. Kada kažete telu: „Dозволи mi da jedan sat sedim u tišini“, telo će reći: „U redu. Uradio si toliko toga za mene, ukazao si mi poštovanje, to je najmanje što mogu da uradim za tebe.“ A kada kažete umu: „Molim te, budi mi-

ran nekoliko minuta. Dozvoli mi da se odmorim“, um će razumeti. Ako ništa niste potiskivali – ako ste ispoštovali i um i telo, ako ih niste osudili – onda će se i um smiriti.

Ovo govorim iz ličnog iskustva. Poštujte telo, poštujte um, da bi i oni poštovali vas. Stvorite prijateljsku atmosferu. Oni su deo vas; nemojte im se protiviti. Sve stare tradicije uče vas da se protivite telu i umu; oni su u sukobu, a sa tim sukobom ne može da se meditira. Um će vas onda više ometati dok meditirate nego inače. Telo će onda postati nemirno – tokom meditacije više nego inače. Svetiće se, neće vam dozvoliti da sedite mirno. Stvaraće vam dosta problema.

Ako ste probali da sedite nekoliko minuta u miru, znate to. Čudne stvari će početi da se dešavaju. Mislićete da vam se mrav penje uz nogu, a kada pogledate tamo, njega neće biti. Čudno! Dok ste sedeli zatvorenih očiju osetili ste da je tamo, da vam se penje uz nogu, a kada ste otvorili oči, od njega ni traga ni glasa. Toliko ste se puta poigrali sa svojim telom, toliko puta ste ga prevarili, pa je ono odlučilo da prevari vas. Kad telo želi da ide da spava, a vi ga terate da ide u bioskop – telo kaže: „Važi. Kad mi se pruži prilika vratiću ti!“ Tako da dok sedite i meditirate telo vam pravi probleme. Iznenada vas leđa zasvrbe... Vi se začudite, jer se to obično ne dešava.

Jedna žena mi je donela plastičnu ruku koja radi na baterije, i služi za češanje leđa. „Zašto ste mi to doneli?“, pitao sam je.

Ona je rekla: „Pa, dok sedite i meditirate... Ja kad god sednem da meditiram, imam jedan problem, svrbe me leđa. Toliko me svrbe da moram da ih počešem, a ne mogu da dohvatom to mesto. Zato sam kupila ovu mehaničku ruku. Baš ovu ruku! Samo je uključite i ona će početi da vas češe.“

„Ja nikada ne sedim dok meditiram. Nema potrebe, jer šta god da radim, ja meditiram. Ako me leđa zasvrbe, počešaću ih dok meditiram.“

Samo vodite računa o telu, i ono će vam vratiti na fantastičan način. Vodite računa o umu, i biće vam od pomoći. Stvorite prijateljsku atmosferu između tela i uma, i meditacija vam neće teško pasti. Bolje nego da pokušavate da razumete, jer nemoguće je razumeti pre meditacije, moguće je samo nerazumevanje.

Nema mnogo stvari koje onemogućavaju razumevanje, samo nekoliko. Jedna stvar je potiskivanje, jer što god da potisnete, kad god da sednete da meditirate, ta potisнутa ideja, ta potisнутa energija će vam prva pasti na pamet. Ako je u pitanju seks, možete zaboraviti meditaciju jer će vam se javljati pornografske scene.

Dakle, prva stvar je: zaboravite potiskivanja – što je veoma jednostavno, jer ona nisu prirodna, samo su vam rekli da to radite – koja kažu da je seks greh. Seks nije greh. On je u prirodi, a ako je priroda greh, onda ne znam što je vrlina.

Greh je, zapravo, ići protiv prirode. Potrebno je samo da shvatite da što god da ste, postojanje vas je takvim napravilo. Morate da prihvivate sebe u potpunosti. Ovo prihvatanje će ukloniti svaku smetnju koja potiče od potiskivanja.

Druga stvar koja vam stvara smetnje su ideje o Bogu koje su vam usadili. Onog trenutka kada upotrebite reč „meditacija“, hrišćanin će vas upitati: „O čemu?“, i hindu će vas upitati: „O čemu?“. Vi mislite da je za meditaciju potreban objekat, jer su vas sve ove religije učile čistim glupostima. Meditacija znači da ste ispraznili um od svake misli i da ste ostali nasamo sa svojom svesti, ogledalom koje ne prikazuje ništa u odrazu. Dakle, ako ste hindu, sigurno nesvesno nosite neku ideju o Bogu, Krišni, Rami, ili nečemu sličnom, i onog trenutka kada zatvorite oči „meditacija“ znači da meditirate o nečemu. Odmah počnete da meditirate o Krišni ili Hristu, i propuštate poentu. Te Krišne i Isusi su smetnja.

Morate, dakle, zapamtiti da meditacija ne znači da um treba da vam bude fokusiran na nešto, ona treba da očisti vaš um od svega – uključujući i vaše bogove – i da vas dovede do stanja kada možete da kažete da imate pune ruke ničega. Procvat ničega je najveće životno iskustvo.

Treća stvar koja može biti smetnja je, ako razmišljate o tome da se meditira ujutru dvadeset minuta, ili pola sata popodne ili uveče – da se meditira samo u kratkom periodu a da ostatak vremena bude isto kao što ste i bili. To rade sve religije. Sat vremena u crkvi, pola sata molitve, pola sata meditacije je dovoljno.

Ali sa sat vremena meditacije i dvadeset i tri sata nemeditacije, ne možete doći do meditativne svesti. Ono što dobijete za sat vre-

mena potrošite za dvadest i tri sata, i opet počinjete od nule. Radićete to svaki dan, i svaki dan će vam ostati isti.

Po mom mišljenju, meditacija je nešto poput disanja. Ne treba da sedite sat vremena, protivnik sam sedenja. Pokušavam da kažem da bi meditacija trebalo da vas prati ceo dan kao senka, mir, tišina, opuštenost. Vi i radeći meditirate – toliko se prepustite tome da nema viška energije koju će um koristiti da razmišlja. A vi ćete se iznenaditi kako je vaš posao, bilo da je u pitanju kopanje ili nošenje vode iz bunara, ili bilo šta drugo, postao meditacija.

Polako, svaki postupak u životu može vam se pretvoriti u meditativni postupak. Onda se javlja mogućnost prosvetljenja. Možete i sedeti, jer i to je postupak, ali ne mora se nužno sedeti tokom meditacije; i samo to sedenje je deo vašeg života. Šetajući meditirate, radeći meditirate, ponekad sedeći u tišini meditirate, nekada ležeći na krevetu meditirate – meditacija vam postane stalni pratilac.

Meditacija koja može da vam postane stalni pratilac je veoma jednostavna, i ja je nazivam svedočenje.

Samo budite svedok svega što se dešava. Šetajući budite svedok, sedeći budite svedok, jedući budite svedok da jedete, i iznenadićete se što ćete svedočeći stvari obavlјati mnogo bolje jer nećete biti napeti; promeniće se njihov kvalitet.

Takođe ćete primetiti da što ste meditativniji, to vaši pokreti postaju mekši, nenasilni, dobijaju na gracioznosti. I drugi ljudi će to primetiti, ne samo vi. Čak i oni koji nemaju nikakve veze sa meditacijom, koji nisu čuli za meditaciju, primetiće da se nešto promeni lo. Način na koji hodate, kako pričate, određena gracioznost i tišina vas okružuju, kao i neka smirenost. Ljudi će želeti da budu blizu vas zato što ćete postati podsticaj.

Sigurno znate ljude koje drugi izbegavaju, jer oni kao da isisavaju energiju i ostavljaju vas prazne. Nakon njihovog odlaska osećate se iscrpljeno, opljačkano.

Sa osobom koja meditira se desi nešto potpuno suprotno. Kada ste sa takvom osobom, osećate kao da vas hrani. Želeli biste da je viđate s vremena na vreme, samo da provedete neko vreme sa njim ili sa njom. Ne samo da ćete vi početi da primećujete promene, i drugi će ih osetiti. Sve to se naziva jednom rečju – svedočenje.

O autoru

Oshova učenja prkose kategorizaciji, pokrivajući sve od pojedinačne potrage za smislom života do najznačajnijih društvenih i političkih pitanja sa kojim se suočava savremeno društvo. On nije pisao svoje knjige, već su one transkripcija audio i video zapisa snimljenih na njegovim predavanjima koje je držao pred međunarodnom publikom tokom trideset i pet godina. Londonski *Sandej Tajms* ga je okarakterisao kao jednog od „1000 stvaralaca dva desetog veka“, a američki autor Tom Robins je za njega rekao da je „najopasniji čovek od vremena Isusa Hrista“.

Osho je rekao da svojim radom pomaže u stvaranju uslova za rađanje nove vrste čoveka. Često je ovakvog čoveka nazivao „Zorba-Buda“ – zato što je sposoban da uživa i u ovozemaljskim zadovoljstvima kao Grk Zorba i u tihom spokojstvu kao Gautama Buda. Ono što se provlači kroz sve aspekte Oshovog rada je vizija koja spaja vanvremensku mudrost Istoka i najveći potencijal zapadne nauke i tehnologije.

Osho je takođe poznat po svom revolucionarnom doprinosu nauci unutrašnje transformacije, čiji je pristup meditaciji u saglasnosti sa brzim tempom savremenog života. Jedinstvene „Osho Aktivne Meditacije“ su kreirane da oslobode od stresa akumuliranog u telu i umu, da bi lakše mogli da se iskuse opuštanje i meditacija oslobođena svake misli.

OSHO Međunarodni centar za meditaciju

Osho Međunarodni centar za meditaciju je mesto gde ljudi mogu da iskuse novi način življenja koji podrazumeva usredsređenost, opuštanje i zabavu. Centar se nalazi na oko 160 km jugoistočno od Mumbaija u Puni, Indija, i nudi različite programe hiljadama ljudi koji tu dolaze svake godine iz više od 100 zemalja širom sveta.

Puna je prvo bila mesto gde su se maharadže i bogati britanski kolonisti povlačili tokom leta, a danas je napredan moderni grad, u kome se nalaze brojni univerziteti i industrije visoke tehnologije. Centar za meditaciju se prostire na preko četrdeset jutara zemlje u predgrađu Koregaon Park. Kampus u okviru centra može da primi ograničen broj gostiju, ali u okolini ima dosta hotela i privatnih apartmana koji se mogu iznajmiti na period od nekoliko dana do nekoliko meseci.

Svi programi centra su bazirani na Oshovoj viziji kvalitativno drugačijeg čoveka koji je sposoban da bude kreativni učesnik u svakodnevnom životu, ali i da se opusti u tišini i da meditira. Većina programa se odvija u modernim, klimatizovanim objektima i uključuju razne pojedinačne aktivnosti, kurseve i radionice koji pokrivaju sve od kreativne umetnosti do holističkog zdravstvenog lečenja, lične transformacije i terapije, ezoterije, „Zen“ pristupa sportu i rekreaciji, razgovorima o vezama, i značajnog životnog prelaza za muškarce i žene. Pojedinačne aktivnosti i grupne radionice se odvijaju tokom cele godine, kao i svakodnevno raspoređene meditacije.

Otvoreni kafei i restorani u okviru centra nude i indijska i veliki izbor internacionalnih jela, napravljenih od organskog povrća koje se uzgaja na farmi zajednice. Kampus ima svoje zalihe čiste, filtrirane vode.

Za više informacija posetite sajt www.osho.com/re-sort, gde možete naći savete u vezi sa putovanjem, raspored kurseva i mogućnost da rezervišete kućicu.

Za više informacija

O Osho-u i njegovom radu, posetite:

www.osho.com

Sveobuhvatni sajt na nekoliko jezika, koji obuhvata on-lajn turu po Centru za meditaciju i kalendar ponuđenih kurseva, katalog knjiga i kaseta, listu Osho informativnih centara širom sveta, kao i izbor iz Oshovih predavanja.

Ili nas kontaktirajte:

Osho International

New York

e-mail: oshointernational@oshointernational.com